

5

20 apr 1964
1A-B, 1947, V.T.+W.T., dl. A4

CENTRAAL BUREAU

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

**12° Volkstelling,
annex woningtelling
31 Mei 1947**

Serie A. Rijks- en provinciale cijfers
Deel 4. Statistiek der bestaande huwelijken en
van de vruchtbaarheid dezer huwelijken

UITGEVERSMAATSCHAPPIJ W. DE HAAN N. V.
UTRECHT, 1951

VOORWOORD

Evenals bij de Volkstelling van 31 December 1930 zijn bij de telling van 31 Mei 1947 wederom een aantal vragen gesteld ten einde een inzicht te verkrijgen in de vruchtbaarheid van de op het ogenblik der telling bestaande huwelijken.

De resultaten der bewerking zijn opgenomen in deze publicatie en de inleiding geeft een uitvoerig commentaar op de verkregen uitkomsten. Daarbij zijn verschillende aspecten van het vraagstuk der huwelijksvruchtbaarheid belicht: de invloed van de leeftijd bij het aangaan van het huwelijk, van de kerkelijke gezindte en van het beroep (als indicatie voor het sociale milieu), aard en omvang van de veranderingen, welke zich in elk dezer opzichten onder de opeenvolgende generaties van huwelijken hebben voltrokken, alsmede de belangrijkste regionale afwijkingen in vruchtbaarheid en de in dit opzicht plaatsgehad hebbende verschuivingen. Tevens is een vergelijking getroffen met de overeenkomstige gegevens voor de bestaande huwelijken der academisch gevormde mannen, waarmee een belangrijk nieuw element aan deze studie kon worden toegevoegd.

Getracht is om met de cijfers en de daarbij gegeven beschouwingen tot een verdieping te komen van het inzicht in de differentiële vruchtbaarheid, in de overtuiging, dat deze kwalitatieve kant van dit onderdeel van het bevolkingsvraagstuk mede van grote betekenis is voor de verdere ontwikkeling van het totale bevolkingscijfer.

Daarnaast is de inhoud van deze publicatie bedoeld als uitgangspunt voor verdere studie, met name ten aanzien van de verklaring en van de psychologische en sociologische achtergronden van naar voren gekomen verschillen en onderlinge afwijkingen.

Ten slotte kunnen de cijfers dienstbaar worden gemaakt voor de beantwoording van tal van vragen van praktische aard op verschillend gebied. De huwelijksvruchtbaarheidsstatistiek gaat immers uit van de gehuwde mannen en de gehuwde vrouwen vormen de overgrote meerderheid van de Nederlandse gezinshoofden. De in de tabellen opgenomen cijfers geven dus mede een vrijwel volledige benadering van de leeftijdsverdeling, de godsdienstige en sociale structuur van deze groep der bevolking in Nederland, de provincies en de grote gemeenten.

Ten einde deze wijdere strekking van het materiaal tot haar recht te doen komen, zijn een aantal der thans op het telformulier van de man, omtrent beide echtgenoten, voorkomende gegevens tevens in onderling verband bewerkt. De resultaten zijn eveneens opgenomen in deze publicatie, welke dus niet alleen de statistiek der huwelijksvruchtbaarheid, doch tevens die der bestaande huwelijken omvat.

Ook bij de bewerking van de andere onderdelen van de Volkstelling van 31 Mei 1947 is, meer dan bij voorgaande tellingen, getracht om, behalve de individuele personen, tevens het gezin en het gezinsverband als uitgangspunt te nemen. Zo is, te zamen met de desbetreffende in deze publicatie opgenomen gegevens, de Nederlandse gezinsstatistiek weder een stap verder gebracht. Op volledigheid daarvan kan ditmaal nog geen aanspraak worden gemaakt. Bij de volgende telling zal evenwel bijzondere aandacht aan een verdere systematische uitbreiding van de gezinsstatistiek worden geschonken.

De inleiding van deze publicatie is van de hand van Drs. T. van den Brink, wvd hoofd van de afdeling Algemene tellingen en bevolkingsstatistiek.

De Directeur-Generaal
van de Statistiek,

(Dr. Ph. J. IDENBURG)

Gravenhage, October 1951.

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Het overnemen van gegevens is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Rembrandtkade 35, Utrecht (postrekening no 57071). Prijs f.10,50.

I N H O U D

	Blz.
VOORWOORD	3
INLEIDING	
HOOFDSTUK I ALGEMENE OPMERKINGEN	9
HOOFDSTUK II DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE HUWELIJKEN	12
Algemeen	12
Leeftijd der echtgenoten	14
Huwelijksleeftijd der echtgenoten	14
Kerkelijke gezindte der echtgenoten	18
Beroep van het gezinshoofd	23
HOOFDSTUK III DE VRUCHTBAARHEID VAN DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE HUWELIJKEN	24
§ 1. Algemeen	24
§ 2. Vruchtbaarheid van alle bestaande huwelijken	25
§ 3. Vruchtbaarheid van de bestaande eerste huwelijken	30
Algemeen	30
Vruchtbaarheid en huwelijksleeftijd	31
Vruchtbaarheid en kerkelijke gezindte	39
Vruchtbaarheid en beroep	45
§ 4. Enkele regionale verschillen in vruchtbaarheid	55
Algemeen	55
Vruchtbaarheid en huwelijksleeftijd	58
Vruchtbaarheid en kerkelijke gezindte	62
Vruchtbaarheid en beroep	68
HOOFDSTUK IV DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE HUWELIJKEN VAN ACADEMISCH GEVORMDE MANNEN EN DE VRUCHTBAARHEID DEZER HUWELIJKEN	76
§ 1. De bestaande huwelijken van academisch gevormden naar leeftijd, huwelijksleeftijd en kerkelijke gezindte der echtgenoten	76
§ 2. De vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden	78
Algemeen	78
Vruchtbaarheid en huwelijksleeftijd	80
Vruchtbaarheid en kerkelijke gezindte	83
Vruchtbaarheid en beroep	85
HOOFDSTUK V DE VRUCHTBAARHEID VAN DE BESTAANDE HUWELIJKEN VAN VÓÓR HAAR 25STE JAAR GEHUWDE EN OP 31 MEI 1947 LANGER DAN 20 JAAR GEHUWD ZIJNDE VROUWEN, IN VERGELIJKING MET DE VRUCHTBAARHEID VAN DE OVEREENKOMSTIGE BIJ DE VOLKSTELLING VAN 31 DEC. 1930 GETELDE HUWELIJKEN	89
HOOFDSTUK VI DE OP EEN LEEFTIJD VAN JONGER DAN ZES JAAR OVERLEDEN KINDEREN IN DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE EERSTE HUWELIJKEN ...	96

S T A T E N T U S S E N D E T E K S T:

	Blz.
1. Bestaande huwelijken naar leeftijd man, resp. vrouw op 31 Mei 1947 ..	15
2. Bestaande huwelijken naar leeftijd man, resp. vrouw bij huwelijksluiting	17
3. Bestaande huwelijken naar de kerkelijke gezindte der beide echtgenoten	18
4. Samenstelling der gemengde huwelijken, telkens op 100 huwelijken tussen echtgenoten van dezelfde kerkelijke gezindte	21
5. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar de kerkelijke gezindte der beide echtgenoten	22
6. Aantal levendgeborenen uit bestaande eerste en niet-eerste huwelijken	25
7. Vruchtbaarheid van bestaande eerste en niet-eerste huwelijken naar periode van huwelijksluiting	26
8. Gezinsuitbreiding van 100 in eenzelfde jaar gesloten en na 25 jaar nog bestaande eerste huwelijken	28
9. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken naar periode van huwelijksluiting	30
10. Vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken naar periode van huwelijksluiting	31
11. Vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken naar huwelijksleeftijd vrouw	32
12. Percentage kinderloze huwelijken onder de bestaande eerste huwelijken naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	33
13. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	36
14. Vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken naar kerkelijke gezindte vrouw	39
15. Percentage kinderloze huwelijken onder de bestaande eerste huwelijken naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	40
16. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	42
17. Vruchtbaarheid van bestaande huwelijken per beroepsgroep	46
18. Percentage kinderloze huwelijken onder de bestaande eerste huwelijken naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting	49
19. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting	51
20. Vruchtbaarheid van bestaande eerste en niet-eerste huwelijken in de provincies en de grote gemeenten	56
21. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar periode van huwelijksluiting	58
22. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar huwelijksleeftijd vrouw	59

	Blz.
23. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	61
24. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken mét kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar kerkelijke gezindte vrouw	62
25. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken mét kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	64
26. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken in de provincies, naar kerkelijke gezindte van de vrouw (gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar periode van huwelijksluiting van alle bestaande eerste huwelijken in NEDERLAND)	65
27. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, gesloten in de periode 1924-1928 (resp. 1939-1943) in % van het overeenkomstige gemiddelde voor de huwelijken gesloten in de periode vóór 1914 (resp. 1924-1928), per kerkelijke gezindte	67
28. Bestaande kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten per beroepsgroep	69
29. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting	71
30. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies per beroepsgroep (gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar periode van huwelijksluiting van alle bestaande eerste huwelijken in NEDERLAND)	72
31. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, gesloten in de periode 1924-1928 (resp. 1939-1943) in % van het overeenkomstige gemiddelde voor de huwelijken gesloten vóór 1914 (resp. 1924-1928), per beroepsgroep	73
32. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen, onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden, naar periode van huwelijksluiting	79
33. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen, onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	81
34. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen, onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	83
35. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden, naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting	86
36. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar huwelijksduur	90
37. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar huwelijksleeftijd man	91

	Blz.
38. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar kerkelijke gezindte vrouw	92
39. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar beroepsgroep man.	93
40. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar inwonertal van woongemeente	94
41. Aantal tot 1 Januari 1947 uit de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken overleden kinderen beneden 6 jaar, telkens op 100 levendgeborenen	97
42. Aantal tot 1 Januari 1947 uit de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken overleden kinderen beneden 6 jaar, telkens op 100 huwelijken met kinderen	99
T A B E L L E N:	
1. Bestaande huwelijken naar jaar van huwelijksluiting en in % van de in elk jaar gesloten huwelijken	102
2. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar jaar van huwelijksluiting	103
3. Bestaande huwelijken naar leeftijd der echtgenoten op 31 Mei 1947 ...	104
4. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, naar leeftijd man resp. vrouw op 31 Mei 1947	105
5. Bestaande huwelijken naar leeftijd der echtgenoten bij huwelijksluiting	106
6. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar leeftijd man, resp. vrouw bij huwelijksluiting	107
7. Bestaande huwelijken naar kerkelijke gezindte der echtgenoten	108
8. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar kerkelijke gezindte van de man, resp. de vrouw	109
9. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, waarin man en vrouw tot hetzelfde kerkgenootschap behoren	110
10. Vruchtbaarheid van de bestaande huwelijken naar periode van huwelijksluiting, leeftijd van de vrouw bij huwelijksluiting en kerkelijke gezindte van de vrouw	111
11. Vruchtbaarheid van de bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten	112
12. Bestaande eerste huwelijken naar jaar van huwelijksluiting en aantal daaruit levend geboren kinderen	113
13. Bestaande eerste huwelijken en daaruit levend geboren kinderen naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting, in Nederland, de provincies en de grote gemeenten	114
14. Bestaande eerste huwelijken en daaruit levend geboren kinderen naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting, in Nederland, de provincies en de grote gemeenten	121
15. Bestaande eerste huwelijken en daaruit levend geboren kinderen naar beroepsgroep man en periode van huwelijksluiting in Nederland, de provincies en de grote gemeenten	127
16. Bestaande huwelijken van academisch gevormde mannen naar leeftijd der echtgenoten bij huwelijksluiting	135

17. Bestaande huwelijken van academisch gevormde mannen naar leeftijd der echtgenoten op 31 Mei 1947	Blz. 136
18. Bestaande huwelijken van academisch gevormde mannen naar kerkelijke gezindte der echtgenoten	137
19. Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden en daaruit levend geboren kinderen, naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	138
20. Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden en daaruit levend geboren kinderen, naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	139
21. Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden en daaruit levend geboren kinderen, naar beroepsgroep en naar periode van huwelijksluiting	140
22. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar huwelijksduur	141
23. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar inwonertal woongemeente	143
24. Aantal tot 1 Januari 1947 uit de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken overleden kinderen beneden 6 jaar	144

G R A F I E K E N

1. De op 31 Mei 1947 bestaande, in 1946 en in vorige jaren voltrokken huwelijken, telkens in % van het totaal aantal in het desbetreffende jaar gesloten huwelijken	13
2. Niet-gemengde en gemengde huwelijken onder de op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken	19
3. Levend geboren kinderen in de op 31 Mei 1947 bestaande eerste en niet-eerste huwelijken	26
4. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste en niet-eerste huwelijken naar periode van huwelijksluiting	26
5. Stand der gezinsuitbreiding van 100 in eenzelfde jaar gesloten en na 25 jaar nog bestaande eerste huwelijken na een gemiddelde huwelijksduur van $\frac{1}{2}$ jaar, $1\frac{1}{2}$ jaar, $2\frac{1}{2}$ jaar, enz.	28
6. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken naar huwelijksleeftijd vrouw	32
7. Percentage huwelijken met kinderen onder de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	34
8. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting	38
9. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken naar kerkelijke gezindte vrouw	40
10. Percentage huwelijken met kinderen onder de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	41
11. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting	44
12. Vruchtbaarheid der op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken naar beroepsgroep man	47
13. Percentage huwelijken met kinderen onder de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar beroepsgroep man en periode van huwelijksluiting	50
14. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar beroepsgroep man en periode van huwelijksluiting	52
15. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken met kinderen in elke provincie	57
16. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken in elk der provincies, naar kerkelijke gezindte van de vrouw (gestandaardiseerd, zie staat 26)	66
17. Vruchtbaarheid van alle op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken en van die van academisch gevormde mannen naar periode van huwelijksluiting	80
18. Vruchtbaarheid van alle op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken en van die van academisch gevormde mannen naar huwelijksleeftijd vrouw	82
19. Vruchtbaarheid van alle op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken en van die van academisch gevormde mannen naar kerkelijke gezindte vrouw	85

HOOFDSTUK I. ALGEMENE OPMERKINGEN

Op grond van de van jaar tot jaar door het Centraal Bureau voor de Statistiek samengestelde statistiek van de geboren en de daarbij mede omtrent de ouders der geboren verzamelde gegevens, kan tegenwoordig een goed inzicht worden verkregen in de vruchtbaarheid en ook in de huwelijksvruchtbaarheid der Nederlandse bevolking en van de veranderingen, welke zich daarin voltrekken.

Dit geldt inzonderheid voor de jaren na 1936, sinds welk jaar de geboren worden onderscheiden naar het aantal vroeger in hetzelfde gezin geboren kinderen en naar het jaar, waarin de ouders zijn gehuwd.

Hoewel deze gegevens het mogelijk hebben gemaakt om het inzicht in het proces der gezinsvermeerdering belangrijk te verdiepen, toch blijven de op deze wijze verzamelde cijfers een beperkt karakter dragen. Zij hebben immers slechts betrekking op de gezinnen, waar in de loop van het desbetreffende jaar een kind is geboren, terwijl, zelfs bij vergelijking van de cijfers voor de in opeenvolgende jaren uit eenzelfde huwelijksjaargang geboren kinderen toch van jaar op jaar weer overwegend andere gezinnen uit deze jaargang in de statistiek zullen vallen.

Daarom blijft naast de gegevens van de periodieke geboortestatistiek, een overzicht van alle op een bepaald tijdstip bestaande huwelijken en van de omvang en de wijze waarop tot dit tijdstip de gezinsvermeerdering in deze huwelijken heeft plaatsgevonden, van bijzonder belang.

Vandaar, dat, evenals bij de Volkstelling van 31 December 1930, ook bij de telling van 31 Mei 1947 wederom enkele speciale vragen 1) zijn gesteld om de benodigde gegevens te verzamelen.

De vorige maal zijn de desbetreffende vragen opgenomen op de voor vrouwen bestemde telformulieren. Ditmaal zijn zij toegevoegd aan die op de telformulieren voor de mannen, ten einde over een zo uitvoerig mogelijke omschrijving van het beroep van de man te kunnen beschikken en bij de bewerking tevens gebruik te kunnen maken van de alsdan reeds op deze formulieren, ten behoeve van de beroepstelling, voorkomende codering van dit beroep.

9	Alleen voor de gehuwde man	
a.	In welk jaar is zijn echtgenote geboren?	a. In het jaar.....
b.	Tot welk kerkgenootschap behoort zijn echtgenote?	b.
c.	In welk jaar is het thans bestaande huwelijk gesloten?	c. In het jaar
d.	Is dit voor beiden het eerste huwelijk? (ja of neen)	d.
e.	Hoeveel kinderen zijn vóór 1 Januari 1947 uit het thans bestaande huwelijk levend geboren? ..	e. kinderen
f.	Hoeveel van hen waren vóór die datum op een leeftijd van jonger dan 6 jaar overleden?	f. kinderen

In verband met een en ander konden de in 1930 gestelde vragen 5b (naam echtgenoot) en 5d (beroep echtgenoot) vervallen.

Naar de plaats, waar het huwelijk is gesloten, is ditmaal niet gevraagd. Wel is verzocht om op te geven of het thans bestaande huwelijk voor beide partijen al dan niet het eerste huwelijk is (vraag 9d). De vorige maal kon deze vraag

1) Speciale vragen op het telformulier van de gehuwde man ten behoeve van de statistiek der huwelijksvruchtbaarheid.

achterwege blijven, omdat toen slechts een beperkte bewerking in het voornemen lag, nl. alleen van de huwelijken, waarbij de vrouw vóór het 25ste jaar in het huwelijk was getreden, m.a.w. overwegend eerste huwelijken.

De in 1930 gestelde vraag naar het op dat ogenblik nog in leven zijnde kinderen (vraag 5f) had ten doel om door aftrekking van dit aantal van het totaal aantal levendgeboren kinderen tot het aantal overleden kinderen te komen. Ditmaal is rechtstreeks naar het aantal overleden kinderen (vraag 9f) gevraagd, waarbij de opgave evenwel beperkt diende te blijven tot overleden kinderen van jonger dan 6 jaar, omdat met de uitkomsten slechts het verkrijgen van een inzicht in de kindersterfte is bedoeld.

Een onderscheiding naar jongens en meisjes onder de geboren en overledenen is ditmaal niet verzocht. Van een oorspronkelijk gedachte uitbreiding van het tel-formulier met een vraag naar de geboortejaren der geboren kinderen en de sterftejaren der overleden kinderen moest in verband met de beperkte daarop beschikbare plaatsruimte uiteindelijk worden afgezien.

Volledigheidshalve zij nog opgemerkt, dat naast het aantal uit ieder huwelijk geboren en het aantal overleden, resp. nog in leven zijnde kinderen uiteraard ook het aantal in het gezin met de ouders samenwonende kinderen voor verschillende doeleinden van betekenis is. Dit gegeven heeft echter meer een sociale inslag en de desbetreffende cijfers zijn dan ook in het kader van de eigenlijke Volkstelling en van de woning- en gezinstelling verzameld en opgenomen in de op deze onderdelen der 12e Volkstelling betrekking hebbende publicaties.

Behalve de reeds genoemde beperking van de bewerking der in 1930 verzamelde gegevens tot de echtparen, waarbij de vrouw vóór haar 25ste jaar in het huwelijk was getreden, vond toen nog een andere beperking plaats en wel in die zin, dat van deze huwelijken uiteindelijk slechts die, welke vóór 1910 waren voltrokken in de statistiek zijn opgenomen.

Op deze wijze werd een overzicht verkregen omtrent de op 31 December 1930 aanwezige gehuwde vrouwen van wier huwelijk ten minste 20 jaren in haar vruchtbare periode hadden gelegen.

De statistiek over de aantallen uit bovenbedoelde groep van vrouwen geboren kinderen, in verband gebracht met het leeftijdsverschil der ouders, hun kerkelijke gezindte en sociale positie hebben een belangrijke bijdrage geleverd voor de kennis omtrent de differentiële vruchtbaarheid in ons land. Zij lieten evenwel niet toe om tevens een beeld te verkrijgen van de meer recente ontwikkeling der vruchtbaarheid en van de betekenis van de veranderde houding ten opzichte van het tempo der gezinsuitbreiding en van het uiteindelijk kindertal onder de jongere generaties, welke vruchtbaarheid inzonderheid voor de toekomstige groei der bevolking van overwegend belang is.

Een en ander is de reden geweest dat bij de bewerking van het aan de Volkstelling van 1947 gekoppelde onderzoek naar de huwelijksvruchtbaarheid niet slechts de huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur, doch alle op dat tijdstip bestaande huwelijken zijn betrokken.

Daarnaast heeft een afzonderlijke bewerking plaats gevonden van de in 1947 bestaande huwelijken, welke voldeden aan de bij het onderzoek van 1930 gestelde criteria. Op deze wijze kunnen ook de uitkomsten van het onderzoek van 1930 nog worden benut en wel om na te gaan welke veranderingen zich in de loop der jaren hebben voltrokken, ten aanzien van de vruchtbaarheid van huwelijken, welke de volledige vruchtbaarheidsduur achter de rug hebben.

Voorts hebben de voor alle bestaande huwelijken uitgevoerde bewerkingen ook plaats gehad voor de gehuwde mannen onder de academisch gevormden, waardoor de betekenis van een boven het algemeen gemiddelde liggend intellectueel en sociaal niveau nog beter kan worden benaderd dan mogelijk is op grond van de voor de algemene statistiek gebruikte beroepsindeling.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat de aan de statistiek van 1947 gegeven uitbreiding het tevens mogelijk heeft gemaakt om, naast een statistiek van de vruchtbaarheid der bestaande huwelijken, tevens een statistiek van de op 31 Mei 1947 aanwezige echtparen samen te stellen, waarin een aantal gegevens over de samenlevende echtgenoten, in onderlinge combinatie zijn gebracht.

In afwijking tot de Statistiek der echtparen heeft de Statistiek der huwelijksvruchtbaarheid slechts betrekking op de op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken, welke vóór 1 Januari 1947 zijn gesloten. In deze statistiek zijn nl. de tussen 1 Januari en 31 Mei 1947 voltrokken huwelijken buiten beschouwing gebleven, omdat, ook wat het kindertal betreft, slechts opgave is verzocht van de tot 1 Januari 1947 levendgeboren kinderen.

HOOFDSTUK II. DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE HUWELIJKEN

A l g e m e e n

Deze statistiek heeft betrekking op 1 968 212 echtparen. Dit aantal stemt niet geheel overeen met de overeenkomstige cijfers, welke in de uitkomsten van de Woning- en gezinstelling voorkomen en welke kunnen worden afgeleid uit die over de burgerlijke staat en de plaats in het huishouden in de uitkomsten der eigenlijke Volkstelling.

Voor de Statistiek der huwelijksvruchtbaarheid, en daardoor automatisch ook voor de hier besproken statistiek der echtparen, zijn nl. de formulieren van gehuwde mannen, die kennelijk gescheiden leefden van hun echtgenoten, buiten beschouwing gelaten.

Onder deze 1 968 212 bestaande huwelijken zijn 1 811 202 of 92% eerste huwelijken geteld en 157 010 of 8%, waarbij één of beide echtgenoten reeds eerder met een ander was (waren) gehuwd geweest.

Voor de afzonderlijke provincies (zie tabel 2) lopen de cijfers uiteen van 5,5% tweede en volgende huwelijken in Zeeland tot 10,3% in Noordholland. Behalve voor Noordholland komt dit percentage ook voor Zuidholland (9,5%) en Utrecht (8,2%) boven het rijksgemiddelde. Voor de andere provincies varieert het rond 6%. De hogere verhoudingscijfers voor de drie westelijke provincies houden verband met die voor de grote gemeenten in deze provincies. Amsterdam en 's Gravenhage elk met 12%, Rotterdam met 11 en Utrecht met 9% niet-eerste huwelijken. Het wegtrekken van oudere echtparen uit de grote steden speelt hierbij waarschijnlijk een rol doch daarnaast ongetwijfeld ook de hogere echtscheidingsfrequentie in de stad t.o.v. het platteland, hetgeen weer leidt tot een veelvuldiger hertrouwen en een relatief groter aantal tweede en volgende huwelijken in deze grote gemeenten.

Uit de in tabel 1 gegeven splitsing van de bestaande huwelijken naar het jaar van huwelijksluiting blijkt, dat niet minder dan 34% dezer huwelijken in 1937 of later is voltrokken en dus nog slechts 10 jaar of korter had geduurd. In verband met de bijzondere hoge huwelijksluiting in de jaren 1939, 1942 en 1946 is genoemd percentage hoger dan het onder normale omstandigheden zou zijn geweest.

Beziet men de huwelijken van langere duur dan blijkt, dat rond 550 000 of 28% der op 31 Mei 1947 getelde echtparen voor 1 Januari van dit jaar reeds 25 jaar of langer en 22 000 of 1,2% reeds 50 jaar of langer waren gehuwd geweest.

Relatief gezien zijn deze cijfers voor de niet-eerste huwelijken belangrijk lager (resp. 1,8 en 0,3%) en dit spreekt ook wel vanzelf. Deze huwelijken worden, zoals nog nader zal blijken, gemiddeld genomen, op oudere leeftijd gesloten en naarmate het jaar van huwelijk verder terug ligt zullen van deze huwelijken er verhoudingsgewijze meer door de dood van een der echtgenoten zijn ontbonden dan van huwelijken tussen nog nimmer gehuwd geweest zijnde en op jeugdiger leeftijd met elkaar in het huwelijk getreden personen.

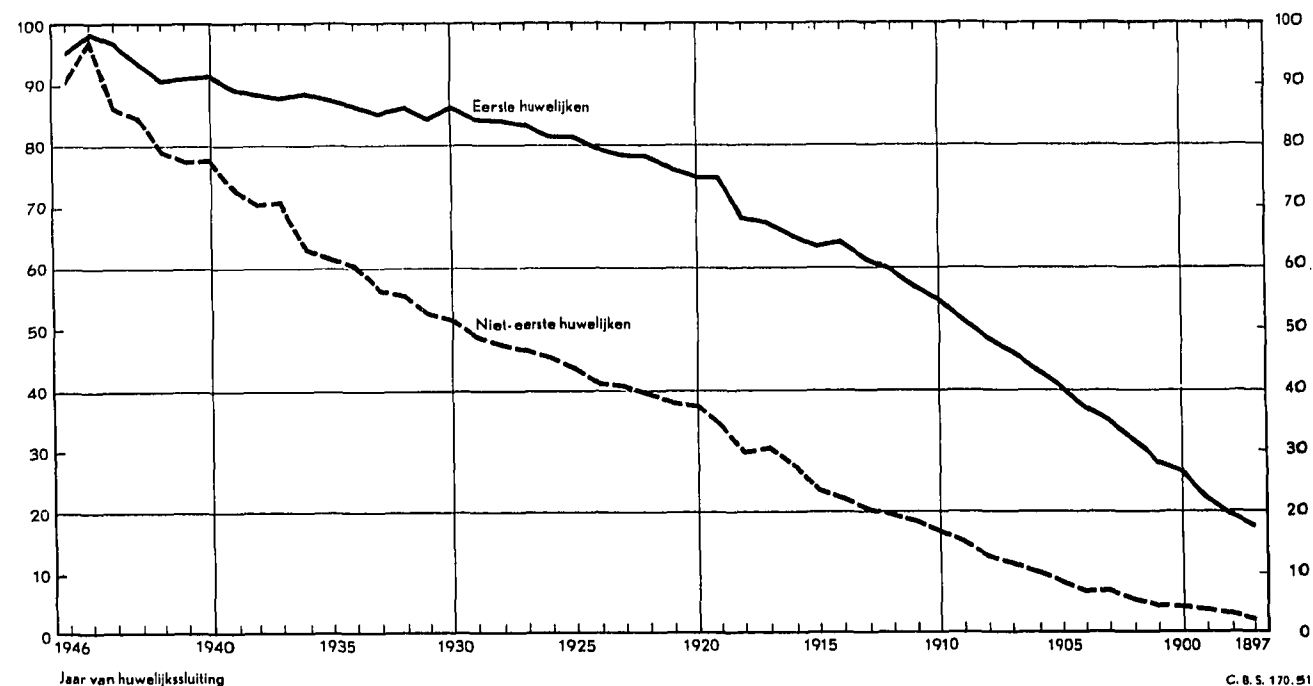
De betekenis van de huwelijksontbinding door dood en echtscheiding kan worden nagegaan uit de in de kolommen 3, 5 en 7 van tabel 1 vermelde verhoudingscijfers.

Zij geven aan, welk percentage van de in elk der jaren 1897 t/m 1947 in het huwelijk getreden echtparen op 31 Mei 1947 nog in stand, o.q. niet gescheiden was. (Zie ook grafiek 1.)

Uiteraard is er in deze periode emigratie van hier gebuwde en immigratie van in het buitenland gehuwde paren geweest, doch gezien de omvang en het saldo van de buitenlandse migratie in dit tijdvak ten opzichte van het totaal der Nederlandse bevolking kan de invloed van deze factor van ondergeschikte betekenis worden geacht.

Grafiek 1

De op 31 Mei 1947 bestaande, in 1946 en in vorige jaren voltrokken huwelijken, telkens in procenten van het totaal aantal in het desbetreffende jaar gesloten huwelijken

Zoals kon worden verwacht is van de in elk vroeger jaar gesloten huwelijken nog slechts een relatief geringer aantal bij de telling van 1947 aangetroffen, evenwel met uitzondering van de huwelijksjaargang 1946. De voor dit huwelijksjaar vermelde percentages zijn nl. lager dan die voor 1945, terwijl die voor alle huwelijken en voor de eerste huwelijken zelfs lager zijn dan in 1944. Het is uitgesloten, dat de sterfte in 1946 en in de eerste maanden van 1947 inzonderheid een zeer hoog aantal der in 1946 gesloten huwelijken zou hebben ontbonden. Voorts kan ook de hogere echtscheidingsfrequentie in de eerste na-oorlogse jaren het verschil maar zeer ten dele verklaren. De oplossing dient eerder te worden gezocht in het in 1946 in vergelijking met andere jaren veel hogere aantal tussen Nederlandse vrouwen en buitenlanders gesloten huwelijken.

Aangezien hierbij inzonderheid sprake is geweest van huwelijken met buitenlandse militairen, die niet behoorden tot de Nederlandse bevolking, zijn deze huwelijken niet begrepen in de hier besproken statistiek der bestaande huwelijken, waarvoor immers is uitgegaan van de telformulieren van tot de bevolking van Nederland behorende gehuwde mannen.

Daarnaast heeft nog een andere factor een rol gespeeld. In verband met de woningnood zijn nl. in 1946 en ook later een groot aantal paren in het huwelijk getreden, voor wie nog geen eigen woongelegenheden beschikbaar was, in de hoop, dat zij eenmaal gehuwd zijnde, eerder voor een woning in aanmerking zouden kunnen komen.

In afwachting hiervan is, voor zover sprake was van huwelijken tussen Rooms-Katholieken, in veel gevallen het kerkelijk huwelijk nog uitgesteld. Aangezien men zich volgens Rooms-Katholieke opvattingen eerst na het kerkelijk huwelijk als "gehuwd" beschouwt is het niet uitgesloten, dat bovenbedoelde echtparen, uiteraard begrepen in het totaal aantal wettelijk gesloten huwelijken, bij vermelding van hun burgerlijke staat op het telformulier van de volkstelling, zich

nog als ongehuwd hebben opgegeven en dus buiten de op grond van deze formulieren samengestelde statistiek der echtparen zijn gebleven.

Hoewel niet kan worden vastgesteld, welke omvang dit verschijnsel heeft gehad, toch kan op grond van de cijfers van de statistiek der in 1946 gesloten huwelijken worden afgeleid, dat de laatstgenoemde factor zeker mede van invloed is geweest.

Voor de in de jaren 1945 en eerder gesloten huwelijken blijkt, zoals reeds is opgemerkt, een regelmatig afnemend percentage op 31 Mei 1947 nog in tact te zijn geweest: van de in 1940 gesloten huwelijken nog 90%, van die welke in 1929 zijn voltrokken nog 80%, van die uit 1920 nog 70%, enz.

Voor de in 1922, d.w.z. 25 jaar vóór de teldatum, gesloten huwelijken bedraagt dit percentage 74 en op grond van dit cijfer zou men kunnen zeggen, dat, bij een frequentie van sterfte en echtscheiding als in de laatste tientallen jaren, driekwart van de in het huwelijk tredende paren hun 25-jarige bruiloft zullen vieren. Op overeenkomstige wijze kan op grond van het in 1947 nog aangetroffen percentage van de in 1907 gesloten huwelijken worden aangenomen, dat rond 40 vande 100 echtparen hun 50-jarig huwelijksfeest beleven. Voor huwelijken tussen nog nimmer gehuwd geweest zijnde personen zijn deze kansen iets hoger, resp. 78 en 46 per 100 paren, voor de niet-eerste huwelijken daarentegen belangrijk lager, nl. resp. slechts 40 en 12%. Als oorzaak dient weer de reeds vermelde latere huwelijksleeftijd van deze niet-eerste huwelijken te worden genoemd.

Leeftijd der echtgenoten

Tabel 3 geeft de leeftijd en de leeftijdscombinatie van de echtgenoten in de op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken.

Van de bijna 2 000 000 echtparen zijn er, in ronde getallen, 775 000 of 40%, waarbij de man nog beneden de 40 jaar is, 1 000 000 of 50% waarbij de man van 40-65 en 200 000 of 10%, waarin hij 65 jaar of ouder is.

Dit betekent dus, dat 90% der gezinnen met echtbaar, wat de leeftijd van het gezinshoofd betreft, in de werkzame leeftijdsklassen vallen, terwijl 10% daarboven komt.

De echtparen, waarvan een of beide echtgenoten reeds vroeger met een ander was gehuwd geweest, zijn belangrijk ouder dan de overige: onder de huwelijken, waarbij de man op het ogenblik der telling nog beneden 40 jaar oud was, komen slechts 4% niet-eerste huwelijken voor, onder die, waarbij de man 65 jaar of ouder was, bedraagt dit percentage niet minder dan 16.

Een samenvatting van de leeftijdsverdeling der echtgenoten in de bestaande huwelijken in elke provincie en in de vier grote gemeenten is gegeven in tabel 4. De op grond daarvan berekende verhoudingscijfers (zie staat 1) laten zien, dat de verschillen tussen de afzonderlijke gebieden en gemeenten, voor de mannen zowel als voor de vrouwen, van weinig betekenis zijn. Opvallend zijn alleen de hoge percentages ouderen in Friesland en Zeeland.

Van meer belang, inzonderheid ten behoeve van het onderzoek naar de huwelijksvruchtbaarheid, zijn de afwijkingen ten aanzien van de leeftijd bij het aangaan van het huwelijk.

Huwelijksleeftijd der echtgenoten

Een gedetailleerd overzicht van de huwelijksleeftijd der echtparen is opgenomen in tabel 3.

In deze cijfers komt het verschil in huwelijksleeftijd tussen eerste en niet-eerste huwelijken, waarop reeds enkele malen is gewezen, duidelijk tot uitdrukking.

Staat 1. Bestaande huwelijken naar leeftijd man, resp. vrouw op 31 Mei 1947

Provincies enz.	24 jaar	25-39 jaar	40-49 jaar	50 jaar en ouder	Totaal
			Mannen		
Groningen	2,9	36,5	24,0	36,6	100
Friesland	2,7	34,8	23,5	39,0	100
Drenthe	3,2	39,2	23,7	33,9	100
Overijssel	2,3	35,9	25,9	35,9	100
Gelderland	2,6	36,0	25,1	36,3	100
Utrecht	2,9	36,4	24,2	36,5	100
Noordholland	2,8	35,5	25,0	36,7	100
Zuidholland	3,0	36,6	25,0	35,4	100
Zeeland	2,4	34,7	23,9	39,0	100
Noordbrabant	2,5	38,4	25,8	33,3	100
Limburg	3,0	38,7	25,1	33,2	100
NEDERLAND	2,8	36,5	24,9	35,8	100
Amsterdam	3,2	35,6	24,8	36,4	100
Rotterdam	3,5	35,7	25,7	35,1	100
's Gravenhage	3,0	37,1	24,1	35,8	100
Utrecht	3,5	36,8	23,9	35,8	100
			Vrouwen		
Groningen	6,9	38,8	22,7	31,6	100
Friesland	6,3	37,6	22,7	33,4	100
Drenthe	8,1	40,9	22,5	28,5	100
Overijssel	5,6	39,5	24,8	30,1	100
Gelderland	6,4	39,5	23,7	30,4	100
Utrecht	6,5	39,1	23,5	30,9	100
Noordholland	6,6	38,6	24,1	30,7	100
Zuidholland	7,0	39,2	23,9	29,9	100
Zeeland	6,2	37,1	23,1	33,6	100
Noordbrabant	6,0	41,8	24,2	28,0	100
Limburg	7,3	41,7	23,7	27,3	100
NEDERLAND	6,6	39,5	23,8	30,1	100
Amsterdam	7,2	38,5	24,3	30,0	100
Rotterdam	7,9	38,2	24,5	29,4	100
's Gravenhage	7,1	39,3	23,7	29,9	100
Utrecht	7,3	38,7	23,7	30,3	100

Voor de eerste huwelijken is de groep, waarbij op het ogenblik van het huwelijk de man tussen 25 en 29 jaar en de vrouw tussen 20 en 24 jaar oud was, het sterkst bezet. Onder niet-eerste huwelijken geldt dit voor de groep, waarbij de man tussen 30 en 34 en de vrouw tussen 25 en 29 jaar oud was.

Sterker nog blijkt het verschil uit de volgende cijfers. Van de 1 811 202 op 31 Mei 1947 getelde eerste huwelijken waren er 1 319 172 of 73% tussen echtgenoten, die op het ogenblik van het huwelijk nog jonger dan 30 jaar oud waren en maar 11 381 of 0,6% van echtgenoten, die bij hun huwelijk beide 40 jaar of ouder waren. Voor de niet-eerste huwelijken zijn deze percentages resp. slechts 12 en niet minder dan 24.

Vermeldenswaard is voorts, dat tussen de echtgenoten in niet-eerste huwelijken

een belangrijk groter leeftijdsverschil bestaat dan in de eerste huwelijken. Hoewel dit leeftijdsverschil bij huwelijk op grond van tabel 5, waarin deze leeftijden in groepen van jaren zijn vermeld, niet exact is te bepalen, is toch een goede benadering mogelijk. Beperkt men de vergelijking tot huwelijken, gesloten tussen mannen en vrouwen beneden 50 jaar, dan blijkt, dat in 45% van de eerste huwelijken beide echtgenoten tot dezelfde leeftijdsgroep van 5 jaar behoorden, d.w.z. maximaal 5 jaar in leeftijd verschilden, en dat dit slechts in 26% der niet-eerste huwelijken het geval is.

Voor de huwelijken tussen niet tot dezelfde leeftijdsgroep behorende echtgenoten treedt nog een andere afwijking aan de dag. In 83% van de hieronder begrepen eerste huwelijken is de man ouder en in 17% jonger dan de vrouw. Voor de niet-eerste huwelijken zijn deze percentages resp. 78 en 22. Onder de niet-eerste huwelijken komen er dus relatief meer voor, waarbij de vrouwen ouder is dan de man.

De huwelijksleeftijd van de in de afzonderlijke provincies aangetroffen echtparen is vastgelegd in tabel 6. De in dit opzicht bestaande verschillen blijken uit de in staat 2 opgenomen verhoudingscijfers. Wat de mannen betreft, blijkt in de verschillende provincies 22-31% bij hun huwelijk 20-24 jaar te zijn geweest, 42-48% van 25-29 jaar en 14-21% van 30-34 jaar.

De meest voorkomende huwelijksleeftijd ligt dus voor alle provincies tussen 25 en 30 jaar en voor deze leeftijdsgroep is de spreiding der verhoudingscijfers het geringst. Voor de beide andere leeftijdsgroepen zijn de afwijkingen van het algemeen gemiddelde het grootst in Groningen, Friesland en Drenthe en voorts in Noordbrabant, Limburg en Gelderland, terwijl zij voor elk dezer groepen van provincies in tegengestelde richting gaan: een hoge resp. lage bezetting van de huwelijksleeftijden van 20-24 jaar en een omgekeerde verhouding voor die van 30-34 jaar.

Deze cijfers wijzen dus op een jongere huwelijksleeftijd van de mannen in de drie noordelijke provincies dan van die in Noordbrabant, Limburg en Gelderland. De enigszins hogere bezetting van de hoogste leeftijdsgroep in de drie westelijke provincies en de vermelde grote gemeenten dient te worden gezien in verband met de reeds voor deze gebieden en gemeenten geconstateerde grotere frequentie der tweede en volgende huwelijken.

Voor de huwelijksleeftijd der vrouwen gaan de verschillen tussen de afzonderlijke provincies in dezelfde richting als voor de mannen. De grootste tegenstelling wordt hier aangetroffen tussen Drenthe en Noordbrabant. In eerstgenoemde provincie is van 59% der echtparen de vrouw vóór haar 25ste jaar getrouwd, terwijl zulks in Noordbrabant slechts voor 42% der echtparen het geval is.

Uiteraard dient men bij beschouwing van de in de tabellen 5 en 6 gegeven cijfers er steeds rekening mede te houden, dat zij slechts betrekking hebben op de huwelijksleeftijd van de op 31 Mei 1947 uit achtereenvolgende huwelijksjaargangen nog aanwezige echtparen. Van de oorspronkelijk tot elk dezer jaargangen behorende huwelijken is immers (zie tabel 1) een aantal door dood of scheiding ontbonden. De ontbinding door de dood, de belangrijkste van beide, treft relatief meer de oudere dan de jongere echtparen van eenzelfde huwelijksjaargang voorts inzonderheid die, waarbij een der echtgenoten de andere veel in leeftijd overtreft.

Een en ander brengt mede, dat de verdeling naar de huwelijksleeftijd volgens deze statistiek der echtparen een andere is dan die van de in het huwelijk tredende paren, welke wordt verkregen in de jaarlijkse statistiek der nieuw gesloten huwelijken.

In vergelijking met laatstbedoelde huwelijksstatistiek nemen in de hier behandelde statistiek der echtparen de op jeugdige leeftijd gesloten huwelijken een

Staat 2. Bestaande huwelijken naar leeftijd man, resp. vrouw bij huwelijksluiting

Provincies enz.	<20 jaar	20-24 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35 jaar en ouder	Totaal
Mannen						
Groningen	1,3	30,8	44,4	14,5	9,0	100
Friesland	0,7	28,2	48,3	14,1	8,7	100
Drenthe	1,3	31,3	44,3	14,9	8,2	100
Overijssel ...	0,8	23,9	45,5	19,1	10,7	100
Gelderland ...	0,7	22,6	43,5	20,1	13,1	100
Utrecht	0,7	25,5	44,9	16,9	12,0	100
Noordholland .	0,8	27,3	44,6	15,5	11,8	100
Zuidholland ..	1,0	28,6	43,9	15,4	11,1	100
Zeeland	0,9	28,9	45,3	15,3	9,6	100
Noordbrabant .	0,7	21,6	43,7	21,3	12,7	100
Limburg	0,8	23,8	42,3	20,7	12,4	100
NEDERLAND	0,8	26,4	44,4	17,1	11,3	100
Amsterdam	1,0	28,5	41,8	15,5	13,2	100
Rotterdam	1,3	31,3	41,5	14,5	11,4	100
's Gravenhage.	0,8	27,1	42,8	16,0	13,3	100
Utrecht	0,8	27,8	44,6	15,7	11,1	100
Vrouwen						
Groningen	7,8	47,7	31,4	8,1	5,0	100
Friesland	5,4	49,2	33,3	7,5	4,6	100
Drenthe	8,3	50,8	29,6	7,1	4,2	100
Overijssel ...	5,0	42,2	30,8	10,5	5,5	100
Gelderland ...	5,3	40,9	34,9	11,8	7,1	100
Utrecht	5,0	42,5	34,6	10,8	7,1	100
Noordholland .	5,7	45,9	32,0	9,3	7,1	100
Zuidholland ..	6,5	45,9	31,7	9,2	6,7	100
Zeeland	5,7	48,3	32,1	8,3	5,6	100
Noordbrabant .	4,8	37,4	37,2	13,4	7,2	100
Limburg	6,1	40,9	34,1	12,2	6,7	100
NEDERLAND	5,9	44,2	33,3	10,1	6,5	100
Amsterdam	6,8	44,7	30,5	9,9	8,1	100
Rotterdam	8,4	46,7	29,0	8,8	7,1	100
's Gravenhage.	5,3	42,9	32,9	10,8	8,1	100
Utrecht	5,6	43,7	34,0	9,9	6,8	100

relatief wat grotere plaats in en treden voorts die met een belangrijk leeftijdsverschil tussen de echtgenoten wat meer op de achtergrond.

Voorts zij er nog op gewezen, dat op grond van de bovenstaande cijfers niet zonder meer mag worden aangenomen, dat in de ene provincie op jeugdiger leeftijd wordt gehuwd dan in de andere. De geconstateerde verschillen zijn nl. mede beïnvloed door onderlinge afwijkingen in de leeftijdsopbouw der huwbare bevolking in de afzonderlijke provincies.

Een beeld van het vroeger of later huwen en van de in dit opzicht bestaande

regionale verschillen kan alleen worden verkregen door verband te leggen tussen de nieuw gesloten huwelijken van verschillende leeftijd en alle op het desbetreffende tijdstip aanwezige huwbare personen van overeenkomstige leeftijd. Om dezelfde reden is met de statistiek der op een bepaald tijdstip bestaande huwelijken, hoewel daarin echtparen uit meer dan 50 huwelijksjaargangen zijn begrepen, evenmin een juiste beoordeling mogelijk van de veranderingen, welke zich in de loop der jaren, ten gevolge van gewijzigde economische en sociale omstandigheden e.d., in de huwelijksleeftijd hebben voltrokken. Ook voor een onderzoek van deze aard dient de statistiek der nieuw gesloten huwelijken als uitgangspunt te worden gekozen.

K e r k e l i j k e g e z i n d t e d e r e c h t g e n o t e n

De in de tabellen 7, 8 en 9 verzamelde gegevens over de kerkelijke gezindte der echtgenoten zijn voor verschillende doeleinden bruikbaar.

Allereerst geven zij een beeld van de verdeling naar de kerkelijke gezindte van gehuwde mannen resp. vrouwen en in dit opzicht vormen zij een aanvulling op de uitkomsten der eigenlijke volkstelling waarin geen cijfers over de kerkelijke gezindte in combinatie met de burgerlijke staat zijn opgenomen.

Aangezien voorts de huishoudens met echtpaar 86% van alle huishoudens van 2 of meer personen uitmaken, geven de cijfers uit deze tabellen bovendien voor het Rijk en voor elk der provincies en der vier grote gemeenten een vrijwel volledige benadering van de verdeling van het aantal op het tijdstip der telling aanwezige gezinnen naar kerkelijke gezindte van het gezinshoofd, resp. van de echtgenote.

Ten slotte kan op grond van tabel 7, voor het Rijk, en van tabel 8, in combinatie met tabel 9, voor de provincies en de grote gemeenten, een inzicht worden verkregen in de frequentie van het gemengde huwelijk.

Staat 3 geeft, wat dit laatste punt betreft, enkele Rijkscijfers, nl. voor Rooms-Katholieken, Ned.Hervormden, Gereformeerden (Geref.kerken, Geref.kerken, art.31, Chr.Geref.kerk en Geref.Gemeenten), Evang.Luthersen, Doopsgezinden, Remonstranten (om statistisch-technische redenen te zamen genomen) en personen zonder kerkelijke gezindte.

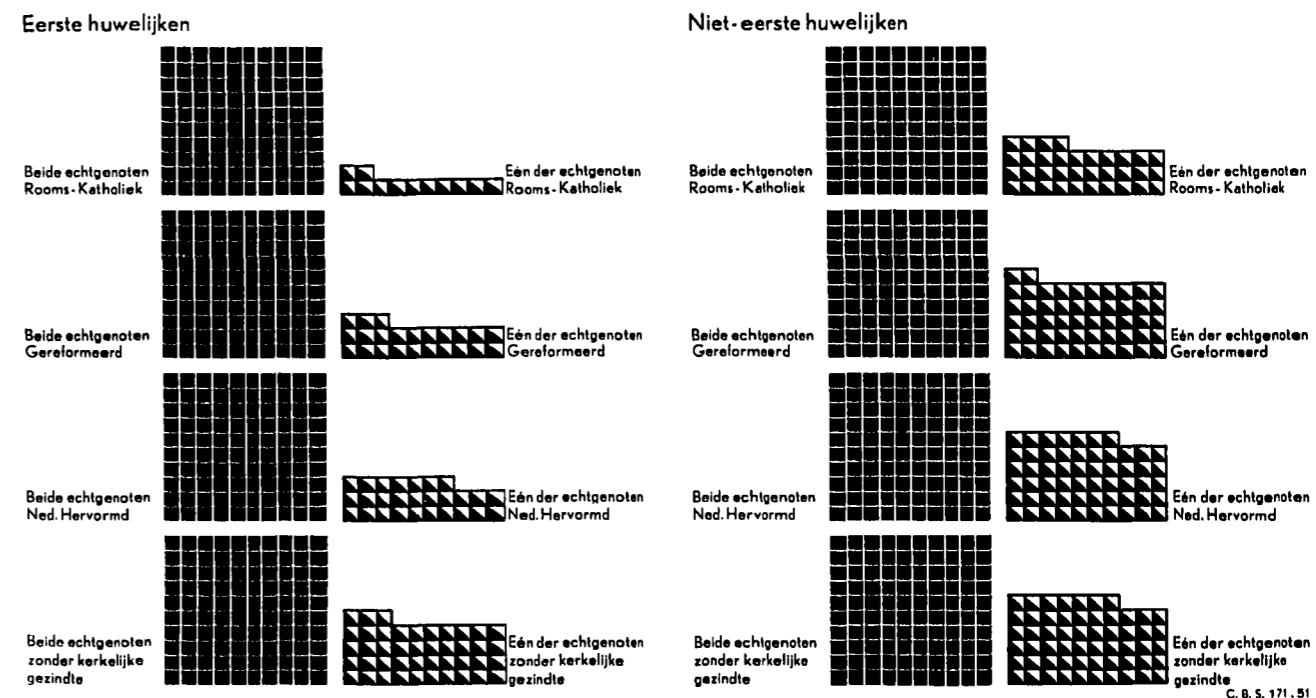
Staat 3. Bestaande huwelijken naar de kerkelijke gezindte der beide echtgenoten

	R.K.	N.H.	Geref.	Ev.Luth.	Doopsgez. en Remontr.	Geen kerkelijke gezindte
Eerste huwelijken						
1. Beide zelfde kerkelijke gezindte	100	100	100	100	100	100
2. Man met vrouw van andere gezindte	5,2	12,1	10,0	109,6	75,0	28,2
3. Vrouw met man " " " "	7,0	14,7	13,1	206,0	109,2	14,6
Totaal gemengd op 100 van dezelfde gezindte (2+3)	12,2	26,8	23,1	315,6	184,2	42,8
Niet-eerste huwelijken						
1. Beide zelfde kerkelijke gezindte	100	100	100	100	100	100
2. Man met vrouw van andere gezindte	14,0	27,4	21,6	199,8	143,8	38,1
3. Vrouw met man " " " "	20,0	29,8	30,0	409,9	170,7	19,3
Totaal gemengd op 100 van dezelfde gezindte (2+3)	34,0	57,2	51,6	609,7	314,5	57,4
Alle bestaande huwelijken						
1. Beide zelfde kerkelijke gezindte	100	100	100	100	100	100
2. Man met vrouw van andere gezindte	5,8	13,1	10,6	117,5	80,2	29,3
3. Vrouw met man " " " "	7,9	15,7	14,1	223,7	113,7	15,0
Totaal gemengd op 100 van dezelfde gezindte (2+3)	13,7	28,8	24,7	341,2	193,9	44,3

De bijgevoegde verhoudingscijfers geven telkens per 100 bestaande huwelijken tussen personen van dezelfde gezindte, het aantal huwelijken, waarbij slechts één der echtgenoten, hetzij de man, hetzij de vrouw tot het desbetreffende kerkgenootschap behoort. Voorts is nog een onderscheid gemaakt tussen eerste en niet-eerste huwelijken (zie ook grafiek 2).

Grafiek 2

Niet-gemengde en gemengde huwelijken onder de op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken
(niet-gemengde huwelijken in elke groep gesteld op 100)

Uit de cijfers voor de eerste en niet-eerste huwelijken te zamen blijkt, dat het gemengde huwelijk onder Rooms-Katholieken geringer omvang heeft dan onder de andere vermelde gezindten.

Op 100 echtparen van Rooms-Katholieke echtgenoten zijn er 14, waarvan slechts één der echtgenoten Rooms-Katholiek is.

Voor de Ned.Hervormden is de verhouding 100 tegen 30, voor de Gereformeerden 100 tegen 28 en voor deze twee kerkgenootschappen is het gemengde huwelijk dus van dubbel zo grote omvang als onder de Rooms-Katholieken.

Onder de Evangelisch-Luthersen zijn de cijfers voor de gemengde huwelijken al bijzonder hoog. In wat geringere mate, geldt zulks ook voor Doopsgezinden en Remonstranten, waarbij in aanmerking moet worden genomen, dat deze groepen te zamen zijn genomen en huwelijken tussen Doopsgezinden en Remonstranten dus niet als gemengde huwelijken tot uitdrukking komen. Voor deze drie groepen schijnen de kerkelijke grenzen een belangrijk geringere rol te spelen, hoewel daarnaast dient te worden bedacht, dat Evangelisch-Luthersen, Doopsgezinden en Remonstranten meer dan de andere groepen zijn geconcentreerd in de grote gemeenten, waar het gemengde huwelijk al een zeer veel voorkomend verschijnsel is. Voorts speelt ook de totale grootte van het kerkgenootschap een rol. Naarmate de groep kleiner is, zal in principe ook de huwelijksmogelijkheid in eigen kring geringer zijn. In het licht van deze laatste opmerking bezien, blijkt het cijfer voor de gemengde huwelijken onder Gereformeerden (totale sterkte bijna 1/4 van het aantal Ned.Hervormden en 1/4 van het aantal Rooms-Katholieken) dus belangrijk achter bij dat,

hetwelk men voor deze groep, in vergelijking met dat voor Ned.Hervormden en ook voor Rooms-Katholieken, had kunnen verwachten.

Onder de tweede en volgende huwelijken neemt, en dit geldt voor alle vermelde gezindten, het gemengde huwelijk een veel groter plaats in dan onder de eerste huwelijken. De vermelde verhoudingscijfers zijn ongeveer dubbel zo hoog als onder de eerste huwelijken; voor de Rooms-Katholieken naderen zij zelfs het driedvoud. Het is hier niet de plaats om op de oorzaken van deze hogere cijfers in te gaan. Wel zij opgemerkt, dat bij het opsporen van deze oorzaken rekening dient te worden gehouden met het reeds geconstateerde feit, dat de niet-eerste huwelijken op oudere leeftijd zijn gesloten dan de eerste huwelijken en dat voorts ten minste een der echtgenoten reeds gehuwd is geweest, twee factoren, waardoor bijv. de remmende invloed van eventuele bezwaren der ouders tegen het gemengde huwelijk ongetwijfeld geringer is.

Vermeldenswaard is voorts, dat voor elk der vermelde gezindten, er zowel onder eerste als onder niet-eerste huwelijken, relatief meer vrouwen dan mannen tot een huwelijk met een niet tot haar (zijn) kerkgenootschap behorende levenspartner blijken over te gaan, terwijl daartegenover onder de personen zonder kerkelijke gezindte door de vrouwen minder gemengde huwelijken worden gesloten dan door de mannen. Op 100 huwelijken tussen niet tot een kerkgenootschap behorende personen zijn er 15, waarbij alleen de vrouw zich zonder kerkgenootschap heeft opgegeven en bijna het dubbele aantal, nl. 29, waarbij dit alleen voor de man het geval was. Waarschijnlijk speelt ook hier de aantalsverhouding een rol en bij deze afwijking in het bijzonder de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen. Voor alle hierboven vermelde gezindten is immers een vrouwenoverschot waargenomen 1) en voor elk dezer gezindten blijkt thans een groter aantal vrouwen dan mannen een huwelijk buiten eigen kring te zijn aangegaan, terwijl een in dit opzicht tegengestelde verhouding blijkt voor de personen zonder kerkelijke gezindte, onder welke bevolkingsgroep een niet onbelangrijk mannenoverschot bestaat.

Over de samenstelling der gemengde huwelijken zijn nog enkele cijfers gegeven in staat 4, waarbij voor de gemengde huwelijken telkens waar de verhouding is berekend t.o.v. 100 bestaande huwelijken tussen personen van gelijke gezindte.

Uit deze cijfers blijkt, dat de Rooms-Katholieken eerder een gemengd huwelijk aangaan met iemand, die lid is van een der Protestantse kerkgenootschappen dan met iemand, die tot géén kerkgenootschap behoort. Voor de R.K. mannen geldt dit in sterker mate dan voor de R.K. vrouwen. Onder de gemengd huwende mannen der Protestantse gezindten bestaat voorkeur voor een vrouw van een andere Protestantse gezindte, met name onder de Gereformeerden. Vervolgens huwen er meer met een vrouw zonder kerkelijke gezindte dan met een Rooms-Katholieke vrouw.

Voor de Ned.Hervormde mannen zijn de verschillen van minder betekenis dan voor die der andere groepen.

Voor de gemengd huwende Protestantse vrouwen blijken dezelfde verhoudingen, behoudens voor de Ned.Hervormde vrouwen, van wie er meer met een man zonder kerkelijke gezindte dan met een van een andere Protestantse gezindte in het huwelijk zijn getreden. Verder is onder de gemengd huwende vrouwen van de andere vermelde Protestantse gezindten de voorkeur voor een huwelijk met iemand zonder kerkelijke gezindte groter dan onder de gemengd huwende mannen van deze gezindten.

Uit de voor mannen en vrouwen zonder kerkelijke gezindte vermelde verhoudingscijfers blijkt, dat deze meer huwelijken sluiten met Protestanten dan met Rooms-Katholieken.

1) Zie Volkstellingspublicatie Serie B. Deel 5 "kerkelijke gezindten"

Staat 4. Samenstelling der gemengde huwelijken, telkens op 100 huwelijken tussen echtgenoten van dezelfde kerkelijke gezindte

Room-Katholieken		Ned.Hervormden	
Man en vrouw R.K.	100	Man en vrouw N.H.	100
Man R.K. - vrouw Prot.	3,9	Man N.H. - vrouw R.K.	3,9
- vrouw geen	1,8	- vrouw andere prot. gez.	4,9
		- vrouw geen	4,2
		Vrouw N.H. - man R.K.	3,1
Vrouw R.K.- man Prot.	4,8	- man andere prot. gez.	3,9
- man geen	3,0	- man geen	8,6
Gereformeerden		Evang.Luthersen	
Man en vrouw Geref.	100	Man en vrouw Ev.Luth.	100
Man geref.- vrouw R.K.	1,7	Man Ev.Luth. - vrouw R.K.	19,2
- vrouw andere prot. gez.	7,1	- vrouw andere prot.gez.	75,7
- vrouw geen	1,8	- vrouw geen	22,4
Vrouw geref.- man R.K.	1,2	Vrouw Ev.Luth.- man R.K.	26,0
- man andere prot. gez.	9,7	- man andere prot.gez.	129,1
- man geen	3,2	- man geen	67,6
Doopsgezinden en Remonstranten		Personen zonder kerkelijke gezindte	
Man en vrouw Dgz. of Rem.	100	Man en vrouw geen	100
Man Dgz.of Rem. - vrouw R.K..	5,3	Man geen - vrouw R.K.	5,9
- vrouw andere prot.gez.	53,2	- vrouw Prot.	23,3
- vrouw geen.	21,6		
Vrouw Dgz.of Rem.- man R.K. ..	3,9	Vrouw geen - man R.K.	3,6
- man andere prot.gez. .	58,7	- man Prot.	11,3
- man geen ..	51,0		

Nog zij medegedeeld, dat de in staat 4 opgenomen cijfers betrekking hebben op eerste en niet-eerste huwelijken te zamen.

Voor elk dezer groepen afzonderlijk gaan de verschillen vrijwel geheel in dezelfde richting.

In tabel 9 is voor de provincies en de vier grote gemeenten het aantal echtgenoten vermeld, waarvan beide echtgenoten tot dezelfde kerkelijke gezindte beho-

ren. Op grond van deze cijfers en die in tabel 8 is staat 5 samengesteld, welke in aansluiting op de in staat 3 gegeven rijkscijfers een beeld geeft van de regionale frequentie van het gemengde huwelijk.

Voor de Rooms-Katholieken is het gemengde huwelijk, relatief gezien in Noordbrabant en Limburg van zeer geringe betekenis en voorts in Overijssel weer minder frequent dan in de overige provincies. Voor de Ned.Hervormden valt het minimum in Drenthe, voor de Gereformeerden in Friesland.

Staat 5. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar de kerkelijke gezindte der beide echtgenoten

Provincies enz.	Rooms-Katholiek				Ned.Hervormd				Gereformeerd				Geen kerkelijke gezindte			
	Beide R.K.	Alleen man R.K.	Alleen vrouw R.K.	Totaal gemengd (k.3+4)	Beide N.H.	Alleen man N.H.	Alleen vrouw N.H.	Totaal gemengd (k.7+8)	Beide Geref.	Alleen man Geref.	Alleen vrouw Geref.	Totaal gemengd (k.11+12)	Beide geen	Alleen man Geen	Alleen vrouw Geen	Totaal gemengd (k.15+16)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Groningen ..	100	8,6	11,2	19,8	100	9,2	12,8	22,0	100	7,0	7,6	14,6	100	22,4	11,7	34,1
Friesland ..	100	5,2	8,2	13,4	100	9,1	12,8	21,9	100	4,7	6,9	11,6	100	27,3	11,1	38,4
Drenthe	100	6,8	8,5	15,3	100	5,5	6,2	11,7	100	5,8	7,9	13,7	100	33,5	21,3	54,8
Overijssel..	100	3,0	4,3	7,3	100	6,7	9,5	16,2	100	5,7	9,4	15,1	100	32,6	14,8	47,4
Gelderland..	100	4,8	6,5	11,3	100	7,1	8,1	15,2	100	9,2	11,2	20,4	100	47,9	25,2	73,1
Utrecht	100	9,4	12,6	22,0	100	13,0	14,7	27,7	100	10,7	13,9	24,6	100	38,2	19,5	57,7
Noordholland	100	10,3	13,8	24,1	100	25,2	34,4	59,6	100	17,3	20,0	37,3	100	24,0	11,9	35,9
Zuidholland	100	16,3	22,6	38,9	100	15,8	17,6	33,4	100	13,9	19,8	33,7	100	31,1	16,3	47,4
Zeeland	100	6,2	7,9	14,1	100	9,3	10,3	19,6	100	8,8	16,7	25,5	100	60,8	26,7	87,5
Noordbrabant	100	1,3	1,8	3,1	100	19,5	15,9	35,4	100	15,5	16,7	32,2	100	62,1	48,0	110,1
Limburg	100	1,5	2,0	3,5	100	39,3	25,8	65,1	100	32,2	20,0	52,2	100	74,7	74,9	149,6
NEDERLAND ..	100	5,8	7,9	13,7	100	13,1	15,7	28,8	100	10,6	14,1	24,7	100	29,3	15,0	44,3
Amsterdam ..	100	19,2	29,0	48,2	100	33,4	44,6	78,0	100	29,2	29,7	58,9	100	20,3	10,1	30,4
Rotterdam ..	100	28,0	39,0	67,0	100	23,3	26,2	49,5	100	20,0	24,2	44,2	100	26,0	13,8	39,8
's Gravenhage	100	18,8	26,3	45,1	100	25,8	28,1	53,9	100	19,7	30,7	50,4	100	31,2	16,6	47,8
Utrecht	100	12,9	16,4	29,3	100	20,6	23,9	44,5	100	17,5	20,9	38,4	100	38,0	19,0	57,0

Zowel voor Ned.Hervormden als voor Gereformeerden wordt het gemengde huwelijk het meest aangetroffen in Limburg, de provincie, waar deze beide kerkgenootschappen zeer zwak zijn vertegenwoordigd en meer verspreid wonen dan in alle andere provincies. Beide factoren werken uiteraard het huwen met iemand buiten de eigen kring in de hand. Hoewel in minder sterke mate geldt hetzelfde voor de Ned.Hervormden en Gereformeerden in Noordbrabant.

De hoge cijfers voor deze kerkgenootschappen in Noord- en Zuidholland houden verband met de hoge frequentie van het gemengde huwelijk onder Ned.Hervormden en Gereformeerden in de grote gemeenten.

Wat deze grote steden betreft, valt het op, dat het gemengde huwelijk in Utrecht (stad) minder voorkomt dan in Rotterdam en 's Gravenhage, welke op hun beurt weer achterblijven bij Amsterdam. Een uitzondering hierop maken de Rooms-Katholieken in Rotterdam, voor wie het percentage gemengde huwelijken belangrijk hoger is dan in de andere genoemde gemeenten. Het is in dit verband vermeldenswaard, dat Rotterdam ook op grond van de in Volkstellerspublicatie Serie A, deel 5 "Kerkelijke Gezindten" opgenomen cijfers in een uitzonderingspositie verkeerde en de enige van de vier grote gemeenten was, waar de Rooms-Katholieken in 1947 een geringer aandeel van de totale bevolking vormden dan in 1930.

Evenals ten aanzien van de huwelijksleeftijd is opgemerkt, geldt voor de kerkelijke gezindte, dat het op grond van de statistiek der echtparen verkregen beeld enigszins afwijkt van dat, hetwelk de statistiek der nieuw gesloten huwelijken biedt.

Onder laatstbedoelde huwelijken namen, zoals reeds is vermeld, zowel de twee-

de en volgende huwelijken als de op oudere leeftijd gesloten huwelijken en die met een belangrijk leeftijdsverschil een grotere plaats in. Dit zijn tevens de categorieën, waaronder het gemengde huwelijk een relatief meer voorkomend verschijnsel is. Bovendien is in de statistiek der bestaande huwelijken een groot aantal echtparen begrepen, nog gehuwd in een periode, waarin het gemengde huwelijk minder voorkwam dan tegenwoordig.

Wel staat hiertegenover, dat van de indertijd als niet gemengd in het huwelijk getreden personen een der echtgenoten in de loop der jaren tot een ander kerkgenootschap is toegetreden of zich bij de laatste volkstelling als zonder kerkelijke gezindte heeft opgegeven, maar toch hebben alle genoemde factoren te samen tot gevolg, dat er meer gemengde huwelijken worden gesloten, dan men op het eerste gezicht op grond van de hier besproken statistiek der echtparen zou aannemen.

B e r o e p v a n h e t g e z i n s h o o f d

Aangezien voor de Statistiek der huwelijksvruchtbaarheid het beroep van de man als sociale indicatie is gebruikt, is bij de bewerking een splitsing van de gehuwde mannen naar hun beroep beschikbaar gekomen.

Daarmee is dus een beeld verkregen van de beroepsstructuur en, in verband met de voor de groepering der beroepen gebruikte classificatie, tevens van de sociale structuur van de gezinshoofden in Nederland, de provincies en de grote gemeenten.

De desbetreffende cijfers kunnen worden ontleend aan tabel 15. Zij zullen hier niet nader worden besproken, doch, in vergelijking met de overeenkomstige voor alle tot de beroepsbevolking behorende individuele personen, worden behandeld in de publicatie over de aan de 12e Volkstelling verbonden Beroepstelling (Serie A, deel 2).

HOOFDSTUK III. DE VRUCHTBAARHEID VAN DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE HUWELIJKEN

§ 1. A l g e m e e n

De Huwelijksvruchtbaarheidsstatistiek is, zoals reeds is opgemerkt, ditmaal niet beperkt gebleven tot de echtparen met volledige vruchtbaarheidsduur, doch zij heeft betrekking op alle bestaande huwelijken. Dit maakt het noodzakelijk om bij het onderzoek naar de invloed van huwelijksleeftijd, kerkelijke gezindte en sociale positie op de huwelijksvruchtbaarheid voortdurend rekening te houden met de duur der huwelijken. Vandaar, dat in de desbetreffende tabellen steeds een splitsing is ingelast naar het jaar van huwelijksluiting.

Daardoor is het tevens mogelijk om na te gaan of de in de loop der jaren plaats-gemaakte verandering van de vruchtbaarheid op gelijke wijze is verlopen voor de op jeugdige leeftijd gesloten huwelijken als voor die, welke op oudere leeftijd tot stand kwamen en zich voor de echtparen van verschillende kerkelijke gezindte en in de onderscheidene maatschappelijke milieus in eenzelfde of in afwijkend tempo heeft voltrokken.

Ten aanzien van de voor de huwelijksleeftijd, de kerkelijke gezindte en de sociale groep gemaakte onderscheidingen zij nog opgemerkt, dat deze slechts voor wat de huwelijksleeftijd betreft, een concreet vast te stellen en objectief karakter dragen.

Voor de kerkelijke gezindte moest worden uitgegaan, van het door de desbetreffende personen opgegeven kerkgenootschap. Er bestaat echter geen enkele zekerheid, dat alle tot eenzelfde kerkgenootschap behorende personen ten aanzien van de gezinsuitbreiding eenzelfde opvatting huldigen dan wel in praktijk brengen en men dient de desbetreffende cijfers dus steeds te zien als algemene gemiddelden voor de betrokken groepen. Groter zijn nog de bezwaren, verbonden aan een indeling naar maatschappelijk milieu. Reeds een typologische omschrijving der verschillende sociale groepen is niet eenvoudig. Moelijker nog is het vinden van de criteria om deze groepen ook statistisch te vatten. In de onderhavige statistiek is zulks geschied op grond van de aard van het door het gezinshoofd uitgeoefende beroep en de positie, welke hij daarin inneemt. Daarmee is uiteraard slechts een benadering van de gezochte indeling bereikt. Zo vormen bijv. de bedrijfshoofden, in sociale zin, zeker geen homogene groep en betekent een splitsing tussen bedrijfshoofden en ondergeschikten lang niet altijd een sociale grens. Voorts bestaan tussen hoofd- en handarbeiders tal van overgangsgroepen en blijft binnen de handarbeiders een verdeling tussen geschoolden en ongeschoolden op grond van de beroepsnaam steeds een arbitrair karakter dragen. Verder zijn omtrent de welstand o.q. het inkomensniveau, de graad van intellectuele vorming (behoudens academische opleiding) en soortgelijke kenmerken, welke voor de beoordeling van het maatschappelijk milieu waarin de desbetreffende personen werken en leven en voor de toekenning van de meest geschikte plaats in de sociale gradatie mede van grote betekenis zijn, geen rechtstreekse vragen gesteld en dus komen deze kenmerken in de criteria, waarop de Statistiek der huwelijksvruchtbaarheid is aangewezen, slechts indirect en ten dele tot hun recht.

Bij de beoordeling van de verkregen resultaten zal met het bovenstaande rekening moeten worden gehouden en wel voornamelijk in die zin, dat men bij de vergelijking van afzonderlijke kerkelijke gezindten en beroepsgroepen, zoveel mogelijk de uitersten tegenover elkander stelt. Alsdan is het, ondanks de genoemde bezwaren, toch zeker mogelijk om op grond der uitkomsten tot gevolgtrekkingen te komen, welke een waardevol inzicht geven in de verschillen, welke er ten aanzien van de huwelijksvruchtbaarheid onder de afzonderlijke groepen onzer bevolking bestaan en van de veranderingen, welke zich in de loop der jaren daarin hebben voltrokken.

§ 2. V r u c h t b a a r h e i d v a n a l l e b e s t a a n d e h u w e l i j k e n

De in de tabellen 10 en 11 opgenomen cijfers zijn bedoeld als een algemeen overzicht van de vruchtbaarheid der bestaande huwelijken, waarbij, in tegenstelling tot de daarop volgende tabellen, een volledige specificatie is gegeven van het aantal tot op 1 Januari 1947 levend geboren kinderen. In ronde cijfers samengevat, blijkt, dat er van de bijna 2 miljoen op 31 Mei 1947 aanwezige echtparen 1.6 miljoen waren, die een of meer kinderen hebben gekregen. Van laatstgenoemde groep zijn er ruim 1 000 000 geteld, die tot dusverre 1, 2 of 3 kinderen ter wereld hebben gebracht, ruim 500 000 met 4 t/m 9, rond 50 000 met 10 t/m 14, bijna 5 000 met 15 t/m 19 en 125 met 20 of meer kinderen.

Aangezien de eerste huwelijken meer dan 90% van alle bestaande huwelijken uitmaken en dus kwantitatief het beeld van de vruchtbaarheid onzer bevolking beheersen, zijn de in de volgende tabellen en staten gegeven verdere onderscheidingen in hoofdzaak tot de eerste huwelijken beperkt gebleven.

Dit neemt niet weg, dat, uit kwalitatief oogpunt bezien, het verschil in vruchtbaarheid tussen eerste en niet-eerste huwelijken zeker van belang is. Dit blijkt wel uit de staten 6 en 7, waarin een samenvatting is gegeven van de in tabel 10 voor elk dezer groepen opgenomen cijfers (zie ook grafiek 3 en 4).

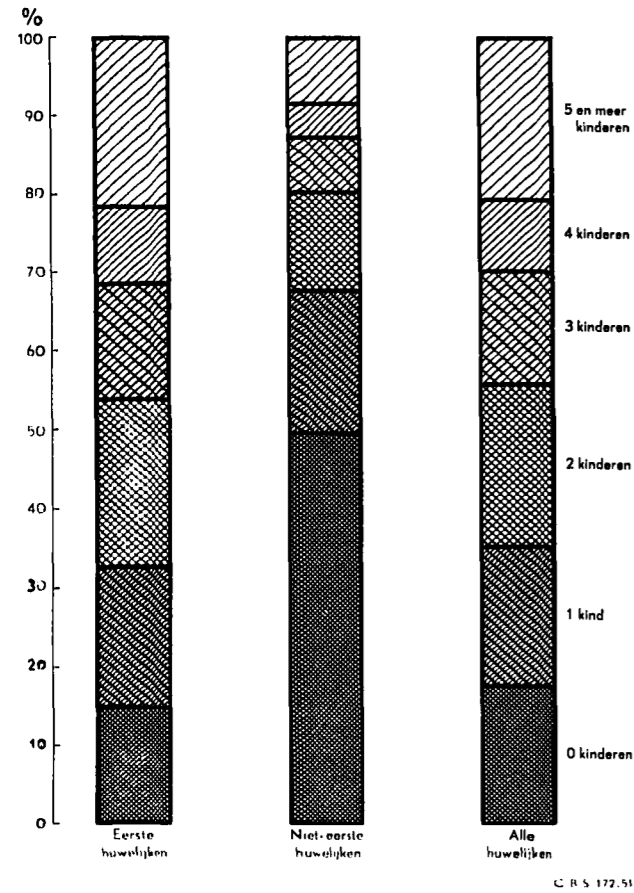
Staat 6. Aantal levendgeborenen uit bestaande eerste en niet-eerste huwelijken

Aantal levend geboren kinderen	Eerste huwelijken		Niet-eerste huwelijken		Alle bestaande huwelijken		
	Absoluut	Per 100 huwelijken	Absoluut	Per 100 huwelijken	Absoluut	Per 100 huwelijken	
0	265 602	15,0	74 914	49,9	340 516	17,7	
1	316 402	17,8	27 066	18,0	343 468	17,8	
2	376 091	21,2	18 523	12,3	394 614	20,5	
3	261 923	14,7	10 616	7,1	272 539	14,2	
4	170 929	9,6	6 598	4,4	177 527	9,2	
5 of meer	385 041	21,7	12 534	8,3	397 575	20,6	
Totaal	huwelijken	1 775 988	100	150 251	100	1926 239	100
	kinderen	5 326 735	300	209 333	139	5536 068	293

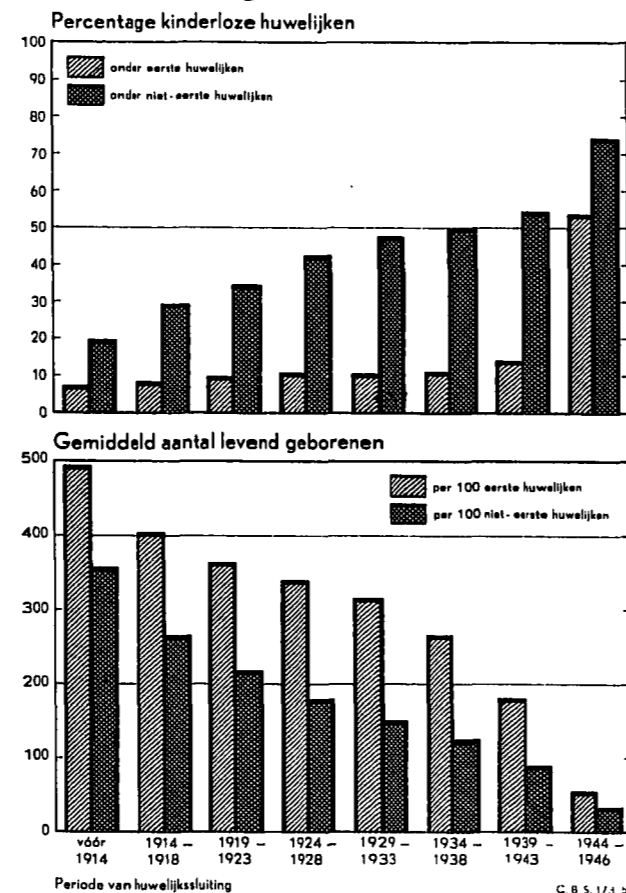
Het aantal kinderloze huwelijken bedroeg onder de bestaande eerste huwelijken slechts 15% tegen niet minder dan 50% onder de niet-eerste huwelijken. Voorts is onder laatstgenoemde groep maar 8% gezinnen met 5 of meer kinderen geteld tegen 22% gezinnen van deze grootte onder de eerste huwelijken. Per 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken zijn gemiddeld 300 kinderen levend geboren, per 100 niet-eerste huwelijken gemiddeld maar 139. Deze lagere vruchtbaarheid der niet-eerste huwelijken geldt volgens staat 7 zowel voor huwelijken van recente als van oudere datum, ook al zijn de verschillen niet steeds even groot.

Dat de percentages kinderloze echtparen onder de in 1944-1946 gesloten eerste en niet-eerste huwelijken minder van elkander afwijken dan die voor huwelijken van langere duur en dat in de jongere huwelijken ook de cijfers voor het gemiddeld kindertal per huwelijk elkaar minder ontlopen, hangt samen met het voor de hand liggende verschijnsel, dat de verschillen in vruchtbaarheid zich eerst na langere huwelijksduur duidelijk gaan aftekenen. De relatief weer geringer wordende verschillen tussen de cijfers voor de eerste en niet-eerste huwelijken uit de jaren 1928 en eerder zijn met het bovenstaande niet in strijd. Van de in dit tijdvak gesloten niet-eerste huwelijken zijn sindsdien vooral de op oudere leeftijd gesloten huwelijken en die met een belangrijk

Grafiek 3
Levendgeboren kinderen in de op 31 Mei 1947 bestaande eerste en niet-eerste huwelijken

Grafiek 4
Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste en niet-eerste huwelijken naar periode van huwelijkssluiting

Staat 7. Vruchtbaarheid van bestaande eerste en niet-eerste huwelijken naar periode van huwelijkssluiting

Periode van huwelijkssluiting	Kinderloze huwelijken per 100 huwelijken			Levend geboren kinderen per 100 huwelijken			Levend geboren kinderen per 100 huwelijken met kinderen		
	eerste huwelijken	niet-eerste huwelijken	alle huwelijken	eerste huwelijken	niet-eerste huwelijken	alle huwelijken	eerste huwelijken	niet-eerste huwelijken	alle huwelijken
1944 - 1946	53,4	74,0	56,2	55	32	52	119	123	118
1939 - 1943	13,8	54,0	17,4	180	88	172	209	192	208
1934 - 1938	10,8	50,0	14,1	264	125	252	296	249	294
1929 - 1933	10,5	47,4	13,0	315	150	302	352	286	349
1924 - 1928	10,6	42,3	12,9	341	177	329	381	307	378
1919 - 1923	9,7	34,5	11,4	363	218	353	402	332	399
1914 - 1918	8,2	29,3	9,3	403	264	396	439	374	437
vóór 1914	7,1	19,7	7,5	496	358	491	534	446	531
Totaal	15,0	49,9	17,7	300	139	287	353	278	349

leeftijdsverschil tussen de echtgenoten uitgevallen. Daardoor bestaat tussen de op 31 Mei 1947 nog bestaande eerste en niet-eerste huwelijken uit deze vroegere perioden een meer overeenstemmende verdeling naar huwelijksleeftijd dan tussen de eerste en niet-eerste huwelijken uit huwelijksjaargangen van meer recente datum.

Toch blijft, naar reeds eerder is gebleken, tussen beide groepen een belangrijk verschil in huwelijksleeftijd bestaan. Later zal nog worden aangetoond, dat een hogere huwelijksleeftijd samen gaat met lagere vruchtbaarheid. De geringere vruchtbaarheid der niet-eerste huwelijken mag dan ook niet alleen aan een grotere geboortebepmerking onder deze groep worden toegeschreven. Zij houdt mede verband met de hogere huwelijksleeftijd dezer huwelijken.

Ten slotte dient bij de beoordeling van de geringere vruchtbaarheid der niet-eerste huwelijken nog te worden bedacht, dat het aantal uit het(de) vorige huwelijk(en) geboren kinderen mede van invloed kan zijn geweest op dat, hetwelk uit het thans bestaande tweede (of volgende) huwelijk is geboren.

Voordat wordt overgegaan tot een nadere beschouwing van de vruchtbaarheid der eerste huwelijken, dient in het kader van de meer algemene opmerkingen nog te worden gewezen op het bijzonder gebruik, dat kan worden gemaakt van de in tabel 12 opgenomen nadere specificatie naar afzonderlijke huwelijksjaren van de cijfers in onderdeel 1.a. van tabel 10.

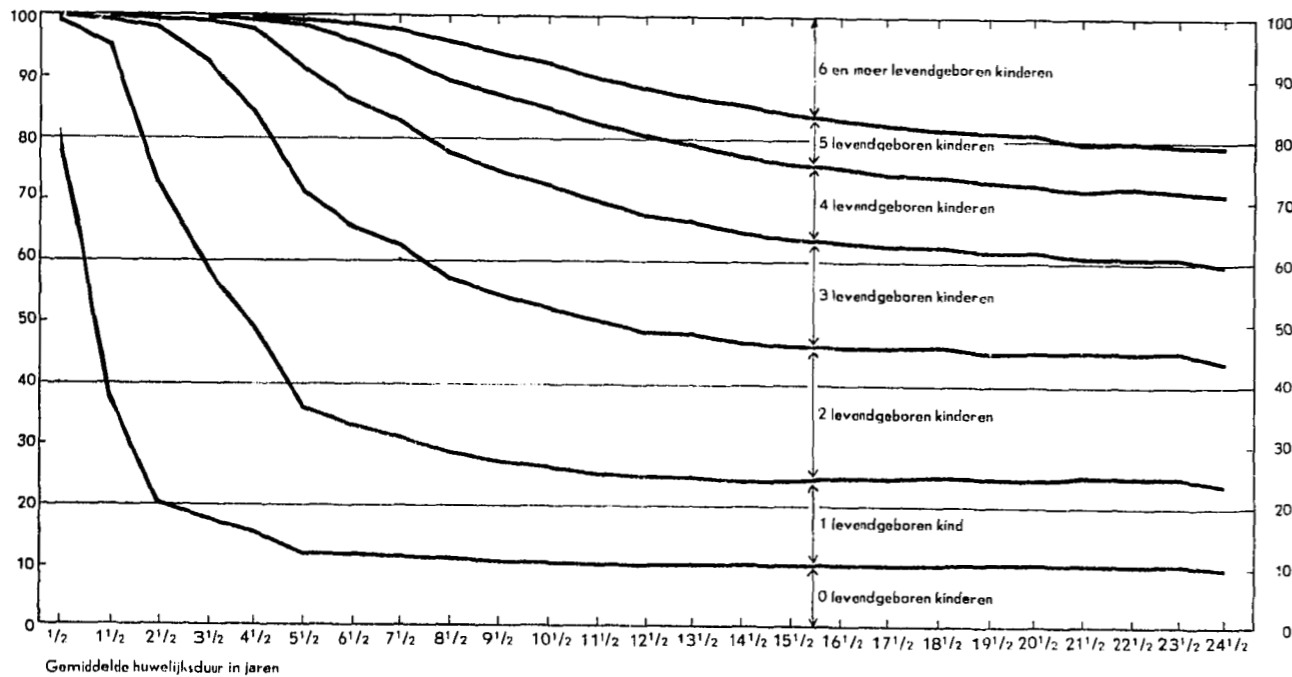
Met deze gegevens kan nl. een benadering worden verkregen van de wijze, waarop het proces der gezinsuitbreiding verloopt.

Men moet daartoe aannemen, dat de in tabel 12 vermelde cijfers niet weergeven de geboorte tot 1 Januari 1947 uit de naast elkaar voortlopende, telkens één jaar eerder een aanvang genomen hebbende, afzonderlijke huwelijksgeneraties, doch dat zij betrekking hebben op de geboorte uit éénzelfde generatie, telkens na een één jaar langere huwelijksduur. Zo bezien geeft het aantal tot 1 Januari 1947 geboren uit de generatie 1946 een beeld van de geboorte in het jaar van huwelijk, d.w.z. binnen gemiddeld een half jaar na de huwelijkssluiting; het aantal tot 1 Januari 1947 geboren uit de generatie 1945 een beeld van de geboorte in het huwelijksjaar en het daaropvolgende kalenderjaar, d.w.z. binnen gemiddeld 1½ jaar na de huwelijkssluiting, enz.

Het bezwaar, dat de opeenvolgende generaties van jaar op jaar in omvang verschillen kan worden ondervangen door berekening van verhoudingscijfers per 100 van het totaal van elke huwelijksjaargang. Alsdan bieden de resultaten mede een indruk van de mate, waarin de in een bepaald jaar tot stand gekomen huwelijken geleidelijk weer door dood en echtscheidingen worden ontbonden.

De huwelijksontbinding kwam echter reeds in hoofdstuk II ter sprake (zie ook tabel 1). Vandaar dat de cijfers in staat 8 en grafiek 5 zijn beperkt tot de verhouding onder de op 31 Mei 1947 nog bestaande huwelijken, d.w.z. die huwelijken, waarin de gezinsuitbreiding tot de teldatum ongestoord heeft kunnen plaatsvinden. Om redenen van dezelfde aard is verder slechts gebruik gemaakt van de op eerste huwelijken betrekking hebbende gegevens. Beide beperkingen hebben uiteraard enige invloed op de verkregen uitkomsten, doch de richting van deze afwijking is bekend. De selecterende werking der huwelijksontbinding doet relatief meer kleine dan grote gezinnen afvallen en in staat 8 treden dus de gezinnen, waar veel kinderen zijn geboren, verhoudingsgewijze wat sterker naar voren dan in werkelijkheid het geval is en meer, naarmate sprake is van een langere huwelijksduur. Daarom gaat het in deze staat gegeven overzicht niet verder dan de gezinsuitbreiding gedurende de eerste vijf en twintig jaar van het huwelijk. Dit is evenwel een tijdsduur, waarna zelfs op zeer jeugdige leeftijd in het huwelijk getreden vrouwen maar weinig kinderen meer krijgen, terwijl voor zover zulks het

Stand der gezinsuitbreiding van 100 in eenzelfde jaar gesloten en na 25 jaar nog bestaande eerste huwelijken na een gemiddelde huwelijksduur van 1/2 jaar, 1 1/2 jaar, 2 1/2 jaar, enz.

C.B.S. 1/4 51

Staat 8. Gezinsuitbreiding van 100 in eenzelfde jaar gesloten en na 25 jaar nog bestaande eerste huwelijken

Gemiddelde huwelijksduur	Aantal huwelijken, waarin na de in kol.1 vermelde duur in totaal zijn levend geboren										Totaal aantal nog bestaande huwelijken
	0 kinderen	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 kinderen	6 kinderen	7 kinderen	8 kinderen	9 en meer kinderen	
1/2 jaar	81,1	18,3	0,6	-	-	-	-	-	-	-	100
1 1/2	37,3	57,9	4,6	0,2	-	-	-	-	-	-	100
2 1/2	20,1	52,7	25,8	1,3	0,1	-	-	-	-	-	100
3 1/2	17,7	40,3	34,8	6,7	0,5	0,0	0,0	-	-	-	100
4 1/2	15,5	33,2	35,7	13,5	1,9	0,2	0,0	0,0	-	-	100
5 1/2	11,9	23,9	35,6	20,4	7,1	1,0	0,1	0,0	-	-	100
6 1/2	11,9	21,0	32,7	20,8	10,0	3,0	0,5	0,1	0,0	-	100
7 1/2	11,8	19,5	31,4	20,3	10,8	4,7	1,3	0,2	0,0	0,0	100
8 1/2	11,4	17,1	28,8	20,8	11,9	6,4	2,7	0,7	0,2	0,0	100
9 1/2	10,9	16,2	27,5	20,6	12,4	6,9	3,7	1,4	0,3	0,1	100
10 1/2	10,7	15,3	26,2	20,3	12,6	7,4	4,2	2,2	0,8	0,3	100
11 1/2	10,5	14,9	25,2	19,8	12,6	7,6	4,7	2,8	1,3	0,6	100
12 1/2	10,5	14,7	23,7	19,1	13,0	7,9	5,1	3,1	1,8	1,1	100
13 1/2	10,5	14,5	23,3	18,6	12,5	7,9	5,1	3,5	2,2	1,9	100
14 1/2	10,5	13,8	22,7	18,1	12,6	8,2	5,3	3,8	2,3	2,7	100
15 1/2	10,4	13,9	22,1	17,5	12,2	8,2	5,6	3,9	2,6	3,6	100
16 1/2	10,7	14,1	21,4	17,1	12,2	8,0	5,7	3,9	2,8	4,1	100
17 1/2	10,5	14,1	21,5	16,7	11,8	8,1	5,6	4,0	2,9	4,8	100
18 1/2	10,5	14,3	21,3	16,3	11,5	7,9	5,6	4,1	3,0	5,5	100
19 1/2	10,8	14,0	20,7	16,3	11,5	8,1	5,7	4,1	2,9	5,9	100
20 1/2	10,7	13,9	21,1	16,2	11,1	8,2	5,7	4,1	3,0	6,0	100
21 1/2	10,6	14,4	20,8	15,6	11,1	7,9	5,5	4,3	3,1	6,7	100
22 1/2	10,5	14,4	20,6	15,7	11,4	7,5	5,6	4,3	3,2	6,8	100
23 1/2	10,5	14,3	20,8	15,6	11,1	7,8	5,6	4,3	3,1	6,9	100
24 1/2	10,1	13,6	20,6	16,0	11,4	8,0	5,6	4,2	3,2	7,3	100

gevoel is, daardoor in de verdeling der gezinnen naar het aantal daaruit geboren kinderen maar weinig verandering meer komt.

Ten aanzien van het buiten beschouwing laten van de niet-eerste huwelijken zij nog opgemerkt, dat de invloed daarvan in dezelfde richting gaat als die van de uitschakeling der ontbonden huwelijken.

Beziet men thans de verhoudingscijfers in staat 8 dan blijkt, wat de echt)paren zonder kinderen betreft, dat van de in een bepaald jaar gesloten huwelijken na het eerste huwelijksjaar rond 80% nog geen kinderen heeft. Na het tweede huwelijksjaar is dit percentage gedaald tot bijna 40, na het derde tot 20 en na het vijfde tot 12.

Nadien blijft het percentage vrijwel constant en bedraagt na het tiende huwelijksjaar steeds rond 10%, uit welk cijfer opnieuw blijkt, dat de eerste tien jaren van het huwelijk nagenoeg beslissend zijn voor het feit of het al of niet kinderloos zal blijven.

Voor de gezinnen, waarin wél kinderen worden geboren, speelt de gezinsuitbreiding zich voornamelijk in de eerste vijftien jaren van het huwelijk af, hetgeen tot uitdrukking komt in onderstaande combinatie van de in staat 8 gegeven cijfers:

Huwelijken waaruit zijn levend geboren:	Op 100 nog bestaande huwelijken na een huwelijksduur van:			
	10 jaar	15 jaar	20 jaar	25 jaar
0 kinderen	11	10	10	10
1 of 2 kinderen	44	37	35	35
3, 4 of 5 kinderen .	40	39	36	35
6 of meer kinderen .	5	14	19	20
	100	100	100	100

Wel vindt na het vijftiende huwelijksjaar nog een verschuiving plaats, doch deze blijft voornamelijk beperkt tot een relatieve toeneming van het aantal grote gezinnen. Na het twintigste huwelijksjaar treedt in de onderlinge verhoudingen geen noemenswaardige verandering meer in.

Een en ander samenvattend kan men dus zeggen, dat het proces der gezinsuitbreiding zich vrijwel geheel afspeelt gedurende de eerste twintig jaren van het huwelijk en dat van de na deze periode nog bestaande huwelijken 10% kinderloos is gebleven, 35% een klein gezin (2 of 3 kinderen) heeft gevormd, eveneens 35% een middelgroot gezin (3,4 of 5 kinderen) en 20% een groot gezin (van 6 of meer kinderen). Nogmaals zij herhaald, dat bij deze berekening is uitgegaan van de levendgeborenen; de doodgeborenen (+ 2% van alle geborenen) zijn buiten beschouwing gelaten.

Volledigheidshalve zij voorts hieraan toegevoegd, dat op 100 na het 20ste huwelijksjaar nog bestaande huwelijken er in de loop van deze periode 20 zijn afgevallen. Ook in een aantal daarvan zullen, vóór de ontbinding door dood of echtscheiding, uiteraard nog een of meer kinderen zijn geboren.

Het het bovenstaande is een benadering verkregen van het gemiddelde verloop der gezinsuitbreiding in de gezamenlijke, na het midden der twintiger jaren gesloten huwelijken.

Een meer exact beeld is slechts mogelijk, indien voorde in een bepaald jaar gesloten huwelijken van jaar op jaar zowel het aantal nieuwgeborenen als hun rangnummer in het desbetreffende gezin wordt vastgelegd. Bovendien kan alleen op deze wijze worden nagegaan of en in hoeverre voor de opeenvolgende huwelijksgeneraties een geleidelijke verandering in het tempo der gezinsuitbreiding of wel

in de spatiëring der geboorten plaatsvindt, alsmede, in welke mate zich bijzondere invloeden van buitenaf op de gezinsuitbreiding der afzonderlijke generaties hebben doen gelden.

In de Nederlandse geboortestatistiek is een splitsing naar jaar van huwelijk der ouders in combinatie met het rangnummer der geboren eerst voor de jaren 1937 e.v. beschikbaar. Dit betekent, dat met deze gegevens de huwelijksfrequentie 1937 op dit ogenblik nog slechts over een periode van 13 jaar kan worden gevolgd en de latere over een nog geringer aantal jaren.

Een beeld van de gezinsuitbreiding gedurende de volledige vruchtbaarheidsperiode kan dus vooralsnog alleen op grond van de hierboven besproken aan de Volkstelling van 1947 ontleende gegevens worden verkregen.

§ 3. De vruchtbaarheid van de bestaande eerste huwelijken

A l g e m e e n

In de volgende bladzijden zal nader worden ingegaan op de vruchtbaarheid van de bestaande eerste huwelijken. Daarbij zal achtereenvolgens aandacht worden geschonken aan de vruchtbaarheid in verband met de huwelijksleeftijd van de vrouw, de kerkelijke gezindte van de vrouw en het beroep van de man, telkens onderscheiden naar de opeenvolgende perioden, waarin de huwelijken zijn gesloten.

De desbetreffende absolute cijfers zijn opgenomen in de tabellen 13, 14 en 15.

In de staten met verhoudingscijfers tussen de tekst is de vruchtbaarheid telkens weer gemeten aan twee maatstaven; de frequentie van het kinderloze huwelijk en het gemiddeld kindertal in de huwelijken met kinderen.

Staat 9. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken naar periode van huwelijksluiting

	Periode van huwelijksluiting								Totaal
	1944-1946	1939-1943	1934-1938	1929-1933	1924-1928	1919-1923	1914-1918	vóór 1914	
Alle eerste huwelijken	55	180	264	315	341	363	403	496	300
Naar huwelijksleeft.									
- 20 jaar	72	196	300	374	425	472	536	668	381
20 - 24 "	62	185	277	316	370	398	440	539	330
25 - 29 "	50	185	266	309	324	338	371	434	281
30 - 34 "	47	171	231	248	254	278	305	344	224
35 - 39 "	35	117	135	145	153	174	196	223	133
40 - 44 "	18	39	39	51	65	68	77	88	47
45 jaar e.o.	4	9	8	9	12	12	25	43	9
Naar kerk. gezindte									
R.-K.	58	213	232	414	457	484	524	618	369
N.H.	54	164	220	266	284	306	352	447	273
Geref.	56	203	201	266	393	410	451	536	338
Overige	49	151	207	236	245	261	297	371	237
waaronder									
Ev.-Luth.	55	144	174	191	197	213	255	343	212
Doopsgez. Rem.	45	153	205	224	215	219	244	293	213
Geen	51	141	192	216	234	256	304	410	216
Naar beroepsgroep									
Bedrijfs-landbouw.	61	234	350	422	449	475	514	590	411
Winkeliers	51	187	264	305	325	334	373	455	296
Overige bedr. hoofden	56	185	263	310	338	364	403	481	306
Vrije beroepen	48	170	238	263	270	288	284	309	224
Employés	46	164	221	260	270	283	309	354	218
Landarbeiders	66	209	305	375	418	456	501	558	340
Overige handarb.	58	177	259	315	344	374	420	509	282

Aangezien voor een algemene oriëntering ook het gemiddeld aantal levendgeborenen in de huwelijken met en zonder kinderen te zamen van betekenis is, zijn laatstbedoelde cijfers samengevat in staat 9.

Van de ruim 1³/₄ miljoen bestaande eerste huwelijken, waren er op 1 Januari 1947 265 602 of 15% kinderloos. In de overige 1 510 386 of 85% waren tot genoemde datum in totaal 5 327 000 kinderen levendgeboren, d.w.z. gemiddeld 3,5 per huwelijk met kinderen en gemiddeld 3 in de eerste huwelijken met en zonder kinderen te zamen.

Deze cijfers lopen, afhankelijk van de huwelijksduur, als volgt uiteen:

Staat 10. Vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken naar periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Percentage huwelijken		Gem. aantal levendgeborenen	
	zonder kinderen	met kinderen	op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
1944 - 1946	53,4	46,6	55	118
1939 - 1943	13,8	86,2	180	209
1934 - 1938	10,8	89,2	264	296
1929 - 1933	10,5	89,5	315	352
1924 - 1928	10,6	89,4	341	381
1919 - 1923	9,7	90,3	363	402
1914 - 1918	8,2	91,8	403	439
vóór 1914	7,1	92,9	496	534
Totaal	15,0	85,0	300	353

Voor de huwelijken, gesloten in 1934 - 1938 en eerder, bestaat wat betreft het percentage, dat op 1 Januari 1947 nog kinderloos was, weinig verschil. Uit rond 89% der huwelijken van laatstgenoemde groep is tot op 1 Januari 1947 één of meer kinderen geboren en voor de nog bestaande vóór 1914 gesloten huwelijken, is dit percentage slechts weinig hoger, nl. 93.

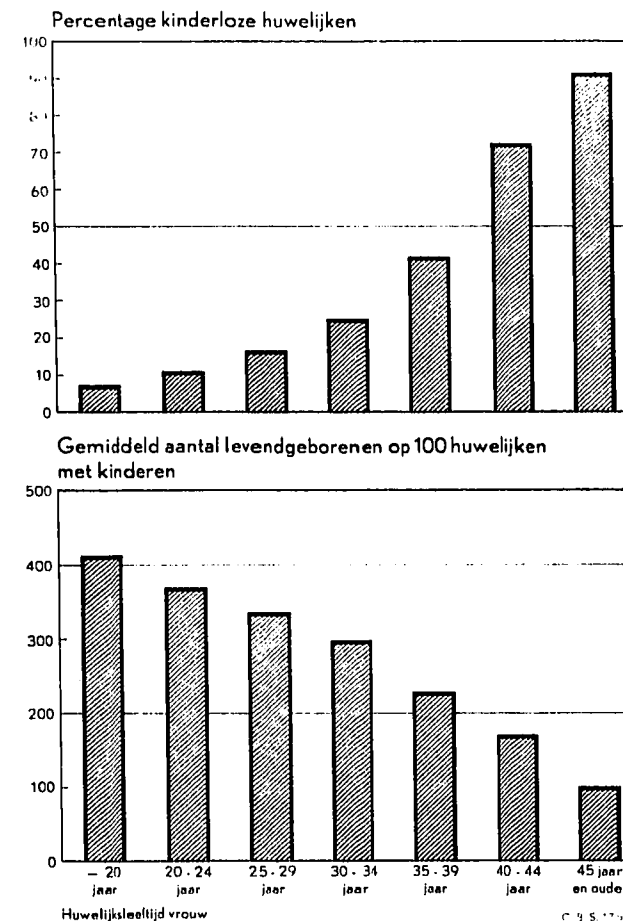
Daarentegen gaat in huwelijken waar eenmaal één kind is geboren, de procreatie ook na het tiende huwelijksjaar verder voort, al loopt het tempo, waarin deze plaats vindt, geleidelijk terug. De in 1939 - 1943 gehuwde paren van deze categorie hebben gemiddeld 2 kinderen ter wereld gebracht, de in 1934 - 1938 gesloten huwelijken gemiddeld 3, doch eerst die, welke uit 1919 - 1923 stammen, komen tot gemiddeld 4 levendgeborenen per huwelijk.

V r u c h t b a a r h e i d e n h u w e l i j k s l e e f t i j d

Bij het onderzoek van 1920, dat slechts betrekking had op de vóór haar 25ste levensjaar in het huwelijk getreden vrouwen, was het alleen mogelijk om de invloed van de huwelijksleeftijd van de man vast te stellen en op deze cijfers zal later (Hoofdstuk V), in vergelijking met de overeenkomstige gegevens voor 1947 nog nader worden teruggekomen.

Bij het huidige onderzoek, dat betrekking had op alle gehuwde vrouwen, is het zwaartepunt gelegd op de betekenis van de huwelijksleeftijd van de vrouw. Hoe belangrijk deze is, blijkt uit de cijfers van staat 11, berekend op grond van die in tabel 13. (Zie ook grafiek 6.)

Grafiek 6

Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken naar huwelijksleeftijd vrouw

Staat 11. Vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken naar huwelijksleeftijd vrouw

Leeftijd vrouw bij huwelijk	Percentage huwelijken		Gem. aantal levendgeborenen	
	zonder kinderen	met kinderen	op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
- 20 jaar ..	7,1	92,9	383	412
20 - 24 " ..	10,6	89,4	330	369
25 - 29 " ..	16,3	83,7	281	336
30 - 34 " ..	24,8	75,2	224	297
35 - 39 " ..	41,6	58,4	133	228
40 - 44 " ..	72,2	27,8	47	169
45 j. en ouder.	90,6	9,4	9	100
Totaal	15,0	85,0	300	353

Beziat men weer in eerste instantie de frequentie der huwelijken zonder kinderen dan blijkt, dat vooral onder de vrouwen, die op een leeftijd van 35 jaar of later in het huwelijk zijn getreden, met de stijging van de huwelijksleeftijd het aantal kinderloos gebleven huwelijken snel toeneemt. Het omgekeerde geldt voor het aantal geboren per huwelijk. Voor de op een leeftijd beneden 20 jaar gehuwde vrouwen bedraagt het gemiddelde 383 kinderen per 100 huwelijken, voor degenen die bij haar huwelijk 25 - 29 jaar oud waren, bedroeg dit gemiddelde maar 281; voor die op 35 - 39-jarige leeftijd huwden nog maar 133 per 100 huwelijken.

Ook bij beperking der vergelijking tot de huwelijken met kinderen nemen de gemiddelden bij stijging van de huwelijksleeftijd in snel tempo af (zie laatste kolom) en wel van 412 tot 100 per 100 huwelijken met kinderen.

In bovenstaande cijfers is geen rekening gehouden met de periode, waarin het huwelijk is gesloten en uit de vermelde gegevens blijkt dus nog niet of in de loop der jaren de invloed van de huwelijksleeftijd op de kinderloosheid en op het aantal kinderen in de overige huwelijken dezelfde is gebleven. In hoeverre zulks het geval is geweest, kan worden nagegaan uit de cijfers in de staten 12 en 13 en uit de grafieken 7 en 8.

Staat 12 geeft het percentage kinderloze huwelijken, onderscheiden voor de leeftijd van de vrouw bij huwelijk en de periode, waarin het huwelijk is gesloten.

Staat 12. Percentage kinderloze huwelijken onder de bestaande eerste huwelijken naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huw. sluiting	-20 jaar	20-24 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35-39 jaar	40-44 jaar	45 jaar en ouder	Totaal
1944-1946	38,6	47,4	57,9	60,6	70,3	85,4	95,6	53,4
1939-1943	6,4	9,9	13,9	21,3	37,8	72,6	91,4	13,8
1934-1938	2,6	6,2	11,4	20,4	40,0	75,0	91,9	10,8
1929-1933	2,3	6,1	11,9	22,0	38,5	72,8	91,0	10,5
1924-1928	2,6	6,2	12,3	21,8	38,4	65,8	88,2	10,6
1919-1923	2,4	5,9	11,0	18,5	32,7	63,9	87,9	9,7
1914-1918	2,4	5,2	9,5	15,3	28,7	59,3	75,9	8,2
vóór 1914	3,1	5,2	8,7	13,9	26,1	52,7	57,5	7,1
Totaal ..	7,1	10,6	16,3	24,8	41,6	72,2	90,6	15,0

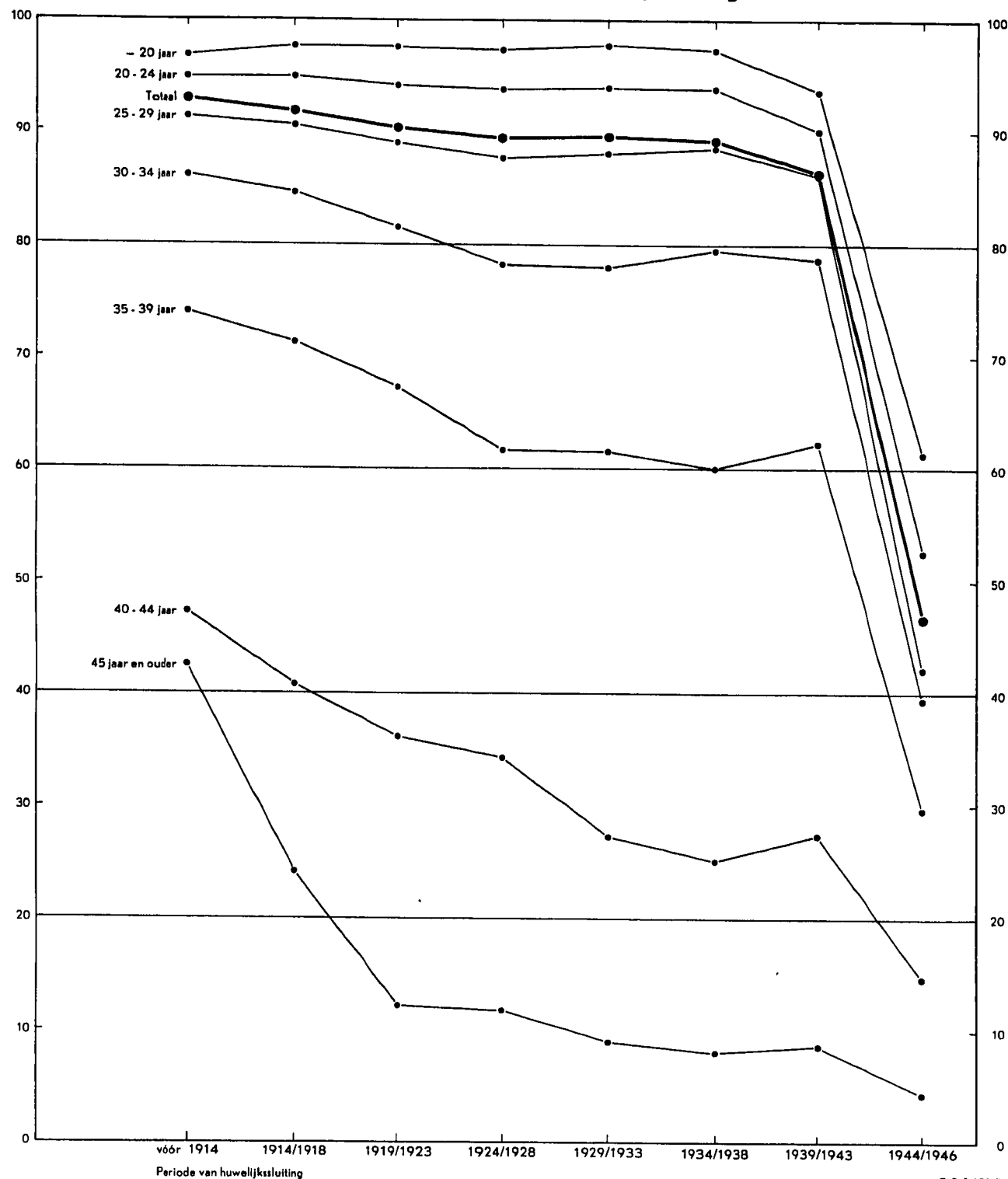
Grafiek 7 geeft eenzelfde onderscheiding voor de huwelijken waaruit wel kinderen zijn geboren. De percentages zijn in deze grafiek aangegeven door stippen, waarvan die voor de huwelijken van eenzelfde huwelijksleeftijd uit de opeenvolgende perioden door verbindingslijnen zijn verbonden.

Het reeds geconstateerde verschijnsel, dat van de op oudere leeftijd van de vrouw gesloten huwelijken een belangrijk groter deel kinderloos blijft dan van die, welke op jeugdige leeftijd tot stand kwamen, komt in deze grafiek duidelijk tot uitdrukking. Dit geldt niet alleen voor huwelijken van recente datum, maar evenzeer voor die, welke reeds vóór Wereldoorlog I zijn gesloten. Doeh niet in gelijke mate.

Onder de vrouwen die vóór haar 20ste jaar huwden (de na 1939 gesloten huwelijken van nog betrekkelijk korte duur buiten beschouwing gelaten) is het percentage kinderloze huwelijken in de loop der jaren vrijwel constant gebleven. Zo heeft van de vóór 1914 gesloten huwelijken van deze leeftijd in 1947 97% één of meer kinderen gehad en was 3% kinderloos, terwijl van de in de jaren 1934-1938 voltrokken huwelijken van deze leeftijd in 1947 eveneens reeds 97 één of meer kinderen had en ook maar 3% kinderloos was. Deze laatste groep heeft dus na een

Grafiek 7

Percentage huwelijken met kinderen onder de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting

C. B. S. 176.51

gemiddelde duur van 10 jaar reeds een peil bereikt waar de vóór 1914 gesloten huwelijken, met een gemiddeld 25 jaar langere huwelijksduur, niet bovenuit zijn gekomen.

Nagenoeg eenzelfde beeld vertonen de op 20-24 en op 25-29 jarige leeftijd gesloten huwelijken, met dien verstande, dat voor de eerste groep het percentage huwelijken met kinderen uit de generaties 1938 en eerder vrij constant nog rond 95% en voor de tweede categorie nog maar rond 90% bedraagt.

Toch is, met name voor de in 1924-1928 en eerder gesloten huwelijken een daling van het percentage huwelijken met kinderen aanwijsbaar, naarmate sprake is van huwelijken uit jongere generaties.

Deze tendentie is sterker voor de in deze perioden op 25-29 jarige leeftijd dan voor de op 20-24 jarige leeftijd gehuwde vrouwen en verandert in een zeer uitgesproken daling voor de op 30-34 jarige en oudere leeftijd voltrokken huwelijken.

Aangezien hier slechts huwelijken uit de generaties 1928 en eerder worden vergeleken, behoeft aan een invloed van verschil in huwelijksduur niet te worden gedacht en kan de geconstateerde teruggang aan een doorwerking der geboorteperking worden toegeschreven, welke dus tot een relatief toenemende kinderloosheid bij hogere huwelijksleeftijd heeft geleid. Opvallend is het, dat voor de op 25-39 jarige leeftijd gesloten huwelijken uit de generaties na 1928 een zekere stabilisatie is ingetreden, terwijl voor de huwelijken van jongere datum hieronder zelfs een geringe stijging van het percentage huwelijken met kinderen valt waar te nemen.

Deze toeneming kan worden gezien als gevolg van de stijging der geboorte in de laatste oorlogsjaren en in de eerste daarna, welke ook heeft doorgewerkt onder op oudere leeftijd gesloten huwelijken en onder die uit oudere generaties. Dit ligt ook wel voor de hand. Voor groepen huwelijken waarvan pas 60 of 80% een kind heeft, is in principe de kans, dat in een der overige nog kinderloze huwelijken van deze groep een kind wordt geboren, groter dan onder groepen met slechts 3% kinderloze huwelijken, waarbij eerder aan een restgroep van physiologisch steriele huwelijken kan worden gedacht.

De veronderstelde doorwerking van de geboortestijging wordt nog te waarschijnlijk, nu blijkt, dat het laagste punt in de verschillende lijnen (zie grafiek 7; de in 1944-1946 gesloten huwelijken weer buiten beschouwing gelaten) betrekking heeft op huwelijken die, in verband met de tijdens de geboortehausse in 1946 bereikte leeftijd van de vrouw, nog maar van zeer ondergeschikte betekenis zijn voor de procreatie. Zo waren de op 25-29 jarige leeftijd gehuwde vrouwen uit de huwelijksjaargangen 1924-1928 in 1946 in doorsnee 45-49 jaar. Dit laatste geldt eveneens voor de op 30-34 jarige leeftijd van de vrouw gesloten huwelijken uit de jaargangen 1929-1933 en ook voor de op 35-39 jarige leeftijd gehuwde vrouwen van de huwelijksgeneraties 1934-1938. Het zijn telkens eerst de op overeenkomstige leeftijd gehuwde vrouwen uit jongere huwelijksjaargangen (die rond 1946 dus nog beneden 45 jaar oud waren), onder wie het percentage, dat op 1 Januari 1947 één of meer kinderen had, hoger is gelegen.

Men mag dan ook ongetwijfeld aannemen, dat, zonder de bijzondere ontwikkeling der geboorte in het midden der veertiger jaren, de lijnen voor de op 25-29, 30-34 en 35-39 jarige leeftijd gehuwde vrouwen een, in de oorspronkelijke richting verdergaande, daling te zien zouden hebben gegeven.

Ook voor de op 40-44 jarige leeftijd gehuwde vrouwen uit de generaties 1939-1943 is t.o.v. die uit vorige generaties nog een toeneming waar te nemen. Vanwaar, dat de hiernavolgende vergelijking is beperkt tot de vóór 1939 gehuwde vrouwen. Alsdan blijkt, dat onder de vóór 1914 gesloten huwelijken het percentage daarvan, dat tot 1 Januari 1947 één of meer kinderen heeft gehad, varieert van

97 voor de jonger dan 20 jaar gehuwde vrouwen tot 47 voor de op 40-44 jarige leeftijd gehuwde vrouwen.

Voor de huwelijken uit de periode 1924 - 1928 van dezelfde leeftijd loopt deze marge reeds uiteen van 97 tot 34%, voor die uit het tijdvak 1934 - 1938 is de speling verwijd van 97 tot 25%.

Een overeenkomstige tendens bestaat voor de op tussenliggende leeftijden gehuwde vrouwen, voor zover zij althans vóór het midden der veertiger jaren de vruchtbare leeftijd hadden overschreden. Deze verhoudingscijfers voeren tot de hieronder sub e vermelde conclusie.

De tot dusverre verkregen resultaten kunnen als volgt worden samengevat:

- de leeftijd van de vrouw bij huwelijksluiting is van grote betekenis voor de frequentie van het kinderloze huwelijk;
- de geboortebeperving heeft in de loop der jaren het percentage kinderloze huwelijken onder de op zeer jeugdige leeftijd gesloten huwelijken (<20 jaar) niet doen toenemen, waarbij dient te worden bedacht, dat veel van deze huwelijken worden gesloten omdat reeds een kind wordt verwacht;
- de geboortebeperving heeft in de loop der jaren geleid tot een relatief toenemende kinderloosheid, naarmate de huwelijksleeftijd van de vrouw hoger ligt;
- de onder c. genoemde tendens is met name voor de op 25-jarige of oudere leeftijd in het huwelijk getreden vrouwen uit de jongere huwelijksgeneraties afgeremd door de geboorte stimulerende factoren in het midden der veertiger jaren. Hieraan kan op grond van de uit de geboortestatistiek beschikbare gegevens over de gedifferentieerde vruchtbaarheid in de jaren na 1946 worden toegevoegd, dat deze afremming als van tijdelijke aard kan worden beschouwd.

Was hierboven sprake van de invloed van de huwelijksleeftijd op de kinderloosheid, thans dient nog de betekenis te worden nagegaan van de huwelijksleeftijd op de geboortefrequentie in de huwelijken, waarin wel kinderen zijn geboren.

Daartoe is het gemiddeld aantal levend geboren kinderen berekend per 100 dezer huwelijken van verschillende huwelijksleeftijd der vrouw, tevens onderscheiden naar de periode, waarin het huwelijk tot stand is gekomen. De cijfers van staat 13 zijn, volgens de voor grafiek 7 gebruikte methode, vastgelegd in grafiek 8.

Staat 13. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen, naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huw. sluiting	< 20 jaar	20-24 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35-39 jaar	40-44 jaar	Totaal
1944-1946	117	118	118	119	116	126	118
1939-1943	210	205	214	217	189	142	209
1934-1938	308	295	300	290	225	157	296
1929-1933	383	357	350	318	236	188	352
1924-1928	436	395	369	325	247	190	381
1919-1923	484	423	380	341	259	189	402
1914-1918	549	464	410	360	275	188	439
vóór 1914	690	570	475	399	301	187	534
Totaal ..	412	369	336	297	228	169	353

Reeds dadelijk blijkt, dat voor alle generaties, tot op 1 Januari 1947, uit de op jongere leeftijd gesloten huwelijken meer kinderen zijn geboren dan uit die, welke op oudere leeftijd tot stand kwamen.

Daarnaast blijkt een lager gemiddeld kindertal, naarmate sprake is van huwe-

huwelijken van meer recente datum. (De wat sterkere teruggang voor de in 1914 - 1918 gesloten huwelijken ten opzichte van die, welke vóór 1914 tot stand kwamen is gevolg van het feit, dat laatstgenoemde periode in tegenstelling tot de daaropvolgende méér dan 5 jaren omvat.) De dalende tendentie geldt, ongeacht de huwelijksleeftijd van de vrouw, doch zij is niet voor alle leeftijden even sterk.

Dit spreekt welhaast vanzelf. Zo is voor in het huwelijk tredende vrouwen van 40 jaar en ouder de mogelijkheid om nog veel kinderen te krijgen door de natuur begrensd. Vele zullen het niet verder brengen dan één kind en dit betekent, dat bij een voortschrijdende geboorteregeling verscheidene vrouwen van deze huwelijksleeftijd uit volgende generaties niet meer behoren tot de groep, die kinderen krijgt, doch tot de kinderloos blijvende. Tegenover het stabiel blijvende gemiddeld aantal kinderen van deze vrouwen met kinderen uit de huwelijksjaargangen vóór 1934 staat dan ook het reeds geconstateerde toenemend percentage vrouwen zonder kinderen van deze huwelijksleeftijd (zie grafiek 7). Voor de huwelijken van deze huwelijksleeftijd uit de jongere generaties (1934 e.v.) treedt een daling van het kindertal in. Men mag aannemen, dat voor deze jaargangen de geboortebeperving mede tot vermindering van het kindertal in gezinnen met kinderen heeft geleid. De huidige leeftijd der vrouwen in deze huwelijken maakt het n.l. niet waarschijnlijk, dat het kindertal daarin nog noemenswaard zal groeien.

Voor de op jongere leeftijd gesloten huwelijken uit de verschillende generaties geldt dit laatste niet en bij het verloop van de lijnen voor deze jongere leeftijdsgroepen dient met deze factor rekening gehouden te worden. Beschouwt men daarom in de eerste plaats die huwelijken, welke langer dan 20 jaar hebben geduurd en wier kindertal niet veel meer zal toenemen, d.w.z. in doorsnee in de in 1924 - 1928 en eerder gesloten huwelijken, dan kan voor al deze leeftijdsgroepen de teruggang van het gemiddeld aantal kinderen als gevolg van een voortgaande geboorteregeling worden gezien.

Uit de loop der lijnen blijkt reeds zonder meer, dat deze beperking onder de op jeugdige leeftijd gesloten huwelijken het sterkst is geweest. Het komt uiteraard ook in de cijfers tot uitdrukking. Terwijl n.l. uit 100 vóór 1914 gesloten huwelijken van vrouwen beneden 20 jaar tot 1 Januari 1947 gemiddeld bijna 700 kinderen zijn geboren, was dit cijfer voor de overeenkomstige in 1924--1928 gesloten huwelijken slechts 436.

Voor de op 20-24 jarige leeftijd huwende vrouwen waren de overeenkomstige gemiddelden resp. 570 en 395; voor de 25-29 jarigen resp. 475 en 369.

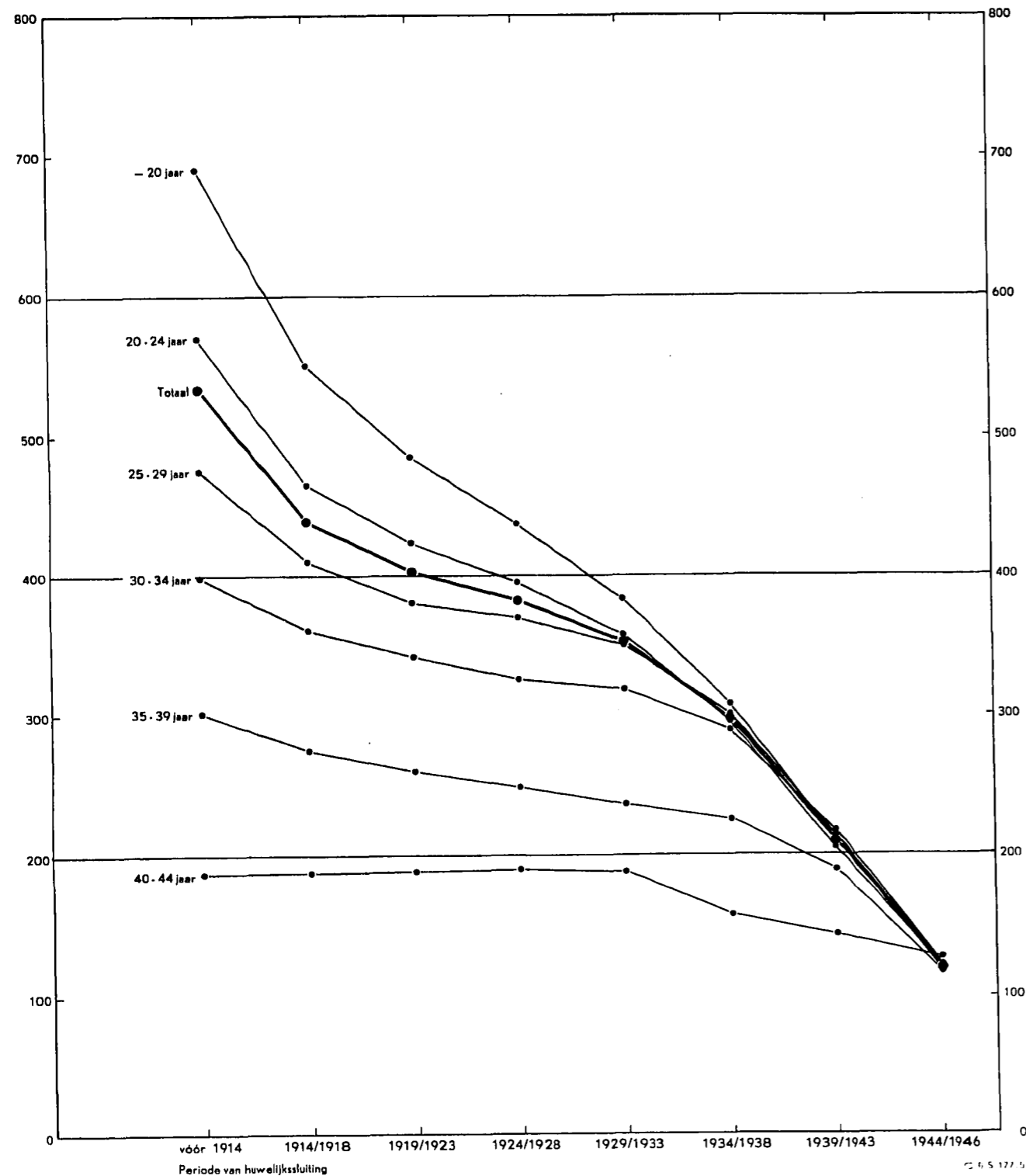
Bij beoordeling van de cijfers voor de huwelijken uit de generaties na 1928 dient er aan te worden gedacht, dat voor die, welke op jonge leeftijd zijn gesloten, de vruchtbaarheidsperiode op 1 Januari 1947 nog niet was beëindigd. Het is dan ook te verwachten, dat de daling van met name de lijnen voor de op jongere dan 25-29 jarige leeftijd gesloten huwelijken uit de huwelijksgeneraties na 1929 op den duur minder scherp zal worden. Doch lettend op de loop der geboorten na 1 Januari 1947, staat het vast, dat ook deze huwelijken na beëindiging van hun vruchtbaarheidsperiode gemiddeld weer een geringer aantal kinderen zullen hebben voortgebracht dan die van overeenkomstige leeftijd uit voorafgaande generaties.

Ten aanzien van de huwelijken met kinderen kan samenvattend worden opgemerkt:

- in deze huwelijken is de leeftijd van de vrouw, waarop het huwelijk tot stand kwam, van grote betekenis geweest voor het uiteindelijk kindertal per huwelijk; ook bij gelijke huwelijksduur is de vruchtbaarheid van de op jonge leeftijd gehuwde vrouwen groter;
- de geboortebeperving heeft in de loop der jaren in veel sterkere mate het kindertal uit de op jonge leeftijd gesloten huwelijken doen afnemen dan dat uit die, welke op oudere leeftijd tot stand kwamen; daardoor is de betekenis van

Grafiek 8

Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting

de huwelijksleeftijd voor het uiteindelijk kindertal per huwelijk geringer geworden, inzonderheid voor de jonger dan 35 jaar in het huwelijk getreden vrouwen;

- o. de cijfers voor de huwelijken met kinderen vertonen een belangrijke tegenstelling met die voor de kinderloze huwelijken. Voor de uitersten (huwelijksleeftijd -20 jaar en 40-44 jaar) komt deze hierop neer: de geboortebepanking heeft in de loop der jaren voor de op zeer jeugdige leeftijd gesloten huwelijken géén invloed gehad op het kinderloos blijven dezer huwelijken (in veel gevallen is de a.s. geboorte een der redenen van het huwelijk), doch sterk rommend gewerkt op het uiteindelijk aantal kinderen, dat in deze huwelijken wordt geboren. Voor de op 40-44 jarige leeftijd van de vrouw gesloten huwelijken liggen de verhoudingen juist andersom; een regelmatige toeneming van het kinderloze huwelijk en eerst voor de jongste generaties enige vermindering van het gemiddeld aantal geboorten in huwelijken met kinderen.

V r u c h t b a a r h e i d e n k e r k e l i j k e g e z i n d t e

Bij het onderzoek naar de huwelijksvruchtbaarheid is o.m. een onderscheiding gemaakt naar de kerkelijke gezindte van de vrouw en voor de samenstelling van de desbetreffende tabel 14 zijn 5 groepen gevormd: Rooms-Katholiek, Gereformeerd 1), Ned. Hervormd. geen kerkelijke gezindte en overige gezindten te zamen.

Enkele eindcijfers, waar betrekking hebbend op de op 31 Mei 1947 nog bestaande eerste huwelijken, zijn hieronder vermeld (zie ook grafiek 9).

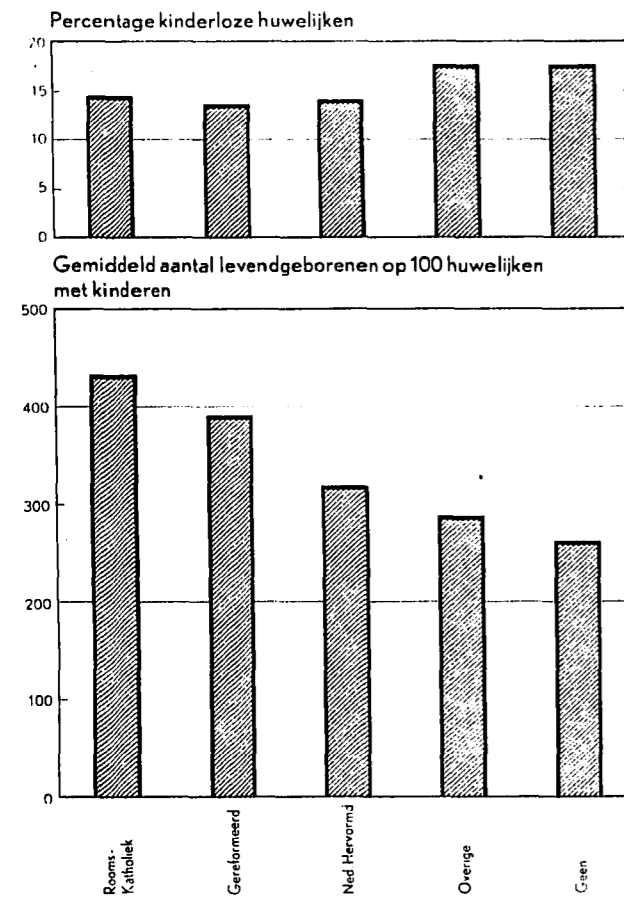
Staat 14. Vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken naar kerkelijke gezindte vrouw

Kerk. gezindte vrouw	Percentage huwelijken		Gem. aantal levendgeborenen	
	zonder kinderen	met kinderen	op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
Rooms-Katholiek	14,5	85,5	369	432
Gereformeerd	13,7	85,9	338	391
Ned. Hervormd.	14,1	86,7	273	318
Overige	17,6	82,4	237	287
Geen	17,6	82,4	216	262
Totaal	15,0	85,0	300	353

Wat het aantal kinderloos gebleven gezinnen betreft, bestaat tussen Rooms-Katholieken, Gereformeerden en Ned. Hervormden weinig verschil; op 100 bestaande eerste huwelijken van elke groep + 14. Voor de Rooms-Katholieken is het percentage netwat hoger dan voor Ned. Hervormden en Gereformeerden. Het is niet onwaarschijnlijk, dat een verschil in huwelijksleeftijd hierbij een rol speelt. Voor de huwelijken van vrouwen zonder kerkelijke gezindte en die van de restgroep is het percentage zonder kinderen hoger, nl. 18.

Belangrijker afwijkingen geven de aantallen geboren in de huwelijken, waar wél kinderen zijn geboren. De Rooms-Katholieke huwelijken staan, wat het aantal levendgeborenen uit deze huwelijken betreft, bovenaan en het voor deze groep vermelde verhoudingscijfer (432) ligt nog ongeveer 10% bo-

1) Ger. kerken. Ger. kerken art. 31, Chr. Ger. kerk en Ger. Gemeenten.

Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken naar kerkelijke gezindte vrouw

ven dat voor de Gereformeerden (39), Vervolgens komen de Ned. Hervormden (318). De groepen "overige" en "geen" komen met resp. 287 en 262 levendgeborenen per 100 huwelijken met kinderen verre achteraan.

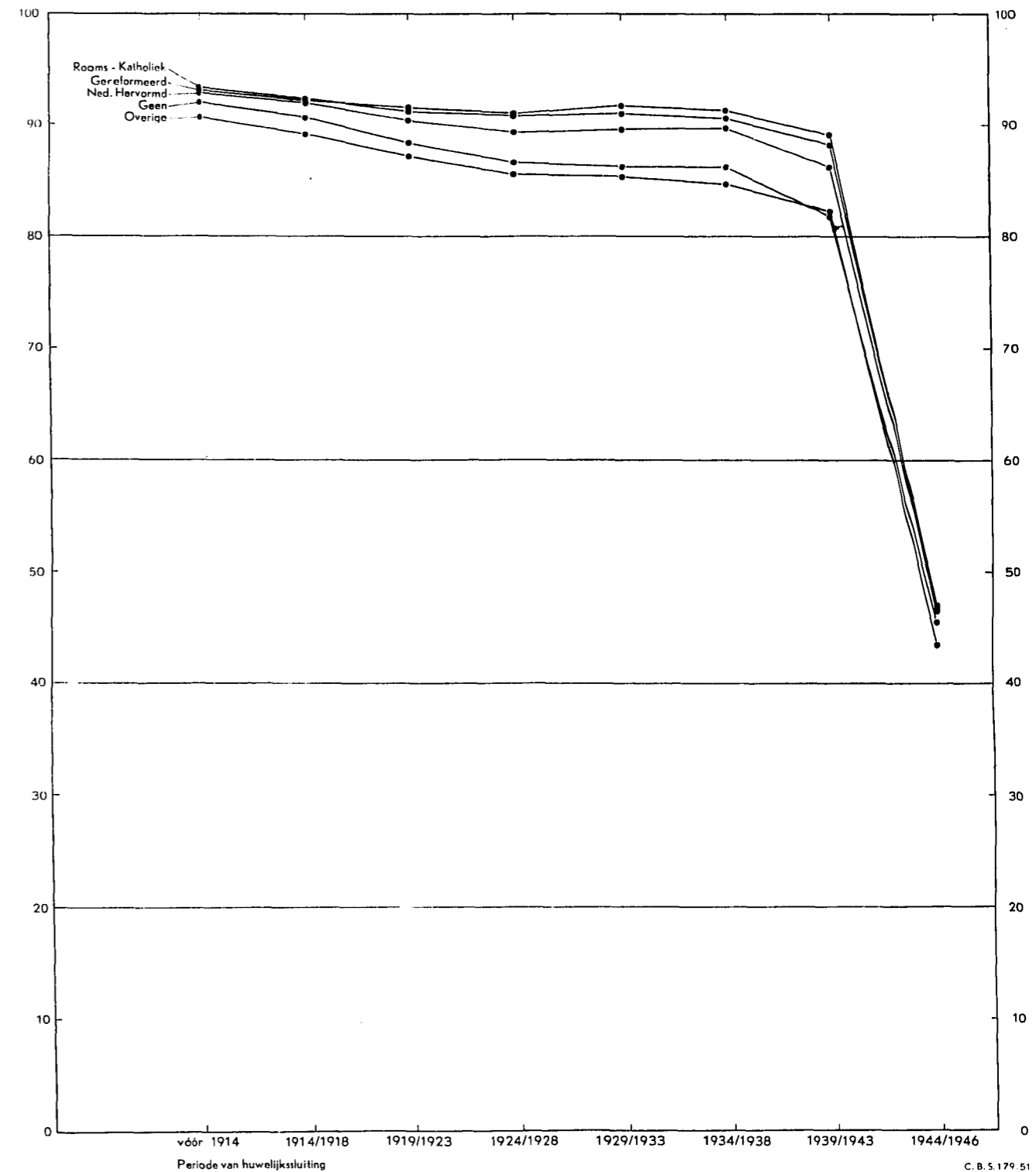
In staat 15 en in grafiek 10 is vastgesteld hoe voor de verschillende kerkelijke groepen de verhouding is geweest tussen de op 1 Januari 1947 nog kinderloos zijnde en de overige huwelijken, onderscheiden naar de achtereenvolgende perioden, waarin deze zijn gesloten.

Uit de grafiek, waarin de desbetreffende punten weer onderling zijn verbonden, blijkt, dat de lijnen voor Rooms-Katholieken, Gereformeerden en Ned. Hervormden nagenoeg parallel lopen en slechts zeer weinig van elkaar afwijken, hetgeen overeenstemt met de reeds geconstateerde geringe verschillen tussen het percentage kinderloze echtparen onder het totaal aantal huwelijken van elk dezer gezindten.

De groepen "overige" en "geen" vertonen een afwijkend beeld. Terwijl onder de vóór 1914 gesloten huwelijken de percentages voor deze en de drie eerder genoemde groepen vrijwel samenvallen, gaan zij voor de later gesloten huwelijken geleidelijk meer uiteenlopen en voor de in

Staat 15. Percentage kinderloze huwelijken onder de bestaande eerste huwelijken, naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Rooms-Katholiek	Gereform.	Ned. Herv.	Overige	Geen	Totaal
1944-1946	53,0	53,5	53,0	56,5	54,5	53,4
1939-1943	11,7	10,9	13,8	17,7	18,2	13,8
1934-1938	9,4	8,8	10,3	15,3	13,7	10,8
1929-1933	9,0	8,4	10,4	14,6	13,7	10,5
1924-1928	9,1	9,0	10,6	14,4	13,4	10,6
1919-1923	8,9	8,5	9,6	12,8	11,6	9,7
1914-1918	7,6	7,7	8,0	10,8	9,3	8,2
vóór 1914	6,6	6,8	7,0	9,2	7,9	7,1
Totaal	14,5	13,7	14,1	17,6	17,6	15,0

Percentage huwelijken met kinderen onder de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

1939-1943 gesloten huwelijken van de groepen "overige" en "geen" ligt het percentage huwelijken met kinderen uitgesproken lager dan dat voor Rooms-Katholieken, Gereformeerden en Ned.Hervormden. Er blijkt dus een, in de loop der jaren toenemende frequentie van het kinderloze huwelijk voor de groepen "overige" en "geen".

Voor de in de periode 1944-1946 gesloten huwelijken is de afwijking weer van veel minder betekenis, hetgeen in overeenstemming is met het feit, dat de naoorlogse geboortetop relatief van groter betekenis is geweest voor de bevolkingsgroepen, welke voordien een laag geboortecijfer vertoonden.

Ten slotte blijkt uit deze grafiek opnieuw, dat de eerste tien jaren van het huwelijk vrijwel beslissend zijn voor het feit of een huwelijk al dan niet kinderloos zal blijven. Het name geldt zulks voor de Rooms-Katholieke, Gereformeerde en Ned.Hervormde huwelijken. Uit rond 90% van de in 1924-1928 gesloten huwelijken van deze richtingen waren in 1947 één of meer kinderen geboren, terwijl voor de in vroegere perioden gesloten huwelijken en zelfs voor die welke vóór 1914 tot stand kwamen, genoemd percentage niet noemenswaard hoger is.

Zoals reeds uit de vermelde totaalcijfers per gezindte naar voren kwam, bestaan tussen het aantal geboren kinderen in de huwelijken met kinderen van elke richting groter afwijkingen dan ten aanzien van de kinderloosheid.

Staat 16 en grafiek 11 geven een beeld van deze afwijkingen, afzonderlijk voor opeenvolgende perioden van huwelijksluiting.

Staat 16. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen, naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Rooms-Katholiek	Gereform.	Ned.Herv.	Overige	Geen	Totaal
1944-1946	123	120	114	114	112	118
1939-1943	241	227	191	183	173	209
1934-1938	366	330	258	245	223	296
1929-1933	455	400	296	276	250	352
1924-1928	502	432	318	286	270	381
1919-1923	531	448	338	299	290	402
1914-1918	567	489	382	333	335	439
voor 1914	662	575	480	409	445	534
Totaal	432	391	318	287	262	353

Vanzelfsprekend ontlopen de cijfers voor pasgesloten huwelijken der verschillende richtingen elkaar niet veel.

Voor huwelijken van langere duur worden de afwijkingen geleidelijk groter. Op 100 in de periode 1924-1928 gesloten eerste huwelijken van Rooms-Katholieke vrouwen met kinderen waren vóór 1 Januari 1947 (d.w.z. na een huwelijksduur van rond 20 jaar) 502 kinderen geboren, uit 100 van vrouwen zonder kerkelijke gezindte slechts 270. De cijfers voor de Rooms-Katholieken worden het dichtst benaderd door die voor de Gereformeerden (432 per 100 huw.). Die voor de Ned.Hervormden (318 per 100 huw.) blijven beneden het algemeen gemiddelde (381 per 100 huw.). De overeenkomstige cijfers voor de in de jaren vóór Wereldoorlog I gesloten huwelijken zijn voor alle richtingen nog belangrijk hoger: voor Rooms-Katholieken, Gereformeerden en Ned.Hervormden resp. 662, 575 en 480 en voor de groepen "overige" en "geen" resp. 409 en 445 per 100 huwelijken.

Aangezien de geboorte van kinderen overwegend in de eerste 20 jaar na de huwelijksluiting plaatsvindt, kunnen de grote afwijkingen tussen de cijfers voor de tot 1 Januari 1947 geboren kinderen uit de in 1924-1928 en uit de vóór 1914

gesloten huwelijken, niet aan een langere duur van laatstbedoelde huwelijken worden toegeschreven. Deze teruggang dient, evenals die, welke bij de onderscheiding naar de huwelijksleeftijd naar voren kwamen, te worden gezien als een doorwerking van de geboortebeperving en wellicht gedeeltelijk ook aan de omstandigheid, dat er van de vóór 1914 gesloten huwelijken relatief meer op jonge leeftijd voltrokken huwelijken (d.w.z. de meest vruchtbare huwelijken) over zijn dan van de uit latere tijdvakken stammende huwelijken.

De teruggang heeft zich onder alle richtingen voorgedaan, doch niet voor al deze richtingen in hetzelfde tempo. Dit blijkt uit onderstaande cijfers, waartoe per gezindte, het gemiddeld kindertal per 100 eerste huwelijken met kinderen gesloten in 1924-1928 is uitgedrukt in procenten van het overeenkomstige aantal uit de vóór 1914 gesloten huwelijken en vervolgens dat uit de in 1939-1943 voltrokken huwelijken in procenten van het overeenkomstige aantal uit die welke in 1924-1928 zijn voltrokken.

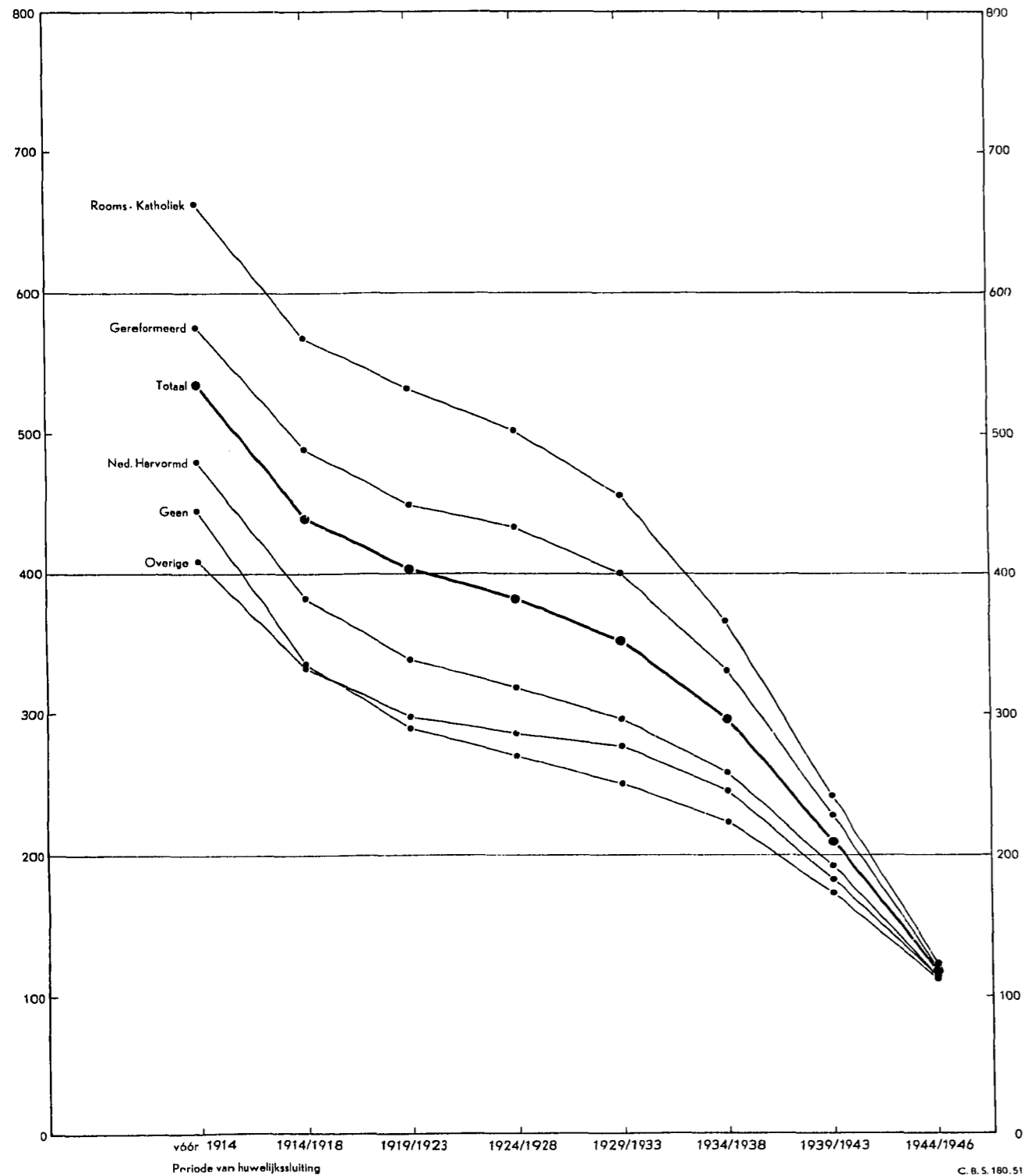
Kerk.gezindte vrouw	1924-1928 in % van vóór 1914	1939-1943 in % van 1924-1928
Rooms-Katholiek	76	48
Gereformeerd	75	53
Ned.Hervormd	66	60
Overige	70	64
Geen	61	64

Uit de eerste reeks cijfers blijkt, dat onder de oudere generaties met een in 1947 voltooide vruchtbaarheidsduur de teruggang het sterkst is geweest voor de gehuwde vrouwen zonder kerkelijke gezindte. Uit de in 1924-1928 gesloten huwelijken van deze groep zijn 39% minder kinderen geboren dan uit die van vóór 1914. Voor de Ned.Hervormden en "overigen" zijn deze percentages resp. 34 en 30. Voor Rooms-Katholieken en Gereformeerden is de teruggang nog geringer, maar toch resp. 14 en 25%.

De cijfers in de laatste kolom van bovenstaand overzicht zijn bedoeld om enig inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling der vruchtbaarheid voor de na 1924-1928 gesloten huwelijken. Uiteraard dient men bij het gebruik van deze cijfers te bedenken, dat de huwelijken uit de generaties 1939-1943, uit een oogpunt van vruchtbaarheid, nog niet zijn voltooid. Wanneer dus blijkt, dat het tot dusverre uit de generaties 1939-1943 geboren kinderen ten opzichte van dat uit de generaties 1924-1928 voor de Rooms-Katholieken maar 48% bedraagt tegen 64% voor de groepen "overige" en "geen", dan betekent dit nog geenszins, dat deze verhouding ook zal bestaan voor het uiteindelijk kindertal uit de generaties 1939-1943. De mogelijkheid is dus niet uitgesloten, dat in vergelijking tot de andere echtparen, de gezinsuitbreiding in de Rooms-Katholieke huwelijken van laatstgenoemde generatie in de volgende huwelijksjaren in een zodanig tempo voortgaat, dat daarmee de op dit ogenblik bestaande relatieve, in bovenstaande verhoudingscijfers tot uitdrukking komende, achterstand wordt ingehaald. Dit zou dan betekenen, dat de geboortedaling onder de jongere generaties (die van na 1928) voor de Rooms-Katholieken in gelijk tempo is verlopen als voor de huwelijken zonder kerkelijke gezindte. Daarmee zou dan echter toch van een gewijzigde ontwikkeling sprake zijn: onder de oudere, voltooide, generaties is immers, voor de Rooms-Katholieken een langzamer tempo der geboortedaling gebleken.

Het bovenstaande geldt alleen, indien de op dit ogenblik onder de jongere generaties voor de Rooms-Katholieken bestaande relatieve achterstand volledig wordt ingehaald. Elk achterblijven bij het inlopen van deze achterstand, hoe gering ook, betekent, dat de geboortedaling onder de in de laatste 20 jaren ge-

Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

gesloten huwelijken voor de Rooms-Katholieken in sneller tempo heeft plaatsgevonden dan voor de echtparen zonder kerkelijke gezindte.

Netgeen hier is opgemerkt voor de Rooms-Katholieken geldt eveneens voor de Gereformeerden.

Het bovenstaande samenvattend kan worden opgemerkt:

- wat de kinderloosheid betreft, bestaat tussen Rooms-Katholieken, Gereformeerden en Ned. Hervormden weinig verschil en zij is voor deze groepen van geringe betekenis dan onder de personen met een andere of zonder kerkelijke gezindte;
- het gemiddeld aantal geborenen in huwelijken mét kinderen van Rooms-Katholieke en Gereformeerde vrouwen overtreft in belangrijke mate dat in de andere gezinnen. Dit geldt voor alle op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken, ongeacht de huwelijksduur;
- voor alle gezindten is de vruchtbaarheid in de loop der jaren verminderd;
- ten aanzien van het tempo dezer geboortedaling kan worden opgemerkt, dat op grond van de cijfers over de vóór 1929 gesloten huwelijken, d.w.z. over die, welke op 31 Mei 1947 de volledige vruchtbaarheidsduur achter de rug hadden, blijkt, dat voor deze generaties de vermindering van de vruchtbaarheid onder de Rooms-Katholieken en Gereformeerden geringer is geweest dan voor de andere gezindten en het sterkst onder vrouwen zonder kerkelijke gezindte. Daartegenover laten de cijfers voor de in 1929 e.v. jaren gesloten huwelijken, hoewel daaruit na 1 Januari 1947 nog kinderen zijn en kunnen worden geboren en dus over het uiteindelijk kindertal uit deze huwelijken nog geen zekerheid bestaat, de gevolgtrekking toe, dat de geboortedaling onder de Rooms-Katholieken en Gereformeerden gedurende de laatste 20 jaren in wat sneller tempo is verlopen dan voordien en dat zij onder deze groepen waarschijnlijk tevens enigszins sneller heeft doorgewerkt dan onder de overige huwelijken van deze jongere generaties. Een en ander zou dus wijzen op een tendentie tot geleidelijke nivellering der vruchtbaarheid voor de verschillende kerkelijke gezindten, ook al is deze op dit ogenblik voor Rooms-Katholieken en Gereformeerden nog belangrijk hoger dan voor de overige groepen der bevolking (zie punt b).

V r u c h t b a a r h e i d e n b e r o e p

Een splitsing naar de beroepsgroepen, op grond waarvan is getracht een inzicht te verkrijgen in de omvang van en de veranderingen in de vruchtbaarheid onder de verschillende sociale lagen onzer samenleving, is gegeven in tabel 15. De aan de hand van de totaalcijfers voor elke beroepsgroep berekende verhoudingscijfers zijn opgenomen in staat 17. Een samenvatting van deze cijfers voor een drietal hoofdgroepen volgt hieronder:

	% huwelijken zonder kinderen	Gem.aantal levend geboren kinderen op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kin- deren
Bedrijfschouffden ..	12,9	344	394
Hoofdarbeiders ...	19,8	219	273
Handarbeiders	14,0	290	337

Wat de kinderloosheid betreft, vallen inzonderheid de hoofdarbeiders op: in 20% dezer huwelijken was tot 1 Januari 1947 geen kind geboren. Voor bedrijfschouffden en handarbeiders zijn deze percentages lager, resp. 13 en 14, en stemmen vrijwel overeen.

Staat 17. Vruchtbaarheid van bestaande huwelijken per beroepsgroep

Beroepsgroep	Percentage kinderloze huwelijken	Gemaantal levend geboren kinderen	
		op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
Bedrijfshoofden nijverheid	13,5	305	352
" landbouw	11,3	411	463
" winkels	14,7	296	347
" binnenscheepvaart	13,0	320	359
Overige bedrijfshoofden	13,9	308	357
Medewerkende zoons	30,1	181	258
Bedrijfsleiders	15,8	249	295
Vrije beroepen	20,0	224	279
Predikanten	19,2	278	344
Administratief personeel (geen overheid)	23,0	192	249
" " (overheid) ..	20,1	213	267
Leraren, hoogleraren	19,9	230	287
Onderwijzers	17,6	267	319
Officieren (milit., politie, enz.)	24,6	169	223
Onderofficieren, enz. (milit., politie, enz.)	16,6	221	265
Machinisten, stuurlieden (grote vaart).	25,8	157	212
Handelsreizigers e.d.	18,3	232	284
Verplegend personeel	19,7	234	292
Winkelbedienden	24,7	185	246
Overige employé's	22,7	207	268
Hotel-, café-, restaurantpers.	17,9	220	268
Huispersoneel	23,2	263	343
Brievenbestellers	14,8	272	319
Loopknechts en bestellers	14,7	272	319
Magazijn- en pakhuispersoneel	16,0	258	307
Chauffeurs en voerlieden	14,2	241	281
Schippersknechts	14,5	274	321
Landbouw-, tuinbouw- en bosarbeiders ..	12,5	340	388
Bouwvakarbeiders	12,9	298	342
Industrie-arbeiders	15,1	267	315
Mijnwerkers	11,6	318	360
Sjouwers, haven-, transportarbeiders ..	12,9	306	352
Grondwerkers	9,6	403	446
Veenarbeiders	7,9	428	465
Overige arbeiders	12,8	295	339
Tijdelijk niet-werkenden	18,9	258	317
Tijdelijk in milit.dienst	29,4	156	221
Beroepslozen	12,1	437	497

Ook ten aanzien van het aantal in 30 huwelijken met kinderen geboren kinderen blijven de hoofdarbeiders belangrijk achter (275 per 100 dezer huwelijken). In dit opzicht staan bedrijfshoofden en handarbeiders achter niet gelijk. In de gezinnen van eerstgenoemden is een belangrijk groter aantal kinderen geboren dan in die der handarbeiders (op 100 huwelijken met kinderen in elk dezer categorieën resp. 394 tegen 221).

Vanzelfsprekend bestaan binnen elk dezer drie hoofdgroepen niet onaanzienlijke verschillen.

Voor de bedrijfshoofden blijkt dit wel uit onderstaande cijfers.

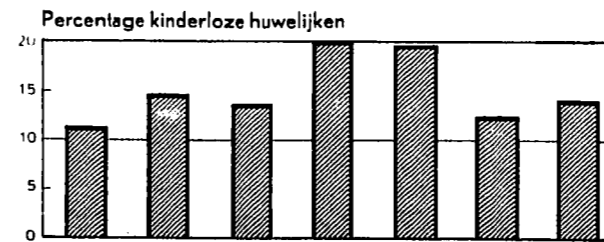
	% huwelijken zonder kinderen	Gem.aantal levend geb. kinderen op 100 huwelijken met kinderen
Landbouwers	11,3	463
Winkeliers	14,7	347
Andere bedrijfshoofden	13,7	354

Onder de landbouwers (incl. tuinbouwers e.d.) is het percentage kinderloze huwelijken lager en het aantal geboren in de huwelijken mét kinderen belangrijk hoger dan voor de overige bedrijfshoofden. De winkeliers vormen het andere uiterste.

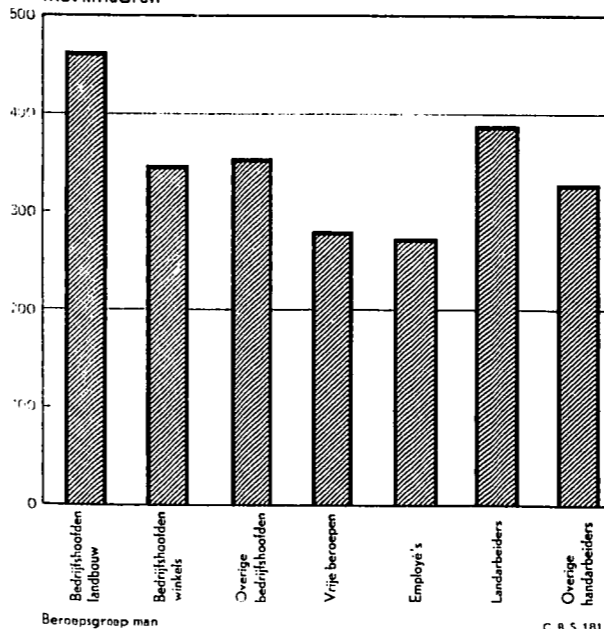
De verschillende categorieën hoofdarbeiders vertonen overeenkomstige onderlinge verschillen.

	% huwelijken zonder kinderen	Gem.aantal levend geb. kind. op 100 huw. met kind.
Vrije beroepen	20,0	279
Predikanten ..	19,2	344
Administratief pers. (part.) ..	23,0	249
Administratief pers. (overheid)	20,1	267
Leraren, hoogleraren	19,9	287
Onderwijzers .	17,6	319
Officieren (mil., politie, enz.) .	24,6	223
Onderofficieren, enz. (mil., politie, enz.) .	16,6	265
Machinisten, stuurlieden (grote vaart) .	25,8	212

Grafiek 12
Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken naar beroepsgroep man

Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen

	% huwelijken zonder kinderen	Gem.aantal levend geb. kind. op 100 huw. met kind.
Vrije beroepen	20,0	279
Predikanten ..	19,2	344
Administratief pers. (part.) ..	23,0	249
Administratief pers. (overheid)	20,1	267
Leraren, hoogleraren	19,9	287
Onderwijzers .	17,6	319
Officieren (mil., politie, enz.) .	24,6	223
Onderofficieren, enz. (mil., politie, enz.) .	16,6	265
Machinisten, stuurlieden (grote vaart) .	25,8	212

Voor al deze groepen blijft de huwelijksvruchtbaarheid belangrijk achter bij die onder de bedrijfshoofden. Dit geldt ook voor de vrije beroepen, de zelfstandigen onder de hoofd"arbeiders".

Voor het administratief personeel in particuliere bedrijven blijkt een wat hogere vruchtbaarheid dan onder dat in overheidsdienst. Een typisch onderscheid vertonen de hogere en lagere groep onder het onderwijzend personeel. De gemiddelde vruchtbaarheid in de gezinnen van leraren en hoogleraren blijft achter bij die in de huwelijken van on-

derwijzers. Een zelfde verschil blijkt bij vergelijking van het hogere en lagere militaire en politiepersoneel.

De laagste vruchtbaarheid treedt aan de dag voor de groep machinisten en stuurlieden bij de grote vaart. Het omgekeerde geldt voor de predikanten.

Ten slotte volgen hier nog de totaalcijfers voor enkele groepen handarbeiders

	% huwelijken zonder kinderen	Gem.aantal levend geboren kinderen op 100 huwelijken met kinderen
Veenarbeiders	7,9	465
Grondwerkers	9,6	446
Landarbeiders	12,5	388
Bouwvakarbeiders	12,9	342
Magazijn- en pakhuispersoneel.	16,0	307
Hotel-, café- en rest.personeel	17,9	268

De bij de volkstelling gedane opgaven lieten geen splitsing toe tussen geschoold en ongeschoold personeel. Toch komt deze tegenstelling in de gemaakte groepering ten dele wel tot uitdrukking. Men vergelijke bijv. de cijfers voor de bouwvakarbeiders met die voor de veenarbeiders en grondwerkers, de minst geschoolde categorie, waarvoor de vruchtbaarheid belangrijk hoger ligt. Ook voor de landarbeiders ligt zij hoger dan voor de genoemde en de andere niet in dit staatsje vermelde groepen handarbeiders.

De verschillen tussen de voor de afzonderlijke beroepsgroepen vermelde cijfers vloeien ten dele voort uit verschillen in huwelijksduur. Zo waren van de huwelijken der tijdelijk in militaire dienst zijnde, d.w.z. van gemiddeld genomen nog jonge en niet lang gehuwde personen, bijna 30% kinderloos, hetgeen al een bijzonder hoog cijfer is in vergelijking met die voor de andere in staat 17 opgenomen groepen. De invloed van de huwelijksduur komt nog sprekender tot uitdrukking bij vergelijking van de 13% kinderloosheid onder de groep bedrijfs- hoofden en het overeenkomstige percentage van 30 onder de in deze bedrijven medewerkende gehuwde zoons. In dezelfde richting gaat het verschil tussen het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken met kinderen voor deze groepen, nl. resp. 352 en 258. Uiteraard zal naast de kortere huwelijksduur mede van invloed zijn, dat deze zoons stammen uit jongere generaties, waarvoor reeds eerder een grotere geboortebeporing is geconstateerd.

Ook de tussen leraren en onderwijzers, alsmede de tussen officieren en militairen aan de dag tredende afwijkingen, zullen behalve aan verschillen in sociale positie, milieu enz., aan verschillen in huwelijksduur en wellicht mede aan verschillen in huwelijksleeftijd moeten worden toegeschreven. Het lage percentage kinderloosheid en het hoge gemiddelde kindertal voor de beroepslozen, overwegend personen, die in verband met hun leeftijd geen beroep meer uitoefenen, dient eveneens in verband met de huwelijksduur te worden gezien.

Een en ander wijst op de noodzaak van verdere differentiatie en daarom is in tabel 15 voor elke beroepsgroep verband gelegd met de periode van huwelijksluiting. Het is niet mogelijk om in deze publicatie een volledige analyse van dit omvangrijke cijfermateriaal te geven en de hiernavolgende opmerkingen hebben dan ook slechts betrekking op een aantal hoofdgroepen, aan de hand van de voor deze groepen in de staten 18 en 19 en in de grafieken 13 en 14 samengevatte gegevens.

Staat 18 en grafiek 13 geven een beeld van de kinderloosheid; staat 18 op grond van het percentage kinderloze huwelijken voor elke beroepsgroep, grafiek

13 op grond van dat voor de huwelijken met kinderen. Ten aanzien van de bedrijfs- hoofden blijkt uit de grafiek, dat onder de landbouwers uit alle generaties het aantal huwelijken met kinderen relatief hoger ligt dan voor de winkeliers en dat laatstgenoemden in dit opzicht achterblijven bij de overige bedrijfs- hoofden tezamen. Voor de hoofdarbeiders uit alle generaties zijn de percentages van de huwelijken met kinderen lager dan voor bedrijfs- hoofden en handarbeiders. En onder deze hoofdarbeiders blijven die voor de vrije beroepen weer achter bij die voor de employé's.

Staat 18. Percentage kinderloze huwelijken onder de bestaande eerste huwelijken, naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijks- luiting	Bedrijfs- hoofden landbouw	Winke- liers	Overige bedrijfs- hoofden	Vrije beroepen	Employé's	Land- arbeiders	Overige hand- arbeiders	Alg. gemid- delde
1944-1946 ...	51,3	57,8	53,2	58,7	59,8	44,8	50,4	53,4
1939-1943 ...	10,8	15,2	14,4	17,6	16,3	9,1	12,8	13,8
1934-1938 ...	9,0	12,6	11,7	14,8	13,7	7,7	9,4	10,8
1929-1933 ...	8,6	12,1	11,2	15,4	13,5	7,5	8,7	10,5
1924-1928 ...	8,5	12,5	11,0	15,1	13,3	7,1	8,8	10,6
1919-1923 ...	7,4	11,5	9,5	13,4	12,3	5,9	7,7	9,7
1914-1918 ...	6,4	8,2	7,6	13,3	10,1	5,4	6,2	8,2
vóór 1914 ...	5,2	7,6	6,5	10,7	8,5	5,4	5,4	7,1
Totaal	11,3	14,7	13,7	20,0	19,8	12,5	14,2	15,0

In hoeverre hierbij een vroeger huwen van laatstgenoemden een rol speelt, kan op grond van de beschikbare cijfers niet worden nagegaan, wel zal bij de later aan de orde komen de vergelijking tussen de vruchtbaarheid van academici en niet-academici blijken, dat de huwelijksleeftijd zeker niet van beslissende betekenis is.

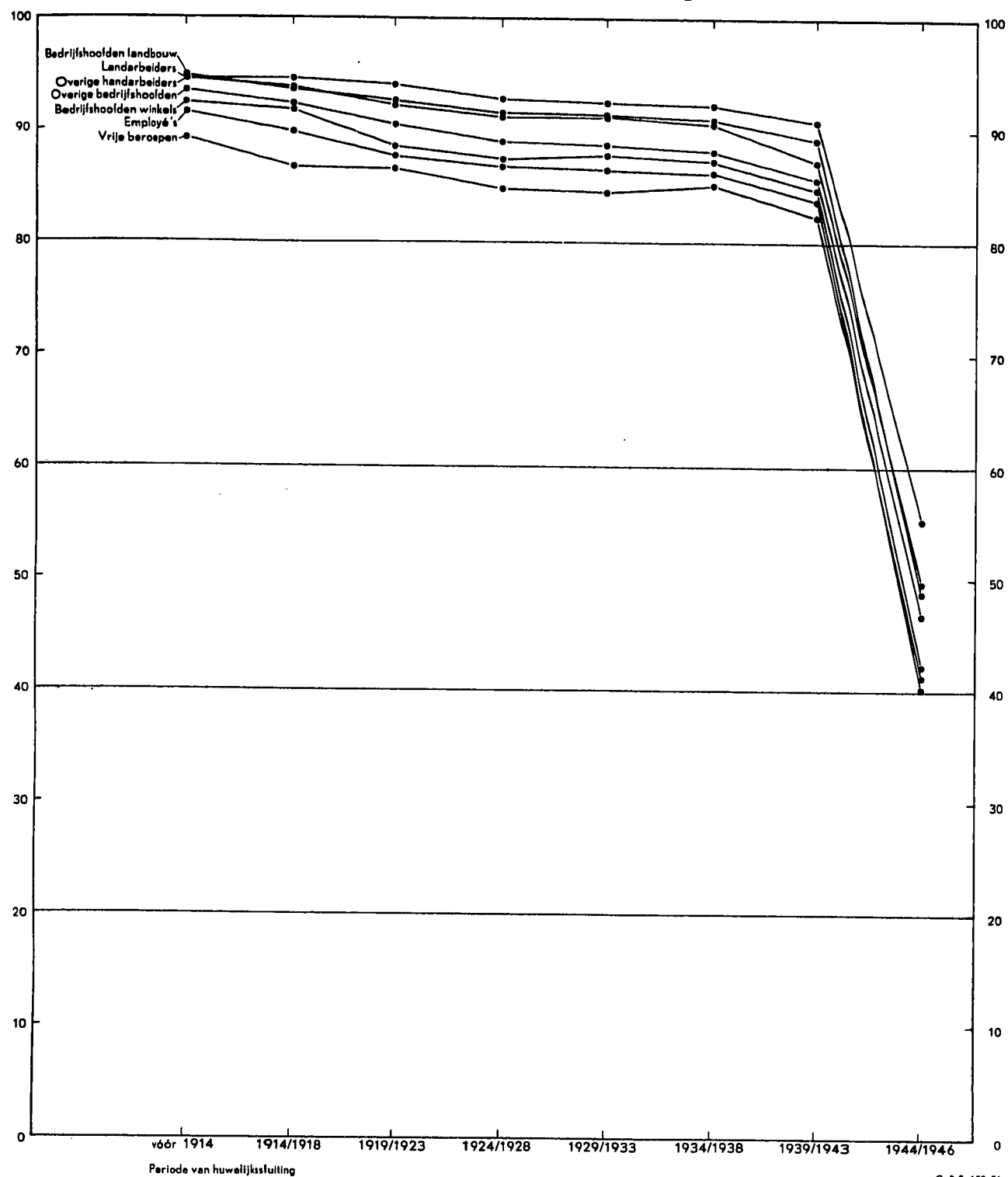
Van de handarbeiders vertonen de landarbeiders de hoogste cijfers en zij zijn voor alle generaties hoger dan voor de bedrijfs- hoofden in de landbouw, behoudens voor de huwelijken van de oudste generaties (vóór 1914), voor welke de percentages nagenoeg gelijk zijn.

Voor de overige handarbeiders te zamen vallen de percentages huwelijken met kinderen vrijwel samen met die voor de landbouwers.

Vermeldenswaard is nog, dat de in de loop der jaren, zij het in geringe mate, toegenomen kinderloosheid voor alle vermelde beroepsgroepen valt te constateren en voorts, dat de marge tussen deze groepen vrijwel gelijk is gebleven en slechts voor de huwelijken uit de jongste generaties ietwat groter is geworden. Voor de in 1944-1946 gesloten huwelijken bedraagt het verschil tussen minimum en maximum zelfs 15%: van de in dit tijdvak voltrokken huwelijken van employé's had op 1 Januari 1947 40% één of meer kinderen (voor de vrije beroepen 41%), terwijl dit percentage voor de landarbeiders reeds de 55 had bereikt. Voor de overige hand- arbeiders bedroeg het 50. Deze afwijkingen houden ongetwijfeld mede verband met de verschillende frequentie van het gedwongen huwelijk onder de afzonderlijke sociale groepen.

Grafiek 13

Percentage huwelijken met kinderen onder de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar beroepsgroep man en periode van huwelijksluiting

C. B. S. 162.51

Staat 19. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Bedrijfs- hoofden landbouw	Winke- liers	Overige bedrijfs- hoofden	Vrije beroepen	Employé's	Land- arbeiders	Overige hand- arbeiders	Alg. gemid- delde
1944-1946 ...	124	121	120	117	115	120	117	118
1939-1943 ...	262	220	216	206	196	230	203	209
1934-1938 ...	385	302	297	279	268	330	286	296
1929-1933 ...	462	347	350	310	300	405	345	352
1924-1928 ...	491	371	379	318	311	450	377	381
1919-1923 ...	513	377	403	332	323	485	405	402
1914-1918 ...	549	409	436	328	344	530	447	439
vóór 1914 ...	623	493	515	346	388	590	538	534
Totaal	463	347	354	279	272	388	329	353

Staat 19 en grafiek 14 geven voor dezelfde beroepsgroepen een beeld van de geboortefrequentie in de huwelijken met kinderen. In dit opzicht blijken, evenals bij de onderscheiding naar kerkelijke gezindte, de onderlinge afwijkingen van meer betekenis te zijn dan die, welke bij vergelijking van de verhouding tussen de kinderloos gebleven en de overige huwelijken naar voren zijn gekomen.

Allereerst in die zin, dat, in het algemeen genomen, de marges tussen de verschillende beroepsgroepen groter zijn, vooral voor de huwelijken uit de oudere generaties. Daarnaast bestaat er een andere volgorde tussen de beroepsgroepen, terwijl deze volgorde zich bovendien in de loop der jaren nog heeft gewijzigd.

Wat het eerste punt betreft, blijkt in grafiek 14 duidelijker dan in grafiek 13, een uitgesproken scheiding tussen drie hoofdgroepen. Een hoge geboortefrequentie wordt voor alle generaties aangetroffen in de agrarische sector, zowel in de gezinnen van de bedrijfshoofden in de landbouw als in die der landarbeiders, waarbij voorts opvalt, dat terwijl het percentage huwelijken met kinderen onder de landarbeiders wat hoger is dan onder de bedrijfshoofden in de landbouw (zie hierboven), het gemiddeld kindertal in de landarbeidersgezinnen lager ligt en voor deze groep bovendien sneller daalt (na 1923).

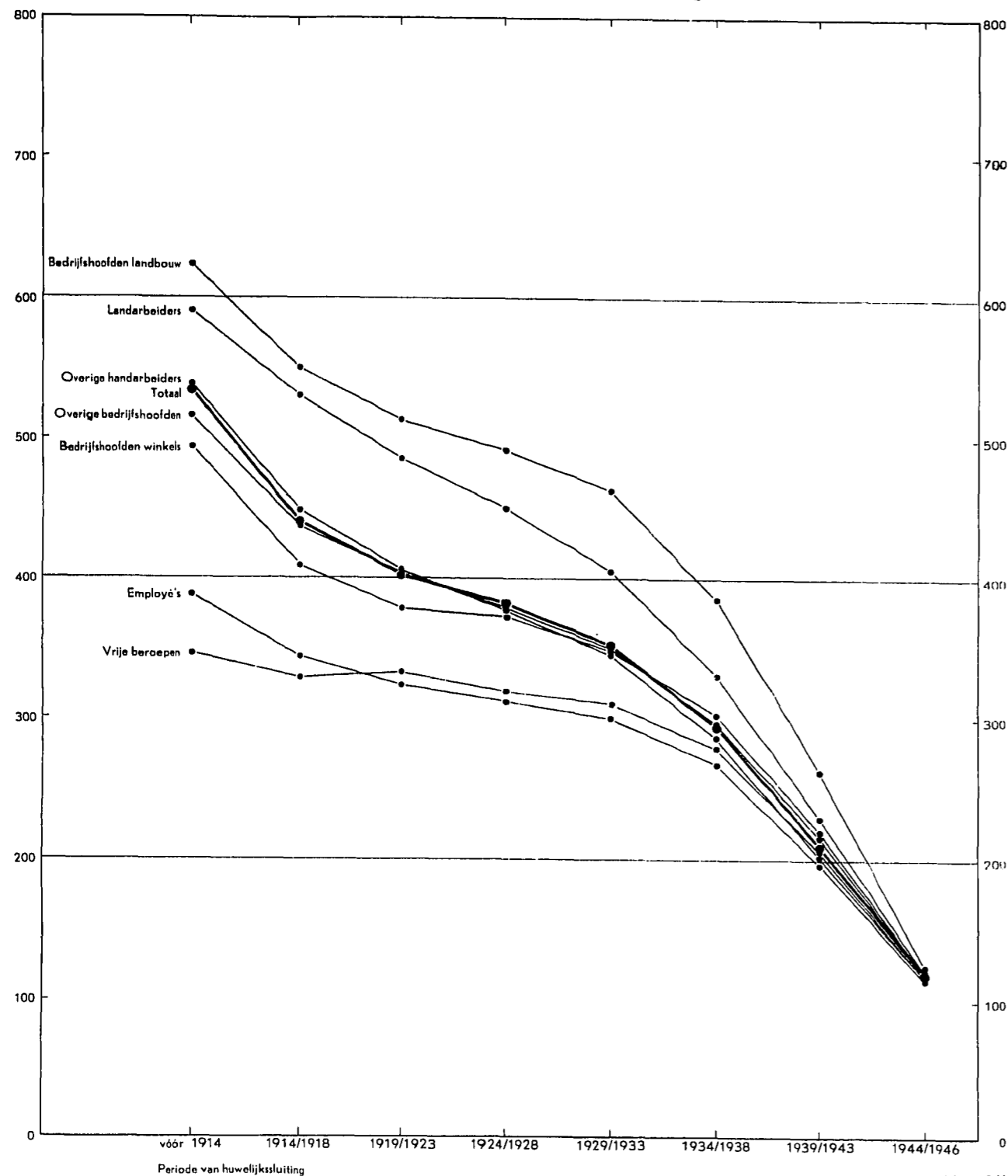
Als tweede hoofdgroep kunnen de bedrijfshoofden worden genoemd, voor zover niet in de landbouw werkzaam. Voor de oudere generaties is de geboortefrequentie in de huwelijken met kinderen van de winkeliers wat lager dan in die van de overige bedrijfshoofden.

Voor de generaties uit de tweede helft der dertiger jaren en later is dit verschil vrijwel verdwenen, met dien verstande, dat voor de generaties 1934-1938 e.v. het kindertal uit de winkeliersgroep, al is het slechts zeer weinig, nog boven dat voor de overige bedrijfshoofden uitkomt.

Een derde groep vormen de employé's en de vrije beroepen. Voor deze gezinnen ligt, uit welke generatie zij ook stammen, het gemiddeld kindertal aanmerkelijk lager dan voor die uit de eerder genoemde beroepsgroepen. Ook tussen vrije beroepen en employé's heeft echter een verschuiving plaatsgevonden. Terwijl voor de oudere generaties het kindertal uit de huwelijken der employé's hoger lag dan dat uit die der vrije beroepen, is voor de generaties na Wereldoorlog I de verhouding tegengesteld geworden. Deze verschuiving is een gevolg van de daling van het kindertal in de gezinnen der employé's. Voor de vrije beroepen is nl.

Grafiek 14

Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar beroepsgroep man en periode van huwelijksluiting

C. B. S. 183.51

In het gemiddeld aantal kinderen uit de huwelijken met kinderen in de hier ver-teleken generaties niet veel verandering gekomen. Men kan aannemen, dat het proces der geboortedaling zich voor deze laag der samenleving reeds voornamelijk in een vroeger tijdvak heeft afgespeeld.

Als geheel afzonderlijke en vierde groep kunnen ten slotte de handarbeiders (voor zover niet in de landbouw) worden genoemd. Voor deze belangrijke groep der bevolking is de teruggang relatief het sterkst geweest. Het gemiddeld kindertal in gezinnen met kinderen van deze handarbeiders, gehuwd vóór 1914 (nl. 538 per 100 huwelijken) wordt slechts overtroffen door de landarbeiders (509) en de bedrijfschoude in de landbouw. Voor de huwelijks generaties 1914-1918 is dit gemiddelde (447) reeds dicht dat voor de "overige bedrijfschoude" (436) genaderd. Voor de generaties 1919-1923 wijkt het nauwelijks meer daarvan af (405 tegen 403); voor de generaties 1924-1928 is het reeds een weinig daarbeneden gedaald (377 tegen 379); voor de generaties 1929-1933 ligt het al een weinig beneden dat voor de winkeliers (345 tegen 347); voor de generaties 1934-1938 ligt het nog maar weinig boven dat der vrije beroepen (286 tegen 279) en uit de in de jaren 1939-1943 gesloten huwelijken van handarbeiders zijn tot 1 Januari 1947 zelfs al minder kinderen geboren dan uit die der vrije beroepen (203 tegen 206) en daarmee is het minimumcijfer van deze generaties (nl. 196 voor de employé's) zeer dicht genaderd.

Thans volgt nog een korte samenvatting van bovenstaande opmerkingen over de huwelijksvruchtbaarheid in verband met het beroep:

- de kinderloosheid loopt onder de afzonderlijke beroepsgroepen vrij sterk uiteen. Zij is het hoogst voor de vrije beroepen en employé's en het geringst onder de handarbeiders en inzonderheid onder de ongeschoolden onder hen, waarbij mede de grotere frequentie van het gedwongen huwelijk onder deze groepen een rol speelt;
- het gemiddeld aantal geborenen in huwelijken met kinderen van bedrijfschoude in de landbouw en eveneens in die van landarbeiders is belangrijk hoger dan voor de andere beroepsgroepen. De laagste vruchtbaarheid vertonen de vrije beroepen en de employé's. Een en ander geldt voor alle op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken, ongeacht de huwelijksduur;
- voor alle beroepsgroepen ook in de agrarische sector is de vruchtbaarheid in de loop der jaren niet onbelangrijk teruggelopen;
- het tempo der geboortedaling blijkt in de hier beschouwde periode met name voor de vrije beroepen en voorts ook voor employé's, twee groepen, waaronder de geboortebeperving reeds lang vóórdien haar invloed heeft doen gelden, te zijn achtergebleven bij dat voor de andere beroepsgroepen. Inzonderheid onder de jongere generaties is dit tempo voor de landarbeiders weer wat sneller geweest dan voor de bedrijfschoude in de landbouw.

Voor de handarbeiders (zonder die in de landbouw) is de teruggang het snelst verlopen en voor de jongere generaties nadert de vruchtbaarheid onder deze bevolkingsgroep zeer dicht die der vrije beroepen en employé's;

- de cijfers voor de vruchtbaarheid dezer handarbeiders (zonder die in de landbouw) blijken telkens nagenoeg gelijk te zijn aan het rijks-gemiddelde voor de opeenvolgende generaties.

Dit betekent, dat de hogere, resp. lagere gemiddelden voor de overige beroepsgroepen elkaar tot dusverre steeds in evenwicht hebben gehouden. Neemt men verder in aanmerking, dat de handarbeiders de grootste der hier besproken groepen vormen, dan mag de veronderstelling worden gemaakt, dat het niveau der relatieve geboorte-frequentie in de arbeidersgezinnen en de ontwikkeling daarvan ook in de toekomst representatief zullen zijn voor de vruchtbaarheid van de Nederlandse bevolking als geheel.

Naast de reeds eerder gegeven samenvattingen over de betekenis van huwelijksleeftijd, kerkelijke gezindte en beroep afzonderlijk, kan bij een onderlinge vergelijking van de invloed dezer factoren nog het volgende worden opgemerkt.

De frequentie van het kinderloze huwelijk is inzonderheid afhankelijk van de huwelijksleeftijd, ook al houdt men, door huwelijken van gelijke duur te vergelijken, rekening met het feit, dat op jonge leeftijd gehuwde vrouwen een langere vruchtbaarheidsperiode voor zich hebben dan zij, die op latere leeftijd in het huwelijk treden.

De godsdienst en het sociale milieu blijken eveneens op de kinderloosheid van invloed te zijn, doch in veel mindere mate dan de huwelijksleeftijd. Dit geldt met name voor de factor godsdienst. De uitersten voor de ten aanzien van de kerkelijke gezindte gegeven onderscheidingen blijven binnen de maxima en minima, welke voor de verschillende beroepsgroepen naar voren zijn gekomen.

De vraag, in hoeverre bij de over de kinderloosheid vermelde cijfers aan gewilde kinderloosheid dan wel aan biologische onvruchtbaarheid moet worden gedacht, is op grond van de beschikbare gegevens niet te beantwoorden. Wel kan enige indruk worden verkregen over de maximum waarde van deze laatste.

Zo staat vast, dat zelfs de 7.1% kinderloze huwelijken onder de bestaande vóór 1914 voltrokken eerste huwelijken nog maar gedeeltelijk aan natuurlijke sterfelijkheid mag worden toegeschreven. Bij een verdere splitsing van dit cijfer naar de kerkelijke gezindte komt men nl. voor Rooms-Katholieke vrouwen op 6.6%, terwijl bij een onderscheiding naar beroepsgroepen, voor bedrijfshoofden in de landbouw en voor landarbeiders en overige handarbeiders een nog lager percentage kinderloze huwelijken is geconstateerd (resp. 5.2 en 5.4%). Bij een, in dit hoofdstuk nog niet aan de orde geweest zijnde, regionale differentiatie vindt men opnieuw lagere cijfers, nl. 4.1% voor de provincie Drenthe en maar 3.4% voor de Rooms-Katholieken in Drenthe. Ook hiermee is de grens nog niet bereikt. Let men nl. op de huwelijksleeftijd, dan varieert het percentage kinderloze huwelijken onder de voltooide generaties van de vóór haar 20ste jaar gehuwde vrouwen maar rond de 2.5% en bijv. in Drenthe maar rond 1.5%. Bij laatstgenoemde cijfers dient men echter te bedenken, dat onder deze op zeer jeugdige leeftijd van de vrouw tot stand gekomen huwelijken, het gedwongen huwelijk een grote rol speelt, d.w.z. huwelijken, waarvan reeds van te voren nagenoeg vaststaat, dat zij niet kinderloos zullen blijven. Wellicht vormen de huwelijken van vrouwen, die bij haar huwelijk van 20 t/m 24 jaar oud waren dan ook een betere maatstaf. Van de vóór 1914 gesloten eerste huwelijken van deze categorie is 5.2% kinderloos gebleven, doch voor Drenthe bedraagt dit percentage maar 3.0. Een cijfer over de Rooms-Katholieke vrouwen van deze huwelijksleeftijd in Drenthe is niet bekend, doch dit zal, gezien de eerder voor Drenthe vermelde cijfers, zeker beneden de 3% blijven.

Op grond van een en ander mag dan ook wel worden aangenomen, dat waar voor bepaalde groepen van huwelijken een hoger cijfer voor de omvang der kinderloosheid naar voren komt, deze slechts voor maximaal 3% aan natuurlijke onvruchtbaarheid mag worden toegeschreven. Misschien dient in dit verband een uitzondering te worden gemaakt voor de hogere huwelijksleeftijden. Maar toch kan, hoewel vermindering van de natuurlijke vruchtbaarheid bij stijging van de leeftijd een medisch vraagstuk is, dat buiten het kader van deze studie valt, wel worden gezegd, dat het niet waarschijnlijk is, dat het uit de cijfers blijkende zeer sterke accres der kinderloosheid bij hogere huwelijksduur alleen aan een met de leeftijd toenemende natuurlijke onvruchtbaarheid zou moeten worden toegeschreven. Evenmin is er, voor zover dit kan worden nagegaan, reden om aan te nemen, dat deze natuurlijke onvruchtbaarheid in de loop der jaren zou zijn toegenomen.

Vergelijkt men nl. de vóór 1934 gesloten, d.w.z. de thans uit een oogpunt van vruchtbaarheid voltooide of nagenoeg voltooide huwelijken van vóór haar 25ste jaar getrouwde vrouwen, dan blijkt een grote stabiliteit van het percentage huwelij-

ken, dat kinderloos is gebleven, onafhankelijk van de periode, waarin het huwelijk tot stand is gekomen.

Voor het gemiddeld aantal geboren en in de huwelijken met kinderen treden overeenkomstige afwijkingen aan de dag. De grootste spreiding geeft weer de onderscheiding naar huwelijksleeftijd. Voor godsdienst en beroep blijkt evenwel een omgekeerde verhouding te bestaan dan hierboven ten aanzien van de kinderloosheid is vermeld. De marges waarbinnen het gemiddeld kindertal der verschillende beroepsgroepen varieert, zijn, althans voor de huwelijksgeneraties na Wereldoorlog I, nauwer dan die, waartussen de gemiddelden voor de afzonderlijke kerkelijke gezindten zich bewegen. Dit zou er dus op wijzen, dat in het algemeen genomen, de godsdienst van meer betekenis is voor het uiteindelijk kindertal in deze gezinnen dan het sociale milieu. Zekerheid hieromtrent bestaat nog niet. Daartoe zou nog moeten worden nagegaan in hoeverre tussen de huwelijken van verschillende kerkelijke gezindte, resp. onder de afzonderlijke beroepsgroepen, een afwijkende verdeling van de huwelijksleeftijd bestaat. Dit is evenwel op grond van het op dit ogenblik beschikbare materiaal niet mogelijk. Wel kan reeds hier worden opgemerkt, dat in Hoofdstuk IV, bij de bespreking van de vruchtbaarheid van de huwelijken der academisch gevormden, zal blijken, dat een verschil in huwelijksleeftijd ontwijfeld van invloed is op het totaal cijfer voor de vruchtbaarheid der te vergelijken groepen, doch zeker niet van beslissende betekenis is en geen volledige verklaring geeft.

Ten slotte blijft nog de vraag open, in hoeverre de verschillen in vruchtbaarheid tussen de afzonderlijke kerkelijke gezindten worden veroorzaakt door een onderling afwijkende sociale samenstelling van elk dezer groepen, en tevens in welke mate de verschillen tussen de beroepsgroepen weer samenhangen met een ongelijke samenstelling, wat de kerkelijke gezindte betreft. De beschikbare cijfers laten ook hier geen rechtstreekse beantwoording toe. Doch wederom vooruitlopend op de resultaten in Hoofdstuk IV over de vruchtbaarheid der academisch gevormden, kan reeds nu worden medegedeeld, dat, hoewel hierbij toch sprake is van een in tal van opzichten homogene bevolkingsgroep, ook tussen academici van verschillende kerkelijke gezindte, nog belangrijke afwijkingen in vruchtbaarheid aan de dag treden.

Omgekeerd zal bij de bespreking van de regionale vruchtbaarheidscijfers, in de volgende paragraaf, blijken, dat bijv. ook in overwegend Rooms-Katholieke streken tussen de vruchtbaarheid der afzonderlijke beroepsgroepen nog aanmerkelijke niveau-verschillen bestaan.

Een en ander wijst er op, dat hoewel tussen de geconstateerde verschillen in vruchtbaarheid onder de kerkelijke gezindten enerzijds en onder de sociale groepen anderzijds onderling verband bestaat, beide factoren ook onafhankelijk van elkaar de vruchtbaarheid beïnvloeden. De mate, waarin zulks het geval is, kan, zoals gezegd, op dit ogenblik niet worden nagegaan.

Hiermee is echter tevens één der richtingen aangegeven, waarin het verdere onderzoek alsnog zal moeten worden voortgezet.

§ 4. Enkele regionale verschillen in vruchtbaarheid

A l g e m e e n

Een volledige behandeling van alle regionale aspecten der huwelijksvruchtbaarheid is in het kader van deze publicatie niet mogelijk en in de volgende bladzijden is alleen op de belangrijkste verschillen de aandacht gevestigd.

Een algemeen overzicht is gegeven in staat 20 op grond van de cijfers in tabel 11.

Beziet men weer in de eerste plaats de percentages voor alle huwelijken zonder kinderen, dan blijkt, dat het kinderloze huwelijk in de drie Noordelijke provincies minder voorkomt dan in de andere. Dit geldt vooral voor Drenthe met 12% kinderloze huwelijken, welk cijfer zeer belangrijk bij het rijksgemiddelde van 18% achterblijft.

Staat 20. Vruchtbaarheid van bestaande eerste en niet-eerste huwelijken in de provincies en de grote gemeenten

Provincies, enz.	Kinderloze huwelijken op 100 huwelijken			Levend geboren kinderen op 100 huwelijken			Levend geboren kinderen op 100 huwelijken met kinderen		
	eerste huwelijken	niet-eerste huwelijken	alle huwelijken	eerste huwelijken	niet-eerste huwelijken	alle huwelijken	eerste huwelijken	niet-eerste huwelijken	alle huwelijken
Groningen ..	11,8	45,7	13,9	287	152	279	326	280	324
Friesland ..	12,5	43,8	14,1	307	162	298	350	288	347
Drenthe	10,1	37,6	11,7	334	218	327	371	349	370
Overijssel .	13,2	42,9	15,0	309	182	301	356	318	354
Gelderland .	14,1	47,0	16,3	313	158	303	365	298	362
Utrecht	16,2	51,7	19,1	289	127	276	345	264	344
Noordholland	17,4	53,2	21,0	253	112	239	307	239	303
Zuidholland.	16,6	53,3	20,0	277	119	262	332	254	328
Zeeland	14,1	51,3	16,8	289	129	280	339	268	337
Noordbrabant	13,2	44,7	15,1	384	197	373	443	356	439
Limburg	15,1	43,4	15,0	363	187	352	418	330	421
NEDERLAND ..	15,0	49,9	17,7	300	139	287	353	278	349
Amsterdam ..	19,4	55,3	23,7	222	99	207	275	223	271
Rotterdam ..	17,4	55,0	21,5	251	106	235	304	235	300
's Gravenhage	19,5	55,0	23,8	236	100	220	293	226	288
Utrecht	17,6	51,5	20,4	266	121	253	322	250	319

Hoge cijfers vertonen Noordholland, Zuidholland en Utrecht, waarbij wederom aan de invloed moet worden gedacht van de grote gemeenten. In Amsterdam en in 's Gravenhage is 24% of bijna één kwart der bestaande huwelijken kinderloos.

Ten aanzien van het aantal geborenen in de huwelijken met kinderen liggen de verhoudingen enigszins anders. Noordbrabant en Limburg komen met 439 resp. 421 kinderen per 100 dezer huwelijken belangrijk boven het Rijksgemiddelde van 349 uit. In mindere mate geldt hetzelfde ook voor Drenthe (370). Het laagste aantal heeft Noordholland (303), terwijl Zeeland (337) nog beneden Utrecht (344), en Groningen (324) beneden Zuidholland (328) blijft.

Van de vermelde grote gemeenten blijven Amsterdam en 's Gravenhage met resp. 271 en 288 per 100 huwelijken met kinderen achter bij Rotterdam (300) en Utrecht (319).

In staat 20 is tevens een onderscheiding naar eerste en niet-eerste huwelijken opgenomen. Voor de eerste huwelijken, in de afzonderlijke provincies 90 tot 94% der bestaande huwelijken uitmakend, gaan de verschillen geheel in dezelfde richting als voor alle huwelijken te zamen.

Het percentage kinderloze echtparen onder de niet-eerste huwelijken is in alle provincies belangrijk (3 à 4 maal) hoger dan onder de eerste huwelijken, waarbij het evenwel opvalt, dat de onderlinge afwijkingen tussen de provincies relatief minder groot zijn dan voor de eerste huwelijken.

Het gemiddeld kindertal in de niet-eerste huwelijken, waar wel kinderen zijn geboren, is, evenals voor het Rijk, in alle provincies belangrijk minder dan voor

de eerste huwelijken. Voor Drenthe is het verschil het geringst. Hier worden in de niet-eerste huwelijken maar weinig minder kinderen geboren dan in de eerste huwelijken (349 tegen 371). In alle andere provincies en inzonderheid in de grote gemeenten is dit verschil absoluut en relatief belangrijk groter.

De geringere vruchtbaarheid der niet-eerste huwelijken in de afzonderlijke provincies zal in het algemeen aan dezelfde oorzaken kunnen worden toegeschreven, welke reeds voor de overeenkomstige afwijking tussen de rijks-cijfers zijn genoemd.

Dat de verschillen niet voor alle provincies even groot zijn, is een gevolg van diverse factoren. Zo komen, om een enkel voorbeeld te noemen, niet-eerste huwelijken, waarbij het vorig huwelijk van een of beide echtgenoten door scheiding is ontbonden, meer voor in de grote gemeenten dan bijv. in Drenthe. En aangezien echtscheiding weer meer plaatsvindt onder personen zonder dan met kerkelijke gezindte en de kerkelijke gezindte der echtgenoten op haar beurt weer van groot belang is voor de omvang der huwelijksvruchtbaarheid, is reeds op deze gronden een grotere afwijking tussen de vruchtbaarheid der eerste en niet-eerste huwelijken te verwachten in bijv. een stad als Amsterdam dan in Drenthe.

Voorts kunnen ook regionale verschillen ten aanzien van de huwelijksleeftijd der echtgenoten in de niet-eerste huwelijken en dergelijke factoren een rol spelen.

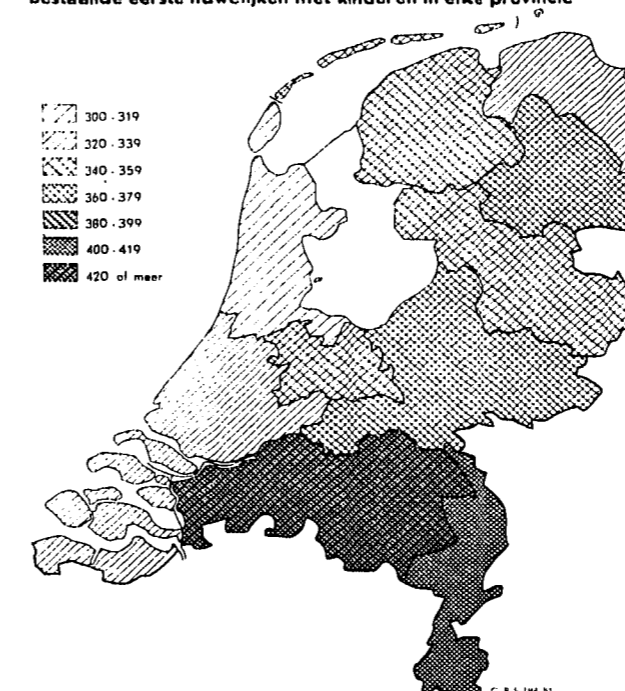
De hierboven gegeven verhouding tussen de provincies ten aanzien van de vruchtbaarheid van alle eerste huwelijken te zamen bestaat in grote lijnen eveneens voor die der opeenvolgende generaties, m.a.w. indien men rekening houdt met de duur der bestaande huwelijken, hetgeen is geschied in staat 21.

Het gemiddeld kindertal is voor alle huwelijksjaargangen hoger in Noordbrabant en Limburg dan in de overige provincies.

Overigens is voor alle provincies in de loop der jaren van een niet onbelangrijke teruggang der vruchtbaarheid sprake geweest. Uiteraard dient men er rekening mede te houden, dat uit de in de jaren 1929 e.v. gesloten huwelijken nog kinderen kunnen worden geboren. Bepikt men de vergelijking dan ook in eerste instantie tot de in 1928 en eerder gesloten huwelijken, dan blijkt de teruggang van het gemiddeld kindertal voor de afzonderlijke provincies nog al uiteen te lopen: voor Noordbrabant van 695 per 100 uit de vóór 1914 gesloten huwelijken tot 517 per 100 uit de periode 1924-1928; voor Noordholland van 450 tot 323 per 100 huwelijken.

Relatief genomen zijn de verschillen echter belangrijk geringer (zie laatste kolom staat 21). Voor Noordbrabant, Limburg, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht en Noordholland varieert de daling van 26-30% en wijkt dus niet veel af

Grafiek 15
Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947
bestaande eerste huwelijken met kinderen in elke provincie

van het Rijksgemiddelde (29%). In Groningen met 33% en in Zuidholland en Zeeland elk met 35% was de teruggang een weinig meer dan het algemeen gemiddelde. De grootste afwijking daarvan vertoont Friesland, waar de vermindering maar 18% bedroeg. Een en ander samenvattend kan worden opgemerkt, dat de teruggang der vrucht-

Staat 21. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar periode van huwelijkssluiting

	1944-1946	1939-1943	1934-1938	1929-1933	1924-1928	1919-1923	1914-1918	vóór 1914	Totaal	1924-1928 in % van vóór 1914
Groningen ...	115	195	268	311	333	357	408	495	326	67
Friesland ...	119	218	307	358	382	388	415	467	350	82
Drenthe	116	210	299	362	404	449	501	581	371	70
Overijssel ...	118	209	297	354	383	404	453	539	356	71
Gelderland ..	118	215	310	367	401	427	467	551	365	73
Utrecht	117	211	294	351	372	388	422	512	345	73
Noordholland.	116	194	262	302	323	336	366	450	307	72
Zuidholland .	116	194	269	315	346	366	408	533	332	65
Zeeland	116	197	270	315	339	362	407	518	339	65
Noordbrabant.	122	245	375	467	517	549	587	695	443	74
Limburg	122	235	351	435	480	510	566	664	418	72
NEDERLAND ...	118	209	296	352	381	402	439	534	353	71
Amsterdam ...	114	177	227	256	276	296	329	436	275	63
Rotterdam ...	114	179	236	268	299	324	371	518	304	58
's Gravenhage.	116	187	253	287	306	323	353	446	293	69
Utrecht	115	200	272	320	337	355	391	493	322	68

baarheid van de in 1928 en eerder gesloten huwelijken, d.w.z. van de huwelijken, die in 1947, wat de procreatie betreft, als afgesloten kunnen worden beschouwd, niet alleen een algemeen karakter heeft gedragen, doch dat zich bovendien ten aanzien van het tempo, waarin deze daling zich heeft voltrokken, tussen de provincies onderling, met uitzondering voor Friesland, geen verschillen van grote betekenis hebben voorgedaan, zodat ook voor de jongste der hier beschouwde generaties nl. de huwelijken uit de jaren 1924-1928 het uiteindelijk kindertal regionaal nog sterk uiteenloopt, nl. van 323 per 100 huwelijken in Noordholland tot 517 in Noordbrabant.

In hoeverre deze regionale niveau-verschillen eveneens voor de jongere generaties, d.w.z. voor de in 1929 en later gesloten huwelijken, zullen blijven bestaan, valt moeilijk te voorspellen.

V r u c h t b a a r h e i d e n h u w e l i j k s l e e f t i j d

In tabel 13 is een splitsing der cijfers naar de huwelijksleeftijd gegeven. Dat ook voor op gelijke leeftijd van de vrouw gesloten huwelijken nog belangrijke verschillen in vruchtbaarheid bestaat blijkt wel uit staat 22. Het percentage kinderloze echtparen onder eerste huwelijken van vrouwen, die vóór haar 20ste jaar zijn getrouwd, loopt uiteen van 4% in Drenthe tot 9% in Noordholland. Belangrijk hogere verschillen bestaan voor op latere leeftijd gehuwde vrouwen. Onder degenen, die bij haar huwelijk van 35-39 jaar oud waren, varieert het percentage kinderlozen van 32 voor Noordbrabant en Limburg tot 38-40% voor de Noordelijke en Oostelijke provincies en 45-50% voor de drie Westelijke provincies.

Voor de vermelde grote gemeenten komt de kinderloosheid bij elke huwelijksleeftijd belangrijk boven het algemeen gemiddelde uit.

Staat 22. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar huwelijksleeftijd vrouw

Provincies enz.	- 20 jaar	20-24 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35-39 jaar	40 jaar en ouder	Totaal
Percentage kinderloze huwelijken							
Groningen	5,2	8,2	14,0	22,5	38,8	78,5	11,8
Friesland	4,9	8,7	14,2	24,0	39,9	77,7	12,3
Drenthe	4,2	7,0	13,2	20,0	37,1	75,2	10,1
Overijssel	5,1	8,7	14,4	23,2	38,9	77,9	13,2
Gelderland	6,0	9,2	14,8	22,1	37,7	76,8	14,1
Utrecht	7,8	11,4	17,3	25,6	45,5	79,2	16,2
Noordholland ...	9,0	12,8	19,1	30,8	50,5	80,6	17,4
Zuidholland	8,2	11,9	18,9	30,0	48,7	81,0	16,6
Zeeland	4,6	10,4	17,4	25,5	42,4	81,3	14,8
Noordbrabant ...	6,0	9,1	12,9	18,9	31,7	74,4	13,2
Limburg	7,4	10,0	13,2	17,8	32,0	71,2	13,1
NEDERLAND	7,1	11,7	16,3	24,8	41,6	78,1	15,0
Amsterdam	10,0	14,4	21,5	34,4	54,4	80,5	19,4
Rotterdam	8,6	12,8	20,4	32,6	52,7	80,6	17,4
's Gravenhage ..	10,6	13,8	21,3	32,6	53,6	81,8	19,5
Utrecht	9,2	12,7	18,8	28,2	50,5	82,0	17,6
Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen							
Groningen	415	344	290	253	211	153	326
Friesland	426	370	321	268	215	160	350
Drenthe	463	394	323	271	197	153	371
Overijssel	455	383	330	284	229	143	356
Gelderland	445	389	346	305	229	164	365
Utrecht	429	368	323	274	225	147	345
Noordholland ...	354	322	286	246	198	157	307
Zuidholland	388	353	305	257	205	157	332
Zeeland	399	358	316	277	213	141	339
Noordbrabant ...	501	464	443	384	266	167	443
Limburg	425	424	432	379	268	172	418
NEDERLAND	412	369	336	297	228	159	353
Amsterdam	338	287	253	222	187	152	275
Rotterdam	360	321	272	236	203	145	304
's Gravenhage ..	353	313	270	235	184	158	293
Utrecht	411	347	292	249	209	144	322

Niet slechts de kinderloosheid, ook de vruchtbaarheid in de huwelijken met kinderen, vertoont, eveneens weer bezien voor op gelijke leeftijd van de vrouw gesloten huwelijken, vrij grote afwijkingen (zie tweede gedeelte van staat 22). Voor Noordbrabant, waar voor elke huwelijksleeftijd het gemiddeld aantal levendgeborenen meer bedraagt dan in een der andere provincies, liggen de cijfers 35-55% hoger dan die voor Noordholland, waar de vruchtbaarheid voor elke leeftijdsgroep lager is dan in alle andere provincies.

Een typisch beeld vertoont Limburg, voor welke provincie de vruchtbaarheid uit de op 25 jarige en oudere leeftijd van de vrouw gesloten huwelijken maar heel

weinig afwijkt van die in Noordbrabant, doch waar het gemiddeld kindertal uit op beneden 25 jarige leeftijd gehuwde vrouwen sterk achterblijft bij de overeenkomstige cijfers voor laatstgenoemde provincie. Toch is het lagere gemiddelde kindertal van alle eerste huwelijken met kinderen in Limburg (418 per 100 huwelijken) t.o.v. Noordbrabant (443 per 100 huwelijken) niet alléén gevolg van de zoeven geconstateerde lagere vruchtbaarheid van de vóór haar 25ste jaar gehuwde vrouwen in eerstgenoemde provincie. Er zijn in Limburg nl. bovendien relatief meer vrouwen van deze huwelijksleeftijd aanwezig (zie tabel 13), hetgeen mede de betrekkelijk grote afwijking tussen de twee bovengenoemde totaalcijfers veroorzaakt.

Een soortgelijke factor speelt een rol bij het verschil tussen het gemiddeld kindertal van de vóór haar 20ste jaar gehuwde vrouwen in Limburg (425 per 100 huwelijken) en het een weinig hogere cijfer voor de provincie Utrecht (429 per 100 huwelijken).

Beziet men nu staat 23, waarin behalve de onderscheiding naar huwelijksleeftijd tevens een splitsing naar de periode van huwelijksluiting is gemaakt, dan valt het op, dat in tegenstelling tot de zoeven genoemde totaalcijfers, de vruchtbaarheid van de vóór haar 20ste jaar gehuwde vrouwen uit de opeenvolgende huwelijksjaargangen in Utrecht steeds lager is dan in Limburg. In de afwijking tussen de totaalcijfers speelt de ongelijke verdeling naar huwelijksduur een rol. Bij een verdeling als in Limburg, zou het gemiddeld kindertal voor de hier beschouwde groep vrouwen in Utrecht dan ook niet 429 doch slechts 405 hebben bedragen, d.w.z. lager dan in Limburg, evenals voor de afzonderlijke huwelijksjaargangen het geval is. Hieruit blijkt wel, dat voor een juiste beoordeling van de regionale afwijkingen in het gemiddeld kindertal der bestaande huwelijken niet slechts met de huwelijksleeftijd doch ook met de huwelijksduur rekening moet worden gehouden.

In het algemeen bezien geven de in staat 23 vermelde cijfers over huwelijksleeftijd en huwelijksduur in onderling verband, tot de volgende opmerkingen aanleiding. Behoudens enkele niet noemenswaardige uitzonderingen blijkt voor alle provincies en bij alle huwelijksleeftijden, een geringer gemiddeld kindertal per echtpaar, naarmate sprake is van huwelijken van jongere datum. Voor zover deze cijfers betrekking hebben op vóór 1929 gesloten huwelijken, wijzen zij er dus op, dat de geboortebeperving overal, ongeacht de huwelijksleeftijd, heeft doorgevoerd.

Evenwel niet voor elke huwelijksleeftijd in gelijke mate. De vermindering der geboorten heeft, evenals voor het Rijk als geheel reeds naar voren kwam, in alle provincies inzonderheid tot een daling van het kindertal uit de op jongere leeftijd gesloten huwelijken geleid, d.w.z. in de meest vruchtbare huwelijken, voor welke dus uiteraard ook een grotere daling mogelijk was.

Ten slotte zij nog de aandacht gevestigd op een zich in enkele provincies doch inzonderheid in Noordbrabant en Limburg voordoende afwijking. In beide provincies is nl. voor de generaties 1934-1943 het aantal tot dusverre geboren kinderen uit op 25-34 jarige leeftijd gesloten huwelijken niet onbelangrijk hoger dan dat uit diem welke op jongere leeftijd tot stand kwamen. Wat minder sterk geldt zulks nog voor de op 25-29 jarige leeftijd gesloten huwelijken van de generaties 1924-1933.

Het is uiteraard niet eenvoudig om voor dit verschijnsel een verklaring te geven. Het is echter niet uitgesloten, dat hier verband moet worden gezocht met de doorwerking van de in deze provincies na de eerste wereldoorlog ingetreden veranderingen in de economische en sociale structuur. De voortgaande industrialisatie heeft in deze provincies geleid tot de groei, naast het agrarisch be-

Staat 23. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting.

Periode van huwelijksluiting	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	Noordholland	Zuidholland	Zeeland	Noordbrabant	Limburg	NEDERLAND	Amsterdam	Rotterdam	's Gravenhage	Utrecht
- 20 Jaar																
1944-1946	115	119	121	119	120	116	112	117	119	121	123	117	112	117	117	111
1939-1943	216	229	229	222	223	219	192	198	212	230	221	210	182	188	194	213
1934-1938	308	340	341	325	332	318	271	287	304	359	327	308	255	264	288	300
1929-1933	367	425	442	412	416	404	323	356	338	471	419	383	295	317	339	391
1924-1928	411	480	496	474	464	476	371	406	370	544	484	436	341	366	378	458
1919-1923	470	504	570	497	534	502	407	447	444	612	538	484	387	398	438	499
1914-1918	552	588	685	591	616	545	451	502	499	699	631	549	424	452	446	559
vóór 1914	651	620	763	723	741	725	581	682	669	887	759	690	574	651	591	701
Totaal	415	426	463	455	445	429	354	388	399	501	425	412	338	360	353	411
20 - 24 Jaar																
1944-1946	116	119	116	119	118	117	115	116	117	122	122	118	114	113	115	116
1939-1943	196	221	212	207	212	210	193	193	195	234	223	205	175	178	188	201
1934-1938	273	317	307	303	313	299	266	273	270	365	337	295	229	238	262	281
1929-1933	322	373	374	368	383	365	312	325	327	464	429	357	264	274	299	332
1924-1928	348	404	428	407	424	398	339	363	356	530	477	395	285	310	325	366
1919-1923	381	418	481	435	455	420	355	388	385	580	528	423	312	341	344	385
1914-1918	436	443	535	483	510	457	388	434	430	628	594	464	346	389	377	421
vóór 1914	531	498	625	577	601	558	475	569	548	768	720	568	458	546	485	544
Totaal	344	370	394	383	389	368	322	353	358	464	424	369	287	321	313	347
25 - 29 Jaar																
1944-1946	114	117	114	116	117	116	116	115	116	123	121	118	115	111	116	114
1939-1943	193	213	204	210	218	213	198	198	198	256	251	214	179	182	186	200
1934-1938	258	297	281	295	310	294	263	267	270	390	375	300	224	233	245	267
1929-1933	291	336	329	342	359	340	295	303	301	489	460	350	245	251	276	303
1924-1928	298	347	351	361	385	347	303	324	322	531	509	369	256	270	277	298
1919-1923	313	343	376	375	406	357	312	337	336	554	520	380	266	290	298	311
1914-1918	349	370	418	417	429	391	334	371	378	586	567	410	292	330	321	345
vóór 1914	412	412	477	468	490	445	398	452	460	651	646	475	371	426	379	408
Totaal	290	321	323	330	346	323	286	305	316	443	432	336	253	272	270	292
30 - 34 Jaar																
1944-1946	115	119	112	117	120	120	115	116	114	123	124	119	114	118	115	117
1939-1943	188	215	202	214	224	209	198	192	203	257	252	217	180	174	188	190
1934-1938	244	272	264	279	307	272	241	244	239	380	369	290	209	214	232	240
1929-1933	246	273	290	313	326	297	248	259	287	433	420	318	213	236	231	252
1924-1928	273	273	297	311	346	291	253	270	283	453	436	325	233	231	238	251
1919-1923	264	300	313	326	350	300	272	289	286	475	443	341	243	256	260	285
1914-1918	295	308	316	357	368	315	278	312	336	491	486	360	263	295	276	310
vóór 1914	348	332	371	385	395	355	329	362	374	512	520	399	305	363	313	323
Totaal	253	268	271	284	305	274	246	257	277	384	379	297	222	236	235	249
35 - 39 Jaar																
1944-1946	127	118	111	115	116	121	118	116	111	115	112	116	120	126	111	121
1939-1943	167	197	184	194	185	188	170	171	163	222	208	189	155	154	160	176
1934-1938	191	206	209	238	229	234	196	180	213	278	261	225	176	181	160	200
1929-1933	209	220	202	257	240	228	202	205	188	293	271	236	189	210	164	192
1924-1928	217	214	202	265	259	235	215	218	219	290	295	248	204	218	203	190
1919-1923	225	228	208	257	265	256	203	229	232	314	322	259	179	221	209	232
1914-1918	271	244	237	270	265	273	235	264	279	307	328	275	238	281	234	297
vóór 1914	291	293	251	291	295	269	267	298	296	333	336	301	280	336	264	275
Totaal	211	215	197	229	229	225	198	205	213	266	268	228	187	203	184	209

volkingsdeel, van een niet-agrarische arbeidersbevolking, waaronder vroeger wordt gehuwd en waarbij bovendien, naar men mag aannemen, gedachten omtrent geboortebeperving sterker ingang hebben gevonden.

V r u c h t b a a r h e i d e n k e r k e l i j k e g e z i n d t e

De regionale afwijkingen in huwelijksvruchtbaarheid voor de verschillende kerkelijke gezindten kunnen worden nagegaan aan de hand van de in tabel 14 opgenomen cijfers, welke weer betrekking hebben op de eerste huwelijken.

Reeds bij de bespreking der rijkscijfers is naar voren gekomen, dat het percentage kinderloze eerste huwelijken onder de Rooms-Katholieken een weinig hoger was dan, onder Ned.Hervormden en Gereformeerden. Uit staat 24 blijkt, dat dit in 6 van de 11 provincies het geval is, nl. in Groningen, Friesland, Over-Staat 24. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar kerkelijke gezindte vrouw

Provincies, enz.	Rooms-Katholiek	Gereform.	Ned.Herv.	Overige	Geen	Totaal
Percentage kinderloze huwelijken						
Groningen	14,7	11,9	11,3	13,4	11,8	11,8
Friesland	15,1	12,2	12,2	12,3	11,7	12,3
Drenthe	11,5	11,6	9,3	12,0	11,3	10,1
Overijssel	13,9	12,5	12,6	14,9	14,5	13,2
Gelderland	14,2	14,3	13,4	16,5	17,2	14,1
Utrecht	16,3	14,2	15,5	18,2	19,1	16,2
Noordholland ..	16,8	14,9	16,2	19,4	18,8	17,4
Zuidholland ...	16,7	14,8	15,4	19,0	19,7	16,6
Zeeland	14,1	14,2	14,8	18,0	18,0	14,8
Noordbrabant ..	12,8	13,7	14,9	17,8	18,9	13,2
Limburg	13,0	12,7	13,8	17,5	16,0	13,1
NEDERLAND	14,5	13,7	14,1	17,6	17,6	15,0
Amsterdam	19,0	17,0	18,2	21,5	20,0	19,4
Rotterdam	17,5	15,3	16,2	19,4	19,0	17,4
's Gravenhage .	19,2	16,5	17,8	21,6	22,4	19,5
Utrecht	17,0	17,0	17,1	18,3	19,6	17,6
Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen						
Groningen	414	389	313	309	288	326
Friesland	488	411	330	311	303	350
Drenthe	511	420	355	374	333	371
Overijssel	474	393	317	320	264	356
Gelderland	444	387	327	290	264	365
Utrecht	421	381	319	287	258	345
Noordholland ..	407	361	284	265	246	307
Zuidholland ...	402	395	320	281	258	332
Zeeland	379	390	311	328	260	339
Noordbrabant ..	457	403	342	277	289	443
Limburg	423	411	326	340	332	418
NEDERLAND	432	391	318	287	262	353
Amsterdam	344	331	271	255	242	275
Rotterdam	349	372	303	275	259	304
's Gravenhage .	346	347	283	258	243	293
Utrecht	386	341	293	280	260	322

ijssel. Utrecht, Noord- en Zuidholland en in de laatste drie provincies ook indien men de grote gemeenten buiten beschouwing laat, alhoewel het verschil dan wat geringer is. In twee daarvan, nl. in Groningen en Friesland is het kinderloze huwelijk onder Rooms-Katholieken zelfs belangrijk meer frequent dan onder de personen zonder kerkelijke gezindte. Wel dient daarbij opgemerkt, dat het percentage kinderloze huwelijken onder laatstgenoemde groep in Groningen en Friesland en ook in Drenthe lager is dan in de andere provincies, waar het belangrijk boven dat voor Rooms-Katholieken, Ned.Hervormden en Gereformeerden uitkomt.

In hoeverre bij deze verschillen o.m. afwijkingen ten aanzien van de leeftijd bij huwelijk een rol spelen, kan op grond van de beschikbare gegevens niet worden nagegaan. Wel laat de splitsing naar jaar van huwelijksluiting zien, dat de relatief hogere kinderloosheid onder de Rooms-Katholieken in Groningen en Friesland vooral onder de jongere huwelijksjaargangen optreedt. Een duidelijke lijn valt evenwel niet te ontdekken, waarbij nog dient opgemerkt, dat de Rooms-Katholieken in deze provincies maar een kleine groep vormen, zodat afwijkingen van toevallige aard mede een rol kunnen spelen.

Een ander beeld vertoont de omvang der vruchtbaarheid in de huwelijken waar wel kinderen zijn geboren (zie tweede gedeelte van staat 24) en dit geldt met name voor de Rooms-Katholieken. In alle provincies is het gemiddeld aantal levendgeborenen in Rooms-Katholieke gezinnen (variërend van 4 tot 5 jaar per huwelijk met kinderen) hoger en dikwijls belangrijk hoger dan in de niet-Rooms-Katholieke gezinnen. Een uitzondering hierop maakt de provincie Zeeland, de enige provincie waar dit gemiddeld aantal voor de Rooms-Katholieken beneden de 4 komt en daardoor achterblijft bij dat voor de Gereformeerden. Voor laatstgenoemde varieert het aantal rond 4, behalve in Noordholland, waar het wat lager ligt. Dat sluit niet uit, dat ook in Noordholland, evenals in alle andere provincies, het gemiddeld kindertal per huwelijk met kinderen voor de Gereformeerden belangrijk hoger ligt dan voor de Ned.Hervormden en voor de personen met een andere of zonder kerkelijke gezindte.

Vermeldenswaard is nog, dat de cijfers voor de overige gezindten, in het algemeen genomen, liggen tussen die voor Ned.Hervormden en de groep zonder kerkelijke gezindte, behoudens in Drenthe en in Zeeland en in minder mate ook in Overijssel en Limburg, waar zij boven die voor de Ned.Hervormden uitkomen. Hierbij dient de afwijkende samenstelling van de groep "Overige" in de verschillende provincies in het oog te worden gehouden. Zo wordt deze groep bijv. in Zeeland voor bijna de helft gevormd door de Oud-Gereformeerde Gemeenten.

In de vermelde grote gemeenten bestaat, hoewel de cijfers op belangrijk lager niveau liggen, tussen de afzonderlijke gezindten vrijwel dezelfde verhoudingen als hierboven voor de provincies zijn vermeld, met uitzondering voor Rotterdam. In deze gemeente ligt het gemiddeld kindertal voor de Gereformeerden (372 per 100 huwelijken) hoger dan in de andere grote gemeenten en tevens noemenswaard boven dat voor de Rooms-Katholieken te Rotterdam (349). In 's Gravenhage bestaat tussen Gereformeerden en Rooms-Katholieken vrijwel geen verschil (resp. 347 en 346 per 100 huwelijken).

Bij de onderlinge vergelijking van bovenstaande cijfers dient er wederom de aandacht op te worden gevestigd, dat de verschillen tussen het gemiddeld uit elke groep in iedere provincie geboren kindertal zonder meer niet mogen worden gezien als maatstaf voor de meer of minder sterke mate, waarin de geboortebeperving onder elk dezer groepen heeft doorgewerkt.

De verschillen tussen de bovenstaande algemene gemiddelden zijn mede afhankelijk van verschillen in huwelijksleeftijd, huwelijksduur e.d.

De invloed van laatstgenoemde factor kan worden benaderd op grond van de verdere splitsing van de bovenvermelde cijfers naar de periode van huwelijksluiting in staat 25. Op grond van de daarin opgenomen cijfers is berekend hoeveel

Staat 25. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	Noordholland	Zuidholland	Zeeland	Noordbrabant	Limburg	NEDERLAND	Amsterdam	Rotterdam	's Gravenhage	Utrecht
Rooms-Katholiek																
1944-1946	123	126	126	126	123	123	122	123	118	123	122	123	120	119	121	123
1939-1943	237	277	270	260	249	239	233	221	216	251	239	241	208	203	196	221
1934-1938	359	424	432	400	382	356	347	335	306	388	357	366	291	280	299	318
1929-1933	425	532	543	509	475	449	425	413	369	488	442	455	344	329	354	393
1924-1928	474	588	624	558	522	492	474	463	391	536	487	502	381	372	385	432
1919-1923	515	599	700	595	557	507	496	478	427	574	517	531	411	398	408	466
1914-1918	577	591	719	639	591	548	522	510	479	608	574	567	424	421	444	503
vóór 1914	642	671	772	693	677	637	596	621	587	713	674	662	524	563	530	606
Totaal	414	488	511	474	444	421	407	402	379	457	423	432	344	349	346	386
Gereformeerd																
1944-1946	116	124	119	121	119	121	119	118	121	120	116	120	119	122	112	105
1939-1943	236	252	245	224	229	224	218	220	215	219	217	227	203	204	218	208
1934-1938	337	363	356	327	327	326	314	322	318	330	320	330	278	292	304	297
1929-1933	402	447	442	410	400	401	371	387	381	397	396	400	329	340	350	352
1924-1928	441	477	491	446	432	422	387	423	423	436	446	432	333	368	377	327
1919-1923	436	486	519	459	468	439	393	447	426	467	579	448	338	411	389	392
1914-1918	477	487	574	514	530	473	442	486	471	542	567	489	379	437	429	410
vóór 1914	549	526	617	594	571	554	529	615	580	666	657	575	498	588	537	507
Totaal	389	411	420	393	387	381	361	395	390	403	411	391	331	372	347	341
Ned. Hervormd																
1944-1946	115	117	114	114	115	114	113	113	114	112	116	114	113	112	113	112
1939-1943	184	209	200	189	193	197	185	186	184	201	196	191	173	172	188	189
1934-1938	246	290	280	259	268	267	239	250	239	276	261	258	219	226	237	246
1929-1933	281	328	334	298	310	309	266	290	272	323	295	296	237	255	267	274
1924-1928	296	341	372	322	340	324	274	313	293	360	351	318	249	278	274	284
1919-1923	325	350	416	340	362	341	286	336	317	362	389	338	267	303	297	291
1914-1918	380	379	470	396	412	381	316	383	358	437	449	382	308	355	327	340
vóór 1914	467	431	556	481	507	486	395	512	480	573	503	480	402	500	425	445
Totaal	313	330	355	317	327	319	284	320	311	342	326	318	271	303	283	293
Geen kerkelijke gezindte																
1944-1946	113	116	121	113	114	110	111	112	108	107	108	112	111	112	114	108
1939-1943	179	191	194	172	179	181	168	169	171	179	184	173	162	165	167	177
1934-1938	238	263	271	224	235	234	211	215	227	256	284	223	200	206	216	229
1929-1933	275	300	335	255	258	254	234	239	247	281	330	250	222	229	236	256
1924-1928	299	334	387	264	270	269	248	263	250	368	407	270	241	261	252	275
1919-1923	338	335	437	289	304	280	267	284	275	344	391	290	262	284	261	289
1914-1918	393	400	502	329	341	322	305	333	315	391	460	335	303	344	295	336
vóór 1914	504	471	619	479	417	387	412	457	425	537	593	445	426	494	386	408
Totaal	288	303	333	264	264	258	246	258	260	289	332	262	242	259	243	260

het gemiddeld kindertal per huwelijk met kinderen voor de afzonderlijke gezindten in iedere provincie zou hebben bedragen, indien in elke provincie voor elke gezindte eenzelfde verdeling der bestaande huwelijken naar hun duur zou hebben bestaan als voor het Rijk als geheel. De uitkomsten zijn opgenomen in staat 26.

Staat 26. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken in de provincies, naar kerkelijke gezindte van de vrouw (gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar periode van huwelijksluiting van alle bestaande eerste huwelijken in NEDERLAND)

Provincie	Rooms-Katholiek	Gereform.	Ned. Hervormd	Overige	Geen
Groningen ..	431	387	296	297	302
Friesland ..	492	407	315	295	310
Drenthe	537	412	353	369	369
Overijssel ..	486	399	309	308	277
Gelderland ..	461	395	324	283	273
Utrecht	432	382	313	278	263
Noordholland	414	358	268	252	253
Zuidholland.	408	391	309	274	269
Zeeland	374	379	293	313	262
Noordbrabant	475	410	343	291	320
Limburg	440	423	322	343	357

In grote lijnen lopen deze cijfers parallel aan die, vermeld in staat 24. Toch zijn er enkele typische afwijkingen. De gemiddelden voor de Rooms-Katholieken zijn hoger geworden, evenals die voor de groep zonder kerkelijke gezindten. Daarentegen zijn die voor de Ned.Hervormden en de groep "Overige" lager dan in staat 24, terwijl de afwijkingen tussen de cijfers voor de Gereformeerden in de beide staten maar van geringe betekenis zijn.

Na de correctie voor het verschil in huwelijksduur komt de hoge vruchtbaarheid der Rooms-Katholieke echtparen dus nog sterker tot uitdrukking (behalve voor Zeeland), is de positie van de Gereformeerden als middengroep geaccentueerd en blijken de verschillen in vruchtbaarheid tussen Ned.Hervormden en personen zonder kerkelijke gezindte van geringer betekenis te zijn dan op grond van de ongecorrigeerde cijfers zou worden aangenomen. Uiteraard geldt een en ander niet voor alle provincies in dezelfde mate. Opvallend zijn in dit verband de zeer geringe afwijkingen tussen de groepen Ned.Hervormd en Geen in de drie Noordelijke provincies. In deze provincies schijnt een negatieve houding t.o.v. de kerk minder sterk door te werken op de praktijk der gezinsuitbreiding dan in de overige provincies. Wellicht dat daarvan geringere sociale verschillen en het dominerend agrarisch milieu in deze gebieden de oorzaak zijn.

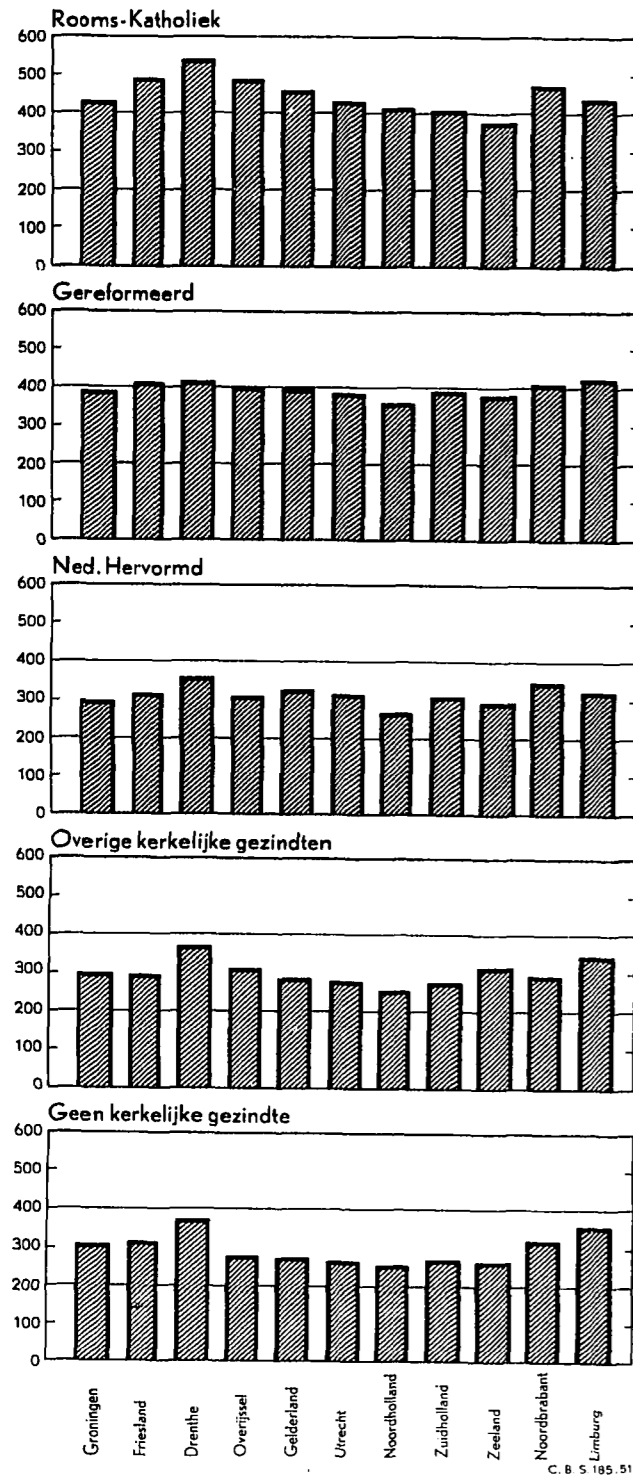
Duidelijker nog komen deze regionale afwijkingen tot uitdrukking in de in staat 25 naar de periode van huwelijksluiting gedifferentieerde cijfers, welke aan de laatst besproken samenvattende staat 26 ten grondslag liggen.

Zo blijkt bijv. dat het niet onbelangrijk hogere kindertal uit Rooms-Katholieke huwelijken in Drenthe t.o.v. die in Noordbrabant en Limburg een verschijnsel is, dat zich voor alle huwelijksjaargangen voordoet. Met slechts enkele uitzonderingen zijn voorts in Drenthe niet slechts uit Rooms-Katholieke echtparen, doch ook uit huwelijken van de andere gezindten en eveneens uit die van personen zonder kerkelijke gezindte, bij elke huwelijksduur, meer kinderen geboren dan in de andere provincies. Dat uiteindelijk in Drenthe, voor alle groepen te zamen, het gemiddeld kindertal per huwelijk met kinderen (371) toch nog achterblijft bij dat in Noordbrabant (443) en Limburg (418) is het gevolg van het feit, dat, t.o.v. laatstgenoemde provincies, de Rooms-Katholieken in Drenthe slechts een zeer gering gedeelte van de bevolking vormen (7%), tegen resp. 89% en 94% in Noordbrabant en Limburg.

Bij deze, zich onder alle groepen der Drentse bevolking voordoende hoge vrucht-

Grafiek 16

Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken in elk der provincies, naar kerkelijke gezindte van de vrouw (gestandaardiseerd, zie staat 26)

baarheid is men uiteraard geneigd wederom verband te zoeken met het in deze provincie, meer dan in de andere, op de voorgrond tredende plattelands karakter der samenleving en daarnaast ook aan het sociale niveau, dat gemeten aan de welstand, gemiddeld genomen lager ligt dan in de andere provincies.

Toch is naast deze twee factoren nog een derde aanwijsbaar. Bij de bespreking van de in staat 2 gegeven cijfers over de huwelijksleeftijd in de afzonderlijke provincies is er nl. reeds op gewezen, dat in Drenthe de op jonge leeftijd in het huwelijk getreden echtparen relatief meer voorkomen dan in alle andere provincies en deze factor dient bij de beoordeling van de hoge vruchtbaarheid der Drentse echtparen zeer zeker in aanmerking te worden genomen.

Is in Drenthe dus sprake van een groot aantal, alle in dezelfde richting werkende factoren, voor de andere provincies in zulke in veel minder mate het geval. Zo kenmerkt zich bijv., evenals Drenthe, ook Groningen door relatief veel op jeugdige leeftijd gesloten huwelijken, doch de geheel andere economische en sociale structuur en het feit dat de bevolking in de stad Groningen rond 30% van de totale bevolking van deze provincie vormt, hebben er toe bijgedragen, dat in de provincie Groningen de vruchtbaarheid belangrijk lager ligt dan in Drenthe. Voor de verschillende bevolkingsgroepen werken deze omstandigheden echter weer niet in even sterke mate. Bij het in de provincie Groningen, in vergelijking met andere provincies, zeer lage kindertal onder de Rooms-Katholieken dient bijv. vooral verband gezocht met de invloed van de stedelijke sfeer op de vruchtbaarheid; de helft der Rooms-Katholieken in deze provincie woont nl. in de stad Groningen.

De nog lagere vruchtbaarheid der Rooms-Katholieken in Zeeland moet uiteraard weer met andere omstandigheden samenhangen. Wellicht speelt hier de concentratie der Rooms-Katholieken in het grensgebied en het daarmee samenhangende contact met een bevolking met lage geboortecijfers aan de andere zijde van de Belgische grens een rol.

Op grond van de in staat 25 vermelde cijfers kan tevens een indruk worden verkregen over het tempo, waarin de teruggang van het gemiddeld kindertal voor de afzonderlijke gezindten is verlopen, inzonderheid, indien men in dit opzicht een vergelijking treft tussen de cijfers voor de echtparen uit de generaties 1928 en eerder, welke in 1947 overwegend de volledige vruchtbaarheidsduur achter de rug hadden.

Staat 27. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, gesloten in de periode 1924-1928 (resp. 1939-1943) in % van het overeenkomstige gemiddelde voor de huwelijken gesloten in de periode vóór 1914 (resp. 1924-1928), per kerkelijke gezindte

Provincies, enz.	1924 - 1928 in % vóór 1914					1939 - 1943 in % 1924 - 1928				
	Rooms-Katholiek	Gereform.	Ned. Hervormd	Geen	Totaal	Rooms-Katholiek	Gereform.	Ned. Hervormd	Geen	Totaal
Groningen ..	74	80	63	59	67	50	54	62	60	59
Friesland ..	88	91	79	71	82	47	53	61	57	57
Drenthe	81	80	67	63	70	43	50	54	50	52
Overijssel .	81	75	67	55	71	47	50	59	65	55
Gelderland .	77	76	67	65	73	48	53	57	66	54
Utrecht	77	76	67	70	73	49	53	61	67	57
Noordholland	80	73	69	60	72	49	58	68	68	68
Zuidholland.	75	69	61	58	65	48	52	59	64	56
Zeeland	67	73	61	59	65	55	51	63	68	58
Noordbrabant	75	65	63	69	74	47	50	56	49	50
Limburg	72	68	70	69	72	49	49	56	45	49
NEDERLAND ..	76	75	66	61	71	48	53	60	64	55
Amsterdam ..	73	67	62	57	63	55	61	70	67	64
Rotterdam ..	66	63	56	53	58	55	55	62	63	60
's Gravenhage	73	70	64	65	68	51	58	69	66	61
Utrecht	71	64	64	67	68	51	64	67	64	59

In het algemeen ligt het gemiddeld kindertal uit de in het tijdvak 1924-1928 gesloten huwelijken 20-40% lager dan dat uit de vóór 1914 in het huwelijk getreden paren (zie kolom 2 t/m 6 van staat 27). Behoudens enkele afwijkingen van ondergeschikte betekenis, is in alle provincies onder deze vóór 1929 gesloten huwelijken de teruggang voor de Rooms-Katholieken relatief achter gebleven bij die voor de Gereformeerden en voor deze groep weer minder geweest dan voor de Nederlands Hervormden en de personen zonder kerkelijke gezindte, voor wie de daling overal de grootste afmetingen heeft aangenomen.

Voor alle gezindten is de teruggang voorts het minst snel verlopen in de provincie Friesland, terwijl, indien men Noord- en Zuidholland buiten beschouwing laat, de vruchtbaarheid in Zeeland het sterkst is gedaald.

Over de teruggang der vruchtbaarheid van de na 1928 in het huwelijk getreden paren is uiteraard nog geen volledig beeld beschikbaar.

Toch geven de in de kolommen 7 t/m 11 van staat 27 vermelde cijfers over het gemiddeld kindertal der in 1939-1943 gesloten huwelijken, wederom uitgedrukt in % van de overeenkomstige aantallen uit de in 1924-1928 voltrokken huwelijken hieromtrent wel enkele aanwijzingen.

Met enkele kleine uitzonderingen liggen deze verhoudingscijfers in alle provincies voor de Rooms-Katholieken en Gereformeerden nl. lager dan voor de Ned. Hervormden en de personen zonder kerkelijke gezindte. In alle provincies is dus in de laatste tientallen jaren de geboortebeperking onder de jongere generaties in wat sneller tempo voortgegaan onder de Rooms-Katholieken en Gereformeer-

den dan onder de andere groepen, een verschijnsel dat reeds eerder ook voor het Rijk als geheel naar voren kwam.

Voor de vermelde grote gemeenten blijkt eenzelfde ontwikkeling: onder de huwelijksgeneraties van vóór 1929 een voor de Rooms-Katholieken en Gereformeerden wat achterblijvend en voor de huwelijken uit de jaren 1929 en volgende een wat sneller verloopend tempo der geboortedaling dan onder de overige groepen.

Verder zijn de op de Rooms-Katholieken, Gereformeerden en ook op de Ned. Hervormden in deze grote gemeenten betrekking hebbende cijfers in de kolommen 7 t/m 11 hoger dan de overeenkomstige voor de provincies, waarin deze gemeenten zijn gelegen. Het is niet uitgesloten, dat de, inzonderheid in de grote steden waargenomen hoge geboortecijfers in de jaren direct na de oorlog, hierop van invloed zijn geweest. Daarnaast is in deze verhouding waarschijnlijk evenzeer een aanwijzing gelegen voor het feit, dat in de laatste 20 jaar de vruchtbaarheid onder Rooms-Katholieken, Gereformeerden en Ned. Hervormden in de rest dezer provincies sneller is verminderd dan in de grote gemeenten, waar de geboortedaling reeds voordien, ook onder de kerkelijke groeperingen in belangrijk sterke mate had doorgewerkt dan op het platteland. Voor de personen zonder kerkelijke gezindte is in deze grote steden niet alleen onder de oudere, doch eveneens onder de jongere generaties, de teruggang in vruchtbaarheid groter geweest dan daarbuiten.

V r u c h t b a a r h e i d e n b e r o e p

In tabel 15 is een samenvatting gegeven van de voor iedere provincie en elk der vier grote gemeenten beschikbare cijfers over de vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken, onderscheiden naar het beroep van de man. Voor de provincies zijn deze beroepen gecombineerd tot acht groepen, terwijl voor de grote gemeenten de geringe aantallen bedrijfshoofden in de landbouw en de landarbeiders niet afzonderlijk zijn vermeld, doch geteld bij de "overige" bedrijfshoofden resp. de handarbeiders. Op grond van deze cijfers zijn de in het eerste gedeelte van staat 28 vermelde verhoudingscijfers berekend, welke een beeld geven van de frequentie der kinderloze huwelijken onder de verschillende beroepsgroepen.

In alle provincies, behoudens in Groningen en Zuidholland, blijkt de kinderloosheid onder de bedrijfshoofden in de landbouw lager te zijn dan onder de landarbeiders en alle andere beroepsgroepen. Voorts is in alle provincies het percentage huwelijken zonder kinderen onder de winkeliers hoger dan onder de overige categorieën bedrijfshoofden. De meeste kinderloze huwelijken komen in elke provincie voor onder de vrije beroepen en de employé's.

Wat de landarbeiders betreft is reeds opgemerkt dat behoudens in twee provincies de kinderloosheid onder hen hoger is dan onder de bedrijfshoofden in de landbouw, terwijl voor de overige handarbeiders met een enkele uitzondering hetzelfde geldt t.o.v. de andere bedrijfshoofden, behalve de winkeliers.

De onderlinge verhouding tussen de kinderloosheid onder de verschillende beroepsgroepen loopt dus in de afzonderlijke provincies in grote lijnen parallel. Let men meer in het bijzonder op de omvang der kinderloosheid, dan worden voor alle beroepsgroepen, behoudens voor de landarbeiders de laagste cijfers waargenomen in Drenthe, terwijl, met uitzondering voor landarbeiders en bedrijfshoofden in de landbouw, voor alle andere beroepsgroepen de kinderloosheid de grootste omvang heeft in Noord- en Zuidholland, waarbij uiteraard weer verband dient te worden gezocht met de concentratie van grote gemeenten in deze provincies. Dit blijkt wel uit de vermelde cijfers voor Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage.

Vermeldenswaard is voorts, dat in de verschillende provincies tussen de kinderloosheid onder de vrije beroepen en de employé's, geen grote verschillen bestaan, behoudens in Friesland en Drenthe, waar zij onder de vrije beroepen niet

Staat 28. Bestaande kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten per beroepsgroep

Provincies, enz.	Bedrijfshoofden				Vrije beroepen	Em- ployé's	Landar- beiders	Overige handar- beiders
	Nijver- heid	Winkel	Land- bouw	Overige				
Percentage kinderloze huwelijken								
Groningen ...	12,5	13,1	10,3	11,1	18,0	16,9	8,3	11,0
Friesland ...	11,1	12,0	11,0	10,9	12,5	17,6	11,1	11,6
Drenthe	9,7	10,0	7,6	9,8	12,5	15,3	10,9	9,8
Overijssel ..	12,3	14,2	9,5	12,4	17,5	17,9	15,1	13,2
Gelderland ..	13,1	13,6	11,7	13,2	18,7	18,7	15,0	13,2
Utrecht	13,7	15,6	13,9	13,7	18,4	20,1	14,3	14,6
Noordholland.	15,2	16,4	12,9	16,1	22,7	21,6	14,4	16,4
Zuidholland .	15,1	16,1	13,2	15,2	21,6	21,2	12,6	15,3
Zeeland	13,5	13,9	12,2	13,9	18,3	20,6	13,1	15,2
Noordbrabant.	11,8	13,1	11,0	12,2	15,8	17,1	12,5	12,6
Limburg	13,0	12,6	10,7	12,5	18,4	17,0	16,1	12,7
NEDERLAND ...	13,5	14,7	11,3	13,9	20,0	19,8	12,5	14,2
Amsterdam ...	17,2	18,9		19,3	26,7	23,3		17,4
Rotterdam ...	15,9	17,4		16,1	23,0	21,3		16,1
's Gravenhage	16,9	19,0		18,1	22,9	23,7		16,5
Utrecht	15,3	16,2		15,0	22,6	21,9		15,5
Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen								
Groningen ...	300	311	360	325	259	251	375	303
Friesland ...	327	349	378	358	284	276	376	325
Drenthe	340	341	394	362	260	278	371	371
Overijssel ..	356	337	460	355	275	265	337	327
Gelderland ..	359	342	451	360	294	278	358	342
Utrecht	348	352	480	382	286	272	423	328
Noordholland.	313	315	444	321	250	249	384	287
Zuidholland .	339	337	449	352	270	258	419	312
Zeeland	323	328	394	349	280	258	362	292
Noordbrabant.	444	438	592	437	357	343	443	403
Limburg	415	418	585	413	358	338	420	371
NEDERLAND ...	352	347	463	358	279	272	388	329
Amsterdam ...	275	285		289	228	230		269
Rotterdam ...	302	295		318	253	250		291
's Gravenhage	311	312		330	263	245		300
Utrecht	328	338		363	276	266		322

alleen belangrijk lager is dan in alle andere provincies, doch tevens belangrijk lager dan voor de employé's in deze twee provincies.

Het tweede gedeelte van staat 28 geeft een aantal cijfers over het gemiddeld kindertal in de huwelijken met kinderen en ook in dit opzicht kunnen enkele algemene lijnen worden aangegeven.

Behoudens in Groningen is dit gemiddeld aantal levendgeborenen in alle provincies onder de bedrijfshoofden in de landbouw het hoogste en hoger dan voor de landarbeiders. Dat voor de overige handarbeiders blijft weer overal beneden dat voor de landarbeiders. De laagste cijfers voor het gemiddeld kindertal worden in alle provincies aangetroffen onder de vrije beroepen en employé's en, behoudens in Drenthe, blijft dat voor de employé's wat achter bij dat voor de vrije beroepen, hoewel het verschil niet groot is.

In alle provincies vormen de bedrijfshoofden in de nijverheid en de winkeliers, waarvoor de cijfers elkaar niet veel ontlopen, een tussengroep, met aanmerkelijk lager kindertal dan de bedrijfshoofden in de landbouw en anderzijds met beduidend hogere cijfers dan voor de vrije beroepen en employé's.

In het algemeen genomen blijkt dus, evenals hiervoor ten aanzien van de kinderloosheid is vastgesteld, een nagenoeg overeenstemmende volgorde van de geboorteniveau's der verschillende beroepsgroepen in de afzonderlijke provincies. Dit betekent niet, dat voor eenzelfde beroepsgroep de hoogte van het niveau overal gelijk is en evenmin, dat in alle provincies de afstand tussen de verschillende niveau's dezelfde is.

Zo loopt, wat het eerste punt betreft, bijv. het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken met kinderen voor de bedrijfshoofden in de landbouw uiteen van 592 en 585 resp. in Noordbrabant en Limburg tot 350 en 378 resp. in Groningen en Friesland, voor de landarbeiders van 443 in Noordbrabant tot 337 in Overijssel, voor de overige handarbeiders van 403 in Noordbrabant tot 287 in Noordholland en voor de employé's van 343 in Noordbrabant tot 251 in Groningen. Uit deze cijfers blijkt nog maar ten dele het andere genoemde verschil, nl. dat in de ene provincie de onderlinge afwijkingen tussen de beroepsgroepen veel groter zijn dan in de andere. Ter illustratie van dit laatste verschijnsel zij nog vermeld, dat terwijl in Noordbrabant en Limburg het gemiddeld kindertal per 100 echtparen met kinderen voor bedrijfshoofden in de landbouw resp. 592 en 585 bedraagt en voor de landarbeiders resp. maar 443 en 420, in de drie Noordelijke provincies de cijfers voor deze beroepsgroepen, resp. 350, 378 en 394 tegen 375, 376 en 371, elkaar maar weinig ontlopen.

Wederom zij er de aandacht op gevestigd, dat de onderlinge verschillen tussen de in staat 28 en ook tussen de daaruit overgenomen en hierboven vermelde cijfers nog niet zonder meer als maatstaf mogen worden aanvaard voor de meer of mindere omvang van de geboortebeperving onder de afzonderlijke beroepsgroepen in de verschillende provincies. De grootte der afwijkingen is nl. weer mede gevolg van verschil in huwelijksleeftijd en in huwelijksduur. Voor laatstgenoemde factor is aan de hand van de beschikbare gegevens (zie staat 29) een correctie mogelijk evenals bij onderlinge vergelijking der kerkelijke gezindten is geschied, nl. door standaardisering op grond van de verdeling naar huwelijksduur voor alle bestaande eerste huwelijken te zamen. De resultaten zijn samengevat in staat 30.

Er bestaan enkele vermeldenswaardige afwijkingen tussen de uit deze staat blijvende onderlinge verhoudingen en die, welke hierboven op grond van staat 28, tweede gedeelte, zijn vermeld. Zo blijkt thans, dat het verschil in gemiddeld kindertal in de bestaande huwelijken van bedrijfshoofden in de landbouw en in die van landarbeiders volgens laatstgenoemde staat inderdaad voor een belangrijk deel

Staat 29. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies en de grote gemeenten naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting

Table with columns for provinces (Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noordholland, Zuidholland, Zeeland, Noordbrabant, Limburg, NEDERLAND, Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht) and rows for periods (1944-1946, 1939-1943, 1934-1938, 1929-1933, 1924-1928, 1919-1923, 1914-1918, vóór 1914, Totaal) categorized by profession groups (Bedrijfshoofden nijverheid, winkels, landbouw, Overige bedrijfshoofden, Vrije beroepen, Employé's, Landarbeiders, Overige handarbeiders). Includes a 'Begrepen onder' column.

het gevolg is van een ongelijke samenstelling van deze groepen wat de huwelijksduur betreft. Voor de gecorrigeerde cijfers is nl. voor alle provincies, behalve voor de drie Noordelijke, de marge tussen het gemiddeld kindertal uit elk dezer beroepsgroepen veel geringer ook al blijft in deze provincies de vruchtbaarheid in de gezinnen der landarbeiders lager dan in die der bedrijfshoofden in de landbouw.

In de drie Noordelijke provincies zijn de marges groter geworden. Bovendien is bij uitschakeling van het verschil in huwelijksduur niet alleen in Groningen doch ook in Friesland en vooral in Drenthe de vruchtbaarheid in gezinnen van landarbeiders hoger dan in die der agrarische bedrijfshoofden, een omgekeerde verhouding dus dan in de andere provincies.

Voorts blijkt uit staat 30, dat ook de vruchtbaarheidsmarge tussen vrije beroepen en employé's in de meeste provincies in werkelijkheid geringer is dan op grond van de vermelde, niet voor het verschil in huwelijksduur gecorrigeerde, gemiddelde kindertallen in staat 28 tot uitdrukking komt. Hetzelfde geldt voor de marge tussen deze beroepsgroepen en de handarbeiders (zonder die in de landbouw)

Staat 30. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken met kinderen in de provincies per beroepsgroep (gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar periode van huwelijksluiting van alle bestaande eerste huwelijken in NEDERLAND)

Provincies	Bedrijfshoofden			Vrije beroepen	Employé's	Landarbeiders	Overige handarbeiders
	Nijverheid	Winkels	Landbouw				
Groningen ...	296	310	337	266	273	367	323
Friesland ...	322	338	360	289	290	387	339
Drenthe ...	341	339	374	269	311	433	416
Overijssel ..	357	334	426	284	286	394	347
Gelderland ..	360	342	421	303	299	395	376
Utrecht	344	352	465	291	283	433	352
Noordholland.	306	309	424	257	259	402	298
Zuidholland .	328	328	437	274	273	428	326
Zeeland	311	309	357	286	279	353	308
Noordbrabant.	457	440	580	391	384	480	455
Limburg	423	408	553	372	377	483	419

enerzijds, t.o.v. de bedrijfshoofden in de verschillende bedrijfstakken anderzijds.

Ten slotte geeft staat 30, wat de afzonderlijke provincies aangaat, een nog meer geaccentueerd beeld van de hoge vruchtbaarheid van vrije beroepen, employé's en overige handarbeiders in Noordbrabant en Limburg t.o.v. die in de andere provincies en van de inzonderheid in Zeeland zeer lager vruchtbaarheid in de agrarische sector, alsmede onder de bedrijfshoofden in de nijverheid en de winkeliers.

Ten slotte dient nog te worden nagegaan in welk tempo, in de verschillende provincies, de geboortedaling voor de afzonderlijke beroepsgroepen is verlopen en de in dit opzicht bestaande onderlinge afwijkingen.

Daartoe is in staat 31 (op grond van staat 29) wederom aangegeven, thans voor elk der beroepsgroepen, de verhouding tussen het gemiddeld kindertal uit de in 1924-1928 gesloten t.o.v. dat uit de vóór 1914 voltrokken huwelijken en vervolgens de overeenkomstige verhouding voor de huwelijken uit de jaren 1939-1943 t.o.v. die uit 1924-1928, waarbij er, wat deze laatste cijfers aangaat, weer op

zij gewezen, dat in 1939-1943 gesloten huwelijken nog niet zijn voltooid en de vergelijking dus slechts is getroffen met de in de eerste periode van deze huwelijken, nl. tot 1 Januari 1947, daaruit geboren kinderen.

Uit de cijfers voor de voltooide huwelijken mag worden afgeleid, dat in alle provincies de vruchtbaarheid onder de vrije beroepen minder snel is gedaald dan voor alle andere beroepsgroepen en dat in wat mindere mate hetzelfde geldt voor de employé's. Daartegenover is, met enkele uitzonderingen het gemiddeld kindertal relatief het snelst verminderd in de huwelijken van handarbeiders (niet in de landbouw).

Voor de agrarische sector is het verloop in de afzonderlijke provincies niet steeds gelijk geweest. In de drie Noordelijke provincies en in Gelderland, Utrecht en Zeeland blijkt voor de bedrijfshoofden in de landbouw een wat grotere teruggang der vruchtbaarheid dan voor de landarbeiders, terwijl het omgekeerde het geval is in de overige provincies.

Staat 31. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 bestaande eerste huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, gesloten in de periode 1924-1928 (resp. 1939-1943) in % van het overeenkomstige gemiddelde voor de huwelijken, gesloten vóór 1914 (resp. 1924-1928), per beroepsgroep

Provincies, enz.	Bedrijfshoofden				Vrije beroepen	Employé's	Landarbeiders	Overige handarbeiders
	Nijverheid	Winkels	Landbouw	Overige				
1924-1928 in % vóór 1914								
Groningen..	73	77	68	65	102	74	70	64
Friesland .	81	93	80	80	103	87	94	77
Drenthe ...	63	75	64	66	80	76	74	68
Overijssel.	73	73	81	78	96	79	73	69
Gelderland.	74	72	74	71	92	81	75	72
Utrecht ...	74	73	76	77	102	83	81	66
Noordholland	73	79	90	74	87	80	80	69
Zuidholland	72	73	73	70	87	75	72	63
Zeeland ...	65	68	69	68	89	79	71	66
Noordbrabant	78	74	85	70	90	81	75	73
Limburg ...	91	67	86	72	103	82	79	74
NEDERLAND..	75	75	79	72	92	80	76	70
Amsterdam .	64	76		70	85	76		65
Rotterdam .	66	60		63	82	67		59
's Gravenhage	74	74		69	86	82		66
Utrecht ...	78	73		68	116	83		63
1939-1943 in % 1924-1928								
Groningen .	63	60	64	61	67	66	56	57
Friesland .	62	59	59	59	64	64	52	56
Drenthe ...	57	55	59	57	78	58	45	47
Overijssel.	58	59	54	53	64	62	50	55
Gelderland.	56	60	55	58	63	62	50	52
Utrecht ...	61	61	51	51	66	66	50	56
Noordholland	63	64	53	60	70	67	53	60
Zuidholland	57	59	52	55	65	65	49	55
Zeeland ...	62	62	56	57	68	63	54	61
Noordbrabant	49	54	47	50	54	53	47	47
Limburg ...	51	53	47	53	54	53	49	49
NEDERLAND .	58	59	53	56	65	63	51	54
Amsterdam .	70	69		60	72	70		61
Rotterdam .	63	65		59	66	65		58
's Gravenhage	62	65		58	70	67		58
Utrecht ...	61	68		57	57	68		56

De cijfers voor de jongere generaties laten als voorlopige gevolgtrekking toe, dat de teruggang der vruchtbaarheid onder deze generaties evenals onder de oudere, met name voor de vrije beroepen, doch ook voor de employés, in wat minder snel tempo is verlopen dan voor de overige beroepsgroepen. Het andere uiterste vertonen de handarbeiders, voor zover niet in de landbouw. Een en ander geldt, met één enkele uitzondering voor alle provincies.

Een niet overal gelijke ontwikkeling blijkt in de agrarische sector. Terwijl nl. de cijfers voor Groningen, Friesland, Drenthe, Gelderland, Utrecht en Zeeland er op wijzen, dat het gemiddeld kindertal in de landarbeidersgezinnen, in tegenstelling tot de bovenvermelde ontwikkeling voor de oudere generaties, in minder snel tempo is verminderd dan onder de bedrijfshoofden in de landbouw, is dit in Overijssel, Noord- en Zuidholland, hoewel in wat minder sterke mate, evenals onder de oudere generaties, sneller gebleven dan onder de zelfstandige agrariërs.

Voor de handarbeiders (niet in de landbouw) is in alle provincies een relatief sneller teruggang aanwijsbaar dan onder vrije beroepen en employés (een zelfde tendens dus als voor de oudere generaties naar voren kwam); daarentegen is deze teruggang wat achter gebleven bij die voor de landarbeiders en in enkele provincies ook bij die voor de bedrijfshoofden in de landbouw (een en ander in tegenstelling tot het verloop onder de oudere generaties).

Ten slotte dient nog de aandacht gevestigd op het van de andere provincies afwijkende beeld voor Noordbrabant en Limburg. In deze provincies zijn de cijfers voor de afzonderlijke beroepsgroepen onder de jongere generaties gelijk of lopen veel minder uiteen dan die in de andere provincies en zij geven dus geen aanleiding om een onderling tempoverschil te veronderstellen.

Voorts valt het op, dat de hierbedoelde cijfers in Noordbrabant en Limburg, met een enkele uitzondering, voor alle beroepsgroepen lager zijn dan in de andere provincies. Uiteraard zal ook in dit opzicht weer eerst in de toekomst definitief kunnen worden vastgesteld, of in Noordbrabant en Limburg de geboortedaling onder de jongere generaties en voor alle beroepsgroepen inderdaad sneller is verlopen dan in de andere delen van het land, zulks in afwijking van de ontwikkeling voor de oudere generaties. Voor de op elkaar volgende generaties in de periode vóór 1929 is nl., naar reeds eerder bleek, de vermindering van het kindertal in Noordbrabant en Limburg, voor alle beroepsgroepen, bij die in de meeste andere provincies achtergebleven.

Bij de hierboven naar voren gebrachte en besproken regionale verschillen in huwelijksvruchtbaarheid zijn o.m. enkele aanwijzingen van algemene aard verkregen, welke als volgt kunnen worden samengevat.

De niet onbelangrijke regionale verschillen in gemiddeld kindertal mogen niet zonder meer worden beschouwd als uitvloeisel van een plaatselijk verschillende houding ten opzichte van de gezinsuitbreiding. Zij hangen ten dele samen met een ongelijke verdeling der bestaande huwelijken ten aanzien van huwelijksleeftijd en huwelijksduur.

Daarnaast houden de verschillen verband met afwijkingen in de godsdienstige samenstelling en de sociale structuur in de afzonderlijke gebieden en voor zover zij aan laatstgenoemde factoren kunnen worden toegeschreven, kan ongetwijfeld wél worden gesproken van consequenties van een uiteenlopende houding ten opzichte van geboortebeperving en regeling van het kindertal.

Toch is, juist bij deze regionale analyse, ook aan de dag getreden, dat het gemiddeld kindertal voor een bepaalde kerkelijke gezindte in de ene streek niet gelijk is aan dat van de echtparen van dezelfde godsdienstige overtuiging in een ander gebied, terwijl het overeenkomstige geldt voor de vruchtbaarheid van een bepaalde beroepsgroep in de afzonderlijke delen van het land. Dit wijst op de aanwezigheid van nog andere factoren, terwijl daarnaast ook dient gedacht aan

de invloed van wat men zou kunnen aanduiden als de lokale sfeer. Het gaat echter, wat dit laatste punt betreft, om het resultaat van een samenspel van plaatselijk zeer verschillende krachten, hetwelk zijn stempel drukt op de levenswijze der desbetreffende bevolkingsgroep en waarvan het effect op de vruchtbaarheid al zeer moeilijk langs statistische weg valt te benaderen.

Ten aanzien van de veranderingen in de loop van de tijd is op grond van de beschikbare cijfers naar voren gekomen, dat de daling der vruchtbaarheid in de achterliggende periode als een overal doorwerkend verschijnsel kan worden beschouwd, dat zicht plaatselijk bovendien onder alle groepen en lagen der bevolking manifesteert.

Bovendien is gebleken, dat dit proces niet overal en niet onder alle godsdienstige en sociale groepen in hetzelfde tempo is verlopen. Hierbij hebben mede de veranderingen in economische en sociale structuur een rol gespeeld. Zo zijn er aanwijzingen, dat bijv. in de gebieden met een recente snelle industriële ontwikkeling, met name voor de jongere generaties, de daling der vruchtbaarheid groter afmetingen heeft aangenomen dan elders.

Tot slot zij nog opgemerkt, dat bij de beoordeling der verkregen resultaten in het oog dient te worden gehouden, dat van de voor deze publicatie aangehouden regionale eenheden, de provincies, de meeste weer bestaan uit gebieden met een eigen structuur en een eigen karakter. Zo was bijv. op de cijfers voor de westelijke provincies de invloed van de daargelegen grote steden en op de uitkomsten voor de provincie Groningen, die van de stad Groningen aanwijsbaar.

Bij een verdere uitbreiding van het onderzoek zal mede aandacht moeten worden geschonken aan een verdere regionale differentiatie.

HOOFDSTUK IV. DE OP 31 MEI 1947 BESTAANDE HUWELIJKEN VAN ACADEMISCH GEVORMDE MANNEN EN DE VRUCHTBAARHEID DEZER HUWELIJKEN

§ 1. De bestaande huwelijken van academisch gevormden naar leeftijd, huwelijksleeftijd en kerkelijke gezindte der echtgenoten

In de tabellen 16, 17 en 18 zijn enkele cijfers opgenomen over de op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken der academisch gevormden, onderscheiden naar de leeftijd bij huwelijk, de leeftijd op 31 Mei 1947 en de kerkelijke gezindte der echtgenoten, een en ander afzonderlijk voor eerste en niet-eerste huwelijken.

In het onderstaande zullen alleen de belangrijkste afwijkingen tussen deze cijfers en die in de tabellen 3, 5 en 7 voor de bestaande huwelijken onder de gehele Nederlandse bevolking de aandacht hebben.

Onder de 31 090 echtparen van academisch gevormden zijn 27 725 eerste en 3 365 of 11% niet-eerste huwelijken geteld, welk percentage dus hoger is dan het Rijksgemiddelde van 8%.

Beziet men verder in het bijzonder de grote meerderheid der eerste huwelijken, dan blijkt allereerst een hogere huwelijksleeftijd der academisch gevormden. Terwijl in bijna 25% van alle bestaande eerste huwelijken beide echtgenoten vóór hun 25ste jaar en in 73% dezer huwelijken vóór hun 30ste jaar in het huwelijk zijn getreden, zijn de overeenkomstige percentages voor de huwelijken van academisch gevormden maar resp. 4 en 57%.

Voor de beoordeling van de vruchtbaarheid van laatstbedoelde huwelijken is het voorts van belang om vast te stellen, dat van deze echtparen, niet alleen de mannen doch ook de vrouwen op oudere leeftijd in het huwelijk zijn getreden. Dit blijkt uit onderstaande verhoudingscijfers.

Leeftijd bij huwelijk	Alle bestaande eerste huwelijken		Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormde mannen	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
- 25	29,3	53,3	6,2	35,3
25 - 29	47,0	34,5	55,0	47,2
30 - 34	16,9	9,1	28,2	13,8
35 - 39	4,6	2,2	7,3	2,8
40 en ouder	2,2	0,9	3,3	0,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Van de vrouwen van academisch gevormden was bij sluiten van het huwelijk 35% jonger dan 25 jaar, van de vrouwen van alle gehuwde mannen niet minder dan 53%.

Voorts bestaat er in de huwelijken van academisch gevormde mannen een groot leeftijdsverschil tussen de echtgenoten. Van de eerste huwelijken tussen personen, die bij hun huwelijk beide jonger dan 50 jaar oud waren, zijn de verhoudingen als volgt:

Leeftijd bij huwelijk	Alle bestaande eerste huwelijken	Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormde mannen
Man en vrouw zelfde leeftijdsgroep	45,4	40,6
Man hogere leeftijdsgroep	45,5	51,8
Vrouw hogere leeftijdsgroep	9,1	7,6
Totaal	100,0	100,0

Tevens blijkt uit deze cijfers, dat onder de academisch gevormden de huwelijken met een oudere vrouw enigszins minder frequent voorkomen dan onder alle eerste huwelijken te zamen.

De verschillen tussen beide groepen, ten aanzien van de leeftijd der echtgenoten op 31 Mei 1947, gaan in grote lijnen in dezelfde richting als die, welke hierboven voor de leeftijd bij huwelijk zijn aangegeven. Op één bijzonderheid, blijkend uit onderstaande verhoudingscijfers, zij echter nog de aandacht gevestigd.

Leeftijd op 31 Mei 1947	Aantal academisch gevormden per 10 000 gehuwde mannen (eerste huwelijken)
- 25	14
25 - 39	174
40 - 49	169
50 - 64	134
65 - 69	125
70 en ouder	112

Dat onder de op jongere dan 25 jarige leeftijd gehuwde mannen nog slechts enkele academisch gevormden voorkomen strookt geheel met de verwachting. Meer opvallend is het relatief verminderend aantal van hen onder de personen van 50 jaar en ouder. Een snellere afsterving van deze omvang onder de academici is weinig waarschijnlijk en evenmin, dat vroeger de huwelijksfrequentie in de afzonderlijke leeftijdsgroepen onder de academici, ten opzichte van de niet-academisch gevormden, lager zou zijn geweest dan tegenwoordig. De reden dient voornamelijk gezocht in de eertijds nog veel geringere omvang van het hoger onderwijs in ons land.

De verdeling van de huwelijken der academisch gevormden naar de kerkelijke gezindte der echtgenoten vertoont vrij grote afwijkingen van die onder alle huwelijken te zamen.

	Alle bestaande eerste huwelijken	Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormde mannen
Beide echtgenoten R.K.	32	17
" " N.H.	30	25
" " Geref. ..	8	8
" " Geen	15	19
Overige huwelijken	15	31
Totaal	100	100

Onder de bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden blijken maar 17% zuiver Rooms-Katholieke en 25% zuiver Ned.Hervormde huwelijken voor te komen tegen resp. 32 en 30% onder alle eerste huwelijken. Voor de Gereformeerden is de verhouding gelijk. Het zeer veel hogere percentage onder de academisch gevormden voor de groep overige huwelijken hangt samen met het feit, dat onder de academisch gevormden zeer veel Remonstranten en Doopsgezinden voorkomen, terwijl voorts (zie onderstaande cijfers) onder de academici veel meer gemengde huwelijken van Ned.Hervormden met anderen en van personen zonder kerkelijke gezindte met anderen voorkomen dan onder de niet-academici.

Huwelijken	Onder alle bestaande eerste huwelijken	Onder bestaande eerste huwelijken van academisch gevormde mannen
tussen R.K.man en niet R.K.vrouw op 100 huw.		
tussen Rooms-Katholieken	5	4
tussen N.H.man en niet N.H.vrouw op 100 huw.		
tussen Ned.Hervormden ..	12	25
tussen Geref.man en niet Geref.vrouw op 100 huw.		
tussen Gereformeerden ..	10	6
tussen man zonder kerk. gez. en vrouw met kerk. gez. op 100 huw. tussen pers.zonder kerk.gez. ..	28	44

Uit bovenstaande cijfers blijkt bovendien, dat, in tegenstelling tot Ned.Hervormden en personen zonder kerkelijke gezindte, de Rooms-Katholieke en vooral de Gereformeerde academici minder een gemengd huwelijk met een niet tot hun kerkgenootschap behorende vrouw aangaan dan de niet-academici onder elk dezer groepen.

§ 2. De vruchtbaarheid der bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden

A l g e m e e n

De vruchtbaarheid van de academisch gevormden blijft niet onbelangrijk beneden die van de rest der bevolking: een hoger percentage kinderloze huwelijken en een geringer gemiddeld kindertal in de huwelijken met kinderen en door een en ander uiteraard een nóg geringer kindertal in alle eerste huwelijken te zamen.

De desbetreffende cijfers zijn opgenomen in staat 32. Die voor de eerste huwelijken zijn nog gesplitst naar de opeenvolgende perioden van huwelijksluiting (zie ook grafiek 17).

De onderscheiding der eerste huwelijken naar jaar van huwelijk laat zien, dat voor de jongere generaties, waaruit echter nog kinderen kunnen worden geboren, het verschil voornamelijk bestaat in een relatief groter aantal nog kinderloze huwelijken onder de academisch gevormden.

Voor de oudere generaties (1929 en eerder) valt niet alleen een grotere kinderloosheid op voor de academici, doch evenzeer een achterblijvend gemiddeld kindertal in de gezinnen met kinderen, terwijl laatstbedoeld verschil groter is, naarmate sprake is van uit vroegere jaren stammende huwelijken.

Staat 32. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen, onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden, naar periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Percentage kinderloze huwelijken		Gemiddeld aantal levendgeborenen			
	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	op 100 huwelijken		op 100 huwelijken met kinderen	
	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici
Eerste huwelijken						
1944-1946	53,4	59,1	50	48	118	118
1939-1943	13,8	16,1	180	181	209	216
1934-1938	10,8	13,4	264	254	296	293
1929-1933	10,5	13,5	315	281	352	325
1924-1928	10,6	12,6	341	285	381	326
1919-1923	9,7	13,9	363	275	402	319
1914-1918	8,2	10,9	404	282	439	316
vóór 1914	7,1	11,7	496	299	534	338
Totaal ..	15,0	19,4	300	226	353	281
Niet-eerste huwelijken						
Totaal ..	49,9	53,6	139	96	278	208
Eerste en niet-eerste huwelijken						
Totaal ..	17,7	23,0	287	213	349	276

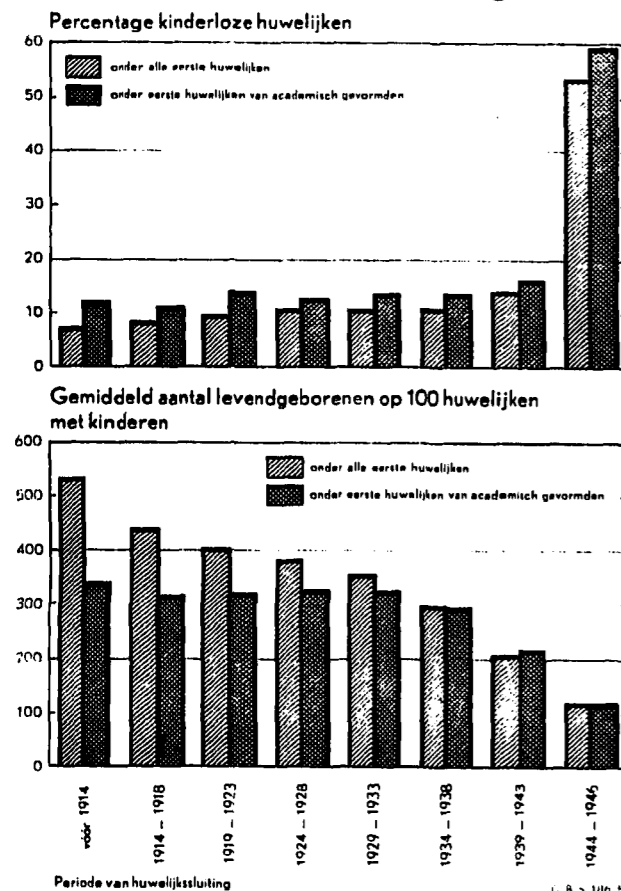
Uit alle voor 1914 gesloten huwelijken van academici zijn gemiddeld 3 kinderen geboren tegen gemiddeld 5 uit de overeenkomstige huwelijken van academici en niet-academici te zamen.

Van bijzondere betekenis is voorts het feit dat het in de loop der jaren geringer geworden verschil in gemiddeld kindertal geheel moet worden toegeschreven aan een verminderende vruchtbaarheid van de huwelijken der niet-academisch gevormden. Het gemiddelde voor de academici is nagenoeg constant gebleven, slechts het aantal van de vóór 1914 gesloten huwelijken is noemenswaard hoger, waarbij men er nog mede rekening moet houden, dat de groep huwelijken uit 1913 en eerder niet meer op een periode van vijf jaar betrekking heeft, doch alle voordien gehuwde paren omvat. De daling der vruchtbaarheid onder de academici heeft zich voornamelijk vóór de hier beschouwde periode afgespeeld, terwijl reeds vóór wereldoorlog I een zekere stabilisatie is ingetreden.

Opmerkelijk is voorts, dat het gemiddeld kindertal uit de in de jaren 1924-1928 gesloten huwelijken, welke men uit een oogpunt van vruchtbaarheid en zeker voor deze academici, als afgesloten mag beschouwen, nog een weinig hoger is dan dat uit de generaties 1919-1923.

Uiteraard kan hier sprake zijn van een toevallige afwijking, doch zij krijgt meer betekenis, indien men er op let, dat ook het gemiddeld kindertal van de in 1929-1933 door academici gesloten huwelijken, ondanks het feit dat deze huwelijken in 1947 gemiddeld nog maar 16 jaar hadden bestaan, reeds boven dat voor de generaties 1919-1923 uitkomt.

Grafiek 17

Vruchtbaarheid van alle op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken en van die van academisch gevormde mannen naar periode van huwelijksluiting

Deze loop der cijfers zou kunnen wijzen op een weer ietwat toenemende vruchtbaarheid van de in en sinds de tweede helft der twintiger jaren gesloten huwelijken van academisch gevormden. Intussen dient men er rekening mede te houden, dat het zeer goed mogelijk is, dat het kindertal uit de in 1929-1933 gesloten huwelijken, hoewel deze in 1947 pas gemiddeld 16 jaar hebben geduurd, niet verder zal toenemen. De huwelijksleeftijd voor de vrouwen van deze academici ligt nl., naar eerder bleek, belangrijk hoger dan voor die van niet-academici en daarmee is voor haar de vruchtbare periode in het huwelijk korter.

Zekerheid omtrent de hierboven veronderstelde toenemende vruchtbaarheid onder de academici zal eerst later kunnen worden verkregen en dit geldt nog meer voor een eventuele verdere doorwerking daarvan onder de huwelijken uit de generaties 1934 e.v.

Uit de in staat 32 vermelde cijfers voor de niet-eerste huwelijken blijkt, dat ook voor de academici de vruchtbaarheid van deze niet-eerste huwelijken belangrijk bij die der eerste huwelijken achterblijft.

Aangezien een verdere specificatie van de niet-eerste huwelijken van academisch gevormden maar geringe absolute aantallen oplevert, hebben de hierna volgende opmerkingen steeds betrekking op de eerste huwelijken.

V r u c h t b a a r h e i d e n h u w e l i j k s l e e f t i j d

Vanzelfsprekend vraagt men zich af in hoeverre de lagere vruchtbaarheid van de academisch gevormden verband houdt met de hogere huwelijksleeftijd, welke eerder, niet alleen voor de academici zélf doch ook voor hun echtgenoten, naar voren kwam. Vandaar dat in staat 33, aan de hand van de absolute cijfers in tabel 19, een splitsing naar de huwelijksleeftijd der vrouwen is gegeven in vergelijking met de overeenkomstige cijfers voor alle eerste huwelijken te zamen.

Onderlinge vergelijking dezer cijfers laat zien, dat voor e l k e huwelijksleeftijd het percentage kinderloze huwelijken hoger en, eveneens voor e l k e huwelijksleeftijd, het gemiddeld aantal kinderen per 100 huwelijken met kinderen lager ligt voor de academici dan voor academici en niet-academici te zamen. Ook de verdere splitsing dezer cijfers naar de periode, waarin het huwelijk is gesloten, brengt in deze verhouding geen verandering, behoudens enkele, in dit verband van ondergeschikte betekenis zijnde uitzonderingen, waarop nog nader zal worden teruggekomen.

Staat 33. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen, onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting

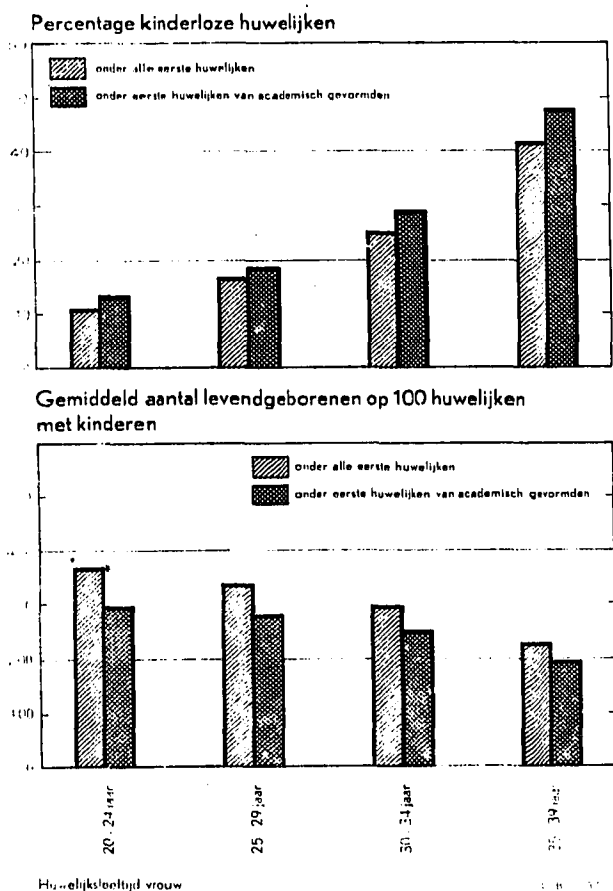
Periode van huwelijksluiting	20 - 24 Jaar		25 - 29 jaar		30 - 34 jaar		35 - 39 jaar	
	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici
Percentage kinderloze huwelijken								
1944-1946 ..	47,4	52,6	57,9	58,3	60,6	65,1	70,3	73,1
1939-1943 ..	9,9	10,9	13,9	14,3	21,3	22,7	37,8	38,4
1934-1938 ..	6,2	8,5	11,4	11,8	20,4	18,1	40,0	43,9
1929-1933 ..	6,1	7,6	11,9	12,2	22,0	24,5	38,5	41,8
1924-1928 ..	6,3	6,7	12,3	12,1	21,8	26,4	38,4	40,9
1919-1923 ..	5,9	8,9	11,0	13,4	18,5	24,4	32,7	45,5
1914-1918 ..	5,2	6,5	9,5	10,6	15,3	17,9	28,7	51,6
vóór 1914 ..	5,2	8,5	8,7	11,4	13,9	22,4	26,1	30,8
Totaal	10,6	13,1	16,3	18,5	24,8	28,9	41,6	47,8
Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen								
1944-1946 ..	118	117	118	118	119	118	116	119
1939-1943 ..	205	211	214	219	217	220	189	204
1934-1938 ..	295	302	300	298	290	274	225	203
1929-1933 ..	357	340	350	328	318	277	236	215
1924-1928 ..	395	350	369	318	325	276	247	186
1919-1923 ..	423	333	380	320	341	278	259	217
1914-1918 ..	464	332	410	319	360	276	275	173
vóór 1914 ..	570	356	475	335	399	293	301	233
Totaal	369	297	336	280	297	250	228	196

Een en ander betekent, dat wanneer volgens staat 32 het gemiddeld aantal kinderen op 100 eerste huwelijken met kinderen van a c a d e m i c i slechts 281 bedraagt tegen 353 voor a l l e eerste huwelijken met kinderen en op 100 eerste huwelijken met en zonder kinderen te zamen resp. 226 tegen 300, deze verschillen niet alleen aan de hogere huwelijksleeftijd der academici mogen worden toegeschreven.

Ten einde enige indruk te verkrijgen van de mate waarin laatstgenoemde factor een rol speelt, is nagegaan hoe groot voor academici het gemiddeld kindertal per huwelijk zou zijn geweest, indien voor de huwelijken van verschillende huwelijksleeftijd dezelfde vruchtbaarheid had bestaan als voor academici en niet-academici te zamen.

In dit geval zou voor de academici het gemiddeld kindertal per 100 eerste huwelijken met en zonder kinderen niet 226 doch 285 hebben bedragen tegen de bovengenoemde 300 voor academici en niet-academici te zamen. Slechts het verschil tussen 285 en 300 kan dus worden toegeschreven aan de hogere huwelijksleeftijd der academici. Het verschil tussen 285 en 226 moet als gevolg van andere oorzaken worden beschouwd. Daartoe behoort o.m. een verschil in huwelijksduur. De huwelijken der academisch gevormden stammen nl. relatief wat sterker uit de jon-

Vruchtbaarheid van alle op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken en van die van academisch gevormde mannen naar huwelijksleeftijd vrouw

vruchtbaarheid der academici, zoals deze in het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken tot uitdrukking kwam (226 tegen 300) niet zonder meer mag worden beschouwd als uitvloeisel van een bijzondere, van de bevolking als geheel afwijkende groepsmentaliteit, doch voor een belangrijk deel samenhangt met een andere samenstelling van deze groep.

Na deze uitweiding dient nog de aandacht te worden gevestigd op de loop van het aantal geboren uit de opeenvolgende generaties (zie het tweede gedeelte van: staat 33).

Reeds voor alle academisch gevormden te zamen zijn hoge gemiddelde kindertallen geconstateerd voor de in de jaren 1924-1928 en 1929-1933 gesloten huwelijken. Dit blijkt thans in meer of mindere mate eveneens voor elke huwelijksleeftijd het geval te zijn. Bovendien is bijv. voor de op 30-34 jarige leeftijd van de vrouw gelosten huwelijken, ook het gemiddeld kindertal voor de huwelijksgeneraties 1934-1933 (welke huwelijken dus in 1947 pas gemiddeld 10 jaar hebben geduurd) reeds gelijk aan dat uit vorige generaties.

Mocht de eerder gemaakte veronderstelling omtrent een weer toegenomen vrucht-

gere generaties dan alle huwelijken te zamen. Gaat men nu op gelijke wijze te werk als hierboven, dan zou, op basis van de vruchtbaarheid der huwelijken van elke huwelijksleeftijd uit elke periode van huwelijksluiting volgens de rijkscijfers (zie de vruchtbaarheids-cijfers in staat), het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken van academici niet 226, doch 265 hebben bedragen. Het verschil tussen deze 265 en de 300 voor het Rijk als geheel, m.a.w., bijna de helft van het totale verschil tussen het gemiddeld kindertal van academici (226) en van academici en niet-academici te zamen (300), kan dus worden gezien als het gezamenlijk effect van de hogere huwelijksleeftijd der academici en hun gemiddeld kortere huwelijksduur (slechts 48% der op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken van academici was vóór 1934 gesloten tegen 58% van alle huwelijken te zamen).

De andere helft van het verschil (265-226) moet dus samenhangen met andere factoren. Zo zal in een volgende paragraaf nog blijken, dat bijv. ook een andere samenstelling der academici ten aanzien van de kerkelijke gezindte een rol speelt.

Reeds thans zij er de nadruk op gelegd, dat de hierboven gemaakte berekeningen geenszins zijn bedoeld om tot een exacte bepaling van de invloed der afzonderlijke oorzaken te komen. Slechts is getracht om door middel van deze cijfers te laten zien, dat de lagere

baarheid onder de academisch gevormden juist zijn, dan kan daaraan thans nog worden toegevoegd, dat deze tendentie onafhankelijk van de huwelijksleeftijd heeft doorgewerkt.

Opmerkelijk is voorts, dat uit de in de jaren 1939-1943 gesloten huwelijken van academici van elke huwelijksleeftijd tot dusverre gemiddeld reeds meer kinderen zijn geboren dan uit de overeenkomstige huwelijken van wel en niet-academisch gevormden te zamen. Eenzelfde overwicht blijkt voor de op jonge leeftijd gesloten huwelijken van academici uit de generaties 1934-1938.

Toch zal eerst in de toekomst kunnen blijken in hoeverre deze hogere kindertallen voor de jongste generaties der academisch gevormden een bevestiging vormen van de veronderstelde toegenomen vruchtbaarheid onder de gedurende de laatste tientallen jaren in het huwelijk getreden academici. Zij kunnen er nl. evenzeer op wijzen dat voor de jongste generaties de daling der vruchtbaarheid onder niet-academici in sneller tempo is verlopen.

V r u c h t b a a r h e i d e n k e r k e l i j k e g e z i n d t e

Staat 34 geeft een samenvattend overzicht van de vruchtbaarheid van alle bestaande eerste huwelijken en van die der academisch gevormden, onderscheiden naar de kerkelijke gezindte van de vrouw, voor wat de academici betreft op grond van de absolute cijfers in tabel 20.

Staat 34. Percentage kinderloze huwelijken en gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen, onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Room-Katholiek		Gereformeerd		Ned. Hervormd		Overige		Geen	
	alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici
Percentage kinderloze huwelijken										
1944-1946	53,0	56,8	53,5	58,5	53,0	60,9	56,5	60,6	54,3	58,3
1939-1943	11,7	13,7	10,9	15,4	13,8	14,7	17,7	16,4	18,2	20,1
1934-1938	9,4	10,4	8,8	10,8	10,8	12,9	15,3	13,6	13,7	17,3
1929-1933	9,0	13,9	8,4	11,8	10,4	11,7	14,6	12,9	13,7	16,5
1924-1928	9,1	10,8	9,0	9,3	10,6	13,6	14,4	11,0	13,4	15,3
1919-1923	8,9	12,1	8,5	11,8	9,6	14,5	12,8	14,4	11,6	14,5
1914-1918	7,6	10,7	7,7	7,6	8,0	12,6	10,8	8,4	9,3	11,4
vóór 1914	6,6	12,9	6,8	8,4	7,0	11,8	9,2	10,3	7,9	13,2
Totaal ..	14,5	19,3	13,7	19,1	14,1	19,2	17,6	17,8	17,6	21,2
Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen										
1944-1946	123	125	120	120	114	117	114	110	112	114
1939-1943	241	258	227	231	191	206	183	207	173	191
1934-1938	366	371	330	344	258	278	245	267	223	247
1929-1933	455	430	400	417	296	305	276	290	250	257
1924-1928	502	450	432	493	318	296	286	275	270	252
1919-1923	531	457	448	449	338	286	299	280	290	249
1914-1918	567	464	489	452	382	294	333	285	335	257
vóór 1914	662	442	575	506	480	337	409	299	445	276
Totaal ..	432	355	391	355	318	266	287	260	262	232

Vergelijkt men waer in de eerste plaats de cijfers betreffende het percentage kinderloze huwelijken, dan blijkt zowel onder Rooms-Katholieken, Ned.Hervormden, Gereformeerden als onder personen zonder kerkelijke gezindte en zowel onder de huwelijken van korte als van langere duur een hogere kinderloosheid voor de academisch gevormden. Dit geldt eveneens voor de overige gezindten in totaal, doch niet voor alle opeenvolgende generaties van deze groep. Welke factoren hierbij een rol spelen valt niet na te gaan. De cijfers over het gemiddeld kindertal in de huwelijken met kinderen wijzen eveneens voor alle gezindten op een geringere vruchtbaarheid der academisch gevormden. Wel blijkt, evenals voor de totale bevolking, ook voor de academisch gevormden een hogere vruchtbaarheid onder Rooms-Katholieken en Gereformeerden dan onder de Ned.Hervormden en is het gemiddeld kindertal het laagst voor de academici zonder kerkelijke gezindte.

De gemiddelde kindertallen uit de opeenvolgende generaties vertonen enkele typische afwijkingen. Beziat men die voor de academisch gevormden, dan blijkt een duidelijk onderscheid tussen Rooms-Katholieken en Gereformeerden enerzijds en de Ned.Hervormden en die zonder kerkelijke gezindte anderzijds. De vermelde kindertallen voor de generaties 1914-1918 der laatstvermelde groepen zijn nl. vrijwel stabiel, terwijl de cijfers voor het gemiddeld kindertal uit de opeenvolgende generaties der Rooms-Katholieke en Gereformeerde academici een dalende reeks vertonen (het hoge cijfer der Gereformeerden voor de generaties 1924-1928 kan in verband met de geringe absolute aantallen wel als van toevallige aard worden gezien). Het hier geschetste verschil wijst op een inzet van de geboortedaling onder Rooms-Katholieke en ook onder Gereformeerde academici, toen voor de geboortecijfers onder de overige academisch gevormden reeds een meer of mindere stabilisatie was ingetreden.

Het zijn voorts ook de laatstbedoelde groepen, waarvoor het gemiddeld kindertal uit de generatie 1929-1933 hoger ligt dan dat uit de generaties 1924-28 en de reeds enkele malen veronderstelde weer toenemende vruchtbaarheid der academisch gevormden zou dus inzonderheid een verschijnsel zijn in die academische kringen, waar de geboortedaling voordien het meest is doorgedrongen.

Ten slotte doet zich ook bij de onderscheiding naar kerkelijke gezindte de bijzonderheid voor, dat het gemiddeld aantal tot dusverre uit de jongste nog niet voltooide generaties (1934 e.v.) geboren kinderen hoger is voor de academisch gevormden dan voor academici en niet-academici te zamen.

Deze hogere gemiddelen kunnen, evenals bij de onderscheiding naar huwelijksleeftijd is opgemerkt, een symptoom zijn van een geleidelijk weer toenemende vruchtbaarheid der academici, doch eveneens gevolg zijn van een nog voortgaande doorwerking van de later ingezette geboortedaling onder de niet-academici.

Reeds bij de behandeling van de betekenis van het verschil in huwelijksleeftijd voor het geringere gemiddeld kindertal der academici is er op gewezen, dat o.m. ook een afwijkende samenstelling van deze groep ten aanzien van de kerkelijke gezindte een rol kan spelen. Deze veronderstelling is gewettigd, omdat uit de op blz. 77 gegeven cijfers blijkt, dat onder de academici slechts 17% Rooms-Katholieke huwelijken voorkomen en onder alle echtparen te zamen niet minder dan 32%.

Ten einde de invloed van deze ongelijke samenstelling te benaderen zijn enkele overeenkomstige berekeningen als met betrekking tot de huwelijksleeftijd uitgevoerd en wederom in twee stappen.

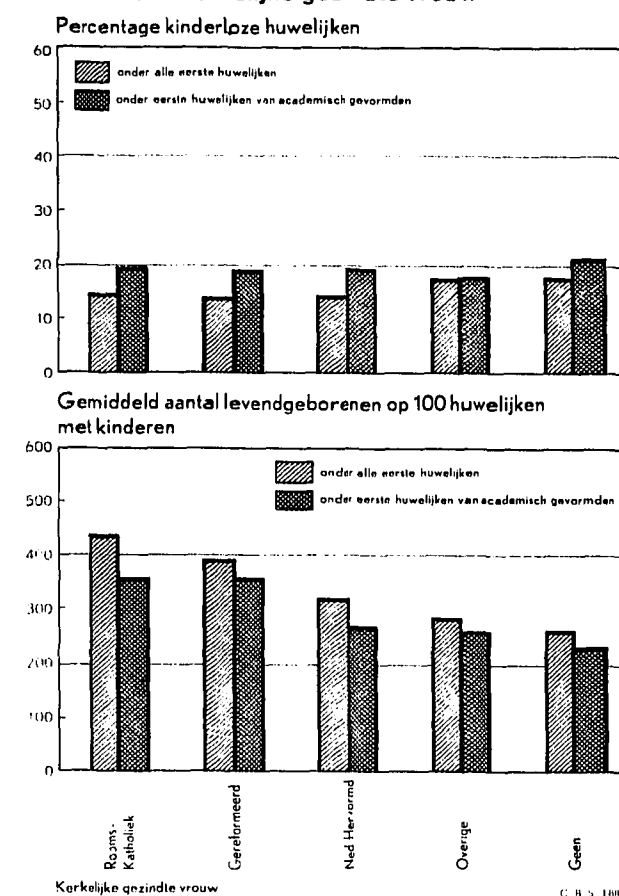
Indien de Rooms-Katholieke, Gereformeerde academici, enz. hetzelfde gemiddeld kindertal hadden gehad als de Rooms-Katholieke, Gereformeerde huwelijken enz. onder de totale bevolking (zie staat 9), zou voor de academici het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken met en zonder kinderen niet 226 doch 276 hebben bedragen. Slechts de afwijking van laatstgenoemd cijfer t.o.v. het reeds meerma-

malen genoemde algemeen gemiddelde van 300 kan dus worden gezien als gevolg van de afwijkende verdeling naar kerkelijke gezindte onder de academici.

Houdt men ook nu bovendien weer rekening met de ongelijke verdeling van de duur der huwelijken op 31 Mei 1947 (aan de hand van de vruchtbaarheidscijfers naar periode van huwelijksluiting in staat 9) dan komt men voor de academici op een gemiddeld kindertal van 248. Het verschil tussen 248 en het algemeen gemiddelde van 300 is dus een benadering van gezamenlijk het effect van een afwijkende verdeling naar kerkelijke gezindte en huwelijksduur onder de academici, terwijl slechts het verschil tussen 248 en 226 aan ander factoren moet worden toegeschreven.

Grafiek 19

Vruchtbaarheid van alle op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken en van die van academisch gevormde mannen naar kerkelijke gezindte vrouw

Bij de berekening over de invloed van de huwelijksleeftijd was één dezer "andere" factoren de verdeling naar kerkelijke gezindte. Thans, nu de invloed van de afwijkende verdeling naar kerkelijke gezindte is geëlimineerd, is één der "andere" factoren de huwelijksleeftijd. Aangezien geen gegevens beschikbaar zijn over de vruchtbaarheid per kerkelijke gezindte in combinatie met de huwelijksleeftijd is een verdere voortzetting der berekening niet mogelijk.

Beide berekeningen hebben echter reeds voldoende duidelijk aangetoond, dat de inderdaad niet onbelangrijke afwijking tussen de vruchtbaarheid van academici en niet-academici maar voor een gedeelte het gevolg kan zijn van een andere mentaliteit en van een andere houding van deze groep der bevolking ten opzichte van de gezinsvermeerdering.

Overigens zij er nogmaals de aandacht op gevestigd, dat met de gemaakte berekeningen slechts een benadering in grote lijnen is bedoeld. Het blijft trouwens de vraag of een exacte vaststelling van het effect der verschillende factoren wel mogelijk is, gezien de voortdurende wisselwerking, welke tussen deze factoren bestaat.

V r u c h t b a a r h e i d e n b e r o e p

De beschikbare gegevens over de vruchtbaarheid van academisch gevormden van verschillend beroep (zie tabel 21.) bieden ten slotte nog de gelegenheid om een vergelijking te treffen met de eerder vermelde cijfers over alle tot een bepaalde beroepsgroep behorende personen. Voor deze vergelijking zijn een aantal verhoudingscijfers berekend, opgenomen in staat 35. Tabel 21 en staat 35 zijn beperkt gebleven tot de beroepsgroepen, waarin het aantal academici van

van enige betekenis is. Vandaar, dat bijv. in de groep bedrijfshoofden, die in de landbouw, de detailhandel en in de binnenscheepvaart buiten beschouwing zijn gebleven en van de employé's alleen het administratief personeel en de groep leraren en hoogleraren zijn opgenomen.

Staat 35. Gemiddeld aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen onder alle bestaande eerste huwelijken en die der academisch gevormden, naar beroepsgroep en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Bedrijfshoofden nijverheid 1)		Vrije beroepen		Leraren en hoogleraren		Administratief personeel					
	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Alle huwelijken	Huwelijken van academici	Totaal		Waarvan			
							Alle huwelijken	Huwelijken van academici	in particuliere dienst		in overheidsdienst	
1944-1946 ...	120	117	117	120	115	118	113	113	112	108	114	116
1939-1943 ...	220	235	206	230	202	211	192	203	187	200	197	205
1934-1938 ...	303	312	279	309	280	292	259	269	251	272	266	268
1929-1933 ...	355	314	310	327	309	341	285	294	273	288	297	298
1924-1928 ...	384	341	318	336	329	340	291	289	275	276	304	293
1919-1923 ...	414	315	332	328	332	324	302	305	291	292	311	309
1914-1918	447	348	328	322	336	318	321	283	315	281	325	284
vóór 1914	521	336	346	341	349	313	352	311	344	287	358	317
Totaal	358	302	279	293	287	291	258	249	249	237	267	255

1) Met personeel.

Percentages voor het aantal kinderloze huwelijken zijn achterwege gelaten, aangezien deze vrijwel parallel lopen en geen bijzondere afwijkingen vertonen. Dit laatste kan niet worden gezegd van de vruchtbaarheid der huwelijken met kinderen.

Vergelijkt men de totaalcijfers over het gemiddeld kindertal in deze huwelijken, dan blijkt dit voor elk der vermelde beroepsgroepen, uitgezonderd voor de vrije beroepen en de leerkrachten, die overwegend uit academici bestaan, lager te liggen voor de academisch gevormden dan voor academici en niet-academici te zamen. Het grootste verschil bestaat in dit opzicht voor de groep bedrijfshoofden, hetgeen evenwel voornamelijk verband houdt met een relatief sterkere bezetting der jongere generaties onder de academici. Mede hierom is een vergelijking van de cijfers voor het verloop der vruchtbaarheid onder de opeenvolgende huwelijksjaargangen van meer belang. Daarbij treden afwijkingen tussen academici en niet-academici naar voren, welke overeenstemmen met die, welke eerder bij de onderscheiding van beide groepen naar huwelijksleeftijd en naar kerkelijke gezindte zijn aangetroffen.

Voor alle vermelde beroepsgroepen is, wat de oudere generaties betreft, de vruchtbaarheid lager onder de academici dan onder deze en de niet-academici te zamen, terwijl zij voorts voor de academici uit dit tijdvak reeds min of meer stabiel blijft en voor alle huwelijken te zamen voor elke volgende groep van generaties duidelijk lager ligt. Ook deze cijfers wijzen dus op een lagere inzet van de geboortedaling onder niet-academici.

Verder geven de cijfers voor het gemiddeld kindertal uit de jongere generaties ook hier weer aanleiding om een toenemende vruchtbaarheid van de in de laatste tientallen jaren gesloten huwelijken der academici te veronderstellen.

Ten slotte laten deze cijfers zien, dat voor alle generaties het verschil in gemiddeld kindertal tussen de academici van verschillend beroep belangrijk geringer is dan voor niet-academici. Dit is wel verklaarbaar, aangezien de academisch gevormden, welk beroep zij ook uitoefenen, een veel homogener groep vormen dan de niet-academici. Toch bestaan ook tussen de academici onderlinge afwijkingen. Voor de vrije beroepen onder hen, is, met enkele uitzonderingen, het

gemiddeld kindertal uit alle generaties hoger dan dat van academisch gevormde leerkrachten en bedrijfshoofden, terwijl, eveneens voor alle generaties, het gemiddeld kindertal het laagst is voor het academisch gevormde administratief personeel en weer lager voor de in particuliere dan voor de in overheidsdienst werkzamen onder hen. Deze onderlinge afwijkingen mogen, naar uit het voorgaande daaromtrent is opgemerkt, slechts ten dele worden toegeschreven aan verschillen in huwelijksleeftijd. Wellicht, dat de kerkelijke gezindte enige invloed heeft. Zo nemen bijv. onder de gehuwde academisch gevormde leerkrachten en vrije beroepen de Rooms-Katholieken en Gereformeerden een wat grotere plaats in dan onder het gehuwde academisch gevormde administratieve personeel, hetgeen in overeenstemming is met de hierboven vermelde lagere vruchtbaarheid voor laatstgenoemde groep. Het daar tevens aangegeven verschil tussen de in particuliere en in overheidsadministratie werkzaam zijnde academici is op deze wijze echter niet te verklaren. De verschillende kerkelijke gezindten zijn nl. onder elk dezer categorieën nagenoeg even sterk vertegenwoordigd. Behalve de genoemde moeten dus nog andere factoren een rol spelen. Het beschikbare materiaal laat evenwel niet toe om na te gaan van welke factoren hier sprake is en in welke mate deze hun invloed doen gelden.

In het bovenstaande is steeds een vergelijking getroffen tussen alle bestaande huwelijken en die der academisch gevormden en daarbij zijn niet onbelangrijke onderlinge afwijkingen aan de dag getreden. Dit wil geenszins zeggen, dat onder de niet-academici geen personen, resp. groepen van personen, zouden voorkomen, wier vruchtbaarheid op hetzelfde niveau ligt en zich in dezelfde richting beweegt als der academici.

De academici zijn evenwel als groep beschouwd van een uitgesproken hogere intellectuele vorming dan de rest der bevolking en behoren, gemiddeld genomen, ook wat het sociale milieu betreft, tot de bovenlaag onzer maatschappij. Het tegenover elkander stellen van academici en niet-academici is dan ook in eerste instantie bedoeld om een scherpe tegenstelling te bereiken dan op grond van een indeling in beroepsgroepen mogelijk is, waardoor een beter beeld is te verkrijgen van de betekenis van intellectuele vorming en maatschappelijk milieu voor de omvang der vruchtbaarheid en de veranderingen, welke zich daarin in de loop der jaren hebben voltrokken. Dit doel is inderdaad bereikt. Op grond van de eerder besproken cijfers over de vruchtbaarheid in verband met het beroep is immers o.m. een tegenstelling gebleken tussen hoofd- en handarbeiders: voor de vrije beroepen en employé's een in de loop der jaren naar het stabiele neigende, resp. nog flauw dalende vruchtbaarheid, tegenover een snelle teruggang daarvan onder de handarbeiders, met de tendentie, dat hierbij voor de jongere generatie, van laatstgenoemde groep sprake is van een teruggang tot op het niveau der vruchtbaarheid onder de eerstgenoemde groepen. Zowel de vrije beroepen en de employé's zijn echter elk op zich zelf weer groepen van heterogene samenstelling. Tot hen behoren de eenvoudige kantoorbediende en de adjunct-directeur van een wereldconcern, de schrijver op arbeidscontract en de Directeur-Generaal, de onderwijzer en de hoogleraar, enz. Binnen deze grote groep der hoofdarbeiders heeft thans het kenmerk der academische vorming een schifting mogelijk gemaakt en de gegevens over de vruchtbaarheid van deze academisch gevormden hebben laten zien, dat tegenover een nog flauw dalende, naar het stabiele neigende vruchtbaarheid van de groep hoofdarbeiders als geheel, voor de intellectuele en sociale bovenlaag van deze groep (en daarmee ook van de totale bevolking), wat de oudere generaties betreft, een positieve stabiliteit is bereikt en ten aanzien van de jongere de veronderstelling van een toegenomen vruchtbaarheid is gewettigd.

De verklaring van deze weer toegenomen vruchtbaarheid is een vraagstuk op zichzelf, dat buiten het kader van deze publicatie valt. Wel zij nog opgemerkt, dat daarbij wellicht mede de snelle democratisering van het hoger onderwijs in ons land een rol heeft gespeeld en wel in die zin, dat de bezetting van de jongere generaties der academisch gevormden, relatief veel sterker dan die van de oudere, is voortgekomen uit ouders, die op de maatschappelijke ladder een of meer treden lager stonden, d.w.z. uit lagen der bevolking met een gemiddeld hogere vruchtbaarheid dan de academisch gevormden. In dezelfde richting werkt het in de loop der jaren relatief toegenomen aantal academici uit de agrarische bevolkingsgroep.

Intussen dient men wel te bedenken, dat onder de 1.926.000 op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken er slechts 30.000 van academisch gevormden zijn geteld. Dit betekent, dat de, nog met enig voorbehoud, geconstateerde toegenomen vruchtbaarheid onder academisch gevormden, hoewel uit kwalitatief oogpunt een opmerkenwaardig verschijnsel, voor het niveau van de vruchtbaarheid onzer Nederlandse bevolking als geheel, afgezien misschien van een eventueel indirect effect op de houding van de rest der bevolking, voornamelijk een te verwaarlozen factor is. Zulks in tegenstelling tot de invloed van de waargenomen belangrijk gedaalde vruchtbaarheid van de huwelijken der handarbeiders (buiten die in de landbouw), welke niet minder dan rond 40% van alle huwelijken uitmaken. De teruggang van de vruchtbaarheid onder deze laatste groep heeft, naast zijn doorwerking op het vruchtbaarheidspeil van de totale bevolking, nog verdere consequenties.

De vroeger bestaande niet onbelangrijke differentiatie vruchtbaarheid onder de verschillende sociale lagen der bevolking heeft herhaaldelijk aanleiding gegeven tot pessimistische beschouwingen ten aanzien van de ontwikkeling van het algemeen intelligentiepeil der bevolking.

De verwachte daling daarvan is dan gebaseerd op de snelle voortplanting der lagere klassen tegenover de veel geringere, nauwelijks of niet voor de instandhouding der groep voldoende zijnde, omvang der procreatie onder de bovenlaag der bevolking.

De thans beschikbaar gekomen cijfers laten zien, dat zeer zeker ook nu nog belangrijke verschillen in vruchtbaarheid bestaan, doch anderzijds is gebleken, dat de vruchtbaarheid van de grote groep met een gemiddeld lage intelligentie steeds dichterbij nadert tot die van de groep, welke men in dit opzicht aan de top acht te staan, een proces, dat te sneller zal verlopen, naarmate de toenemende vruchtbaarheid onder laatstbedoelde categorie meer werkelijkheid zal blijken te zijn.

Het verdient dan ook aanbeveling om de veronderstelde teruggang van het algemeen intelligentiepeil, voor zover althans verband houdend met de differentiatie vruchtbaarheid der bevolking, aan de hand van de uitkomsten van de Volkstelling van 1947 nader op zijn waarschijnlijkheid te toetsen.

HOOFDSTUK V. DE VRUCHTBAARHEID VAN DE BESTAANDE HUWELIJKEN VAN VÓÓR HAAR 25STE JAAR GEHUWDE EN OP 31 MEI 1947 LANGER DAN 20 JAAR GEHUWD ZIJNDE VROUWEN, IN VERGELIJKING MET DE VRUCHTBAARHEID VAN DE OVEREENKOMSTIGE BIJ DE VOLKSTELLING VAN 31 DECEMBER 1930 GETELDE HUWELIJKEN

In Hoofdstuk I is reeds medegedeeld, dat het onderzoek naar de huwelijksvruchtbaarheid op grond van de Volkstelling van 31 December 1930 maar een beperkt karakter heeft gedragen en dat de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar zijn met die welke thans zijn verkregen.

Vandaar dat de op 31 Mei 1947 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur (waarvoor evenals in 1930 zijn aangehouden de huwelijken, die in het jaar van telling langer dan 20 jaar hebben bestaan en waarvan de vrouw vóór haar 25ste jaar in het huwelijk trad) afzonderlijk zijn bewerkt, op dezelfde wijze als bij de vorige telling. Slechts ten aanzien van de beroepsindeling heeft dit enige moeilijkheden opgeleverd, doch deze zijn zo goed mogelijk tot oplossing gebracht.

Aangezien de aldus voor 1947 verkregen gegevens voornamelijk de vergelijking met de overeenkomstige van 1930 ten doel hebben, zijn in de tabellen 22 en 23 slechts verhoudingscijfers opgenomen. De bijbehorende absolute cijfers van het onderzoek van 1930 komen voor in de desbetreffende publicatie, die van het onderzoek van 1947 liggen bij het Bureau ter inzage.

Nog zij opgemerkt, dat waar in de tabellen en staten en hierna wordt gesproken van huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur, of kortweg van voltooide huwelijken, steeds wordt bedoeld op de in de titel van dit hoofdstuk nader omschreven groep van bestaande huwelijken.

De vruchtbaarheid dezer huwelijken is telkens weer gemeten aan het percentage kinderloos gebleven huwelijken, en aan het gemiddeld aantal levendgeborenen per 100 huwelijken, resp. 100 huwelijken met kinderen.

Uit het in staat 36 gegevens algemene overzicht blijkt reeds direct, dat de vruchtbaarheid van de in 1947 bestaande voltooide huwelijken geringer is geweest dan van die welke in 1930 zijn aangetroffen. Onder de eerstgenoemde groep is de kinderloosheid (5,8%) rond 25% hoger en blijft het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken (466) bijna 25% achter bij de voor 1930 vermelde cijfers (resp. 4,6% en 606).

Bij een onderscheiding naar huwelijksduur valt het op, dat de verschillen tussen de op beide tijdstippen bestaande huwelijken uit oudere generaties groter zijn dan voor die uit de jongere. Dit was ook wel te verwachten.

De in 1947, resp. in 1930 bestaande huwelijken van 20-24 jarige duur hebben hun kinderen voornamelijk gekregen in perioden (1926-1940, resp. 1905-1920) met een belangrijk verschillend geboorteeniveau. Daarentegen viel de meest vruchtbare periode zowel van de in 1947, als de in 1930 bestaande huwelijken van 40 jarige of langere duur in een tijdvak toen de teruggang der geboorte nog in langzamer tempo verliep.

Aangezien bij beide onderzoeken sprake is van huwelijken van vrouwen, die vóór haar 25ste jaar in het huwelijk traden, heeft een nadere onderscheiding naar de huwelijksleeftijd van de vrouw weinig betekenis en is in 1930, en dus ook thans, een verdere splitsing gemaakt naar de huwelijksleeftijd van de man. Bij beoordeling der cijfers dient men echter steeds te bedenken, dat in al deze huwelijken, de huwelijksleeftijd van de vrouw dezelfde (d.w.z. beneden 25 jaar) is en dat de met de huwelijksleeftijd van de man variërende vruchtbaarheidscijfers dus slechts betrekking hebben op de invloed van het leeftijdsverschil tussen de beide echtgenoten).

Staat 36. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar huwelijksduur

Huwelijksduur	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen		Huwelijksduur	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen	
		op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen			op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
20-24 jaar				35-39 jaar			
1947	6,3	384	410	1947	5,0	513	543
1930	4,6	520	545	1930	4,5	661	692
1930=100 ..	137	74	75	1930=100 ..	111	78	78
25-29 jaar				40 j.en langer			
1947	5,9	420	446	1947	5,3	602	652
1930	4,5	577	604	1930	4,8	719	755
1930=100 ..	131	73	74	1930=100 ..	110	84	86
30-34 jaar				Totaal			
1947	5,6	464	492	1947	5,8	466	495
1930	4,7	621	652	1930	4,6	606	636
1930=100 ..	119	75	75	1930=100 ..	126	77	78

Aangezien hierover in de algemene vruchtbaarheidsstatistiek van 1947 geen cijfers beschikbaar zijn gekomen is het van belang in de eerste plaats de in staat 37 op 1947 betrekking hebbende cijfers nader te bezien.

Bij de grotere vruchtbaarheid van de huwelijken der vóór hun 20ste jaar getrouwde mannen t.o.v. degene, die bij hun huwelijk van 20 tot 24 jaar oud waren, is uiteraard nog geen sprake van de invloed van een leeftijdsverschil. De afwijking dient op dezelfde wijze verklaard als de eerder geconstateerde overeenkomstige afwijkingen voor de op deze leeftijden gehuwde vrouwen.

Beziet men de overige cijfers, dan blijkt, dat bij een hogere huwelijksleeftijd van de man, dit wil dus zeggen bij een toenemend leeftijdsverschil ten opzichte van zijn echtgenote, eveneens het percentage kinderloze huwelijken toeneemt. Het is opvallend, dat het gemiddeld kindertal in de huwelijken met kinderen eveneens, zij het weinig, toeneemt, zodat per saldo het gemiddeld aantal geborenen op 100 huwelijken met en zonder kinderen te zamen vrijwel constant blijft.

Vergelijkt men thans de cijfers van 1947 met die van het onderzoek van 1930 en de berekende verhoudingscijfers 1930=100, dan komt men tot de slotsom dat, afgezien van een lager vruchtbaarheidsniveau van de thans bestaande huwelijken, in de loop der jaren wel de kinderloosheid met het groter worden van het leeftijdsverschil is toegenomen, doch dat het gemiddeld kindertal per huwelijk geen wijziging van betekenis heeft ondergaan.

In tabel 22 is nog een verdere splitsing van de cijfers van 1947 gegeven naar de duur van het huwelijk (voor 1930 niet beschikbaar). Aangezien steeds sprake is van voltooide huwelijken kunnen de afwijkingen geneel worden toegeschreven aan het feit, dat sprake is van huwelijken uit vroegere of latere generaties en dus aan gewijzigde opvattingen ten aanzien van de gezinsvermeerdering.

Staat 37. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar huwelijksleeftijd man

Huwelijksleeftijd man	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen		Huwelijksleeftijd man	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen	
		op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen			op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
- 20 jaar				30-34 jaar			
1947	3,2	562	581	1947	8,7	441	483
1930	2,8	723	743	1930	6,9	554	594
1930=100 ..	114	78	78	1930=100 ..	126	80	81
20-24 jaar				35-39 jaar			
1947	4,4	489	511	1947	10,1	440	490
1930	3,6	639	663	1930	6,7	553	595
1930=100 ..	122	77	77	1930=100 ..	151	80	82
25-29 jaar				40 j.en ouder			
1947	6,8	441	473	1940	12,3	414	472
1930	5,2	578	610	1930	7,6	539	584
1930=100 ..	131	76	78	1930=100 ..	162	77	81

Het voor alle huwelijksleeftijden toenemend percentage kinderloze huwelijken en het verminderend gemiddeld kindertal per huwelijk, naarmate sprake van in een kortere huwelijksduur, d.w.z. van in meer recente perioden gesloten huwelijken, kunnen dan ook geheel als gevolg van de doorwerkende geboortedaling worden gezien.

De in staat 38 gegeven splitsing naar de kerkelijke gezindte van de vrouw laat uiteraard in de eerste plaats weer de reeds elders uitvoerig besproken niveau-verschillen zien, welke bestaan tussen de vruchtbaarheid der afzonderlijke kerkelijke groeperingen. Doch hier gaat het inzonderheid om de vergelijking met de uitkomsten van 1930 en de daartoe berekende indexcijfers wijzen uit, dat de veranderingen voor de Gereformeerden het geringst zijn geweest. Onder de in 1947 bestaande voltooide huwelijken van deze groep is de kinderloosheid maar rond 10% hoger en het gemiddeld kindertal per gezin nog geen 20% lager dan onder de in 1930 bestaande voltooide huwelijken. Voor de Rooms-Katholieken is het verschil wat groter, inzonderheid wat de kinderloosheid betreft. Voor de Ned.Hervormde huwelijken is het gemiddeld kindertal + 25% lager en onder Evangelisch Lutherse en personen zonder kerkelijke gezindte zelfs bijna 30%. Voor de laatste beide groepen is tevens het percentage kinderloze huwelijken sterk toegenomen, resp. met 47 en 36%.

De vrijwel met de voor de Rooms-Katholieken overeenstemmende veranderingen onder de Doopsgezinden en Remonstranten zullen voornamelijk samenhangen met de voor de laatste groepen reeds in een veel eerder stadium ingetreden geboortedaling. Zo was onder de in 1930 bestaande voltooide huwelijken van Doopsgezinden en Remonstranten, het percentage kinderloze huwelijken meer dan 50% hoger en het gemiddeld kindertal per huwelijk maar de helft van dat onder de Rooms-Kathol-

Staat 38. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar kerkelijke gezindte vrouw

Kerkelijke gezindte vrouw	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen		Kerkelijke gezindte vrouw	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen	
		op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen			op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
Rooms-Katholiek				Doopgez. en Rem.			
1947	5,2	596	629	1947	8,0	293	318
1930	4,2	743	776	1930	6,7	372	398
1930-100	124	80	81	1930-100	119	79	80
Gereformeerd				Overige			
1947	5,3	532	562	1947	6,7	437	469
1930	4,8	646	678	1930	5,4	552	583
1930-100	110	82	83	1930-100	124	79	80
Ned.Hervormd				Geen			
1947	5,4	429	453	1947	7,1	353	380
1930	4,5	570	596	1930	5,2	497	525
1930-100	120	75	76	1930-100	137	71	72
Ev.Luthers							
1947	9,1	326	358				
1930	6,2	463	494				
1930-100	147	70	72				

lieken. Bovendien wijzen ook de cijfers van tabel 22 in deze richting, in welke tabel de vruchtbaarheid per kerkelijke gezindte in combinatie is gebracht met de huwelijksduur.

Vergelijkt men nl. het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken, dan bedroeg dit voor de in 1947 van 20-24 jaar bestaande huwelijken van Doopsgezinden en Remonstranten 83% van dat voor de in 1930 bestaande huwelijken van dezelfde duur. Voor alle van 20-24 jaar bestaande huwelijken was dit percentage 74 (zie staat 36). Een omgekeerde verhouding bestaat voor de 40 jaar en langer bestaande huwelijken in beide jaren: de op deze groep betrekking hebbende percentages bedragen nl. resp. 72 en 84, meer of minder sterk geldt hetzelfde tegengestelde verloop bij vergelijking van de cijfers voor de Doopsgezinden en Remonstranten met die voor elk der andere gezindten.

Letkend op de periode, waarin deze oudere huwelijken voornamelijk hun kinderen hebben gekregen, kan men zeggen, dat voor de Doopsgezinden en Remonstranten inzonderheid in de decennia rond de eeuwwisseling een snelle geboortedaling heeft plaatsgevonden, sneller dan onder de andere bevolkingsgroepen in die periode.

Overigens laten de indexcijfers voor de andere in tabel 22 vermelde gezindten nog zien, dat voor elke huwelijksduur vrijwel eenzelfde verhouding tussen deze gezindten bestaat als reeds in de totaalcijfers per gezindte in staat 38 tot uitdrukking kwam. Voor de Gereformeerden en Rooms-Katholieken is de teruggang der vruchtbaarheid telkens geringer dan voor de Ned.Hervormden en voor deze groep weer minder dan voor Evangelisch Lutheranen en personen zonder kerkelijke gezindte.

Een samenvattend overzicht van de over de vruchtbaarheid in verband met het beroep beschikbare cijfers is gegeven in staat 39. Ook deze cijfers vertonen enkele vermeldenswaardige onderlinge afwijkingen. Onder de in 1947 bestaande huwelijken van bijv. de vrije beroepen, leraren en hoogleraren is het percentage kinderloze huwelijken aanmerkelijk hoger dan onder die in 1930, doch in het gemiddeld kindertal per 100 huwelijken is geen noemenswaardige verandering gekomen.

Wat dit kindertal betreft is van het administratief personeel in overheidsdienst een teruggang van rond 10 en voor het administratief personeel in particuliere dienst zelfs van 25% te constateren. Over het algemeen valt een nog grotere teruggang op voor de verschillende groepen handarbeiders, waarbij de vermindering voor de land- en tuinbouwarbeiders (een daling van 20% t.o.v. de in 1930 bestaande huwelijken) het geringst is geweest.

Staat 39. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar beroepsgroep man

Beroepsgroep man	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen		Beroepsgroep man	Percentage kinderloze huwelijken	Gem.aantal levend-geborenen	
		op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen			op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
Vrije beroepen				Loopkn.,bestellers, mag-,pakhuispers.			
1947	9,6	319	352	1947	5,6	405	429
1930	6,9	329	353	1930	4,3	565	590
1930-100	139	97	100	1930-100	130	72	73
Adm.pers.(part.)				Land-,tuinb.arb.			
1947	9,0	293	322	1947	3,6	547	567
1930	7,4	392	423	1930	2,4	688	705
1930-100	122	75	76	1930-100	150	80	80
Adm.pers.(overheid)				Bouwwakarb.			
1947	8,5	315	344	1947	4,3	472	493
1930	7,2	362	389	1930	3,5	650	673
1930-100	118	87	88	1930-100	123	73	73
Leraren,hoogleraren				Mijnwerkers			
1947	9,4	328	362	1947	2,8	516	531
1930	7,2	322	347	1930	1,2	762	771
1930-100	131	102	104	1930-100	233	68	69
Onderwijzers ...				Grondwerkers,haven-, transp.-,veenarb.			
1947	7,8	372	404	1947	4,2	538	562
1930	6,7	401	430	1930	3,2	731	755
1930-100	116	93	94	1930-100	131	74	74

De cijfers wijzen dus op een onderscheid tussen de vrije en meer intellectuele beroepen enerzijds en de handarbeiders, uitgezonderd de landarbeiders, anderzijds. Neemt men daarbij in aanmerking, dat reeds onder de in 1930 getelde voltooide huwelijken de vruchtbaarheid van eerstgenoemde groepen belangrijk lager was dan voor de andere, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat de geringere teruggang der vruchtbaarheid onder deze groepen nadien, in eerste instantie weer moet worden toegeschreven aan het feit, dat onder deze hogere lagen der bevolking de grote daling der vruchtbaarheid reeds van veel vroegere datum is. Eenzelfde tegenstelling dus als hierboven tussen Doopsgezinden en Remonstranten en de andere kerkelijke gezindten naar voren kwam.

In overeenstemming daarmee is het verloop der cijfers voor de verhouding tussen de vruchtbaarheid der in 1947 en in 1930 bestaande huwelijken van gelijke duur (zie tabel 22). Het zijn in het algemeen de hoofdarbeiders, onder wie de marge tussen de vruchtbaarheid voor de huwelijken van langere duur groter is dan tussen de op beide tijdstippen bestaande huwelijken van kortere duur. Voor de handarbeiders geldt het omgekeerde.

De tegenstellingen zijn hier wat minder scherp dan de eerder bij vergelijking der kerkelijke gezindte geconstateerde, hetgeen als gevolg van een minder homogene samenstelling der beroepsgroepen kan worden gezien.

Toch kan men ook hier de gevonden afwijkingen beschouwen als samenhangend met een belangrijk eerder begonnen geboortedaling onder de intellectuele kringen der bevolking, inzonderheid onder de vrije beroepen, waarvoor de op de achtereenvolgende huwelijksgeneraties betrekking hebbende indexcijfers niet veel van elkaar afwijken en dus wijzen op een voor deze groep reeds ingetreden vrij grote stabiliteit van het tempo der daling.

Bij de bewerking van de gegevens van 1930 is geen regionale splitsing: doch slechts een indeling der woongemeente naar het inwonertal gemaakt. De desbetreffende totaalcijfers alsmede de overeenkomstige voor 1947, zijn opgenomen in staat 40.

Tot de gemeenten boven 100 000 inwoners zijn voor 1947 alleen die gerekend, welke ook in 1930 meer dan 100 000 inwoners telden, nl. Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht, Haarlem en Groningen. De bovendien voor Amsterdam beschikbare cijfers zijn daarbij nog afzonderlijk vermeld.

Vergelijkt men de uitersten, nl. de cijfers voor de gemeenten beneden 5 000 en met meer dan 100 000 inwoners, welke men als representatief voor de tegenstelling platteland-stad mag beschouwen, dan ziet men een duidelijk onderscheid.

Staat 40. Vruchtbaarheid van de op 31 Mei 1947, resp. 31 December 1930 bestaande huwelijken met volledige vruchtbaarheidsduur naar inwonertal woongemeente

Inwonertal woongemeente	Percentage kinderloze huwelijken	Gem. aantal levend- geborenen		Inwonertal woongemeente	Percentage kinderloze huwelijken	Gem. aantal levend- geborenen	
		op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen			op 100 huwelijken	op 100 huwelijken met kinderen
- 5 000				meer dan 100 000 (incl. Amsterdam)			
1947	4,8	527	553	1947	6,9	386	414
1930	4,2	653	682	1930	5,6	531	563
1930=100	114	81	81	1930=100	123	73	74
5 000 - 100 000				Amsterdam			
1947	5,5	494	522	1947	7,4	356	384
1930	4,2	630	658	1930	5,3	508	537
1930=100	131	78	79	1930=100	140	70	72

Zowel onder de in 1940 als de in 1930 bestaande voltooide huwelijken treedt een belangrijk lagere vruchtbaarheid van de in de grote stad wonende echtparen aan de dag en inzonderheid voor die in Amsterdam.

Bij onderlinge vergelijking der cijfers voor beide tijdstippen blijkt voorts, dat niet alleen in de grote stad, doch ook op het platteland van een dalende vruchtbaarheid sprake is, doch tevens dat het tempo dezer teruggang in de stad groter is geweest.

Voor de gemeenten beneden 5 000 inwoners was het gemiddeld kindertal per huwelijk in de in 1947 bestaande voltooide huwelijken bijna 20% lager dan onder de

overeenkomstige in 1930 bestaande huwelijken, voor de gemeenten boven 100 000 inwoners ruim 25% en voor Amsterdam 30% lager.

De overeenkomstige cijfers, onderscheiden naar huwelijksduur zijn gegeven aan het slot van tabel 22.

In de gemeenten beneden 5 000 inwoners bedraagt het gemiddeld aantal geborenen uit de in 1947 bestaande huwelijken van 35-40 jarige duur 82% van dat voor de in 1930 bestaande huwelijken van deze duur. Voor die van 30-34 jarige duur is dit cijfer 80, voor die, welke 25-29, resp. 20-24 jaar hadden geduurd resp. 79 en 77. Tegenover dit geleidelijk toenemende verschil bedragen de overeenkomstige cijfers voor de Amsterdamse echtparen achtereenvolgens 70, 69, 69 en 70 en deze zijn dus nagenoeg gelijk. Een en ander leidt tot een in dezelfde richting gaande gevolgtrekking als reeds bij de bespreking van de kerkelijke gezindte en het beroep is gemaakt: terwijl in de hier beschouwde periode voor een grote stad als Amsterdam reeds een bepaalde stabiliteit in het tempo van de daling der vruchtbaarheid is ingetreden, heeft de later begonnen geboortedaling op het platteland, onder jongere generaties aldaar een versneld tempo verkregen.

Tabel 23 geeft ten slotte nog een overzicht hoe zich in de grote stad en op het platteland de veranderingen in vruchtbaarheid bij verschil in huwelijksleeftijd en voor de afzonderlijke kerkelijke gezindte hebben voltrokken.

Ten aanzien van de huwelijksleeftijd kan worden opgemerkt, dat naarmate de vrouw met een oudere man in het huwelijk treedt, zulks in de grote stad een veel sterker remmende invloed op de vruchtbaarheid dezer huwelijken blijkt te hebben dan op het platteland. De vergelijking van de cijfers voor 1930 en 1947 wijst voorts uit, dat in de loop der jaren de geboortedaling in de grote stad in vrijwel gelijke mate onder huwelijken met een groot als met een klein leeftijdsverschil tussen de echtgenoten heeft doorgewerkt. Op het platteland daarentegen blijkt inzonderheid een verminderde vruchtbaarheid voor de grote groep der echtparen, voor wie van geen noemenswaard verschil in leeftijd der echtgenoten sprake is.

Het tweede gedeelte van tabel 23 geeft het verschil tussen stad en platteland ten aanzien van de vruchtbaarheid onder de afzonderlijke kerkelijke gezindten. Voor alle vermelde groepen is de vruchtbaarheid, zowel onder de in 1930 als onder de in 1947 bestaande voltooide huwelijken, aanmerkelijk lager in de grote stad dan op het platteland en in Amsterdam weer minder dan onder de gemeenten boven 100 000 inwoners tezamen. Voorts blijkt, dat de in de indexcijfers tot uitdrukking komende teruggang der vruchtbaarheid voor alle groepen groter afmetingen heeft aangenomen in de grote stad dan op het platteland, terwijl het ten slotte nog opvalt, dat deze vermindering, zowel in de grote stad als op het platteland, voor de Rooms-Katholieken enigszins, zij het weinig, is achteruitgebleven bij die voor de andere gezindten.

Aan het slot van dit hoofdstuk zij er nogmaals aan herinnerd, dat de hier besproken cijfers slechts betrekking hebben op huwelijken, welke in 1947, resp. in 1930 reeds langer dan 20 jaar hebben bestaan en geen beeld geven van de recente ontwikkeling der huwelijksvruchtbaarheid. Aangezien de in 1930 bestaande huwelijken alle reeds vóór 1910 waren gesloten, was het mogelijk om, beter nog dan in de vorige hoofdstukken, enkele tendenzen in de historische ontwikkeling der huwelijksvruchtbaarheid naar voren te brengen.

HOOFDSTUK VI. DE OP EEN LEEFTIJD VAN JONGER DAN 6 JAAR OVERLEDEN KINDEREN IN DE
OP 31 MEI 1947 BESTAANDE EERSTE HUWELIJKEN

In de ten behoeve van het vruchtbaarheidsonderzoek gestelde vraag is, behalve van het aantal tot 1 Januari 1947 levendgeboren kinderen, tevens opgave verzocht van het aantal tot die datum op een leeftijd van jonger dan 6 jaar overleden kinderen.

De op deze wijze verkregen cijfers over de kindersterfte mogen zeker niet als een vervanging worden beschouwd van die, welke regelmatig op grond van de Sterf-testatistiek beschikbaar komen. Zij zijn evenwel, naast laatstbedoelde, van betekenis om enkele andere aspecten der kindersterfte te belichten. Zij kunnen immers in verband worden gebracht met de tegelijkertijd verzamelde gegevens over de gezinnen, waarin deze overleden kinderen zijn geboren: allereerst met die over de ouders dezer kinderen en daarnaast met die over de totale geboortefrequentie in deze gezinnen. Met name dit laatst punt wettigt opnemng van dit hoofdstuk in deze publicatie over de bestaande huwelijken en de vruchtbaarheid dezer huwelijken.

De belangrijkste absolute cijfers zijn vermeld in tabel 24. Zij hebben, te zamen met verschillende uit de voorafgaande tabellen, gediend voor de berekening van de in de staten 41 en 42 opgenomen verhoudingscijfers en zij geven aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Onder de 1 510 386 bestaande eerste huwelijken, waarin één of meer kinderen levend zijn geboren, zijn er 286 167 of 19% waar tot 1 Januari 1947 één of meer dezer kinderen vóór het bereiken van de leeftijd van zes jaar is overleden. Voor Noordbrabant en Limburg is dit verhoudingscijfer belangrijk hoger, n.l. 27. Voor de andere provincies varieert het van 16 tot 20%, dus vrij dicht rond het algemeen gemiddelde van 19%.

Gaat men niet van de huwelijken uit, doch van de kinderen, dan blijkt, dat in de gezinnen met kinderen in totaal zijn overleden 426 423 kinderen beneden 6 jaar of 8,0% van alle tot 1 Januari 1947 levend geboren kinderen. Ook dit percentage loopt voor de verschillende streken van het land uiteen, n.l. van 6,4% van Friesland tot 10,1% en 10,2% voor resp. Noordbrabant en Limburg. Van de vier grote gemeenten is het cijfer het gunstigst voor 's Gravenhage (6,4%). Voor Amsterdam bedraagt het 6,9% en vervolgens komen Rotterdam en Utrecht met resp. 7,3% en 7,7%.

In de meeste der bij de kindersterfte betrokken gezinnen, n.l. in 202 000 van de 286 000 kwam slechts één kind te overlijden, in 54 000 gezinnen 2, in 18 000 gezinnen 3 en in 13 000 4 of meer kinderen.

Een verdere specificatie naar de periode van huwelijksluiting laat zien dat, zoals te verwachten was, de kindersterfte het hoogst is geweest voor huwelijken, welke op 31 Mei 1947 het langst bestonden, m.a.w. voor de huwelijken, die zijn voltrokken in een periode, toen de kindersterfte belangrijk meer slachtoffers eiste dan tegenwoordig.

Periode van huwelijksluiting	Op 100 huwelijken met kinderen		Aantal overleden kinde- ren beneden 6 jaar op 100 levendgeborenen
	Levend geboren	Overleden ben. 6 jaar	
1944-1946	118	6	4,9
1939-1943	209	13	6,1
1934-1938	296	17	5,8
1929-1933	352	19	5,5
1924-1928	381	22	5,8
1919-1923	402	27	6,7
1914-1918	439	38	8,6
vóór 1914	534	69	13,0
Totaal	353	28	8,0

Volgens de laatste kolom is het percentage overleden kinderen onder de geboren uit de in de jaren 1929-1933 gesloten huwelijken maar 5,5 tegen 13,0 voor de in 1913 en eerder voltrokken huwelijken. Bij vergelijking van deze cijfers met de tevens vermelde voor de jongere generaties (na 1933) dient uiteraard te worden bedacht, dat van deze jongere generaties nog geen volledig beeld beschikbaar is; voorts, dat de eerste zes levensjaren voor de meeste uit deze generaties geboren kinderen geheel of gedeeltelijk zijn samengevallen met de oorlogsjaren, welke een hoge kindersterfte hebben opgeleverd, terwijl ten slotte de uit de jongste generaties (1944-1946) geboren kinderen op 1 Januari 1947 nog zeer jong waren, zodat op deze groep de zuigelingensterfte, het belangrijkste deel van de kindersterfte beneden 6 jaar, relatief veel zwaarder drukt dan op de, tot 1947, uit vroegere generaties geboren kinderen.

Staat 41. Aantal tot 1 Januari 1947 uit de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken overleden kinderen beneden 6 jaar, telkens op 100 levendgeborenen

	Periode van huwelijksluiting								Totaal
	1944-1946	1939-1943	1934-1938	1929-1933	1924-1928	1919-1923	1914-1918	vóór 1914	
NEDERLAND	4,9	6,1	5,8	5,5	5,8	6,7	8,6	13,0	8,0
Naar leeftijd vrouw bij huwelijk									
- 20 jaar	6,3	8,1	7,2	7,1	7,3	8,4	10,3	14,8	10,0
20 - 24 "	4,9	6,0	5,7	5,4	5,7	6,6	8,4	12,9	8,1
25 - 29 "	4,4	5,8	5,6	5,2	5,4	6,1	8,2	12,4	7,4
30 - 34 "	4,8	6,4	6,2	5,8	6,2	7,1	9,8	13,6	7,9
35 - 39 "	6,2	7,5	7,6	6,2	6,9	8,6	10,3	13,6	8,5
40 jaar en ouder	9,4	11,9	9,7	10,0	12,4	14,1	15,9	20,7	12,8
Naar kerkelijke gezindte vrouw									
Rooms-Katholiek	5,6	6,9	6,8	6,3	6,7	7,9	10,4	15,7	9,2
Ned. Hervormd	4,6	5,6	5,3	5,0	5,2	6,0	7,7	11,7	7,6
Gerformeerd	3,8	5,4	4,8	4,7	4,9	5,5	7,3	11,1	6,8
Ev. Luthers	5,8	9,0	4,6	4,1	4,8	4,7	6,7	10,7	7,3
Doopsgezind en Remonstr.	2,4	3,9	3,6	3,5	3,2	3,3	4,9	7,5	4,8
Overige	5,1	6,3	6,4	5,1	5,2	6,4	7,7	11,8	7,7
Geen	4,5	5,7	5,0	4,7	4,8	5,4	7,3	11,2	6,7
Naar beroepsgroep									
Bedrijfschouwen landbouw	4,8	5,8	6,0	6,0	6,4	7,4	9,6	12,7	8,4
" winkels	4,6	6,1	5,5	5,1	5,1	5,6	7,5	11,5	6,8
" nijverheid, binnen- scheepvaart en overige	4,6	6,2	5,8	5,3	5,4	6,2	7,8	11,2	7,1
Vrije beroepen	3,4	4,7	3,6	4,0	3,2	4,1	4,8	5,9	4,2
Leraren, hoogleraren	2,7	3,9	4,4	4,0	3,1	3,6	4,4	5,5	4,0
Onderwijzers	3,1	4,1	3,8	3,4	3,8	4,1	6,3	5,0	4,1
adm. personeel (geen overheid) ...	3,5	4,4	4,0	3,4	3,3	4,0	5,2	7,0	4,2
" (overheid)	3,5	4,5	4,3	4,3	3,9	4,2	5,2	6,9	4,5
Bouwvakarbeiders	5,7	6,6	6,2	6,0	6,3	7,1	9,2	12,9	7,8
Lijnwerkers	6,9	8,9	8,2	8,1	9,1	10,4	14,0	15,3	9,5
Grondwerkers	6,7	8,7	7,5	7,3	7,8	9,4	12,0	15,5	10,1
Veenarbeiders	5,1	6,4	7,1	6,2	7,5	10,0	11,3	13,8	9,2
Land- en tuinarb.	4,8	6,3	6,7	6,0	6,4	7,5	9,6	13,4	8,4
Naar provincies en grote gemeenten									
Groningen	5,0	5,6	5,3	5,1	5,2	6,4	8,3	11,7	7,6
Friesland	4,0	5,1	4,9	4,6	4,8	5,6	6,7	9,6	6,4
Drenthe	4,4	5,5	5,5	5,7	5,8	7,1	8,7	12,3	7,9
Overijssel	4,7	6,0	5,8	5,7	6,1	6,9	9,2	12,9	8,1
Gelderland	5,0	6,6	6,2	5,9	6,4	7,4	9,2	13,2	8,4
Utrecht	4,9	6,5	5,9	5,4	5,4	6,0	8,0	12,6	7,7
Noordholland	4,7	5,8	5,3	4,7	4,8	5,2	6,9	11,2	6,9
Zuidholland	4,2	5,3	5,0	4,6	4,8	5,4	7,3	11,7	7,1
Zeeland	4,9	6,1	5,9	5,3	5,8	6,0	8,2	14,1	8,6
Noordbrabant	5,8	7,1	6,9	6,7	7,4	8,8	11,9	18,0	10,1
Limburg	6,3	8,1	7,8	7,1	7,6	9,0	11,5	16,8	10,2
Amsterdam	4,2	5,7	5,2	4,3	4,4	5,1	6,6	11,5	6,9
Rotterdam	4,5	5,2	4,7	4,3	4,8	5,4	7,5	12,2	7,3
's Gravenhage	4,4	5,3	4,9	4,6	4,2	5,1	6,7	10,5	6,4
Utrecht	4,9	6,9	6,3	5,5	5,3	6,0	7,2	12,4	7,7

In hoeverre de grootte van het gezin van invloed is op de kindersterfte is uit de beschikbare cijfers niet rechtstreeks na te gaan. Dat volgens bovenstaand overzicht voor de oudere generaties een hoog percentage kindersterfte samengaat met een hoog gemiddeld aantal levendgeborenen per huwelijk, terwijl het omgekeerde het geval is voor de jongere generaties (bijv. voor de generaties 1914-1918 8,6% sterfte en 439 kinderen per 100 huwelijken, tegen maar 5,8% sterfte en 381 kinderen voor de generaties 1924-1928). is in dit verband geen bewijs. De teruggang der kindersterfte in de loop der jaren is immers in de eerste plaats gevolg van de steeds verbeterde medische en hygiënische zorg en voorzorg voor het jonge kind, welke met name de zuigelingensterfte steeds verder heeft doen verminderen. Dat een groot aantal geborenen op zichzelf reden zou zijn voor een hoge kindersterfte wordt bovendien gelogenstraft bij vergelijking van de kindersterfte bij afwijkende huwelijksleeftijd der vrouw.

Leeftijd vrouw bij huwelijk	Gem.aantal levendgeborenen op 100 huwelijken met kinderen	Overleden beneden 6 jaar op 100 levendgeborenen
- 20 jaar	412	10,0
20 - 24 "	369	8,1
25 - 29 "	336	7,4
30 - 34 "	297	7,9
35 - 39 "	228	8,5
40 jaar en ouder	159	12,8

Voor de op haar 25ste jaar of op latere leeftijd gehuwde vrouwen neemt, met het stijgen van de huwelijksleeftijd, het gemiddeld kindertal af, doch de kindersterfte toe, een verschijnsel, dat, bij een verdere splitsing van deze cijfers naar de periode van huwelijksluiting, onder huwelijken van alle generaties blijkt te bestaan. De loop der cijfers in bovenstaand overzicht dient voornamelijk te worden toegeschreven aan de ongunstiger levenskansen voor het kind bij en na bevallingen op oudere leeftijd, inzonderheid van eerste kinderen.

Voor zover in eenzelfde tijdsperiode een hoog aantal geborenen samengaat met een hoge kindersterfte, zal de oorzaak voornamelijk moeten worden gezocht in een verschil in sociale omstandigheden, waardoor de mogelijkheden voor goede en doeltreffende verzorging niet overal gelijk zijn, terwijl ook het begrip voor het nut van tal op dit gebied mogelijk zijnde maatregelen niet in alle sociale lagen der bevolking in dezelfde mate is doorgedrongen. Zo zijn het ongetwijfeld verschillen in welstand en ontwikkeling welke moeten worden beschouwd als hoofd-oorzaak, dat de kindersterfte onder vrije beroepen en employé's maar varieert van 4 - 5% en onder de verschillende in staat 41 vermelde categorieën van handarbeiders van 8 - 10% en dat onder deze laatste de cijfers voor de bouwvakarbeiders weer gunstiger zijn dan voor de grondwerkers en de veenarbeiders. Aan dezelfde factoren dient het zeer gunstige cijfer van 4,8% voor de Remonstranten te worden met Doopsgezinden, tegenover de hogere cijfers voor de andere gezindten en het algemeen gemiddelde van 8,0%, te worden toegeschreven. Het is immers weinig aannemelijk, dat de kerkelijke gezindte op zichzelf een gunstige resp. ongunstige invloed zou uitoefenen.

Bij de hierboven gegeven cijfers voor de beroepsgroepen dient nog wel te worden opgemerkt, dat zij betrekking hebben op de algemene gemiddelden voor alle bestaande eerste huwelijken, ongeacht de periode van huwelijksluiting. Bij onderscheiding naar de opeenvolgende perioden van huwelijksluiting blijkt, dat de

marge tussen de kindersterfte onder de verschillende sociale groepen voor de oudere generaties belangrijk groter en voor de jongere belangrijk minder is dan de genoemde gemiddelden voor alle huwelijksjaargangen. Verder is van niet minder betekenis, dat de vernauwing dezer marge voornamelijk het gevolg is van een snellere daling der kindersterfte onder de lagere sociale groepen. Wel ligt voor deze groepen ook onder de jongere generaties het peil der kindersterfte nog hoger dan voor de overige bevolkingsgroepen, doch de hierboven aangegeven ontwikkeling mag het vertrouwen geven, dat op de duur een verdere nivellering der kindersterfte in de richting van het laagste niveau, zal worden bereikt.

Enkele malen is hierboven gewezen op het samengaan van een lage kindersterfte met een laag gemiddeld aantal levendgeborenen en van een hoge kindersterfte met een hoog gemiddeld kindertal per huwelijk. Daarbij is een rechtstreeks verband, in die zin, dat een hoog kindertal op zichzelf tot hoge kindersterfte zou leiden onaannemelijk geacht. De vraag dient evenwel gesteld of wellicht het omgekeerde mogelijk is, nl. dat een hoge kindersterfte de oorzaak of mede een oorzaak kan zijn van een hoog aantal geboorten en wel op deze wijze, dat een op jeugdige leeftijd overleden kind aanleiding zou zijn tot een nieuwe geboorte in het desbetreffende gezin, welke geboorte, zonder het genoemd voorafgaand overlijden, niet zou hebben plaatsgehad.

Staat 42. Aantal tot 1 Januari 1947 uit de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken overleden kinderen beneden 6 jaar, telkens op 100 huwelijken met kinderen

	Periode van huwelijksluiting								Totaal
	1944-1946	1939-1943	1934-1938	1929-1933	1924-1928	1919-1923	1914-1918	vóór 1914	
NEDERLAND	6	13	17	19	22	27	38	69	28
Naar leeftijd vrouw bij huwelijk									
- 20 jaar	7	17	22	27	32	41	57	102	41
20 - 24 "	6	12	17	19	23	28	39	73	30
25 - 29 "	5	12	17	18	20	23	34	59	25
30 - 34 "	6	14	18	19	20	24	35	54	24
35 - 39 "	7	14	17	15	17	22	28	41	19
40 jaar en ouder	11	16	14	17	22	26	28	36	20
Naar kerkelijke gezindte vrouw									
Rooms-Katholiek	7	17	25	29	34	42	59	104	40
Ned. Hervormd	5	11	14	15	16	20	29	56	24
Gerformeerd	5	12	16	19	21	25	36	64	27
Ev. Luthers	7	16	10	10	12	12	20	41	19
Doopsgezind en Remonstr.	3	7	9	9	8	8	14	24	12
Overige	6	11	16	15	17	23	31	59	24
Geen	5	10	11	12	13	16	24	50	18
Naar beroepsgroep									
Bedrijfshoofden landbouw	6	15	23	28	32	38	53	79	39
" winkels	6	14	17	18	19	21	31	57	23
" nijverheid, binnen- scheepvaart en overige	6	14	17	18	21	25	34	58	25
Vrije beroepen	4	10	10	13	10	14	16	20	12
Leraren, hoogleraren	3	8	12	12	10	12	15	19	12
Onderwijzers	4	9	12	12	14	16	25	22	13
Adm. personeel (geen overheid) ..	4	8	10	9	9	12	16	24	11
" " (overheid)	4	9	11	13	12	13	17	25	12
Bouwvakarbeiders	7	14	18	22	25	30	43	70	27
Mijnwerkers	9	20	27	33	42	52	62	96	34
Gronowerkers	8	20	26	31	38	50	69	102	45
Veenarbeiders	6	15	24	29	42	62	80	109	43
Land- en tuinb. arb.	6	15	22	24	29	36	51	79	32
Naar provincies en grote gemeenten									
Groningen	6	11	14	16	17	23	34	58	25
Friesland	5	11	15	16	18	22	28	45	22
Drenthe	5	12	17	21	24	32	44	72	29
Overijssel	6	13	17	20	23	28	42	70	29
Gelderland	6	14	19	22	26	32	43	73	31
Utrecht	6	14	17	19	20	23	34	64	27
Noordholland	5	11	14	14	16	18	25	50	21
Zuidholland	5	10	13	15	17	20	30	63	24
Zeeland	6	12	16	17	20	22	33	73	29
Noordbrabant	7	17	26	32	38	49	70	125	45
Limburg	8	19	28	31	36	46	65	112	43
Amsterdam	5	10	12	11	12	15	22	50	19
Rotterdam	5	9	11	11	14	18	28	63	22
's Gravenhage	5	10	12	13	13	16	24	47	19
Utrecht	6	14	17	18	18	20	28	61	25

Het statistische materiaal in de literatuur over deze zgn. "vervangings" kinderen geeft verschillende aanwijzingen, welke de bovengemaakte veronderstelling aannemelijk maken. Men onderzoek naar dit verschijnsel vereist evenwel een nauwkeurige bestudering van de tijdsduur tussen de opeenvolgende geboorten, alsmede tusschen de sterftedata van overleden kinderen en van de eerstvolgende bevallingen, welke gegevens echter, zoals reeds in Hoofdstuk I is medegedeeld, bij de Volkstelling van 1947 niet ter beschikking zijn gekomen. In hoeverre deze factor bij de in de vorige hoofdstukken geconstateerde verschillen in vruchtbaarheid een rol speelt, kan dus niet worden nagegaan. Wel kan worden opgemerkt, dat deze "vervangingskinderen" inzonderheid zullen voorkomen in die gezinnen en die kringen der bevolking, waar een bewuste regeling van het kindertal plaatsvindt, d.w.z. voornamelijk in de kleinere gezinnen. Dit houdt in, dat voor de oudere generaties, met een hoog gemiddeld kindertal per huwelijk, een noemenswaard verband in bovenbedoelde zin met de eveneens hoge kindersterfte in deze gezinnen niet aannemelijk is.

In hoeverre voor de jongere generaties het lagere gemiddeld aantal geborenen is beïnvloed door een gunstiger geworden kindersterfte en een daardoor geringer aantal "vervangings" kinderen, kan, zoals gezegd, niet worden nagegaan.

Intussen verdient de verhouding tussen de omvang van kindersterfte en geboorte nog wel uit een ander oogpunt de aandacht.

Berekent men nl. voor de opeenvolgende generaties het aantal levendgeborenen en het aantal overledenen beneden 6 jaar telkens per 100 huwelijken met kinderen (zie staat 42), dan blijkt, dat het gemiddeld aantal overleden kinderen in sneller tempo is teruggelopen dan het gemiddeld aantal geboren kinderen.

Op 100 bestaande huwelijken met kinderen

Periode van huwelijksluiting	Levend geboren	Overleden beneden 6 jaar	Overlevende kinderen van 6 jaar en ouder
1929 - 1933	352	19	333
1924 - 1928	381	22	359
1919 - 1923	402	27	375
1914 - 1918	439	38	401
vóór 1914	534	69	465

Terwijl het gemiddeld aantal levendgeborenen verminderde van 534 per 100 huwelijken met kinderen uit de generaties van vóór 1914 tot 352 voor die uit de generaties 1929-1933, liep de kindersterfte terug van 69 tot 19 per 100 huwelijken en daalde het gemiddeld aantal overlevende kinderen van 6 jaar en ouder per huwelijk, d.w.z. het verschil tussen beide reeksen, slechts van 465 tot 333.

Deze loop blijkt niet alleen voor de bovenvermelde totaalcijfers, doch eveneens voor huwelijken van verschillende huwelijksleeftijd, van verschillende kerkelijke gezindte en van verschillend beroep, alsmede bij een regionale splitsing der cijfers. Hoewel het aantal overlevenden van 6 jaar en ouder daarvan geen volledig beeld kan geven, is op grond van bovenstaande cijfers toch de algemeene gevolgtrekking mogelijk, dat de feitelijke gemiddelde gezinsgrootte (h.o. verstaan het gemiddeld aantal gelijktijdig in het gezin levende kinderen) in de loop der jaren, dank zij de belangrijk gunstiger geworden kindersterfte, minder sterk is afgenomen dan in de vermindering van het gemiddeld aantal levendgeborenen per huwelijk tot uitdrukking komt.

Tabellen

De in de tabellen 1 t/m 15 voor de provincies en de vier grote gemeenten opgenomen cijfers zijn bij het Centraal Bureau voor de Statistiek in dezelfde uitvoerige specificaties beschikbaar als die, welke op de Rijkscijfers betrekking hebben.

Tabel 3. Bestaande huwelijken naar leeftijd der echtgenoten op 31 Mei 1947

Leeftijdsgroep vrouw	Leeftijdsgroep man							Totaal aantal huwelijken
	<20 jaar	20-24 j.	25-39 j.	40-49 j.	50-64 j.	65-69 j.	70 j. en ouder	
Eerste huwelijken								
< 20 jaar	1 181	7 470	3 117	66	10	1	1	11 846
20 - 24 "	810	35 249	77 003	692	109	10	1	113 874
25 - 29 "	126	8 218	215 254	3 864	353	14	9	227 838
30 - 34 "	42	676	231 840	23 716	984	28	13	257 299
35 - 39 "	29	121	136 461	103 198	4 025	78	32	248 944
40 - 44 "	25	58	23 305	185 793	20 069	242	86	229 578
45 - 49 "	3	30	2 333	109 322	84 097	686	268	196 739
50 - 54 "	-	25	360	19 731	143 389	2 395	689	166 589
55 - 59 "	-	1	153	2 440	117 174	8 827	1 948	130 543
60 - 64 "	-	3	48	415	63 191	29 600	7 318	100 575
65 - 69 "	-	-	32	98	11 849	33 619	23 035	68 633
70 j. en ouder	-	-	15	49	1 507	7 847	49 326	58 744
Totaal	2 216	51 851	689 921	454 384	446 757	83 347	82 726	1 811 202
Niet-eerste huwelijken								
< 20 jaar	-	47	203	20	8	-	-	278
20 - 24 "	15	436	3 361	468	87	10	2	4 379
25 - 29 "	7	449	7 085	1 942	411	35	9	9 938
30 - 34 "	8	147	8 068	5 019	1 418	56	33	14 749
35 - 39 "	1	67	5 749	8 406	3 674	168	97	18 162
40 - 44 "	-	8	2 735	9 593	7 849	430	233	20 848
45 - 49 "	-	-	958	6 508	12 007	1 052	523	21 048
50 - 54 "	-	-	269	2 780	13 817	2 088	1 040	19 993
55 - 59 "	-	-	73	933	10 549	3 058	1 932	16 545
60 - 64 "	-	-	19	306	6 062	3 516	3 234	13 137
65 - 69 "	-	-	7	77	2 381	2 883	3 963	9 311
70 j. en ouder	-	-	2	22	908	1 445	6 245	8 622
Totaal	31	1 154	28 528	36 074	59 171	14 741	17 311	157 010
Alle bestaande huwelijken								
< 20 jaar	1 181	7 517	3 320	86	18	1	1	12 124
20 - 24 "	825	35 685	80 364	1 160	196	20	3	118 253
25 - 29 "	133	8 667	222 339	5 806	764	49	18	237 776
30 - 34 "	50	823	239 908	28 735	2 402	84	46	272 048
35 - 39 "	30	188	142 210	116 604	7 699	246	129	267 106
40 - 44 "	25	66	26 040	195 386	27 918	672	319	250 426
45 - 49 "	3	30	3 291	115 830	96 104	1 738	791	217 787
50 - 54 "	-	25	628	22 511	157 206	4 483	1 729	186 582
55 - 59 "	-	1	226	3 373	127 723	11 885	3 880	147 088
60 - 64 "	-	3	67	721	69 253	33 116	10 552	113 712
65 - 69 "	-	-	39	175	14 230	36 502	26 998	77 944
70 j. en ouder	-	-	17	71	2 415	9 292	55 571	67 366
Totaal	2 247	53 005	718 449	490 458	505 928	98 088	100 037	1 968 212

Tabel 4. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten, naar leeftijd man resp. vrouw op 31 Mei 1947

Provincies enz.	<20 jaar	20-24 j.	25-39 j.	40-49 j.	50-64 j.	65-69 j.	70 j. en ouder	Totaal aantal huwelijken
Mannen								
Groningen ...	115	2 748	36 483	24 012	25 220	5 433	5 957	99 968
Friesland ...	99	2 525	33 856	22 863	25 614	5 496	6 695	97 148
Drenthe	77	1 758	22 116	13 330	13 356	2 590	3 148	56 375
Overijssel ..	135	2 900	46 738	33 781	33 099	6 591	6 997	130 241
Gelderland ..	197	5 165	73 565	51 177	51 681	10 931	11 620	204 336
Utrecht	145	3 173	40 845	27 118	29 306	5 755	5 867	112 209
Noordholland	473	10 615	138 834	97 588	106 102	19 271	18 343	391 226
Zuidholland ..	643	14 195	178 655	122 358	127 099	23 328	22 227	488 505
Zeeland	45	1 327	20 028	13 768	15 297	3 246	3 964	57 675
Noordbrabant.	194	5 037	79 859	53 636	49 199	9 860	10 087	207 872
Limburg	124	3 562	47 470	30 827	29 955	5 587	5 132	122 657
NEDERLAND ...	2 247	53 005	718 449	490 458	505 928	98 088	100 037	1 968 212
Amsterdam ...	267	5 774	65 641	45 861	51 356	8 429	7 460	184 788
Rotterdam ...	257	5 074	53 441	38 494	39 566	6 823	6 203	149 858
's Gravenhage	139	3 321	41 898	27 266	30 278	5 485	4 650	113 037
Utrecht	69	1 269	14 231	9 261	10 272	1 801	1 787	38 690
Vrouwen								
Groningen ...	680	6 159	38 772	22 765	22 896	4 406	4 290	99 968
Friesland ...	485	5 586	36 518	22 087	23 188	4 576	4 708	97 148
Drenthe	410	4 192	23 028	12 652	11 975	2 078	2 040	56 375
Overijssel ..	615	6 624	51 477	32 329	29 491	5 099	4 606	130 241
Gelderland ..	1 154	11 750	80 759	48 554	46 265	8 545	7 309	204 336
Utrecht	681	6 633	43 869	26 432	26 248	4 563	3 783	112 209
Noordholland.	2 533	23 370	151 222	94 280	92 198	15 208	12 415	391 226
Zuidholland ..	3 639	30 930	191 607	116 483	112 156	18 510	15 180	488 505
Zeeland	277	3 261	21 466	13 326	13 837	2 709	2 799	57 675
Noordbrabant.	957	11 488	87 011	50 282	43 438	7 910	6 786	207 872
Limburg	693	8 260	51 201	29 023	25 690	4 340	3 450	122 657
NEDERLAND ...	12 124	118 253	776 930	468 213	447 382	77 944	67 366	1 968 212
Amsterdam ...	1 476	11 891	71 158	44 823	43 703	6 580	5 157	184 788
Rotterdam ...	1 502	10 294	57 218	36 761	34 371	5 448	4 264	149 858
's Gravenhage	743	7 206	44 483	26 813	26 473	4 158	3 161	113 037
Utrecht	296	2 498	14 965	9 185	8 970	1 527	1 249	38 690

Tabel 5. Bestaande huwelijken naar leeftijd der echtgenoten bij huwelijksluiting

Leeftijdsgroep vrouw	Leeftijdsgroep man								Totaal aantal huwelijken
	<20 jaar	20-24 j.	25-29 j.	30-34 j.	35-39 j.	40-44 j.	45-49 j.	50 j.en ouder	
Eerste huwelijken									
< 20 jaar	9 216	73 913	25 694	3 791	636	173	46	22	113 491
20 - 24 "	6 579	354 038	403 880	72 848	10 957	1 977	475	176	850 931
25 - 29 "	550	77 943	367 359	145 551	26 563	5 066	1 154	392	624 578
30 - 34 "	72	6 771	49 614	70 243	28 024	7 445	1 872	667	164 708
35 - 39 "	6	719	4 807	11 119	13 495	6 853	2 437	970	40 406
40 - 44 "	2	134	575	1 382	2 648	3 505	2 033	1 264	11 543
45 - 49 "	1	26	107	243	429	743	1 035	1 079	3 663
50 j.en ouder	-	6	19	45	90	183	305	1 234	1 882
Totaal	16 426	513 550	852 055	305 222	82 842	25 945	9 358	5 804	1 811 202
Niet-eerste huwelijken									
< 20 jaar	56	383	655	475	259	125	42	28	2 023
20 - 24 "	54	2 043	5 757	5 690	3 103	1 515	559	345	19 066
25 - 29 "	32	1 709	7 477	9 903	6 888	3 502	1 516	932	31 959
30 - 34 "	14	834	4 272	8 890	9 011	5 828	2 838	1 946	33 633
35 - 39 "	6	350	1 615	3 959	6 537	6 345	4 065	3 403	26 280
40 - 44 "	-	88	494	1 290	2 595	4 363	4 180	5 632	18 642
45 - 49 "	-	28	113	314	738	1 507	2 694	6 409	11 803
50 j.en ouder	-	9	26	94	199	502	1 104	11 670	13 604
Totaal	162	5 444	20 409	30 615	29 330	23 687	16 998	30 365	157 010
Alle bestaande huwelijken									
< 20 jaar	9 272	74 296	26 349	4 266	895	298	88	50	115 514
20 - 24 "	6 633	356 081	409 637	78 538	14 060	3 492	1 035	521	869 997
25 - 29 "	582	79 652	374 836	155 454	33 451	8 568	2 670	1 324	656 537
30 - 34 "	86	7 605	53 886	79 133	37 035	13 273	4 710	2 613	198 341
35 - 39 "	12	1 069	6 422	15 078	20 032	13 198	6 502	4 373	66 686
40 - 44 "	2	222	1 069	2 672	5 243	7 868	6 213	6 896	30 185
45 - 49 "	1	54	220	557	1 167	2 250	3 729	7 488	15 466
50 j.en ouder	-	15	45	139	289	685	1 409	12 904	15 486
Totaal	16 588	518 994	872 464	335 837	112 172	49 632	26 356	36 169	1 968 212

Tabel 6. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar leeftijd man, resp. vrouw bij huwelijksluiting

Provincies, enz.	<20 jaar	20-24 j.	25-29 j.	30-34 j.	35-39 j.	40-44 j.	45-49 j.	50 j.en ouder	Totaal aantal huwelijken
Mannen									
Groningen	1 297	30 837	41 418	14 482	4 365	1 889	1 061	1 619	99 968
Friesland	723	27 437	46 856	13 720	4 083	1 785	1 033	1 511	97 148
Drenthe	729	17 652	25 061	8 380	2 353	1 006	482	712	56 375
Overijssel	1 047	31 121	59 258	24 853	7 558	3 063	1 497	1 844	130 241
Gelderland	1 352	46 246	88 839	41 130	14 146	5 862	2 936	3 825	204 336
Utrecht	777	28 651	50 302	18 943	6 458	2 959	1 595	2 524	112 209
Noordholland ..	3 010	106 626	174 554	60 658	21 136	10 440	6 046	8 756	391 226
Zuidholland ...	4 696	139 757	214 370	75 183	25 553	12 317	6 817	9 812	488 505
Zeeland	539	16 644	26 121	8 843	2 850	1 190	646	842	57 675
Noordbrabant ..	1 480	44 889	90 744	44 294	14 910	5 702	2 711	3 142	207 872
Limburg	938	29 134	51 941	25 351	8 760	3 419	1 532	1 582	122 657
NEDERLAND	16 588	518 994	872 464	335 837	112 172	49 632	26 356	36 169	1 968 212
Amsterdam	1 766	52 683	77 365	28 587	10 785	5 568	3 267	4 767	184 788
Rotterdam	1 921	46 847	62 306	21 719	7 857	3 910	2 196	3 102	149 858
's Gravenhage ..	951	30 571	48 397	18 054	6 605	3 470	1 975	3 021	113 037
Utrecht	324	10 739	17 249	6 076	2 019	953	511	819	38 690
Vrouwen									
Groningen	7 750	47 649	31 410	8 106	2 521	1 129	617	786	99 968
Friesland	5 284	47 736	32 352	7 313	2 271	1 076	569	547	97 148
Drenthe	4 705	28 600	16 670	4 000	1 263	524	292	321	56 375
Overijssel	6 528	54 966	47 924	13 643	3 985	1 685	799	711	130 241
Gelderland	10 812	83 463	71 279	24 132	8 049	3 394	1 693	1 514	204 336
Utrecht	5 563	47 779	38 907	12 093	4 009	1 928	974	956	112 209
Noordholland ..	22 377	179 407	125 368	36 509	13 575	6 500	3 575	3 915	391 226
Zuidholland ...	31 831	224 458	154 905	45 032	16 008	7 834	4 136	4 331	488 505
Zeeland	3 264	27 888	18 553	4 793	1 705	750	379	343	57 675
Noordbrabant ..	9 891	77 947	77 341	27 753	8 508	3 450	1 554	1 428	207 872
Limburg	7 509	50 104	41 828	14 997	4 792	1 915	878	634	122 657
NEDERLAND	115 514	869 997	656 537	198 341	66 686	30 185	15 466	15 486	1 968 212
Amsterdam	12 633	82 700	56 377	18 289	7 134	3 501	1 946	2 208	184 788
Rotterdam	12 654	69 921	43 410	13 222	5 010	2 575	1 438	1 628	149 858
's Gravenhage ..	5 995	48 539	37 262	12 182	4 470	2 230	1 168	1 191	113 037
Utrecht	2 169	16 874	13 149	3 849	1 347	631	343	328	38 690

Tabel 7. Bestaande huwelijken naar kerkelijke gezindte der echtgenoten

Kerkelijke gezindte van de vrouw	Kerkelijke gezindte van de man								Totaal aantal huwelijken
	Rooms-Kath.	Ned.Herv.	Geref.	Overige	Waaronder			Geen	
					Ev.Luthers	Doops.+Rem.	Israëliet		
Eerste huwelijken									
Rooms-Katholiek.	570 668	19 174	2 396	3 423	998	544	166	14 926	610 587
Nederl. Hervormd	15 507	551 072	8 287	12 344	3 208	4 995	249	45 099	632 309
Gereformeerd ...	1 624	10 867	151 429	2 832	272	259	13	4 526	171 278
Overige	3 038	14 371	1 814	47 177	6 316	12 918	2 407	13 668	80 068
w.o. Ev.Luthers.	1 272	4 455	434	7 755	5 714	370	39	3 567	17 483
Doops.+Rem.	407	5 898	214	12 805	301	12 093	7	5 961	25 285
Israëliet .	80	106	10	2 370	9	7	2 285	120	2 686
Geen	9 388	22 019	2 499	6 363	1 185	2 439	284	276 691	316 960
Totaal	600 225	617 503	166 425	72 139	11 979	21 155	3 119	354 910	1 811 202
Niet-eerste huwelijken									
Rooms-Katholiek.	40 215	3 730	419	686	205	152	25	3 220	48 270
Nederl. Hervormd	2 881	38 241	1 055	1 828	492	679	60	5 639	49 644
Gereformeerd ...	357	1 554	9 606	324	76	45	7	645	12 486
Overige	777	2 311	268	4 785	642	1 158	319	2 116	10 257
w.o. Ev.Luthers.	357	839	95	822	545	85	20	666	2 779
Doops.+Rem.	105	716	37	1 111	54	993	7	719	2 688
Israëliet .	30	38	1	285	2	2	267	42	396
Geen	1 609	2 880	333	1 063	219	387	70	30 468	36 353
Totaal	45 839	48 716	11 681	8 686	1 634	2 421	481	42 088	157 010
Alle bestaande huwelijken									
Rooms-Katholiek	610 883	22 904	2 815	4 109	1 203	696	191	18 146	658 857
Nederl. Hervormd	18 388	589 313	9 342	14 172	3 700	5 674	309	50 738	681 953
Gereformeerd ...	1 981	12 421	161 035	3 156	348	304	20	5 171	183 764
Overige	3 815	16 682	2 082	51 962	6 958	14 076	2 726	15 784	90 325
w.o. Ev.Luthers	1 629	5 294	529	8 577	6 259	455	59	4 233	20 262
Doops.+Rem.	512	6 614	251	13 916	355	13 086	14	6 680	27 973
Israëliet .	110	144	11	2 655	11	9	2 552	162	3 082
Geen	10 997	24 899	2 832	7 426	1 404	2 826	354	307 159	353 313
Totaal	646 064	666 219	178 106	80 825	13 613	23 576	3 600	396 998	1 968 212

Tabel 8. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemeenten naar kerkelijke gezindte van de man, resp. de vrouw

Provincies, enz.	R.K.	N.H.	Geref.	Overige	Waaronder			Geen	Totaal aantal huwelijken
					Ev.Luthers	Doopsgez.+ Remonstr.	Israëliet		
					6	7	8		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mannen									
Groningen	4 813	43 634	18 805	4 197	521	1 229	91	28 519	99 969
Friesland	5 454	40 634	21 288	5 179	146	3 012	33	24 593	97 148
Drenthe	3 147	35 560	8 148	2 225	82	519	39	7 295	56 375
Overijssel	31 183	59 159	13 985	4 868	335	1 093	231	21 046	130 241
Gelderland	66 634	98 863	14 749	5 797	1 023	1 383	289	18 293	204 336
Utrecht	30 499	46 051	11 360	5 793	985	1 370	221	18 506	112 209
Noordholland ..	95 783	93 910	24 748	27 722	6 037	8 579	1 667	149 063	391 226
Zuidholland ...	100 740	199 123	49 702	20 334	3 885	5 709	720	118 606	488 505
Zeeland	13 452	28 060	9 934	1 726	169	195	9	4 503	57 675
Noordbrabant ..	180 754	16 500	4 554	1 686	215	355	198	4 378	207 872
Limburg	113 605	4 725	833	1 298	215	132	102	2 196	122 657
NEDERLAND	646 064	666 219	178 106	80 825	13 613	23 576	3 600	396 998	1 968 212
Amsterdam	35 928	35 304	8 620	13 716	3 951	2 880	1 362	91 220	184 788
Rotterdam	27 300	52 241	13 159	5 832	1 229	1 521	235	51 326	149 858
's Gravenhage .	28 272	36 225	7 413	6 182	1 280	1 845	343	34 945	113 037
Utrecht	12 975	13 172	2 406	2 287	482	518	95	7 850	38 690
Vrouwen									
Groningen	4 925	45 074	18 905	5 042	701	1 526	77	26 022	99 968
Friesland	5 608	42 020	21 741	6 314	284	3 735	36	21 465	97 148
Drenthe	3 197	35 826	8 308	2 414	122	622	37	6 630	56 375
Overijssel	31 578	60 705	14 480	5 251	647	1 353	222	18 227	130 241
Gelderland	67 722	99 779	15 029	6 326	1 372	1 568	231	15 480	204 336
Utrecht	31 382	46 764	11 681	6 380	1 398	1 591	199	16 002	112 209
Noordholland ..	98 804	100 853	25 327	31 742	9 627	10 323	1 415	134 500	391 226
Zuidholland ...	106 220	202 324	52 272	22 446	5 268	6 502	593	105 243	488 505
Zeeland	13 666	28 329	10 663	1 469	223	232	12	3 548	57 675
Noordbrabant ..	181 616	16 009	4 602	1 648	324	385	165	3 997	207 872
Limburg	114 139	4 270	756	1 293	296	136	95	2 199	122 657
NEDERLAND	658 857	681 953	183 764	90 325	20 262	27 973	3 082	353 313	1 968 212
Amsterdam	38 870	38 280	8 653	15 506	6 356	3 502	1 177	83 479	184 788
Rotterdam	29 647	53 473	13 627	6 774	1 779	1 771	202	46 337	149 858
's Gravenhage .	30 055	36 897	8 096	6 926	1 633	2 054	277	31 063	113 037
Utrecht	13 379	13 529	2 477	2 534	664	598	81	6 771	38 690

Tabel 9. Bestaande huwelijken in de provincies en de grote gemènten, waarin man en vrouw tot hetzelfde kerkgenootschap behoren

Provincie	R.K.	N.H.	Geref.	Ev.Luth.	Doopsgez. + Remonstr.	Israëliet	Geen
Groningen	4 430	39 945	17 574	330	703	59	23 296
Friesland	5 184	37 263	20 330	92	2 139	32	19 326
Drenthe	2 946	33 721	7 703	37	373	34	5 464
Overijssel ...	30 277	55 418	13 234	157	633	205	15 871
Gelderland ...	63 608	92 290	13 512	496	734	219	12 369
Utrecht	27 877	40 757	10 258	471	781	179	13 386
Noordholland .	86 817	75 032	21 098	2 745	4 143	1 163	120 190
Zuidholland ..	86 649	172 012	43 619	1 665	3 217	425	90 499
Zeeland	12 670	25 672	9 134	81	97	4	2 800
Noordbrabant .	178 484	13 810	3 943	79	186	149	2 701
Limburg	111 941	3 393	630	106	80	83	1 257
NEDERLAND	610 883	589 313	161 035	6 259	13 086	2 552	307 159
Amsterdam	30 139	26 469	6 671	1 794	1 475	949	75 805
Rotterdam	21 333	42 368	10 969	484	854	128	40 725
's Gravenhage.	23 798	28 806	6 194	521	987	206	26 634
Utrecht	11 495	10 918	2 048	254	302	69	5 689

Tabel 10. Vruchtbaarheid van de bestaande huwelijken naar periode van huwelijksluiting, leeftijd van de vrouw bij huwelijksluiting en kerkelijke gezindte van de vrouw

	Totaal aantal huwelijken	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met levend geboren kind(eren)																				Totaal aantal huwelijken met kinderen	Totaal aantal levend geboren kinderen
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20 en meer		
1.a. naar periode van huwelijksluiting - eerste huwelijken																								
1944 - 1946	191 301	102 182	74 152	14 233	685	49																	89 119	104 369
1939 - 1943	299 542	41 348	82 830	101 917	48 813	17 882	5 364	1 145	203	27	13												258 194	540 075
1934 - 1938	249 318	27 001	39 080	65 613	50 257	31 084	18 016	10 107	5 031	2 138	736	198	49	6	2								222 317	657 697
1929 - 1933	223 909	23 549	31 512	49 677	39 371	27 433	18 072	12 292	8 587	5 734	3 690	2 150	1 121	481	176	42	15	6	1				200 360	704 832
1924 - 1928	203 835	21 642	28 929	42 586	32 684	23 131	16 147	11 478	8 505	6 157	4 508	3 137	2 094	1 388	785	363	193	72	26	5	3	2	182 193	694 666
1919 - 1923	201 666	19 605	26 449	41 070	32 199	23 078	16 398	11 881	8 829	6 557	5 081	3 595	2 606	1 823	1 157	638	356	182	97	42	14	9	182 061	732 337
1914 - 1918	133 416	10 926	13 816	24 442	21 504	16 584	11 936	8 997	6 864	5 327	4 114	3 003	2 209	1 484	1 000	551	332	166	77	46	22	14	122 490	538 267
vóór 1914 .	273 001	19 349	19 634	36 553	36 410	31 688	26 717	22 359	18 699	16 024	13 061	10 529	7 698	5 689	3 547	2 193	1 277	819	370	204	84	97	253 652	1 353 992
Totaal	1 775 988	265 602	316 402	376 091	261 923	170 929	112 650	78 259	56 718	41 964	31 203	22 612	15 777	10 871	6 667	3 787	2 173	1245	570	300	123	122	1 510 386	5 326 735
1.b. naar periode van huwelijksluiting - niet-eerste huwelijken																								
1944 - 1946	29 902	22 114	6 284	1 287	185	27	5																7 788	9 546
1939 - 1943	29 808	16 105	5 964	4 647	1 934	779	246	94	26	8	5												13 703	26 261
1934 - 1938	22 831	11 414	3 802	3 214	1 995	1 061	619	395	189	85	31	21	5										11 417	28 471
1929 - 1933	19 704	9 338	3 341	2 547	1 565	1 071	626	430	310	207	132	75	30	22	8	2							10 366	29 614
1924 - 1928	15 550	6 581	2 701	2 067	1 403	982	599	415	266	185	123	87	57	40	20	10	11	2			1		8 969	27 498
1919 - 1923	15 076	5 207	2 652	2 277	1 530	1 037	738	513	329	259	168	135	87	61	41	20	14	5	3				9 869	32 792
1914 - 1918	7 572	2 219	1 106	1 167	838	651	473	329	227	184	127	87	57	51	22	18	6	5	2			2	5 353	20 010
vóór 1914 .	9 808	1 936	1 216	1 317	1 166	990	779	661	464	383	276	219	154	108	59	32	22	11	5	3	5	2	7 872	35 141
Totaal	150 251	74 914	27 066	18 523	10 616	6 598	4 085	2 837	1 811	1 311	862	624	390	282	150	82	53	23	10	4	7	3	75 337	209 333
2. naar leeftijd van de vrouw bij huwelijksluiting (eerste huwelijken)																								
- 20 jaar	111 362	7 892	17 812	21 923	17 441	12 420	8 648	6 329	4 641	3 573	2 736	2 151	1 761	1 429	931	640	418	281	152	99	36	49	103 470	416 505
20 - 24 "	835 992	88 973	144 288	182 269	129 916	86 164	57 210	39 560	29 097	22 122	16 983	13 096	9 478	6 880	4 421	2 602	1 454	869	385	185	81	59	747 119	2 760 173
25 - 29 "	612 032	99 783	111 603	132 470	89 842	56 961	37 014	25 925	18 789	13 827	10 182	6 735	4 255	2 451	1 245	518	286	85	29	14	4	14	512 249	1 722 081
30 - 34 "	161 013	35 961	32 085	31 424	20 783	13 298	8 829	5 984	3 988	2 350	1 243	600	258	102	55	23	13	9	4	2	2		121 052	360 006
35 - 39 "	39 196	16 287	8 692	6 681	3 713	1 973	949	461	203	92	59	30	25	9	15	4	2	1					22 909	52 264
40 - 44 "	11 099	8 009	1 427	1 322	228	113																	3 090	5 207
45 j.en ouder	5 294	4 797	495	2																			497	499
Totaal	1 775 988	265 602	316 402	376 091	261 923	170 929	112 650	78 259	56 718	41 964	31 203	22 612	15 777	10 871	6 667	3 787	2 173	1245	570	300	123	122	1 510 386	5 326 735
3. naar kerkelijke gezindte van de vrouw (eerste huwelijken)																								
Rooms-Kath.	596 383	86 237	80 140	94 891	80 620	63 049	47 974	36 685	29 049	22 498	17 548	12 967	9 303	6 415	3 975	2 281	1 321	749	355	178	76	72	510 146	2 201 801
Ned.Hervormd.	621 848	87 739	119 915	149 557	99 093	59 111	35 291	22 618	15 124	10 828	7 587	5 312	3 682	2 554	1 524	871	483	306	120	75	30	28	534 109	1 698 650
Gereformeerd	168 121	23 067	21 729	29 441	26 748	20 856	14 616	10 150	7 136	4 786	3 391	2 383	1 522	1 005	628	300	189	90	50	20	7	7	145 054	567 772
Ev.Luthera.	17 283	3 452	3 960	4 364	2 522	1 352	629	369	215	131	99	64	54	36	11	13	5	5	1	1			13 831	36 646
Doops.+Rem.	24 956	4 229	4 938	7 201	4 572	2 183	905	417	210	125	65	42	32	14	8	9	3						20 727	53 139
Israëliet .	2 647	594	708	714	366	142	59	32	11	12	7				1	1							2 053	4 552
Overige ...	33 983	5 583	6 491	7 517	5 112	3 214	1 969	1 289	845	639	439	316	198	172	85	56	28	9	12	7	1	1	28 400	92 499
Geen	310 767	54 701	78 521	82 406	42 890	21 022	11 207	6 699	4 128	2 945	2 067	1 528	986	675	435	256	144	86	32	16	9	14	256 066	671 676
Totaal	1 775 988	265 602	316 402	376 091	261 923	170 929	112 650	78 259	56 718	41 964	31 203	22 612	15 777	10 871	6 667	3 787	2 173	1245	570	300	123	122	1 510 386	5 326 735

Tabel 13 (vervolg)

Periode van huwelijks-sluiting	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
	- 20 jaar			20-24 jaar			25-29 jaar			30-34 jaar		
UTRECHT												
1944 - 1946	117	149	166	925	772	893	780	520	591	232	119	139
1939 - 1943	30	333	709	306	2 436	4 888	375	1 716	3 437	151	440	836
1934 - 1938	6	246	739	137	1 862	5 227	241	1 475	3 936	112	364	875
1929 - 1933	7	245	958	152	1 791	5 947	213	1 260	3 887	105	254	641
1924 - 1928	5	206	943	148	1 692	6 192	209	1 159	3 459	96	251	631
1919 - 1923	3	243	1 213	132	1 755	6 764	199	1 319	4 098	85	315	898
1914 - 1918	4	161	900	69	1 187	4 993	100	857	2 960	47	207	642
vóór 1914 .	19	302	2 118	180	2 554	13 882	191	1 600	6 529	40	261	842
Totaal	191	1 885	7 746	2 049	14 049	48 786	2 308	9 906	28 897	868	2 211	5 504
	35-39 jaar			40-44 jaar			45 jaar en ouder			Totaal		
1944 - 1946	101	34	41	50	8	13	25	1	1	2 230	1 603	1 844
1939 - 1943	78	74	130	39	8	9	27	1	1	1 006	5 008	10 010
1934 - 1938	58	51	102	22	4	5	17	2	2	593	4 004	10 886
1929 - 1933	37	50	96	18	5	8	14	3	3	546	3 608	11 540
1924 - 1928	46	40	76	11	4	8	8	3	3	523	3 355	11 312
1919 - 1923	43	60	139	21	6	12	8	-	-	491	3 698	13 124
1914 - 1918	14	33	98	5	7	10	1	2	2	240	2 454	9 605
vóór 1914 .	21	48	132	2	3	6	1	2	2	454	4 770	23 511
Totaal	398	390	814	168	45	71	101	14	14	6 083	28 500	91 832

Tabel 14. Bestaande eerste huwelijken en daaruit levend geboren kinderen naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting, in Nederland, de provincies en de grote gemeenten

Periode van huwelijks-sluiting	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
N E D E R L A N D									
	Rooms-Katholiek			Ned.Hervormd			Gereformeerd		
1944-1946	38 280	33 990	41 747	31 471	27 864	31 858	10 170	8 840	10 576
1939-1943	12 754	96 139	231 653	12 860	80 070	152 588	2 939	24 087	54 787
1934-1938	8 087	78 166	285 954	8 778	72 903	187 900	2 061	21 475	70 858
1929-1933	6 802	68 864	313 578	7 921	68 328	202 465	1 773	19 228	76 888
1924-1928	6 172	61 670	309 758	7 593	64 113	203 588	1 705	17 147	74 156
1919-1923	5 841	60 120	319 232	7 013	66 369	224 157	1 576	17 080	76 547
1914-1918	3 128	37 980	215 455	4 042	46 819	178 908	965	11 561	56 501
vóór 1914	5 173	73 217	484 424	8 061	107 643	517 186	1 878	25 636	147 459
Totaal ..	86 237	510 146	2 201 801	87 739	534 109	1 698 650	23 067	145 054	567 772
	Ev.Luthers			Doopsgezind, Remonstrant			Israëliet		
1944-1946	778	695	814	1 246	809	922	137	70	78
1939-1943	479	1 806	3 292	558	2 695	4 988	140	321	521
1934-1938	413	1 575	3 464	424	2 413	5 821	89	336	651
1929-1933	429	1 620	3 915	375	2 419	6 198	73	263	578
1924-1928	432	1 703	4 200	389	2 515	6 256	57	218	480
1919-1923	364	1 812	4 629	410	2 828	7 094	50	297	672
1914-1918	200	1 417	4 121	289	2 115	5 860	20	170	467
vóór 1914	357	3 203	12 211	538	4 933	16 000	28	378	1 105
Totaal ..	3 452	13 831	36 646	4 229	20 727	53 139	594	2 053	4 552
	Overige			Geen			Totaal		
1944-1946	2 137	1 740	1 948	17 963	15 111	16 926	102 182	89 119	104 869
1939-1943	846	4 605	8 455	10 772	48 471	83 791	41 348	258 194	540 075
1934-1938	565	3 952	10 319	6 584	41 497	92 730	27 001	222 317	657 697
1929-1933	489	3 681	11 329	5 687	35 957	89 881	23 549	200 360	704 832
1924-1928	457	3 478	11 731	4 837	31 349	84 497	21 642	182 193	694 666
1919-1923	412	3 494	12 820	3 939	30 061	87 186	19 605	182 061	732 337
1914-1918	235	2 472	10 082	2 047	19 956	66 873	10 926	122 490	538 267
vóór 1914	442	4 978	25 815	2 872	33 664	149 792	19 349	253 652	1353 992
Totaal ..	5 583	28 400	92 499	54 701	256 066	671 676	265 602	1 510 386	5326 735

Tabel 14 (vervolg)

Periode van huwelijksluiting	Rooms-Katholiek			Ned.-Hervormd			Gereformeerd			Overige			Geen		
	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
1944-1946	320	295	564	1 757	1 913	2 206	974	987	1 145	239	208	239	1 177	1 443	1 635
1939-1943	103	738	1 796	643	5 056	9 283	256	2 408	5 683	76	549	1 054	522	4 166	7 465
1934-1938	62	533	1 983	472	4 798	11 823	192	2 310	7 787	59	571	1 474	282	3 399	8 085
1929-1933	37	505	2 147	435	4 549	12 807	176	2 040	8 194	48	465	1 342	247	2 878	7 920
1924-1928	45	425	2 015	385	4 276	12 652	129	1 817	8 017	53	458	1 414	197	2 533	7 563
1919-1923	47	491	2 530	360	4 593	14 934	120	1 735	7 561	44	497	1 550	166	2 267	7 655
1914-1918	22	280	1 617	212	3 389	12 873	72	1 215	5 801	31	358	1 322	87	1 581	6 214
vóór 1914	25	543	3 488	456	8 373	39 110	148	2 833	15 567	59	824	3 749	134	2 814	14 183
Totaal ..	661	3 850	15 940	4 720	36 947	115 688	2 067	15 345	59 755	609	3 930	12 144	2 812	21 081	60 720
FRIESLAND															
1944-1946	356	273	344	1 715	1 693	1 977	1 081	1 072	1 334	241	212	244	1 016	1 155	1 338
1939-1943	84	789	2 185	550	4 473	9 358	243	2 749	6 924	72	639	1 268	290	3 108	5 934
1934-1938	72	638	2 707	414	4 349	12 610	209	2 582	9 378	74	643	1 796	220	2 922	7 686
1929-1933	55	521	2 770	391	4 204	13 773	175	2 313	10 338	55	611	1 907	194	2 468	7 406
1924-1928	54	511	3 006	388	3 942	13 437	174	2 074	9 887	66	632	2 002	180	2 085	6 972
1919-1923	59	536	3 212	372	4 205	14 721	180	2 025	9 840	52	651	2 047	162	1 940	6 500
1914-1918	34	347	2 051	268	3 148	11 932	114	1 386	6 755	44	474	1 698	67	1 242	4 972
vóór 1914	62	747	5 012	657	8 092	34 852	270	3 352	17 641	105	1 206	4 812	179	2 590	12 287
Totaal ..	776	4 362	21 287	4 755	34 103	112 660	2 446	17 553	72 097	709	5 068	15 774	2 308	17 510	53 095
DRENTHE															
1944-1946	194	247	310	1 448	2 194	2 506	459	527	627	106	128	150	372	485	552
1939-1943	39	444	1 201	439	4 773	9 547	97	1 244	3 047	31	291	586	112	1 130	2 192
1934-1938	29	414	1 789	292	4 173	11 669	74	978	3 478	37	288	817	59	977	2 647
1929-1933	23	332	1 802	226	3 866	12 917	48	862	3 809	18	253	897	38	743	2 491
1924-1928	13	270	1 686	213	3 505	13 028	54	736	3 614	19	214	845	36	553	2 138
1919-1923	8	302	2 113	169	3 581	14 901	45	776	4 026	22	231	969	34	564	2 467
1914-1918	16	192	1 381	105	2 571	12 078	40	507	2 911	11	175	895	14	400	2 007
vóór 1914	13	372	2 872	208	5 424	30 167	66	1 086	6 698	18	344	2 039	29	578	3 580
Totaal ..	335	2 573	13 154	3 100	30 087	106 813	883	6 716	28 210	262	1 924	7 198	694	5 430	18 074

Tabel 14 (vervolg)

Periode van huwelijksluiting	Rooms-Katholiek			Ned.-Hervormd			Gereformeerd			Overige			Geen		
	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
1944-1946	1 936	1 552	1 955	2 845	2 745	3 141	837	805	976	246	208	235	913	861	970
1939-1943	574	4 637	12 042	1 027	7 402	13 986	225	2 059	4 622	119	598	1 073	482	2 603	4 474
1934-1938	348	3 885	15 527	693	6 798	17 379	131	1 742	5 700	61	570	1 490	298	2 405	5 397
1929-1933	304	3 393	17 286	635	6 566	19 585	115	1 568	6 424	71	536	1 562	238	2 147	5 468
1924-1928	289	3 130	17 468	602	6 073	19 567	109	1 375	6 128	64	499	1 508	198	1 883	4 977
1919-1923	211	2 879	17 135	487	6 220	21 150	88	1 345	6 175	49	484	1 662	127	1 694	4 896
1914-1918	116	1 711	10 925	254	4 025	15 944	64	857	4 406	28	303	1 148	75	984	3 235
vóór 1914	237	3 677	25 470	543	9 419	45 352	103	1 951	11 594	66	837	4 233	92	1 768	8 463
Totaal ..	4 015	24 864	117 808	7 086	49 248	156 304	1 672	11 702	46 025	704	4 035	12 911	2 423	14 345	37 880
GELDERLAND															
1944-1946	3 933	3 736	4 584	5 054	4 939	5 693	936	839	995	315	281	315	820	724	823
1939-1943	1 317	10 065	25 092	1 781	12 731	24 624	251	2 083	4 772	114	673	1 251	427	2 262	4 040
1934-1938	776	8 441	32 240	1 200	11 364	30 501	163	1 738	5 682	88	586	1 477	268	1 793	4 207
1929-1933	699	7 097	33 680	1 047	10 461	32 442	151	1 666	6 666	72	604	1 750	206	1 550	4 000
1924-1928	633	6 350	33 156	953	9 700	33 016	129	1 400	6 054	73	568	1 753	184	1 344	3 633
1919-1923	547	6 032	33 615	866	9 625	34 845	106	1 324	6 200	94	555	1 768	183	1 314	4 000
1914-1918	296	3 737	22 097	462	6 526	26 857	74	918	4 867	57	403	1 366	109	846	2 886
vóór 1914	543	7 532	51 007	911	14 204	72 025	138	1 840	10 501	97	924	3 631	164	1 569	6 337
Totaal ..	8 744	52 990	235 471	12 274	79 550	260 003	1 968	11 808	45 737	910	4 594	13 311	2 361	11 402	30 126
UTRECHT															
1944-1946	2 003	1 434	1 760	2 393	1 904	2 178	681	570	692	312	214	247	879	689	759
1939-1943	697	4 609	11 038	935	5 781	11 407	191	1 559	3 490	110	686	1 296	466	2 057	3 724
1934-1938	405	3 591	12 795	623	5 112	13 663	128	1 334	4 349	104	574	1 454	288	1 824	4 275
1929-1933	386	3 208	14 399	590	4 667	14 443	101	1 235	4 938	97	588	1 666	290	1 499	3 807
1924-1928	331	2 859	14 025	542	4 199	13 585	104	1 031	4 352	103	538	1 542	267	1 336	3 565
1919-1923	327	2 839	14 403	587	4 451	15 193	126	1 153	5 060	96	573	1 799	201	1 409	3 942
1914-1918	170	1 769	9 688	296	3 080	11 733	57	727	3 441	61	457	1 472	120	913	2 944
vóór 1914	290	3 398	21 642	598	6 645	32 266	131	1 544	8 537	122	892	3 505	178	1 647	6 381
Totaal ..	4 609	23 707	99 750	6 564	35 839	114 468	1 519	9 153	34 899	1 005	4 522	12 981	2 689	11 374	29 397

Tabel 14 (vervolg)

Periode van huwelijks-sluiting	Rooms-Katholiek			Ned.Hervormd			Gereformeerd			Overige			Geen		
	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
NOORDHOLLAND															
1944-1946	5 639	4 164	5 069	4 186	2 896	3 282	1 355	1 063	1 265	1 385	900	1 038	6 783	5 260	5 848
1939-1943	2 292	14 031	32 722	2 079	10 291	19 002	486	3 288	7 164	794	3 053	5 397	4 553	17 921	30 158
1934-1938	1 557	10 969	38 088	1 486	9 254	22 148	289	2 844	8 923	619	2 638	5 964	2 674	15 110	31 918
1929-1933	1 259	9 437	40 121	1 359	9 070	24 140	275	2 540	9 420	586	2 625	6 664	2 305	13 150	30 834
1924-1928	1 161	8 859	41 986	1 437	8 929	24 477	262	2 325	8 996	560	2 737	6 950	2 053	11 707	29 043
1919-1923	1 109	8 526	42 308	1 403	9 960	28 467	300	2 349	9 228	505	2 907	7 698	1 659	11 396	30 411
1914-1918	604	5 649	29 474	856	7 396	23 357	160	1 573	6 956	293	2 293	6 822	817	7 811	23 829
vóór 1914	1 068	11 000	65 558	1 720	17 442	68 929	278	3 446	18 229	567	4 962	18 130	1 167	12 568	51 721
Totaal ..	14 689	72 635	295 326	14 526	75 238	213 802	3 405	19 428	70 181	5 309	22 115	58 663	22 011	94 923	233 762
ZUIDHOLLAND															
1944-1946	6 097	4 593	5 627	9 555	7 504	8 512	2 954	2 217	2 624	1 165	934	1 037	5 437	4 086	4 561
1939-1943	2 571	14 578	32 214	4 440	23 806	44 372	938	6 671	14 700	598	2 417	4 432	3 659	13 786	23 248
1934-1938	1 538	11 597	38 842	2 962	21 525	53 895	674	6 045	19 438	384	1 971	4 695	2 309	11 878	25 515
1929-1933	1 321	10 394	42 953	2 626	19 876	57 567	544	5 296	20 473	363	1 877	4 921	2 012	10 457	24 994
1924-1928	1 183	9 480	43 926	2 510	19 065	59 703	576	4 909	20 779	348	1 867	5 329	1 582	9 024	23 754
1919-1923	1 188	9 201	43 987	2 264	19 081	64 187	492	4 885	21 820	331	2 118	6 202	1 298	8 659	24 628
1914-1918	618	6 166	31 469	1 317	13 440	51 423	304	3 331	16 193	193	1 454	4 746	710	5 701	18 976
vóór 1914	1 071	11 868	73 680	2 378	30 293	155 228	555	7 225	44 439	277	2 986	12 491	844	9 265	42 367
Totaal ..	15 587	77 877	312 698	28 052	154 590	494 887	7 037	40 579	160 466	3 659	15 624	43 853	17 851	72 856	188 043
ZEELAND															
1944-1946	754	686	812	1 359	1 110	1 270	548	498	604	101	49	53	202	143	155
1939-1943	214	1 638	3 534	571	3 042	5 584	161	1 259	2 712	24	154	274	86	448	768
1934-1938	178	1 556	4 767	379	3 162	7 560	139	1 231	3 916	23	159	397	73	411	933
1929-1933	161	1 421	5 246	351	2 883	7 843	126	1 088	4 148	22	125	397	58	376	927
1924-1928	145	1 387	5 424	354	2 619	7 664	130	994	4 204	15	142	453	50	327	817
1919-1923	136	1 319	5 631	327	2 686	8 516	84	999	4 257	14	153	563	46	325	894
1914-1918	69	912	4 368	175	1 914	6 859	58	731	3 446	12	99	385	19	187	589
vóór 1914	120	1 940	11 383	413	5 196	24 961	156	1 703	9 871	30	217	1 074	42	416	1 767
Totaal ..	1 777	10 859	41 165	3 929	22 612	70 257	1 402	8 503	33 158	241	1 098	3 596	576	2 633	6 850

Tabel 14 (vervolg)

Periode van huwelijks-sluiting	Room-Katholiek			Ned.Hervormd			Gereformeerd			Overige			Geen		
	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
NOORDBRABANT															
1944-1946	10 378	10 904	13 461	926	793	892	280	225	271	110	104	116	242	155	166
1939-1943	2 967	26 973	67 812	316	2 086	4 187	78	652	1 424	52	201	357	129	640	1 141
1934-1938	1 914	22 497	87 206	212	1 874	5 165	55	587	1 938	18	169	408	85	515	1 319
1929-1933	1 547	20 124	98 186	206	1 794	5 791	53	553	2 193	20	182	519	75	488	1 370
1924-1928	1 464	17 701	94 949	174	1 417	5 096	36	418	1 822	16	147	450	53	333	1 132
1919-1923	1 314	16 924	97 079	140	1 494	5 402	33	404	1 888	18	141	398	40	286	983
1914-1918	732	10 403	63 243	76	1 018	4 451	19	265	1 436	6	76	291	19	169	660
vóór 1914	1 106	19 983	142 428	147	2 075	11 880	30	586	3 902	13	152	711	26	280	1 504
Totaal ..	21 422	145 509	664 364	2 197	12 551	42 864	584	3 690	14 874	257	1 172	3 250	669	2 868	8 278
LIMBURG															
1944-1946	6 670	6 106	7 461	233	173	201	45	37	43	78	76	88	122	110	119
1939-1943	1 890	17 617	42 017	79	632	1 238	13	115	249	33	166	268	46	350	644
1934-1938	1 208	14 025	50 010	45	494	1 287	7	84	269	24	107	283	28	263	748
1929-1933	1 010	12 432	54 988	55	392	1 157	9	67	265	14	117	395	24	201	664
1924-1928	854	10 698	52 117	35	388	1 363	2	68	303	18	112	421	37	222	903
1919-1923	895	11 071	57 219	38	473	1 841	2	85	492	11	121	559	23	207	810
1914-1918	451	6 814	39 142	21	312	1 401	3	51	289	8	82	385	10	122	561
vóór 1914	638	12 157	81 884	30	480	2 416	3	70	460	11	148	756	17	169	1 002
Totaal ..	13 622	90 920	384 838	536	3 344	10 904	84	577	2 370	197	929	3 155	307	1 644	5 451
AMSTERDAM															
1944-1946	2 171	1 525	1 824	1 539	1 006	1 134	438	300	358	686	436	499	4 227	3 156	3 515
1939-1943	1 111	5 362	11 130	962	3 909	6 774	203	1 059	2 155	469	1 469	2 496	3 222	11 125	17 978
1934-1938	691	3 891	11 340	703	3 191	6 992	132	837	2 328	354	1 176	2 468	1 796	9 004	17 967
1929-1933	612	3 316	11 395	605	3 016	7 145	106	761	2 500	322	1 141	2 656	1 502	7 617	16 936
1924-1928	515	3 207	12 220	662	3 236	8 054	109	769	2 559	308	1 202	2 799	1 327	6 977	16 819
1919-1923	538	3 283	13 507	624	3 768	10 045	145	829	2 805	287	1 406	3 537	1 096	6 959	18 207
1914-1918	285	2 214	9 398	365	2 910	8 974	68	566	2 145	138	1 148	3 306	548	4 909	14 851
vóór 1914	425	4 198	22 016	569	6 074	24 413	101	1 246	6 211	260	2 313	8 449	667	7 619	32 419
Totaal ..	6 348	26 996	92 830	6 029	27 110	73 531	1 302	6 367	21 061	2 824	10 291	26 210	14 385	57 366	138 692

Tabel 14 (vervolg)

Table with columns for Period, Church (Rooms-Katholiek, Ned. Hervormd, Gereformeerd, Overige, Geen), and counts for marriages and births. Rows are categorized by city: ROTTERDAM, 's GRAVENHAGE, and UTRECHT.

Tabel 15. Bestande eerste huwelijken en daaruit levend geboren kinderen naar beroepsgroep man en periode de van huwelijksluiting, in Nederland, de provincies en de grote gemeenten

Table with columns for Period, Marital Status (Aantal huwelijken, Aantal levend geboren kinderen), and various professions (Predikanten, Medew. zoons, Bedr. hfd. landbouw, etc.). Rows are categorized by profession and time period.

Tabel 15 (vervolg)

Periode van huwelijksluiting	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
	Hot., café-, rest. pers.			Huispersoneel			Brievenbestellers			Loopkn., bestellers		
1944-1946	733	680	787	46	24	28	488	380	458	1 021	1 005	1 192
1939-1943	444	2 077	3 808	31	66	147	284	1 601	3 230	418	2 941	5 993
1934-1938	272	1 638	3 895	34	94	257	172	1 163	3 342	308	2 426	5 838
1929-1933	214	1 496	4 173	31	105	334	139	1 110	3 778	266	2 284	7 575
1924-1928	158	1 279	3 802	30	123	381	127	1 226	4 369	259	1 983	6 827
1919-1923	139	1 111	3 750	20	86	347	150	1 606	5 935	230	2 077	7 618
1914-1918	73	683	2 529	9	75	298	58	783	3 250	128	1 409	5 767
vóór 1914	67	655	3 002	10	126	624	23	430	2 065	146	1 934	9 392
Totaal ..	2 100	9 619	25 746	211	699	2 396	1 441	8 299	26 467	2 776	16 059	51 202
	Mag., pakhuispers.			Chauff., voerlieden			Land. en tuinb. arb.			Bouwvakarb.		
1944-1946	1 476	1 278	1 477	2 149	2 342	2 766	6 051	7 443	8 919	4 791	4 819	5 678
1939-1943	697	3 892	7 492	1 031	7 859	15 976	1 461	14 566	33 535	1 960	14 418	29 915
1934-1938	482	3 184	8 455	599	6 483	17 846	1 009	12 133	40 023	1 117	12 722	37 035
1929-1933	378	2 925	9 205	424	4 955	15 961	895	11 064	44 825	976	11 469	40 935
1924-1928	339	2 753	9 259	290	3 302	11 733	758	9 975	44 900	782	9 327	37 298
1919-1923	286	2 630	9 516	210	2 278	8 689	577	9 173	44 452	674	8 787	37 036
1914-1918	147	1 752	7 076	80	1 187	4 824	368	6 488	34 356	321	5 468	25 357
vóór 1914	152	2 313	11 204	60	923	4 718	684	11 904	70 223	422	7 751	42 224
Totaal ..	3 957	20 727	63 684	4 843	29 329	82 513	11 803	82 746	321 233	11 043	74 761	255 478
	Industriearb.			Mijnwerkers			Grondwerkers			Schippersknechts		
1944-1946	23 129	21 703	25 225	1 119	1 170	1 428	1 062	1 708	2 149	352	350	416
1939-1943	8 611	57 513	115 265	286	3 529	7 873	443	3 832	8 932	123	824	1 652
1934-1938	4 589	44 972	126 900	173	2 654	8 811	367	4 068	13 856	86	747	1 986
1929-1933	3 739	39 627	134 424	132	2 300	9 264	367	4 652	19 749	79	633	2 070
1924-1928	3 344	34 793	127 251	106	2 063	9 607	359	4 554	22 048	67	637	2 313
1919-1923	2 551	30 954	122 137	86	1 905	9 588	279	4 508	24 017	47	607	2 158
1914-1918	1 275	19 515	84 491	22	761	4 446	170	3 162	18 350	22	441	1 845
vóór 1914	1 286	22 767	119 330	7	285	1 781	210	4 208	27 759	31	525	2 856
Totaal ..	48 524	271 844	855 023	1 931	14 667	52 798	3 257	30 692	136 860	807	4 764	15 276
	Haven-, transp. arb.			Veenarbeiders			Overige arbeiders			Tijds. niet werkend		
1944-1946	1 515	1 732	2 070	191	313	392	1 723	1 583	1 834	1 873	1 976	2 296
1939-1943	699	4 542	9 298	47	639	1 477	817	4 818	9 584	1 319	5 751	10 813
1934-1938	425	4 086	11 816	28	616	2 102	574	4 239	11 765	776	5 235	13 965
1929-1933	387	4 043	13 979	14	593	2 741	605	5 066	15 980	660	4 619	15 016
1924-1928	366	3 790	14 366	20	437	2 439	682	5 624	19 225	591	4 312	15 146
1919-1923	319	3 589	15 412	9	476	2 926	770	8 219	29 947	449	4 061	15 166
1914-1918	183	2 492	11 521	6	309	2 196	374	5 163	21 356	225	2 409	10 146
vóór 1914	173	3 155	18 020	15	441	3 490	271	4 780	24 055	261	2 908	14 573
Totaal ..	4 067	27 429	96 482	330	3 824	17 763	5 816	39 492	133 746	6 154	31 271	97 121
	Tijds. in mil. dienst			Beroepslozen			Alg. totaal					
1944-1946	6 996	4 401	4 924	582	444	588	102 182	89 119	104 869			
1939-1943	1 229	8 563	16 697	554	1 368	2 748	41 348	258 194	540 075			
1934-1938	365	4 506	12 397	668	1 582	4 349	27 001	222 317	657 697			
1929-1933	165	2 239	7 322	914	2 092	6 894	23 549	200 360	704 832			
1924-1928	88	923	3 223	1 341	3 179	11 131	21 642	182 193	694 666			
1919-1923	40	473	1 651	2 095	6 577	23 737	19 605	182 061	732 337			
1914-1918	25	165	627	2 014	10 475	40 744	10 926	122 490	538 267			
vóór 1914	8	93	430	9 341	101 689	543 407	19 349	253 652	1353 992			
Totaal ..	8 916	21 363	47 271	17 509	127 406	633 598	265 602	1510 386	5326 735			

Tabel 15 (vervolg)

Periode van huwelijksluiting	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
GRONINGEN												
	Bedr. hfd nijvern.			Bedr. hfd landbouw			Bedr. hfd winkels			Overige bedr. hfdn.		
1944-1946	332	239	275	343	391	460	123	99	119	230	230	270
1939-1943	141	1 060	2 094	134	1 044	2 312	62	379	777	126	832	1 646
1934-1938	137	1 232	3 166	122	1 167	3 498	63	532	1 414	83	938	2 507
1929-1933	121	1 011	3 043	93	1 134	3 859	53	456	1 362	67	845	2 481
1924-1928	104	897	2 786	101	1 139	3 965	48	399	1 356	71	752	2 445
1919-1923	83	1 030	3 306	67	1 155	4 071	37	360	1 259	69	779	2 724
1914-1918	46	658	2 417	43	862	3 518	15	236	917	30	551	2 289
vóór 1914	57	1 035	4 408	58	1 520	7 744	19	334	1 478	54	936	4 693
Totaal ..	1 021	7 162	21 495	961	8 412	29 427	420	2 795	8 682	730	5 863	19 055
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	65	50	59	1 069	905	1 020	484	781	935	1 442	1 792	2 054
1939-1943	38	163	330	342	2 426	4 506	136	1 589	3 465	506	4 684	8 738
1934-1938	18	158	402	215	1 791	4 532	99	1 511	4 459	261	3 760	9 710
1929-1933	13	106	320	192	1 586	4 399	86	1 539	5 490	252	3 317	10 013
1924-1928	19	99	299	150	1 401	3 961	68	1 502	5 832	168	2 938	9 731
1919-1923	7	95	299	150	1 391	4 072	60	1 442	6 205	146	2 793	10 308
1914-1918		43	123	53	758	2 443	50	1 071	5 266	77	1 988	8 552
vóór 1914	8	53	157	48	623	2 410	63	2 060	11 438	87	2 475	12 865
Totaal ..	168	767	1 989	2 219	10 881	27 343	1 046	11 495	43 090	2 939	23 747	71 971
FRIESLAND												
	Bedr. hfd nijverh.			Bedr. hfd landbouw			Bedr. hfd winkels			Overige bedr. hfdn.		
1944-1946	283	251	299	544	527	635	128	92	114	257	274	330
1939-1943	86	928	2 004	200	1 722	4 023	47	401	931	84	879	1 982
1934-1938	107	1 148	3 371	198	2 081	6 801	62	546	1 727	95	924	2 782
1929-1933	87	950	3 205	174	2 036	7 786	55	495	1 763	81	876	3 119
1924-1928	69	863	3 010	191	2 059	8 194	46	433	1 697	81	817	3 115
1919-1923	83	915	3 285	176	1 999	7 994	38	433	1 665	61	784	3 145
1914-1918	36	562	2 210	127	1 527	6 463	18	285	1 139	37	563	2 470
vóór 1914	67	957	4 143	216	2 820	13 990	30	437	1 852	74	1 157	5 492
Totaal ..	818	6 574	21 527	1 826	14 771	55 886	424	3 122	10 888	770	6 274	22 435
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	36	42	50	933	686	787	640	877	1 073	1 258	1 336	1 579
1939-1943	15	132	278	264	1 948	3 935	140	1 693	4 019	328	3 527	7 377
1934-1938	9	128	375	175	1 465	4 100	82	1 360	4 738	211	3 090	9 078
1929-1933	5	100	342	139	1 337	4 144	87	1 284	5 351	181	2 708	9 303
1924-1928	11	86	283	141	1 080	3 436	71	1 166	5 343	185	2 385	8 865
1919-1923	9	71	224	129	1 191	3 825	56	1 131	5 235	155		

Tabel 15 (vervolg)

Periode van huwelijks-sluiting	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
DRENTHE (vervolg)												
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land-, en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	18	14	16	495	461	534	411	711	833	797	1 301	1 519
1939-1943	5	76	152	133	1 202	2 343	61	1 111	2 406	217	2 562	5 456
1934-1938	7	58	156	68	878	2 376	44	727	2 330	132	2 078	6 454
1929-1933	3	40	125	61	644	2 008	24	593	2 444	67	1 842	7 267
1924-1928	4	31	80	59	552	1 861	24	536	2 568	61	1 371	6 239
1919-1923	3	26	73	44	598	2 104	7	499	2 836	48	1 376	6 946
1914-1918	2	25	86	24	325	1 300	12	310	1 994	22	966	5 591
vóór 1914		23	74	10	273	1 210	19	438	2 856	27	1 071	7 157
Totaal ..	42	293	762	894	4 933	13 736	602	4 925	18 267	1 371	12 567	46 629
OVERIJSEL												
	Bedr.hfd nijverh.			Bedr.hfd landbouw			Bedr.hfd winkels			Overige bedr.hfdn.		
1944-1946	426	326	394	561	532	656	177	114	133	246	237	290
1939-1943	192	1 347	3 006	196	1 732	4 423	78	448	964	119	786	1 659
1934-1938	135	1 452	4 340	171	2 007	7 570	72	600	1 721	67	740	2 169
1929-1933	144	1 249	4 376	188	2 246	10 226	67	535	1 759	75	658	2 244
1924-1928	104	1 105	4 284	195	2 326	11 071	58	460	1 667	72	681	2 688
1919-1923	71	1 143	4 604	153	2 402	11 819	44	426	1 553	51	652	2 683
1914-1918	48	690	3 138	92	1 727	9 358	19	209	1 207	29	417	1 965
vóór 1914	58	1 077	5 704	182	3 622	21 224	33	443	2 183	34	710	3 621
Totaal ..	1 178	8 389	29 846	1 738	16 594	76 347	548	3 315	11 187	693	4 881	17 319
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	68	51	58	1 475	1 030	1 189	487	580	682	2 856	2 887	3 396
1939-1943	36	190	394	553	3 304	6 328	76	975	2 154	1 041	7 673	15 604
1934-1938	25	150	412	327	2 469	6 519	48	660	2 040	617	6 685	19 187
1929-1933	17	120	364	259	2 175	6 556	41	511	1 970	482	6 216	21 141
1924-1928	13	114	367	216	1 888	5 839	24	411	1 807	487	5 505	20 230
1919-1923	10	91	305	161	1 814	5 517	19	346	1 658	348	5 173	20 795
1914-1918	5	67	215	78	838	2 907	13	224	1 134	157	3 017	13 262
vóór 1914	7	69	232	54	765	2 994	25	404	2 424	165	3 781	20 257
Totaal ..	181	852	2 347	3 123	14 283	37 849	733	4 111	13 869	6 153	40 957	133 872
GELDERLAND												
	Bedr.hfd nijverh.			Bedr.hfd landbouw			Bedr.hfd winkels			Overige bedr.hfdn.		
1944-1946	748	610	726	1 193	1 012	1 248	237	170	203	412	430	522
1939-1943	340	2 325	5 090	445	3 032	7 683	113	742	1 635	190	1 409	3 149
1934-1938	270	2 494	7 676	385	3 554	12 847	111	915	2 806	162	1 411	4 379
1929-1933	241	2 111	7 680	398	3 672	15 467	86	814	2 852	158	1 246	4 469
1924-1928	199	1 911	7 465	392	3 897	17 806	89	760	2 773	130	1 071	4 152
1919-1923	166	1 899	7 907	320	3 857	18 731	67	631	2 356	104	1 061	4 565
1914-1918	96	1 201	5 282	194	2 789	15 056	30	391	1 565	51	718	3 267
vóór 1914	111	1 913	10 094	298	5 531	34 365	51	569	2 875	66	1 037	5 657
Totaal ..	2 171	14 464	51 920	3 625	27 344	123 203	784	4 992	17 065	1 273	8 383	30 160
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	106	98	119	2 346	1 764	2 015	777	923	1 089	4 382	4 780	5 659
1939-1943	66	332	695	863	5 140	10 212	188	1 545	3 393	1 457	11 799	24 983
1934-1938	46	276	830	504	3 687	10 331	82	1 093	3 420	756	7 482	28 998
1929-1933	36	229	765	408	3 276	10 188	89	919	3 523	626	8 244	30 565
1924-1928	31	189	624	356	2 733	8 791	61	810	3 565	517	7 216	29 580
1919-1923	33	165	580	376	2 811	9 463	54	753	3 638	420	6 526	28 809
1914-1918	20	121	432	170	1 533	5 550	18	504	2 698	182	3 819	18 818
vóór 1914	20	150	536	96	1 357	5 396	48	930	5 439	187	4 372	25 034
Totaal ..	358	1 560	4 501	5 119	22 301	61 946	1 317	7 477	26 765	8 527	56 238	192 446

Tabel 15 (vervolg)

Periode van huwelijks-sluiting	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Aantal huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
UTRECHT												
	Bedr.hfd nijverheid			Bedr.hfd landbouw			Bedr.hfd winkels			Overige bedr.hfdn.		
1944-1946	347	247	296	343	241	312	156	107	128	277	241	292
1939-1943	170	1 086	2 433	96	690	1 829	87	498	1 122	139	861	1 877
1934-1938	138	1 183	3 566	77	715	2 911	91	592	1 828	109	834	2 571
1929-1933	145	1 015	3 510	87	704	3 542	83	519	1 964	90	790	2 940
1924-1928	94	893	3 256	93	817	4 222	65	477	1 769	81	715	3 045
1919-1923	107	1 002	3 918	67	716	3 784	60	443	1 796	80	753	3 439
1914-1918	51	640	2 711	37	478	2 686	23	237	935	41	564	2 647
vóór 1914	66	960	4 760	43	846	5 731	35	366	1 862	61	789	4 363
Totaal ..	1 118	7 026	24 450	843	5 207	25 017	600	3 239	11 404	878	5 547	21 174
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	96	67	81	1 672	1 052	1 211	227	214	262	2 401	2 129	2 478
1939-1943	54	274	606	667	3 425	6 844	62	481	1 181	868	6 173	12 728
1934-1938	34	249	697	414	2 650	7 191	26	362	1 335	513	5 002	14 242
1929-1933	32	166	529	381	2 346	7 179	30	343	1 538	466	4 676	16 203
1924-1928	27	150	505	363	2 074	6 275	29	338	1 676	407	3 954	14 593
1919-1923	21	137	439	356	2 344	7 244	27	299	1 562	374	3 970	15 706
1914-1918	10	117	401	163	1 359	4 516	15	227	1 249	154	2 444	10 896
vóór 1914	20	143	472	111	1 152	4 198	30	407	2 494	149	2 758	15 427
Totaal ..	294	1 303	3 730	4 127	16 402	44 658	446	2 671	11 297	5 332	31 106	102 093
NOORDHOLLAND												
	Bedr.hfd nijverheid			Bedr.hfd landbouw			Bedr.hfd winkels			Overige bedr.hfdn.		
1944-1946	950	684	823	738	640	802	421	285	338	866	774	905
1939-1943	740	3 372	6 875	297	2 072	5 397	317	1 483	3 180	679	3 047	6 184
1934-1938	585	3 646	9 805	223	1 952	7 398	303	1 806	5 217	504	2 988	8 079
1929-1933	462	3 215	9 932	204	1 788	7 981	266	1 639	5 190	479	2 693	8 566
1924-1928	460	2 857	9 231	223	2 097	10 390	270	1 489	4 979	425	2 691	9 108
1919-1923	386	3 033	10 299	221	2 013	10 364	252	1 519	5 017	390	2 804	9 969
1914-1918	211	2 265	8 195	129	1 521	8 061	108	971	3 542	220	2 042	7 838
vóór 1914	263	3 570	15 739	213	3 086	16 926	140	1 382	5 855	297	3 089	14 044
Totaal ..	4 057	22 642	70 899	2 248	15 169	67 319	2 077	10 574	33 318	3 860	20 128	64 693
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Overige handarb.		
1944-1946	449	292	329	5 803	3 388	3 850	731	752	893	7 313	6 130	7 028
1939-1943	276	1 028	1 955	2 938	12 385	22 927	198	1 644	3 870	3 919	20 160	37 762
1934-1938	183	792	1 988	1 923	9 768	23 707	156	1 355	4 572	2 287	16 089	40 297
1929-1933	143	721	1 979	1 678	8 773	23 505	109	1 284	5 470	1 992	14 756	42 933
1924-1928	120	593	1 605	1 548	8 053	22 147	121	1 216	5 347	1 812	13 680	

Tabel 15 (vervolg)

Periode van huwelijks-sluiting	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen	Alle huwelijken		Aantal levend geboren kinderen
	zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen		zonder kinderen	met kinderen	
ROTTERDAM (vervolg)												
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Handarbeiders		
1944-1946	138	68	75	2 072	1 215	1 361			3 508	2 963	3 388	
1939-1943	68	279	521	1 150	4 374	7 654			1 952	9 388	16 660	
1934-1938	51	255	600	779	3 573	8 348			1 182	7 875	18 364	
1929-1933	47	192	528	702	3 491	8 786			992	7 382	20 116	
1924-1928	34	146	416	569	3 188	8 579			912	7 200	22 045	
1919-1923	26	134	414	535	3 463	9 905			732	7 260	24 984	
1914-1918	14	107	308	196	1 798	5 576			391	4 524	17 930	
vóór 1914	13	129	446	145	1 626	6 516			325	5 367	27 625	
Totaal ..	391	1 510	3 308	6 148	22 728	56 725			9 994	51 959	151 112	
's GRAVENHAGE												
	Bedr. hfd nijverh.			Bedr. hfd landb.			Bedr. hfd winkels			Overige bedr. hfdn		
1944-1946	209	179	221				129	61	79	246	171	202
1939-1943	204	843	1 671				113	428	877	213	787	1 538
1934-1938	170	805	2 032				98	479	1 337	115	691	1 904
1929-1933	150	757	2 190	Begrepen onder overige bedr. hfdn			94	442	1 323	151	644	1 988
1924-1928	142	746	2 401				76	443	1 402	124	651	2 200
1919-1923	127	783	2 636				84	433	1 426	113	685	2 484
1914-1918	65	584	2 135				58	294	1 094	56	558	2 195
vóór 1914	106	1 054	4 592				53	432	1 851	89	830	4 050
Totaal ..	1 173	5 751	17 878				705	3 012	9 389	1 107	5 017	16 561
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Handarbeiders		
1944-1946	114	75	94	2 684	1 517	1 715			1 945	1 672	1 947	
1939-1943	89	281	539	1 383	5 327	9 701			1 117	5 357	10 077	
1934-1938	54	217	554	763	3 514	8 450			613	4 331	11 110	
1929-1933	65	182	489	668	3 127	8 201			562	4 259	12 713	
1924-1928	35	170	470	567	2 734	7 426			486	3 662	11 798	
1919-1923	40	205	607	557	2 974	8 412			448	3 725	13 030	
1914-1918	33	146	438	247	1 859	5 514			258	2 630	10 309	
vóór 1914	35	293	938	204	1 715	5 669			266	3 142	15 383	
Totaal ..	465	1 569	4 129	7 073	22 767	55 088			5 695	28 778	86 367	
UTRECHT												
	Bedr. hfd nijverh.			Bedr. hfd landb.			Bedr. hfd winkels			Overige bedr. hfdn		
1944-1946	110	66	77				65	43	52	93	81	96
1939-1943	71	322	678				37	182	424	53	278	584
1934-1938	44	334	936				34	221	652	28	233	731
1929-1933	52	289	872	Begrepen onder overige bedr. hfdn			38	204	737	17	210	774
1924-1928	26	276	952				26	219	751	26	188	696
1919-1923	33	307	1 189				26	180	710	27	235	1 059
1914-1918	22	215	878				9	92	340	15	137	579
vóór 1914	27	318	1 405				14	145	683	24	237	1 265
Totaal ..	385	2 127	6 987				249	1 286	4 349	283	1 599	5 804
	Vrije beroepen			Overige employé's			Land- en tuinb. arb.			Handarbeiders		
1944-1946	52	37	46	709	401	454			891	763	883	
1939-1943	36	119	247	313	1 330	2 590			388	2 292	4 545	
1934-1938	17	97	273	192	956	2 562			233	1 828	4 871	
1929-1933	17	62	185	170	848	2 518			206	1 763	5 656	
1924-1928	13	61	223	188	869	2 508			177	1 559	5 542	
1919-1923	9	47	131	168	1 026	3 022			168	1 659	6 158	
1914-1918	5	62	216	62	632	2 067			80	1 041	4 476	
vóór 1914	6	45	142	49	534	1 858			86	1 243	7 039	
Totaal ..	155	530	1 463	1 851	6 596	17 579			2 229	12 148	39 170	

Tabel 16. Bestaande huwelijken van academisch gevormde mannen naar leeftijd der echtgenoten bij huwelijksluiting

Leeftijdsgroep vrouw	Leeftijdsgroep man							Totaal aantal huwelijken
	-25 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35-39 jaar	40-44 jaar	45-49 jaar	50 jaar en ouder	
Eerste huwelijken								
< 20 jaar ..	64	168	83	14	3	1	-	333
20 - 24 " ..	1 161	5 826	1 983	403	57	17	5	9 452
25 - 29 " ..	436	7 996	3 712	710	159	49	9	13 071
30 - 34 " ..	62	1 148	1 759	617	177	52	23	3 838
35 - 39 " ..	5	107	239	228	115	59	27	780
40 - 44 " ..	1	18	26	37	36	20	21	159
45 - 49 " ..	-	2	5	15	12	12	20	66
50 jaar en ouder	-	-	1	1	-	3	21	26
Totaal	1 729	15 265	7 808	2 025	559	213	126	27 725
Niet-eerste huwelijken								
< 20 jaar ..	-	5	4	7	3	3	-	22
20 - 24 " ..	6	40	112	82	62	25	22	349
25 - 29 " ..	6	100	197	208	140	65	54	770
30 - 34 " ..	6	60	193	223	159	94	103	838
35 - 39 " ..	1	25	85	148	159	101	141	660
40 - 44 " ..	-	7	19	44	88	88	128	374
45 - 49 " ..	-	1	6	12	16	47	113	200
50 jaar en ouder	-	-	1	5	17	9	120	152
Totaal	19	238	617	729	644	432	686	3 365
Alle bestaande huwelijken								
< 20 jaar ..	64	173	87	21	6	4	-	355
20 - 24 " ..	1 167	5 866	2 095	485	119	42	27	9 801
25 - 29 " ..	442	8 096	3 909	918	299	114	63	13 841
30 - 34 " ..	68	1 208	1 952	840	336	146	126	4 676
35 - 39 " ..	6	132	324	376	274	160	168	1 440
40 - 44 " ..	1	25	45	81	124	108	149	533
45 - 49 " ..	-	3	11	27	28	59	138	266
50 jaar en ouder	-	-	2	6	17	12	141	178
Totaal	1 748	15 503	8 425	2 754	1 203	645	812	31 090

Tabel 17. Bestaande huwelijken van academisch gevormde mannen naar leeftijd der echtgenoten op 31 Mei 1947

Leeftijdsgroep vrouw	Leeftijdsgroep man						Totaal aantal huwelijken
	- 25 jaar	25-39 jaar	40-49 jaar	50-64 jaar	65-69 jaar	70 jaar en ouder	
Eerste huwelijken							
- 20 jaar ..	1	12	-	-	-	-	13
20 - 24 " ..	45	883	16	6	-	-	950
25 - 29 " ..	24	3 780	136	8	1	-	3 949
30 - 34 " ..	2	4 389	665	30	3	1	5 090
35 - 39 " ..	1	2 465	2 108	123	2	-	4 699
40 - 44 " ..	1	425	2 936	511	10	-	3 883
45 - 49 " ..	-	41	1 541	1 320	21	8	2 931
50 - 54 " ..	-	9	256	1 865	80	13	2 223
55 - 59 " ..	-	2	32	1 351	169	44	1 598
60 - 64 " ..	-	-	7	646	381	140	1 174
65 - 69 " ..	-	-	2	100	313	298	713
70 j. en ouder.	-	-	-	17	61	424	502
Totaal	74	12 006	7 699	5 977	1 041	928	27 725
Niet-eerste huwelijken							
- 20 jaar ..	-	2	-	1	-	-	3
20 - 24 " ..	-	43	20	9	-	-	72
25 - 29 " ..	-	135	83	22	-	-	240
30 - 34 " ..	1	179	167	60	3	-	410
35 - 39 " ..	-	143	263	155	12	5	588
40 - 44 " ..	-	47	250	231	29	9	566
45 - 49 " ..	-	18	140	286	43	19	506
50 - 54 " ..	-	4	63	239	57	35	398
55 - 59 " ..	-	1	22	145	43	51	262
60 - 64 " ..	-	-	6	61	40	55	162
65 - 69 " ..	-	-	1	21	27	49	98
70 j. en ouder.	-	-	-	7	8	45	60
Totaal	1	572	1 015	1 247	262	268	3 365
Alle bestaande huwelijken							
- 20 jaar ..	1	14	-	1	-	-	16
20 - 24 " ..	45	926	36	15	-	-	1 022
25 - 29 " ..	24	3 915	219	30	1	-	4 189
30 - 34 " ..	3	4 568	832	90	6	1	5 500
35 - 39 " ..	1	2 608	2 371	288	14	5	5 287
40 - 44 " ..	1	472	3 186	742	39	9	4 449
45 - 49 " ..	-	59	1 681	1 606	64	27	3 437
50 - 54 " ..	-	13	319	2 104	137	43	2 621
55 - 59 " ..	-	3	54	1 496	212	95	1 860
60 - 64 " ..	-	-	13	707	421	195	1 336
65 - 69 " ..	-	-	3	121	340	347	811
70 j. en ouder.	-	-	-	24	69	469	562
Totaal	75	12 578	8 714	7 224	1 303	1 196	31 090

Tabel 18. Bestaande huwelijken van academisch gevormde mannen naar kerkelijke gezindte der echtgenoten

Kerkelijke gezindte vrouw	Kerkelijke gezindte man						Totaal aantal huwelijken
	Rooms- Katholiek	Ned. Hervormd	Gerefor- meerd	Overige	waaronder		
					Ev. Luthers	Doopsgez., en Rem. Israëliet	
Rooms-Katholiek	4 716	136	7	82	13	5	5 127
Ned. Hervormd	58	7 055	74	636	95	8	8 859
Gereformeed	7	59	2 294	17	1	-	2 426
Overige	41	981	27	2 601	243	212	4 721
w.o. Ev. Luthers	8	120	8	255	198	2	510
Doopsgez. en Rem. Israëliet	11	697	7	1 567	37	1	3 124
Geen	-	1	-	210	2	206	216
	72	616	25	520	47	21	6 592
Totaal	4 894	8 847	2 427	3 856	399	246	27 725
Rooms-Katholiek	268	49	1	31	4	16	423
Ned. Hervormd	22	645	8	114	17	78	952
Gereformeed	4	9	101	4	1	2	132
Overige	10	144	5	316	27	186	614
w.o. Ev. Luthers	3	20	2	42	18	16	87
Doopsgez. en Rem. Israëliet	3	81	2	167	7	152	327
Geen	-	-	-	23	-	-	26
	14	118	6	115	15	80	1 244
Totaal	313	965	121	581	64	362	3 365
Rooms-Katholiek	4 984	185	8	113	17	49	5 550
Ned. Hervormd	80	7 700	82	750	112	498	9 811
Gereformeed	11	68	2 395	21	2	13	2 558
Overige	51	1 125	32	2 917	270	1 889	5 335
w.o. Ev. Luthers	11	140	10	297	216	53	597
Doopsgez. en Rem. Israëliet	14	778	9	1 834	44	1 730	3 451
Geen	-	1	-	233	2	-	242
	86	734	31	636	62	448	7 836
Totaal	5 212	9 812	2 548	4 437	463	2 897	31 090

Tabel 19. Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden en daaruit levend geboren kinderen, naar huwelijksleeftijd vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	- 20 Jaar		20 - 24 Jaar		25 - 29 Jaar		30 - 34 Jaar	
	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen
1944-1946	12	11	510	459	976	691	383	205
1939-1943	10	49	206	1 679	428	2 558	210	715
1934-1938	3	38	115	1 243	265	1 989	129	584
1929-1933	3	35	96	1 170	205	1 481	111	342
1924-1928	3	48	79	1 104	163	1 187	90	251
1919-1923	3	34	84	856	141	911	70	217
1914-1918	4	28	42	603	80	676	35	161
vóór 1914	4	44	94	1 008	127	990	59	205
Totaal ..	42	287	1 226	8 122	2 375	10 483	1 087	2 680
40 jaar en ouder								
35-39 Jaar								
1944-1946	114	42	54	4	2 039	1 412	1 663	
1939-1943	68	109	60	7	982	5 117	11 047	
1934-1938	61	78	36	1	609	3 933	11 543	
1929-1933	38	53	29	5	482	3 086	10 024	
1924-1928	29	42	17	2	391	2 631	8 582	
1919-1923	25	30	7	3	330	2 051	6 548	
1914-1918	16	15	5	1	182	1 484	4 691	
vóór 1914	12	27	4	1	300	2 275	7 693	
Totaal ..	363	396	212	24	5 305	21 992	61 791	

Tabel 20. Bestaande eerste huwelijken van academisch gevormden en daaruit levend geboren kinderen, naar kerkelijke gezindte vrouw en periode van huwelijksluiting

Periode van huwelijksluiting	Rooms-Katholiek		Med.Hervormd		Gereformeerd		Ev.Luthers	
	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen	Aantal huwelijken zonder kinderen	Aantal huwelijken met kinderen
1944-1946	447	340	659	424	218	155	29	17
1939-1943	169	1 069	288	1 678	83	455	22	71
1934-1938	87	752	191	1 285	47	387	9	56
1929-1933	91	563	124	938	42	314	11	67
1924-1928	57	473	123	780	23	225	9	56
1919-1923	52	377	104	613	20	149	8	40
1914-1918	26	217	74	513	6	73	6	35
vóór 1914	37	249	111	829	15	163	8	60
Totaal ..	966	4 040	1 674	7 060	454	1 921	102	402
Doopsgez. en Remonstrant								
1944-1946	193	140	66	30	427	306	2 039	1 412
1939-1943	82	504	37	144	301	1 196	982	5 117
1934-1938	51	390	34	152	190	911	609	3 933
1929-1933	42	342	24	111	148	751	482	3 086
1924-1928	40	341	17	137	112	622	381	2 634
1919-1923	37	288	25	87	84	497	330	2 051
1914-1918	16	216	7	66	47	364	182	1 484
vóór 1914	36	361	18	121	75	492	300	2 275
Totaal ..	497	2 582	228	848	1 384	5 139	5 305	21 992
Overige								
1944-1946								
1939-1943								
1934-1938								
1929-1933								
1924-1928								
1919-1923								
1914-1918								
vóór 1914								
Totaal ..								

Tabel 24. Aantal tot 1 Januari 1947 uit de op 31 Mei 1947 bestaande eerste huwelijken overleden kinderen beneden 6 jaar

	Periode van huwelijksluiting								Totaal aantal overleden kinderen	Aantal huwelijken waarin deze kinderen zijn overleden
	1944-1946	1939-1943	1934-1938	1929-1933	1924-1928	1919-1923	1914-1918	vóór 1914		
NEDERLAND	5 130	33 200	38 396	38 693	40 192	48 845	46 417	175 550	426 423	286 167 1)
Naar aantal overledenen in hetzelfde gezin										
1 kind	4 459	22 209	25 031	24 458	24 167	26 636	21 544	53 284	201 788	201 788
2 kinderen	628	7 046	8 966	9 476	10 082	12 772	12 964	45 180	107 114	53 557
3 "	39	2 784	2 991	2 970	3 483	5 118	6 261	29 874	53 520	17 840
4 "	4	952	940	980	1 232	2 248	2 844	18 920	28 120	7 030
5 "	-	160	280	335	615	925	1 310	11 360	14 985	2 997
6 "	-	42	96	204	354	444	660	6 978	8 778	1 463
7 "	-	7	56	77	98	301	371	3 962	4 872	696
8 "	-	-	-	112	40	120	192	2 392	2 856	357
9 en meer kinderen	-	-	36	81	121	281	271	3 600	4 390	439
Naar leeftijd vrouw bij huwelijk										
- 20 jaar	541	2 832	3 082	3 747	3 968	5 117	4 793	18 621	42 701	26 613
20 - 24 "	2 534	15 092	17 329	19 003	20 849	24 828	23 767	100 015	223 417	147 037
25 - 29 "	1 399	11 102	13 703	12 813	12 144	14 445	13 673	47 302	126 581	87 936
30 - 34 "	469	3 357	3 632	2 659	2 680	3 651	3 557	8 543	28 548	20 600
35 - 39 "	142	701	584	396	445	674	542	963	4 447	3 438
40 jaar en ouder	45	116	66	75	106	130	85	106	729	543
Naar kerkelijke gezindte vrouw										
Rooms-Katholiek	2 351	16 062	19 415	19 808	20 900	25 116	22 311	76 026	201 989	127 051
Ned. Hervormd	1 454	8 510	9 867	10 090	10 536	13 477	13 760	60 632	128 326	89 713
Geneformerd	399	2 961	3 414	3 604	3 653	4 197	4 124	16 375	38 727	27 459
Ev. Luthers	47	295	161	160	201	217	277	1 309	2 667	1 929
Doopsgez. en Rem.	22	194	210	215	203	234	287	1 204	2 569	2 076
Overige	103	561	699	607	634	859	808	3 172	7 443	5 224
Geen	754	4 617	4 630	4 209	4 065	4 745	4 850	16 832	44 702	32 715
Naar provincies en grote gemeenten										
Groningen	280	1 418	1 644	1 665	1 637	2 183	2 321	8 927	20 075	14 195
Friesland	210	1 297	1 665	1 649	1 693	2 033	1 837	7 135	17 519	13 072
Drenthe	183	907	1 128	1 252	1 245	1 741	1 677	5 584	13 717	9 502
Overijssel	340	2 165	2 651	2 849	3 029	3 526	3 295	12 276	30 131	20 714
Gelderland	617	3 943	4 592	4 648	4 936	5 991	5 331	18 913	48 971	32 879
Utrecht	274	2 026	2 167	2 127	2 013	2 427	2 341	9 050	22 425	15 310
Noordholland	773	5 441	5 662	5 192	5 383	6 185	6 199	24 890	59 725	42 627
Zuidholland	946	6 331	7 088	6 952	7 361	8 727	8 980	38 509	84 894	58 577
Zeeland	143	786	1 035	977	1 083	1 187	1 276	6 901	13 388	8 919
Noordbrabant	867	5 297	6 636	7 281	7 625	9 349	8 351	28 805	74 211	44 407
Limburg	497	3 589	4 128	4 101	4 187	5 496	4 809	14 560	41 367	25 965
Amsterdam	311	2 315	2 131	1 764	1 889	2 446	2 554	10 744	24 154	17 374
Rotterdam	274	1 668	1 699	1 624	1 931	2 458	2 508	11 716	23 878	16 520
's Gravenhage	214	1 444	1 368	1 358	1 160	1 589	1 647	5 931	14 711	10 498
Utrecht	91	688	686	634	599	734	692	2 910	7 034	4 779
Naar beroepsgroep										
Bedrijfsafd. nijverheid	267	2 479	3 385	3 038	3 023	3 763	3 577	9 203	28 735	..
" landbouw	401	3 007	4 879	5 880	6 981	8 234	8 331	24 328	62 041	..
" winkels	86	940	1 472	1 386	1 367	1 443	1 354	3 773	11 821	..
" binnenscheepvaart	11	104	125	140	182	230	206	532	1 530	..
Overige bedrijfschoufden	207	1 863	2 381	2 377	2 549	3 127	2 981	8 383	23 868	..
Medewerkende zoon	14	23	16	17	8	17	25	23	143	..
Bedrijfsleiders	95	846	880	905	816	948	858	1 388	6 736	..
Vrije beroepen	41	360	309	308	208	267	205	364	2 062	..
Predikanten	2	44	41	50	30	24	20	67	278	..
Administr. pers. (geen overheid)	150	951	873	725	613	810	585	794	5 501	..
" (overheid)	167	1 205	1 078	1 089	987	1 165	830	1 001	7 522	..
Leraren, hoogleraren	13	126	174	154	117	145	104	143	976	..
Onderwijzers	28	229	323	285	245	318	223	72	1 723	..
Officieren 2)	8	36	33	16	21	29	20	1	164	..
Onderofficieren enz. 2)	131	687	606	553	462	562	415	238	3 654	..
Machinisten, stuurlieden 3)	10	25	37	26	27	17	25	20	187	..
Handelsreizigers e.d.	67	487	527	430	365	445	339	696	3 356	..
Verplegend personeel	5	45	45	37	40	29	15	26	242	..
Winkelbedienden	25	130	80	49	51	49	15	67	466	..
Overige employé's	58	418	376	327	324	348	284	640	2 775	..
Hotel-, café-, rest.pers.	42	246	209	210	188	225	187	371	1 678	..
Huispersoneel	1	5	18	19	16	22	29	77	187	..
Brievenbestellers	24	181	218	189	233	329	246	205	1 625	..
Loopkn., bestellers	50	374	395	406	388	510	503	1 175	3 801	..
Mag.- en pakhuispers.	73	432	447	471	529	568	628	1 176	4 324	..
Chauffeurs, voerlieden	152	1 104	1 103	813	694	605	390	532	5 393	..
Schippersknechte	23	132	97	134	139	155	181	344	1 205	..
Land-, tuinbouwarb.	425	2 129	2 668	2 697	2 891	3 343	3 298	9 397	26 848	..
Bouwvakarbeiders	325	1 981	2 305	2 468	2 333	2 613	2 332	5 456	19 813	..
Industrie-arbeiders	1 330	7 694	7 802	7 635	7 691	8 836	7 564	15 051	63 603	..
Mijnwerkers	99	698	726	753	870	998	622	273	5 039	..
Sjouwera, haven-, transp.arb.	139	702	838	892	956	1 200	1 058	2 376	8 161	..
Grondwerkers	144	773	1 045	1 446	1 714	2 246	2 194	4 307	13 869	..
Veenarbeiders	20	95	150	171	184	293	248	481	1 642	..
Overige arbeiders	89	618	733	870	1 084	1 836	1 807	2 801	9 838	..
Tijdelijk niet werkenden	144	872	974	909	889	1 030	900	1 755	7 473	..
Tijdelijk in milit.dienst	233	956	699	394	169	104	56	38	2 649	..
Beroepselozen	31	203	329	424	808	1 962	3 762	77 976	85 495	..

1) Aantal bestaande huwelijken met kinderen, waarin geen kinderen zijn overleden; 1 224 219. 2) Militairen, politie, brandweer. 3) Grote vaart.